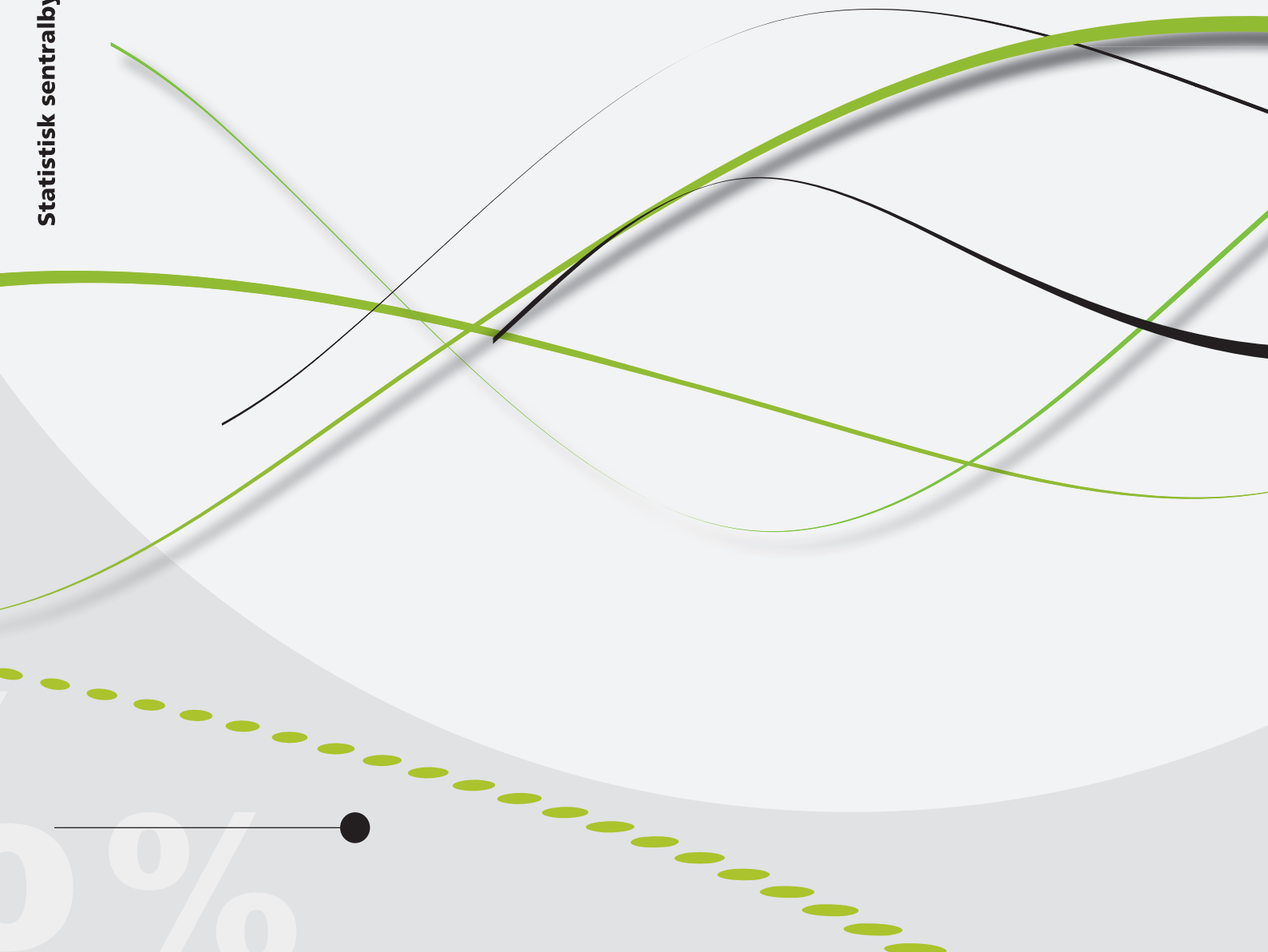

*Terje Skjerpen, Lasse Sigbjørn Stambøl
og Marianne Tønnessen*

Utvandring blant innvandrere i Norge

Del 1: Litteraturstudie, makroanalyse og regionale
mønstre

*Terje Skjerpen, Lasse Sigbjørn Stambøl og
Marianne Tønnessen*

Utvandring blant innvandrere i Norge

Del 1: Litteraturstudie, makroanalyse og regionale
mønstre

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler	..
Publisert mars 2015	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-9128-9 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-9129-6 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
	Brudd i den loddrette serien	—
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Brudd i den vannrette serien	
	Desimaltegn	,

Forord

Flertallet av dem som har utvandret fra Norge de siste årene, er personer som tidligere i livet har innvandret til Norge. I denne rapporten presenteres analyser av utvandringen blant innvandrere.

Et viktig formål med analysene er å komme nærmere en forståelse av hvilke faktorer som påvirker innvandreres utvandring fra Norge, med hovedvekt på makroøkonomiske og regionale forhold. Analysene som presenteres her, er første del av et større prosjekt om utvandring blant innvandrere. I andre del vil vi kunne gå enda dypere inn i datamaterialet og undersøke flere mulige drivkrefter.

Prosjektet er finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 17. mars 2015.

Torbjørn Hægeland

Sammendrag

Hvorfor flytter årlig mer enn 20 000 innvandrere fra Norge? I denne rapporten har vi forsøkt å belyse hva som gjør at noen innvandrere utvandrer. Det har vi gjort på flere måter. For det første har vi gått gjennom den internasjonale faglitteraturen på dette området for å finne årsaker som er sentrale for innvandreres utvandring fra andre relativt rike land. For det andre har vi gjort en makroanalyse der vi har studert hva svingninger i økonomiske forhold – som arbeidsledighet og inntektsnivå – har betydd for utvandringen fra Norge de siste tiårene. For det tredje har vi satt sammen data som tar utgangspunkt i alle enkeltindivider i folkeregisteret, med informasjon om hvem som utvandrer og hvem som blir. Her presenterer vi de første beskrivende analysene fra dette materialet, med vekt på regionale forskjeller i utvandring.

Litteraturgjennomgangen viser at en rekke faktorer antas å påvirke innvandreres utvandring fra et rikt land. I tillegg til de generelle drivkreftene for internasjonal migrasjon – som inntektsforskjeller mellom land, arbeidsledighet, befolkningsstruktur, avstand, nettverk og politiske forhold – ser det ut til å være en del andre faktorer som påvirker denne typen utvandring: Tendensen blant innvandrere til å utvandre fra rike land er høyere for arbeids- og utdanningsinnvandrere, for personer som ikke har nær familie i landet de bor i eller som har sterk tilknytning til opprinnelseslandet, og for innvandrere som opplever at forholdene i opprinnelseslandet forbedres. For en del andre faktorer, som alder, utdanningsnivå og hvorvidt innvandreren “lykkes” i innvandringslandet, gir ikke litteraturen klare konklusjoner.

Våre tall viser at utvandringen blant innvandrere i Norge på mange måter ligner utvandringen blant innvandrere i andre rike land: Det er et klart flertall av unge voksne, de fleste er menn, de fleste har kort botid, og relativt mange av dem er fra andre rike land. Dette finner vi også dersom vi sammenligner utvandringsfrekvenser i ulike innvandrergupper. Utvandringsfrekvensen i en gruppe forteller hvor stor andel av personene i denne gruppen som utvandret i et gitt år. Vi finner særlig høye utvandringsfrekvenser blant menn, unge voksne (18-34 år) og små barn (0-6 år), personer som har bodd i Norge i to år eller kortere og personer fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. Men vi finner også at disse utvandringsfrekvensene endrer seg over tid.

I makroanalysen undersøker vi om svingninger i ulike gruppers utvandringsfrekvenser kan skyldes svingninger i makroøkonomiske forhold. Vi finner at endringer i arbeidsledighet og inntektsnivå ser ut til å ha en viss betydning for utvandringsfrekvensene, men ikke så klar betydning som man kanskje kunne forvente. Når det gjelder arbeidsledighet, ser det ut til at arbeidsledighetsraten i Norge påvirker utvandringen blant innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa, mens utvandringen blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand påvirkes av arbeidsledighetsraten i området disse kommer fra. Når det gjelder inntektsforskjeller mellom Norge og andre deler av verden, ser det ut til at dette ikke påvirker utvandringsfrekvensen blant innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa, men at det påvirker utvandringen blant innvandrere fra andre deler av verden.

De regionale analysene viser noen forskjeller i utvandringsmønstrene mellom ulike deler av landet. Hvis vi sammenligner bostedskommuner etter sentralitet, finner vi at utvandringsfrekvensene i de første årene etter årtusenskiftet var høyest fra de minst sentrale kommunene, mens utvandringsfrekvensene de siste årene har vært høyest fra de mest sentrale kommunene. Blant fylkene finner vi de høyeste utvandringsfrekvensene i Sør-Trøndelag, Troms, Oslo, Sogn og Fjordane og Rogaland. I Oslo og Rogaland har utvandringsfrekvensene vært klart økende de siste årene. Bortsett fra Oslo viser de øvrige fylkene på Østlandet og Sørlandet klart lavere utvandringsfrekvenser, og spesielt er de lave i Agderfylkene og Østfold.

I tolkningen av våre funn kan det være verdt å merke seg at ikke all utvandring fra Norge blir meldt til folkeregisteret, og i en del tilfeller blir utvandringen fanget opp senere og registrert i systemet flere år etter at personen flyttet fra landet. Det betyr at en person som kanskje egentlig flyttet fra Norge i en lavkonjunktur, kan bli registrert som utvandret noen år senere når konjunktorene er annerledes. Svingningene i de registrerte utvandringsfrekvensene viser altså ikke nødvendigvis bare svingningene i den reelle utvandringen fra Norge, men også svingninger i folkeregisterets arbeid med å få registrert utflyttinger som ikke er meldt.

Det er også verdt å merke seg at vi i denne fasen av prosjektet ikke har analysert alle faktorer som kan påvirke om en innvandrer utvandrer. Fra den internasjonale forskningslitteraturen vet vi at blant annet familieforhold, eget utdanningsnivå, grunnen til at man innvandret og hvorvidt man selv er i jobb og/eller utdanning kan påvirke om en innvandrer utvandrer eller blir værende. I neste fase i dette prosjektet vil vi kunne ta hensyn til flere slike faktorer.

Abstract

Why do more than 20,000 immigrants leave Norway each year? In this report, we have tried to examine various reasons for why some immigrants emigrate and their characteristics. First, we have studied the international scientific literature to find factors that may determine immigrants' emigration from relatively wealthy countries. Second, we have conducted a macro analysis where we have studied how fluctuations in economic conditions – such as unemployment and income level – have influenced immigrants' emigration from Norway in recent decades. Lastly, we have linked data on all individuals in the Norwegian population register and compared immigrants who emigrate with those who remain. Here we present the first descriptive analyses of this material, emphasizing the regional dimension.

Our literature review shows that a number of factors might affect immigrants' emigration from a wealthy country. In addition to the general determinants of international migration – such as income differences between countries, unemployment, population structure, immigrant network, political conditions and distance between country of origin and country of destination – there appears to be several other factors that affect this type of emigration: The tendency to emigrate from a rich country is higher for immigrants who arrived for employment or education, for people who do not have close family in the country of residence and who have strong ties to their country of origin, and for immigrants who find that the conditions in their country of origin improves. For the correlation between emigration and other factors such as education, age and whether the immigrant “succeeds” in the destination country, the literature is more ambiguous.

Emigration among immigrants in Norway resembles, in many ways, the emigration found among immigrants in other rich countries: There is a clear majority of young adults, mainly men, with a short duration of residence who emigrate. Further, a relatively large proportion originates from other rich countries. If we compare emigration frequencies in different immigrant groups, we find much of the same pattern. A group's emigration frequency shows the proportion of people in this group who migrate in a given year. We find particularly high emigration frequencies among men, young adults (18-34 years) and young children (0-6 years), people with short residence time (0-2 years) and especially among individuals from Western Europe, North America, Australia and New Zealand. But we also find that these emigration frequencies change over time.

In our macro analysis we investigate whether fluctuations in various groups' emigration frequencies may be due to macroeconomic fluctuations. We find that changes in unemployment rates and income differences between Norway and immigrants' areas of origin seem to bear a certain importance for emigration frequencies, but not as strong as one might expect. The unemployment rate in Norway seems to affect the emigration of immigrants from the new EU countries in Eastern Europe, while emigration among immigrants from Western Europe, North America, Australia and New Zealand instead seems to be affected by unemployment in their area of origin. Income differences between Norway and other parts of the world do not seem to affect the emigration frequencies among immigrants from the new EU countries, but they seem to affect the emigration of immigrants from other parts of the world.

Our regional analysis shows some differences in emigration patterns in various parts of Norway. When we compare municipalities by centrality, we find that emigration frequencies in the first years after the millennium were highest from the least central municipalities, while emigration frequencies in recent years have been highest from the most central municipalities. Among counties, we find the highest emigration frequencies in Sør-Trøndelag, Troms, Oslo, Sogn og Fjordane and Rogaland. In Oslo and Rogaland emigration frequencies have increased in recent years. Apart from Oslo, the remaining counties in eastern and southern Norway

have lower emigration frequencies than the average. Particularly, the emigration frequencies are low in the Agder counties and in Østfold.

In the interpretation of our findings it may be worth noting that not all emigrations from Norway are reported to the Norwegian population register. In some cases, an emigration is registered in the system several years after the person actually left the country. This means that an immigrant who moved from Norway in a recession, can be registered as emigrated a few years later when the economy is different. Thus, fluctuations in the registered emigration frequencies do not necessarily merely reflect the fluctuations in the real emigration from Norway, but also fluctuations in the population register's work on out-registration of emigrants who did not report their emigration.

It is also worth noting that in this phase of the project, we have not analyzed all the factors that may affect whether an immigrant emigrates. From the international research literature, we know that family relationships, educational level and main reason for immigration are factors that may help explain whether an immigrant stays or leaves. In the next phase of this project we will be able to take such factors into account.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	6
1. Introduksjon	9
1.1. Hva vi gjør i denne rapporten	9
1.2. Datagrunnlag og definisjoner	10
2. Hva viser andre studier?	12
2.1. Drivkrefter bak migrasjon generelt	13
2.2. Drivkrefter bak innvandreres utvandring fra andre rike land.....	14
2.3. Tidligere forskning på utvandring fra Norge	18
2.4. Sammenfatning: Hva andre studier viser	20
3. Utvandringen fra Norge – noen hovedtrekk	21
3.1. Tidligere utvandring fra Norge.....	22
3.2. De siste tiårenes utvandring fra Norge.....	24
3.3. Sammenfatning: Hovedtrekk ved innvandrenes utvandring fra Norge	34
4. Makroøkonomiske drivkrefter bak utvandringen	35
4.1. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 1.....	37
4.2. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 2.....	39
4.3. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 3.....	40
4.4. De eldste aldersgruppene i landgruppe 1	41
4.5. De eldste aldersgruppene i landgruppe 2	42
4.6. De eldste aldersgruppene i landgruppe 3	44
4.7. De yngste aldersgruppene i landgruppe 1	45
4.8. De yngste aldersgruppene i landgruppe 2	46
4.9. De yngste aldersgruppene i landgruppe 3	47
4.10. Føyningssegenskaper for utvandringsmodellen og effekter av endringer i makroøkonomiske variabler	48
4.11. Noen konkluderende merknader	49
4.12. Sammenfatning: Makroøkonomiske drivkrefter bak utvandringen.....	52
5. Regionale forskjeller i utvandringen	54
5.1. Utvandring etter sentralitet	55
5.2. Utvandring fra fylkene	73
5.3. Sammenfatning: Hovedtrekkene i utvandringen blant innvandrere på regionalt nivå.....	105
6. Oppsummering	106
Referanser	108
Vedlegg A: Landgrupper, aldersgrupper og botidsgrupper	113
Vedlegg B: Regresjonsdiagnostikk i forbindelse med modellene i kapittel 4	114
Vedlegg C: Estimater av kovariansmatrisen til restleddene for ulike aldersgrupper i ulike landområder	115
Vedlegg D: Kommuner etter sentralitet	117
Figurregister	120
Tabellregister	123

1. Introduksjon¹

Siden 2010 har det årlig flyttet mer enn 30 000 mennesker fra Norge. Det er relativt mange – omtrent som folketallet i Moss kommune. Det er også et høyt tall i historisk sammenheng: I 2010 var antall personer som utvandret fra Norge for første gang høyere enn den oversjøiske utvandringen til Amerika i toppåret 1882.

Vi vet allerede en del om hva som kjennetegner personene som utvandrer fra Norge. Blant annet er mange av dem unge voksne, og flertallet er innvandrere (Pettersen, 2013). I 2013 utgjorde innvandrerne to tredeler av alle som utvandret. De hadde altså flyttet til Norge tidligere i livet, og så flyttet de ut igjen. Målet med denne rapporten er å utfylle bildet av hvilke innvandrere som forlater Norge og forstå mer av årsakene til at noen innvandrere utvandrer fra Norge.

En utvandring har sjelden bare én enkelt årsak. For enkeltpersoner kan det være en kombinasjon av mange forhold. Likevel mener vi det kan være nyttig å lete etter generelle drivkrefter som gjelder mange utvandrere – for eksempel hva økonomiske forhold som arbeidsledighet og inntektsforskjeller betyr, og hvilken rolle botid, alder, landbakgrunn og bosted i Norge spiller.

1.1. Hva vi gjør i denne rapporten

Denne rapporten oppsummerer resultatene fra fase 1 i et større prosjekt som forsøker å kartlegge drivkrefter bak innvandreres utvandring fra Norge. Denne første fasen har bestått av tre deler: For det første har vi gått gjennom den internasjonale faglitteraturen på utvandringsområdet for å se om man har funnet noen årsaker som er sentrale for innvandreres utvandring fra andre relativt rike land. For det andre har vi gjort en makroanalyse der vi har studert hva svingninger i økonomiske forhold – som arbeidsledighet og inntektsnivå – har betydd for utvandringen fra Norge de siste tiårene. For det tredje har vi satt sammen data som tar utgangspunkt i alle enkeltindivider i folkeregisteret, med informasjon om hvem som utvandrer og hvem som blir. Her presenterer vi de første beskrivende analysene fra dette materialet, med hovedvekt på regionale forskjeller i utvandringen.

Våre analyser bygger videre på arbeidet som er gjort i rapporten *Utvandring fra Norge 1971-2011* (Pettersen, 2013). Den rapporten tegner et bredt bilde av flere sider av utvandringen fra Norge enn vi konsentrerer oss om her, og tar også for seg migrasjon mellom Norge og en rekke enkeltland. Sammenlignet med den rapporten har vi fokusert mer på drivkreftene bak innvandrernes utvandring, og vi bruker to ulike analysemetoder:

I makroanalysen, der vi har studert hva svingninger i økonomiske forhold har betydd for utvandringen, har *utvandringsfrekvensene* en sentral plass. Utvandringsfrekvensene viser hvor stor andel av en innvandrergruppe som utvandrer i et gitt år. En innvandrergruppe kan for eksempel være alle mannlige innvandrere i Norge i alderen 18-34 år fra de nye EU-landene i Øst-Europa. Vi deler innvandrerne inn i 36 slike grupper etter alder, kjønn og hvilken del av verden de kommer fra, og vi bruker tidsserier for utvandringsfrekvenser som går tilbake til 1990. Ved å estimere et sett av regresjonslikninger undersøker vi så hvordan utviklingen i utvandringsfrekvensene for hver av de 36 innvandrergruppene henger sammen med faktorer som arbeidsledighet og inntektsforskjeller mellom Norge og ulike deler av verden.

¹ Vi takker vår referansegruppe som har bidratt med nyttige innspill til denne rapporten. Referansegruppen har bestått av Espen Thorud fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Benedicte Akre fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Ragnhild Nersten fra Arbeids- og sosialdepartementet, Silje Vatne Pettersen og Kåre Vassenden fra Statistisk sentralbyrås avdeling for personstatistikk og Ådne Cappelen fra Statistisk sentralbyrås forskningsavdeling.

Utvandringsfrekvenser er også sentrale i **mikroanalysen**. Der bruker vi data med informasjon om alle innvandrere i folkeregisteret. Ved hjelp av andre registre kan man koble på en rekke individkjennetegn som kan bidra til å kaste lys over hva som kjennetegner de som utvandrer og de som blir værende i Norge. I denne rapporten presenterer vi en første beskrivende analyse av disse dataene, med hovedvekt på regionale forhold. Det gjør at vi kan se hvordan utvandringmønstre varierer mellom ulike deler av landet. I fase 2 av prosjektet skal disse dataene etter planen brukes til å gå dypere inn i hvorfor noen av innvandrerne som kommer til Norge blir boende, mens andre utvandrer igjen.

1.2. Datagrunnlag og definisjoner

Alle dataene som er brukt i våre analyser er hentet fra Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikksystem, som igjen er basert på Det sentrale folkeregisteret i Skatteetaten. Dataene vi har brukt, omfatter personer som er eller har vært bosatt i Norge fra og med 1. oktober 1964. For å være registrert som bosatt, må man som hovedregel (ha til hensikt å) bo i Norge i minst seks måneder og ha lovlig opphold i landet. Våre analyser omfatter altså for eksempel ikke asylsøkere som ikke har fått oppholdstillatelse i Norge, heller ikke sesongarbeidere eller andre personer på korttidsopphold.

1.2.1. Mangelfull registrering av utvandring

Folkeregisterdataene i Norge har generelt høy kvalitet sammenlignet med mange andre land. Likevel er kvaliteten på statistikken over utvandring noe mindre pålitelig enn statistikken over andre befolkningsendringer (Pettersen, 2013). Dette henger sammen med at ikke alle som flytter fra Norge, gir melding om dette til folkeregisteret. Dermed kan tallene for flytting til utlandet bli for lave og/eller for seie, og i mange tilfeller vet vi ikke hvilket land utvandrerne har flyttet til.

Dersom det har gått to år eller mer siden en person hadde kjent opphold i Norge, kan folkeregisteret fatte vedtak om at personen registreres som utvandret, selv om vedkommende ikke har sendt melding om utflyttingen. Dette kan kalles en administrativ utvandring. I disse tilfellene kjenner vi ofte ikke den rette datoen eller året for faktisk utvandring, og det er dato for utregistrering (vedtaksdato) som blir oppført som dato for utvandring, eller utløpsdatoen for oppholdstillatelsen. Dette fører blant annet til at en del administrativt utvandrede står oppført med for lang botid og for høy alder ved utvandring. Det gjør det også vanskelig å slå fast hvor stor del av svingningene i utvandringsstatistikken som avspeiler reelle svingninger i utvandringen og hvor mye som avspeiler svingninger i folkeregisterets arbeid med administrative utvandring.

Den mangelfulle registreringen av utvandring er grundigere omtalt i Pettersen (2013), som opplyser at 19 prosent av alle innvandrere som utvandret i perioden 1971-2011 var administrativ utvandret. Dette er et særlig stort problem blant utvandrere som opprinnelig kom fra asiatiske og afrikanske land som Filippinene, Somalia, Irak, Eritrea og Sri Lanka. Blant innvandrere fra nordiske land er problemet bare marginalt, takket være et tett samarbeid mellom de nordiske folkeregistrene. Andelen administrative utvandring har økt over tid, og de siste årene har andelen ligget på over 20 prosent og i noen år over 30 prosent (Vassenden, 2015).

Et nytt EU-direktiv som trådte i kraft i Norge 1. januar 2010 innebærer at EØS/EFTA-borgere som ønsker å oppholde seg i Norge i minst tre måneder, kun må registrere seg hos politiet. De som oppfyller vilkårene for registrering, får et registreringsbevis som gjelder for en ubegrenset periode og som ikke trenger å fornyes. Tidligere var hovedregelen at EØS/EFTA-borgere som arbeidet i Norge måtte ha oppholdstillatelse med en utløpsdato. Dersom denne oppholdstillatelsen ikke ble fornyet, kunne det være en indikasjon på at personen var flyttet fra landet. Dette var en viktig kilde til vedlikehold av folkeregisteret, og med den nye ordningen er denne muligheten vesentlig redusert. Det er altså grunn til å frykte at

mange av de som har innvandret fra EØS/EFTA-området etter 2009 har flyttet ut igjen uten at folkeregisteret har registrert dem som utvandret. Det er slett ikke bare i Norge at personer utvandrer uten å gi beskjed. I en OECD-rapport om utvandring (Dumont og Spielvogel, 2008) er mangelfull utvandringsregistrering omtalt som et generelt problem. En spansk studie viser at over halvparten av innvandrerne som sto oppført som utvandret fra Spania i perioden 2006-2009, var administrativt utvandret (Larramona, 2013).

1.2.2. Definisjoner

Definisjonene vi har brukt i denne rapporten er stort sett de samme som brukes i Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikk for øvrig. Her går vi gjennom de viktigste variablene vi bruker og hvordan de er definert og eventuelt gruppert.

Innvandrer: En innvandrer er en person som har innvandret til Norge og blitt registrert bosatt her, og som er født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. For å bli registrert bosatt i Norge, må man som hovedregel (ha til hensikt å) bo i Norge i minst seks måneder, og ha lovlig opphold i landet. Det betyr at sesongarbeidere og andre personer på korttidsopphold i Norge ikke er inkludert i analysene, heller ikke asylsøkere som venter på å få sin sak behandlet. Det er også slik at ikke alle som har innvandret til Norge, regnes som innvandrere. Personer som er født i Norge, men som har bodd en tid i utlandet og deretter flyttet tilbake, regnes ikke som innvandrere i Norge. Det samme gjelder personer født i utlandet med norskfødte foreldre og/eller besteforeldre. I denne analysen ser vi på utvandring blant innvandrere, og inkluderer altså ikke deres norskfødte barn.

Utvandring: En utvandring er en registrert flytting fra Norge til utlandet av en person som har vært registrert bosatt i Norge. Personen kan enten ha meldt flytting eller blitt administrativt utvandret, se avsnitt 1.2.1. Det skilles ikke mellom midlertidig og permanent utvandring. Ikke alle som flytter til utlandet, skal registreres som utvandret – dette kan for eksempel gjelde diplomater, personer som fortsatt disponerer bolig i Norge og har arbeidsmessig tilknytning til Norge eller studenter fra Norge som tar utdanning ved utenlandske universiteter (Vassenden, 2015, kap. 16). Disse regnes heller ikke som utvandret i våre analyser.

I makrostudien brukes data der innvandrere som både ut- og innvandrere i løpet av samme kalenderår (flergangsmigranter) er tatt ut. I de regionale analysene er flergangsmigrantene inkludert i tallmaterialet. Dette henger sammen med at tallene til de to analysene er hentet fra noe ulike kilder. Antall flergangsmigranter ligger på om lag to tusen årlig (det varierer noe fra år til år), og vi har markert i tekst og figurer når vi opererer med tall der flergangsmigrantene er utelatt. Vi har ikke grunn til å tro at trendene i utvandringen endres om vi inkluderer eller ekskluderer flergangsmigrantene.

Utvandringsfrekvens: Antall utvandring per 100 bosatte i den aktuelle gruppen i et gitt år. Tallene for bosatte er antall personer ved inngangen til året (1. januar).

Botid: Antall år siden første registrerte innvandring til Norge. I tråd med praksis ellers i SSB, er det heller ikke her tatt hensyn til eventuelle utenlandsopphold i perioden etter første innvandring. I våre analyser har vi gruppert innvandrerne i grupper etter lengden på botiden. I makroanalysen opererer vi med tre grupper (0-2 år, 3-9 år, 10 år eller mer), og i mikroanalysen er det rom for en mer fin delt oppdeling (0-2 år, 3-5 år, 6-10 år, 11-15 år, 16 år eller mer). Se også oversikt i vedlegg A.

Landgruppene: I analysene har vi delt verden utenom Norge inn i tre landgrupper: Landgruppe 1 omfatter Vest-Europa (inkludert Hellas og Kypros), USA, Canada, Australia og New Zealand. Landgruppe 2 omfatter de 11 landene i Øst-Europa som ble EU-medlemmer i 2004 eller senere. Landgruppe 3 omfatter resten av verden, det vil si Øst-Europa utenom EU, Asia (inkludert Tyrkia), Afrika, Latin-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand. Denne inndelingen er spesifisert i vedlegg A,

og er den samme som blant annet brukes i Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivinger. Definisjonen tar utgangspunkt i innvandrernes landbakgrunn, som (med noen få unntak) er det samme som deres fødeland.

- Aldersgruppene:* Vi har delt befolkningen inn i seks aldersgrupper: 0-6 år, 7-17 år, 18-34 år, 35-62 år, 63-70 år og 71 år eller mer. Inndelingen baserer seg delvis på at ulike aldersgrupper har ulike utvandringsmønstre (se figur 3.7 og 3.8), og delvis på aldersbestemte overganger i livet, som skolestart eller pensjonering. Se også oversikt i vedlegg A.
- Sentralitet:* Inndelingen etter sentralitet følger Statistisk sentralbyrås sentralitetsstandard. De minst sentrale kommunene utgjør sentralitetsnivå 1, mindre sentrale kommuner utgjør sentralitet 2, noe sentrale kommuner utgjør sentralitet 3, mens de mest sentralt lokaliserte kommunene er gruppert sammen i sentralitetsnivå 4 (se tabell 5.1). For en mer detaljert beskrivelse av sentralitetsnivåene har vi i vedlegg D vist hvilke kommuner som er gruppert sammen i hvert av sentralitetsnivåene.
- Arbeidsledighet:* Arbeidsledighet måles som arbeidsledighetsrate og er basert på arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) og tall fra OECD. Arbeidsledighetsratene for landgruppene 1 og 2 er vektete gjennomsnitt av de enkelte lands ledighetsrater der befolkningsandelene er vekter. For landgruppe 3 foreligger det ikke noen arbeidsledighetsrate.
- Inntektsforskjeller:* Vi bruker relative inntekter, det vil si nominelt BNP i Norge delt på den norske befolkningen i forhold til lignende per kapita-størrelser for de tre landgruppene. BNP tallene er korrigert for forskjeller i kjøpekraft. BNP dataene for landgruppe 1 og 2 er hentet fra OECD, mens Penn World Tables er kilde for landgruppe 3. Variablene for BNP per kapita i de tre landgruppene er fremkommet ved å dele summen av de kjøpekraftsjusterte BNP-tallene i landene som inngår i landgruppene med befolkningsstørrelsen i de samme landgruppene.

2. Hva viser andre studier?

- Internasjonal forskningslitteratur har kartlagt en rekke faktorer som påvirker internasjonal migrasjon generelt. Blant disse er inntektsforskjeller mellom land, arbeidsledighet, befolkningsstruktur, avstand, nettverk og politiske forhold.
- Innvandreres utvandring fra rike land kan i tillegg påvirkes av andre faktorer. Litteraturen peker på at tendensen til å utvandre er høyere for menn, for utdannings- og arbeidsinnvandrere, for personer som ikke har nær familie i landet de bor i eller som har sterk tilknytning til opprinnelseslandet, og for innvandrere som opplever at forholdene i opprinnelseslandet forbedres.
- For en del andre faktorer gir ikke litteraturen klare konklusjoner. Det gjelder for eksempel betydningen av utdanningsnivå, alder og hvorvidt innvandreren "lykkes" i innvandringslandet.
- Tidligere analyser av innvandrernes utvandring fra Norge støtter opp om mange av konklusjonene fra den internasjonale forskningen. I tillegg er funnene tydeligere når det gjelder betydningen av opprinnelsesland, innvandringsgrunn, botid og det å være i arbeid.

De siste tiårene er det kommet en rekke bidrag til internasjonal forskningslitteratur om hva som påvirker internasjonal migrasjon. Forskningen har i all hovedsak handlet om å forklare innvandring til rike land, og det er etablert en forståelse av at økonomiske drivkrefter (som inntekts- og ledighetsnivå) spiller en viktig rolle, men at også andre faktorer kan ha stor betydning.

Selv om vi vet at mange innvandrere utvandrer igjen, finnes det langt mindre forskning på hva som driver utvandringen fra rike land. Ofte kan drivkreftene som

forklarer innvandringen til et land, komme til kort når det gjelder å forklare utvandringen fra det samme landet.

I dette kapitlet tar vi først for oss forskningen på drivkrefter bak migrasjon generelt. Deretter ser vi på analyser som er gjort av utvandring fra rike land, og særlig av innvandreernes utvandring. Til slutt presenterer vi noen tidligere studier av utvandring fra Norge.

2.1. Drivkrefter bak migrasjon generelt

De siste tiårene har forskningslitteraturen om drivkreftene bak migrasjon vokst seg stor (se for eksempel Hatton og Williamson, 2002; Karemera, Oguledo og Davis, 2000; Hatton, 2005; Clark, Hatton og Williamson, 2007; Pedersen, Pytlikova og Smith, 2008; Mayda, 2009; Kim og Cohen, 2010; Belot og Ederveen, 2012 og Ortega og Peri, 2013).

Disse studiene finner ofte sterk sammenheng mellom utvandring og følgende drivkrefter:

- *Inntektsforskjeller* mellom migrantens opprinnelsesland og landet hun/han innvandrer til (se for eksempel Hatton og Williamson, 2002; Mitchell og Pain, 2003; Balderas og Greenwood, 2010; Ortega og Peri, 2013; Ruysen, Everaert og Rayp, 2014 og Ruysen og Rayp, 2014)
- *Arbeidsledighet*, først og fremst i innvandringslandet (Karemera, Oguledo og Davis, 2000; Alvarez-Plata, Brücker og Siliverstovs, 2003 og Cappelen, Skjerpen og Tønnessen, 2015).
- *Utviklingsnivå* i opprinnelseslandet – internasjonale migranter kommer som oftest ikke fra de aller fattigste landene (Massey, 1988 og Clark, Hatton og Williamson, 2007)
- *Befolkningsvekst og aldersstruktur* i både opprinnelses- og innvandringslandet (Mitchell og Pain, 2003; Cohen mfl., 2008; Mayda, 2009 og Kim og Cohen, 2010)
- *Nettverk*, målt som antall innvandrere fra samme opprinnelsesland som allerede bor i innvandringslandet (Carrington, Detragiache og Vishwanath, 1996; Hatton og Williamson, 2002; Mitchell og Pain, 2003; Balderas og Greenwood, 2010; Beine, Docquier og Özden, 2011 og Ruysen og Rayp, 2014).
- *Avstand* mellom opprinnelses- og innvandringslandet (Mayda, 2009; Kim og Cohen, 2010 og Ruysen og Rayp, 2014), også språklig og kulturelt (Beine, Docquier og Özden, 2011; Belot og Ederveen, 2012; Ortega og Peri, 2013).
- *Innvandringspolitikk* i innvandringslandet (Clark, Hatton og Williamson, 2007; Pedersen, Pytlikova og Smith, 2008; Mayda, 2009; Ortega og Peri, 2013 og Cappelen og Skjerpen, 2014).
- *Politiske forhold og strukturelle endringer* i opprinnelseslandet (Karemera, Oguledo og Davis, 2000 og Massey, Kalter og Pren, 2008).
- *Inntektsfordeling* i både opprinnelses- og innvandringslandet (Hatton, 2005 og Clark, Hatton og Williamson, 2007).
- *Utvikling i andre potensielle innvandringsland* (Mitchell og Pain, 2003).
- *Graden av velferdsstat* i både opprinnelses- og innvandringslandet (Borjas, 1999; Kureková, 2013 og Ruysen, Everaert og Rayp, 2014) – selv om funnene fra Europa er noe blandet her (Nannestad, 2006).

Vi vet altså en del om hva som driver migrasjon generelt. Men dersom vi deler opp migrasjon i innvandring og utvandring, kan det vise seg at de to strømmene ikke styres av akkurat de samme drivkreftene. Det er ikke sikkert at det som forklarer hvorfor noen flytter inn i et land, i like stor grad kan forklare hvorfor noen flytter ut fra det samme landet, fordi “innreiser og utreiser typisk er responser på helt forskjellige faktorer” (Massey, 2006). Det er også grunn til å tro at blant alle som utvandrer fra rike land, styres innvandrere som utvandrer igjen av litt andre mekanismer enn folk som er født i det rike landet og utvandrer for første gang.

2.2. Drivkrefter bak innvandreres utvandring fra andre rike land

Ifølge tall fra OECD utvandrer mellom 20 og 50 prosent av innvandrere i løpet av de fem første årene etter innvandringen – litt avhengig av hvilket land de har reist til og hvilket år de kom (Dumont og Spielvogel, 2008).

Sammenlignet med personer som forlater landet sitt for første gang, kan innvandrere som vurderer å flytte ut igjen ha langt mer informasjon om alternativene (for eksempel hvis de vurderer å flytte tilbake til opprinnelseslandet, et land de allerede kan ha mye kunnskap om og sterke bånd til – som familie, venner, andre nettverk, og de kan ofte språket godt og kjenner kulturen), og de har kanskje også svakere bånd til landet de har innvandret til. Dermed kan drivkreftene bak innvandreres utvandring være annerledes, og kanskje flere, enn drivkreftene bak deres første migrasjon. Forskjellige undergrupper av innvandrere kan også være styrt av ulike drivkrefter.

Her oppsummeres funnene fra studier som har sett på utvandring blant innvandrere i andre rike land utenom Norge (analyser av utvandringen fra Norge er oppsummert i avsnitt 2.3). Studiene finner at noen av drivkreftene som påvirker migrasjon generelt, også virker når det gjelder innvandreres utvandring fra rike land. Men de finner også en del faktorer som ser ut til å gjelde særlig for denne typen utvandring.

I motsetning til mange av studiene som ble referert til over, bruker de fleste av disse utvandringsstudiene mikrodata der man har informasjon om hver enkelt utvandrers bakgrunn og situasjon, for eksempel familie, utdanning, yrkeserfaring etc. Det gjør at man i større grad kan studere hvilke enkeltfaktorer i innvandrernes liv som gjør at noen blir værende mens andre utvandrer. Noen av disse studiene baserer seg på spørreundersøkelser som har kartlagt intensjoner om å utvandre, mens andre ser på faktisk utvandring. Mens noen først og fremst har sett på utvandring tilbake til opprinnelseslandet, har andre studier sett på generell utvandring – uansett hvilket nytt land innvandrerne reiser til. Selv om det er forskjeller på intensjoner og faktisk utvandring, og selv om utvandring til et nytt land er noe annet enn retur til opprinnelseslandet, er det også mye som er likt. Hovedkonklusjonene fra disse studiene presenteres i de neste avsnittene.

2.2.1. Faktorer med klar betydning

For noen faktorer som kan påvirke innvandreres utvandring fra rike land, finner de aller fleste studier en entydig sammenheng. For andre faktorer kan både teoretiske modeller og empiriske analyser peke i ulik retning. Noen av faktorene som viser seg å ha relativt klar betydning for utvandringen, er disse:

- *Familie*: Hvor en innvandrers nærmeste familie bor, ser ut til å være en sentral drivkraft for hvor innvandreren etter hvert vil bo. Det å ha familie (ektefelle, barn, foreldre, søsken) i opprinnelseslandet øker sannsynligheten for utvandring, mens sannsynligheten for å bli boende øker hvis familien også bor i innvandringslandet – og særlig hvis barna er mange og hvis partneren ikke også er fra opprinnelseslandet (Dustmann, 1996; Constant og Massey, 2003; Dustmann, 2003; Güngör og Tansel, 2005; de Coulon og Wolff, 2006, Uebelmesser, 2006; Jensen og Pedersen, 2007; Gibson og McKenzie, 2011, Kangasniemi og Kauhanen, 2013 og Paile og Fatoki, 2014). I en studie blant utenlandsfødte voksne som utvandret fra USA viste deg seg at familie og sosialt nettverk var en større drivkraft enn utdanning og økonomiske faktorer (Van Hook og Zhang, 2011).
- *Kjønn*: Mannlige innvandrere ser generelt ut til å ha en høyere sannsynlighet for å utvandre enn kvinnelige innvandrere (Lam, 1994; Nekby, 2006; de Coulon og Wolff, 2006; Constant og Zimmermann, 2007; Statistiska centralbyrå, 2011 og Zaiceva og Zimmermann, 2012). Dette ser særlig ut til å være tydelig i USA: Van Hook mfl. (2006) fant nesten dobbelt så høye utvandringsrater for menn som for kvinner blant de utenlandsfødte i USA.

- *Innvandringsgrunn*: Sannsynlighetene for å utvandre varierer tydelig etter hvilken grunn innvandrerne hadde for å innvandre, og flyktninger er ofte de som i størst grad blir boende (Dumont og Spielvogel, 2008). I Sverige har arbeids- og utdanningsinnvandrerne de høyeste utvandringssannsynlighetene, mens flykninger har de laveste (Statistiska centralbyråen, 2011 og Statistiska centralbyråen, 2012).
- *Tilknytning til opprinnelseslandet*: Innvandrere med sterke bånd til landet de opprinnelig kom fra, ser ut til å ha en høyere sannsynlighet for å utvandre. At man har familie i opprinnelseslandet er en faktor som allerede er nevnt. Men også andre tegn på tilknytning til opprinnelseslandet, som investeringer og pengeoverføringer, vedlikehold av språkkunnskaper og generell identifisering med landet, er knyttet til en økt sannsynlighet for utvandring (Constant og Massey, 2003; de Haas og Fokkema, 2011 og Diehl og Liebau, 2014).
- *Politisk og økonomisk utvikling i opprinnelseslandet* ser også ut til å bety noe for utvandringen. Güngör og Tansel (2005) fant at økonomisk ustabilitet i Tyrkia var en hovedårsak til at tyrkiske studenter og fagfolk i andre land ikke reiste tilbake, og Diehl og Liebau (2014) forklarer økningen i utvandningsplaner blant tyrkiske innvandrere i Tyskland med en bedre økonomi og makrostrukturelle endringer i Tyrkia. Politisk og økonomisk utvikling i Chile ser ut til å ha økt utvandringen blant chilenske innvandrere i Sverige (Klinthäll, 2007), og lengden på meksikanske innvandreres opphold i USA har vist seg å bli påvirket av situasjonen i den meksikanske økonomien (Reyes, 2004).

2.2.2. Faktorer med mindre klar betydning

Det finnes også en rekke andre faktorer som ser ut til å ha betydning for om en innvandrer utvandrer eller ikke. Men hvilken vei sammenhengen går, er ikke helt klart:

- *Utdanning*: Sammenhengen mellom utdanning og utvandring ser ut til å variere. I noen land har man funnet at sannsynligheten for å utvandre (og intensjonene om å utvandre) øker med innvandrernes utdanningsnivå. At det er de høyest utdannede innvandrerne som i størst grad utvandrer igjen, er funnet blant innvandrere fra østeuropeiske EU-land i “gamle” EU-land (Zaiceva og Zimmermann, 2012 og Hazans og Philips, 2011), i Danmark (Jensen og Pedersen, 2007), Sverige (Klinthäll, 2007 og Nekby, 2006), blant afrikanske innvandrere i Spania og Italia (de Haas og Fokkema, 2011) og i USA blant israelsk-fødte jøder (Cohen og Haberfeld, 2001) og kvinnelige innvandrere fra andre land enn Mexico (Van Hook og Zhang, 2011). På den andre siden ser utvandringen blant meksikanske innvandrere i USA ut til å være lavest for de med høy utdanning (Reyes, 1997). Blant innvandrere i Tyskland fant Constant og Zimmermann (2007) at de med høy utdanning har lav utvandring, men Diehl og Liebau (2014) viser at blant de tyrkiske innvandrerne i Tyskland er planene om å utvandre ikke høyere blant de høyt utdannede. I Canada har det vist seg at utvandringen er høyest blant de med halvlang utdanning (high school) (Lam, 1994). Utdanning ser altså ut til å ha ulik betydning for utvandring, og dette varierer etter hvilket land innvandrerne bor i og hvilket land de kommer fra. Borjas og Bratsberg (1994) hevder at returnmigrasjon forsterker den type seleksjon som i utgangspunktet preget strømmen av innvandring: Hvis innvandrerne som i utgangspunktet kom til landet, hadde utdanning og ferdigheter over gjennomsnittet, vil returnmigrantene være de av dem med lavest utdanning og ferdigheter. Hvis derimot den opprinnelige innvandringen besto av folk med lavere utdanning og ferdigheter enn snittet, vil det være de av dem med høyest utdanning/ferdigheter som utvandrer igjen. Det er funnet støtte for denne teorien blant puertoricanske innvandrere i USA (Ramos, 1992) og finske innvandrere i Sverige (Rooth og Sarela, 2007).
- *Suksess i innvandringslandet*: Om en innvandrer opplever å lykkes eller ikke i sitt nye land, kan være avgjørende for om hun/han blir boende eller utvandrer. Men her finnes det to ganske ulike teorier: På den ene siden kan innvandrerene ha flyttet til det rike landet for å tjene mest mulig i løpet av sitt liv – altså å maksimere livsinntekten. I dette perspektivet vil det være størst sannsynlighet

for å utvandre dersom innvandreren ikke opplever å lykkes. På den andre siden kan det hende at innvandreren er en såkalt "target earner", som har flyttet til det rike landet for å legge seg opp en viss sum med penger, og deretter vil reise tilbake. Jo raskere en slik innvandrer lykkes, jo større er sannsynligheten for en rask retur. For en grundigere omtale av disse to teoriene, se for eksempel Constant og Massey (2002).

Empiriske studier tyder på at du finner begge typer motivasjon blant innvandrere. Constant og Massey (2002) anslår at omtrent $\frac{3}{4}$ av arbeidsinnvandrerne i Tyskland har kjennetegn som stemmer overens med inntekstmaksimeringshypotesen, mens omtrent $\frac{1}{4}$ ligner mer på "target earners". Blant filippinske migranter fant Yang (2006) at majoriteten ser ut til å være inntekstmaksimerere, og Kirdar (2009) fant også støtte for det samme blant tyrkiske, greske, italienske og spanske innvandrere i Tyskland. Hypotesen om maksimering av livsinntekten ser altså ut til å dominere. Dette støttes også av noen studier som viser at innvandrere som klarer seg dårlig på arbeidsmarkedet, har større sannsynlighet for å utvandre. Det gjelder blant annet i USA (Reyes, 1997; Cohen og Haberfeld, 2001; Lubotsky, 2007 og Van Hook og Zhang, 2011), Tyskland (Constant og Massey, 2003), Nederland (Bijwaard, Schluter og Wahba, 2011), Sverige (Edin, LaLonde og Åslund, 2000 og Statistiska centralbyrå, 2011) og blant estiske innvandrere i Finland (Kangasniemi og Kauhanen, 2013). Men forskningsfunnene er ikke entydige her. Andre studier fra Sverige tyder på at utvandringen øker med økende inntekt (Klinthäll, 2007), særlig for innvandrere i alderen 51-80 år (Klinthäll, 2006), eller at sammenhengen mellom inntekt og utvandringssannsynlighetene er som en U, med lavest sannsynlighet for utvandring i gruppen med middels inntekt (Nekby, 2006). En u-formet sammenheng mellom inntekt og utvandring er også funnet i Nederland blant arbeidsinnvandrere fra utviklingsland (Bijwaard og Wahba, 2014).

- *Botid:* Som oftest er sannsynligheten for å utvandre høyest de første årene etter ankomst (Reyes, 1997; Constant og Massey, 2003; Van Hook mfl., 2006; Jensen og Pedersen, 2007; Dumont og Spielvogel, 2008 og Zakharenko, 2008), men denne tendensen gjelder ikke nødvendigvis for alle innvandrergrupper, i alle fall ikke blant innvandrere i Sverige fra lavt utviklede land (Nekby, 2006 og Statistiska centralbyrå, 2011).
- *Alder:* Utvandringssannsynlighetene er ofte høyest for unge voksne, og så synker de med økende alder (Nekby, 2006; Van Hook og Zhang, 2011 og Pettersen, 2013). Men det gjelder ikke alltid. Lam (1994) fant at sannsynligheten for å utvandre fra Canada øker med alder. I Tyskland er det funnet høyere utvandring blant innvandrere som er 65 år eller mer (Constant og Massey, 2003), og blant innvandrere i Sverige fant Klinthäll (2006) høyere utvandringssannsynligheter rundt pensjoneringsalder (65 years), særlig for menn.
- *Alder ved innvandring* kan også være en viktig faktor, men heller ikke her er det klare funn. Noen finner at innvandrere som var i 20-årene da de kom, har høyest sannsynlighet for å utvandre og at sannsynligheten deretter synker jo eldre de var da de kom (Klinthäll, 2007), i alle fall blant innvandrere fra utviklingsland (Jensen og Pedersen, 2007). Andre, derimot, finner at intensjoner om retur er høyere dess eldre innvandreren var ved ankomst (Dustmann, 1996). Det å skulle kontrollere for både alder, botid og alder ved innvandring skaper imidlertid metodiske problemer, siden hver av disse faktorene kan regnes ut fra de to andre.
- *Tilknytning til det nye landet:* Dersom en innvandrer har fått sterk tilknytning til innvandringslandet, synker ofte sannsynligheten for utvandring. Tegn på slik tilknytning kan for eksempel være det å ha kjøpt et hus i sitt nye land og ha lært språket (Dustmann, 1996; Constant og Massey, 2003; Zakharenko 2008 og Van Hook og Zhang, 2011). Men nyere studier blant tyrkiske innvandrere i Tyskland (Diehl og Liebau, 2014) tyder på at de som identifiserer seg med Tyskland ikke lenger har lavere intensjoner om å utvandre, og at opplevelser av diskriminering heller ikke ser ut til å påvirke utvandringssannsynlighetene. De Haas og Fokkema (2011), som har studert utvandring blant afrikanske innvandrergrupper i Spania

og Italia, fant at innvandrere som er sosiokulturelt integrert i mindre grad ønsker å utvandre, men at det samme ikke gjelder for økonomisk integrering.

- *Mulighet for å komme tilbake til innvandringslandet:* I noen tilfeller kan det være vanskelig for innvandrere å komme tilbake til innvandringslandet hvis de først har utvandret. Dette kan gjøre at de kvier seg for å utvandre. Reyes (2004) fant at innvandrere fra Mexico ble værende lenger i USA etter at kontrollen på grensen mellom Mexico og USA ble strengere. Det å få statsborgerskap i sitt nye land gjør at man enklere kan reise ut og komme tilbake igjen. Det skulle tilsi at utvandringen er høyere blant innvandrere med statsborgerskap. Men statsborgerskap kan samtidig være et tegn på tilknytning til det nye landet, som kan tilsi en lavere utvandring. Constant og Massey (2003) fant at innvandrere som hadde fått statsborgerskap i Tyskland hadde lavere sannsynlighet for å utvandre, og tilsvarende funn er gjort i USA (Zakharenko, 2008) og Sverige (Statistiska centralbyrå, 2011).
- *Opprinnelsesland:* Innvandrere fra andre rike land har ofte høyere sannsynlighet for å utvandre enn innvandrere fra fattigere land. Dette kan også henge sammen med ulike grunner for innvandring, se avsnitt 2.2.1. I Sverige er utvandringssannsynlighetene høyest for innvandrere fra Nord-Amerika (Nekby, 2006) og andre EU-land, og lavest for innvandrere fra Europa utenom EU og fra land som ligger langt nede på FNs Human Development Index (Statistiska centralbyrå, 2011). Også i Danmark er utvandringssannsynlighetene lavest blant innvandrere fra fattige land (Jensen og Pedersen, 2007). I Tyskland er det funnet lavere utvandringssannsynligheter blant gjestearbeidere fra Tyrkia og det tidligere Jugoslavia enn blant de fra EU (Constant og Massey, 2003), og i Canada er utvandringssannsynlighetene høyere blant innvandrere fra USA enn blant de fra Europa, og lavest blant de fra Latin-Amerika (Lam, 1994). Men blant eldre innvandrere i Frankrike er det funnet særlig høye utvandringssannsynligheter blant de som kommer fra Sør- og Sentral-Afrika og fra Sør-Europa, og lave sannsynligheter for å utvandre blant folk fra Nord-Europa (de Coulon og Wolff, 2006). I USA fant Van Hook mfl. (2006) høyere utvandringssannsynligheter for folk fra Mexico, India og Afrika enn for innvandrere fra Europa og Canada.
- *Returprogrammer:* Noen land har innført returprogrammer som skal oppmuntre innvandrere til å flytte tilbake til opprinnelseslandet. Hittil har betydningen av disse vært begrenset, i alle fall sammenlignet med hvor mange som utvandrer totalt (Dumont og Spielvogel, 2008).
- *Utvikling over tid:* Noen studier har også sett på hvordan utvandringssannsynlighetene har utviklet seg over tid, etter at man har kontrollert for en del av faktorene som er nevnt over. I USA økte sannsynlighetene for utvandring mellom 2002 og 2006, men i 2008 sank de igjen (Van Hook og Zhang, 2011). I Tyskland sank sannsynlighetene for å utvandre fra 1984 til 1992 (Constant og Massey, 2003), mens blant tyrkiske innvandrere i Tyskland har intensjonene om å utvandre økt etter årtusenskiftet (Diehl og Liebau, 2014). Sverige opplevde spesielt høye utvandringssannsynligheter i 2006 og 2007 (Statistiska centralbyrå, 2011).

Det er altså mange faktorer som påvirker migrasjon generelt – som geografisk og kulturell avstand, inntektsmuligheter, nettverk og politikk – og i tillegg er det mange faktorer som kan forklare hvorfor innvandrere velger å migrere på nytt. Dette er jo personer som allerede har migrert en gang, og som kan ha andre motiver for å migrere igjen. Men for mange av disse faktorene er det ikke enighet i faglitteraturen om hvorvidt de bidrar til å øke eller minke sannsynligheten for at innvandrere i rike land utvandrer igjen. Selv om det ser ut til å være noen generelle hovedtendenser, er det også funnet mange unntak fra disse. Det kan bety at man ikke kan trekke klare konklusjoner om hva som driver utvandringen fra for eksempel Norge kun basert på hva som er funnet i andre land.

2.3. Tidligere forskning på utvandring fra Norge

Det finnes mye litteratur om utvandring fra Norge, men det meste dreier seg om tidligere tiders utvandring til oversjøiske områder, og særlig den til Amerika (grundigere omtalt i avsnitt 3.1). Når det gjelder nyere tids utvandring fra Norge, publiseres det løpende statistikk,² og de siste tiårene er det også gjort noe forskning og analyser av hva som preger denne utvandringen (se for eksempel Pettersen, 2013; Tysse og Keilman, 1998; Longva, 2001; Ekhaugen, 2005; Bratsberg, mfl., 2005; Lund, 2009; Brunborg og Cappelen, 2010; Friberg, 2012; Texmon og Brunborg, 2013 og Stambøl, 2013). Disse utfyller bildet fra den internasjonale forskningslitteraturen som ble presentert i forrige avsnitt. Her vil vi oppsummere sentrale resultater fra disse arbeidene og vise hvordan funnene belyser hva som kan være drivkrefter bak innvandreres utvandring fra Norge.

Når det gjelder *innvandringsgrunn* og *kjønn* finner analysene om norske forhold at disse henger sammen med utvandring på ganske entydig vis – i likhet med hva som er funnet i mange andre land: Utvandringssannsynlighetene er lavest blant flyktninger og høyest blant utdannings- og arbeidsinnvandrere (Tysse og Keilman, 1998; Pettersen, 2013 og Stambøl, 2013), og innvandrer menn utvandrer generelt i litt større grad enn innvandrer kvinner (Longva, 2001 og Pettersen, 2013). Også betydningen av *familie* er i tråd med funn som er gjort i andre land: Tysse og Keilman (1998) fant at det å være gift ved innvandring klart bremset utvandringen, og Longva (2001) fant at både gifte og skilte hadde lavere sannsynligheter for å utvandre enn andre (dette gjaldt særlig innvandrere fra OECD-land). En spørreundersøkelse blant 1400 folkerregistrerte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen i 2009 viste at familiesituasjonen var svært viktig når om innvandrerne vurderte om de skulle bli eller utvandre: Å ha familien sin i Norge eller ikke, syntes viktigere for framtidsplanene enn om man hadde arbeid eller ikke (Lund, 2009).

Når det gjelder betydningen av *opprinnelsesland*, er de norske funnene også ganske entydige: Sannsynlighetene for å utvandre er høyest for innvandrere fra andre OECD-land, som Norden, Nord-Amerika og Vest-Europa, og lav for innvandrere fra fattigere deler av verden. Longva (2001) fant aller høyest utvandringssannsynligheter blant innvandrere fra Nord-Amerika og lavest blant innvandrere fra Øst-Europa (i perioden 1994-97). Bratsberg mfl. (2005) oppsummerer at “innvandrere fra OECD-land ofte har korte opphold, mens utflyttingsratene er lave for ikke-vestlige innvandrere”. Pettersen (2013) viser at utvandringssannsynlighetene siden 2005 har vært aller høyest for innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania, med innvandrere fra Norden tett etter. Etter 2003 er det personer fra Øst-Europa utenom EU som har hatt de laveste utvandringssannsynlighetene blant innvandrere.

Botid ser generelt ut til å gjøre innvandrerne i Norge mer bofaste: Utvandringssannsynlighetene er høyest i de to første årene etter innvandringen, og deretter avtar sannsynligheten med økt botid i Norge (Pettersen, 2013; Longva, 2001 og Texmon og Brunborg, 2013). Denne tendensen er tydeligst for innvandrere fra Vest-Europa og andre vestlige land, men er der også for innvandrere fra Øst-Europa og fra andre verdensdeler.

Sannsynligheten for å utvandre varierer betydelig etter *alder*, også i de norske analysene: Størst sannsynlighet har innvandrere i alderen 18-29 år (Pettersen, 2013), og utvandringen er også høy blant barn, særlig de aller yngste fra andre vestlige land (Texmon og Brunborg, 2013). Etter 30-årsalderen synker utvandringssannsynlighetene generelt med økende alder, med ett unntak: Det ser ut til å være en liten økning i utvandringen rundt pensjonsalder (60-69 år), men tallene for disse aldersgruppene bygger på få observasjoner (Texmon og Brunborg, 2013). En undersøkelse av returplaner hos innvandrere kan tyde på at dette likevel ikke er tilfeldig: 2/3 av de som svarte at de planla å reise tilbake til opprinnelses-

² De mest relevante statistikkene om utvandring finnes på www.ssb.no/flytting og www.ssb.no/folkendrkv

landet, ville gjøre det når de ble gamle (Carling og Pettersen, 2014). Longva (2001) fant derimot at dersom man kontrollerer for botid, ser utvandringssannsynlighetene ut til å øke med alder. Texmon og Brunborg (2013) fant også at utvandringssannsynlighetene blant innvandrere fra vestlige land med kort botid faktisk økte med alder blant innvandrere som var 30 år eller mer – slik at en 65-åring med kort botid hadde større sannsynlighet for å utvandre enn en 35-åring med like kort botid. Noe av aldersmønsteret som er funnet i andre studier kan altså skyldes at eldre innvandrere ofte har lenger botid i Norge.

De norske funnene er relativt klare når det gjelder betydningen av å *være i arbeid*: Bratsberg mfl. (2005) viser at innvandrere som utvandrer igjen, i gjennomsnitt har svakere arbeidsmarkedstilknytning enn innvandrere som blir i Norge. Det å være i jobb halverer sannsynligheten for å forlate landet i løpet av påfølgende år, ifølge denne studien.

Brunborg og Cappelen (2010) viser at arbeidsledighet i Norge påvirker utvandringen på aggregert nivå – høyere ledighet i Norge, alt annet likt, gir økt utvandring både til Sverige, Danmark, Europa/Amerika/Oseania og Afrika/Asia. Tysse og Keilman (1998) fant at yrkesaktivitet i stor grad ser ut til å virke hemmende på utvandringen, men de slår også fast at “mangel på arbeid gir ikke innvandrerne incentiver i retning av å ville returnere til hjemlandet eller flytte videre til et annet land”. De viser til at de fleste arbeidsledige innvandrere kommer fra Afrika, Asia eller Latin-Amerika, og at mange av dem er flyktninger, noe som tilsier at de har lavere sannsynlighet for å utvandre. Betydningen av *inntekt* har i liten grad blitt studert i Norge, men Longva (2001) konkluderer med at utvandringen er høyest blant de med aller høyest og aller lavest inntekt, i alle fall blant innvandrere fra OECD.

Tilknytning til Norge og opprinnelseslandet har i liten grad blitt forsket på i forbindelse med utvandring fra Norge, men Pettersen (2013) viser at sannsynligheten for å utvandre generelt er langt høyere blant de uten norsk statsborgerskap enn blant de med. Dette henger sammen med at de fleste som utvandrer har kort botid og dermed ikke oppfyller det generelle botidskravet på sju år som gjelder ved søknad om norsk statsborgerskap. Utvandring etter oppnådd norsk statsborgerskap er svært sjeldent. Dersom statsborgerskap er et tegn på tilknytning til Norge, gjør altså denne tilknytningen at man i mindre grad utvandrer. Men tilknytningen til opprinnelseslandet kan også være avgjørende for om en innvandrer utvandrer igjen eller ikke. I studien av returplaner hos innvandrere i Norge fant Carling og Pettersen (2014) at sannsynligheten for at en innvandrer planla å reise tilbake til opprinnelseslandet var høyest blant de med svake bånd til Norge og sterke bånd til opprinnelseslandet. Men innvandrere med sterke bånd til både Norge og opprinnelseslandet hadde omtrent like ofte planer om retur som innvandrere med svake bånd til både Norge og opprinnelseslandet.

Betydningen av *utdanning* er heller ikke studert i særlig grad. Flere analyser har riktignok vist at innvandrere med utdanning som innvandringsgrunn, i høy grad utvandrer igjen. Utover dette er innvandrernes utdanningsnivå sjelden brukt til å forklare utvandringssannsynligheten. Et unntak er studien til Longva (2001), som kan tyde på at blant innvandrere fra land utenfor OECD er sannsynligheten for å utvandre høyere blant dem med høyere utdanning.

Velferdsstatens betydning for utvandringen har heller ikke blitt hyppig studert. Siden studiene av sammenhengen mellom yrkesaktivitet og utvandring (se tidligere avsnitt) viser at innvandrere i arbeid har lavere sannsynlighet for å utvandre, er det nærliggende å konkludere med at innvandrere som mottar velferdsgoder i stedet for å arbeide, likevel utvandrer i større grad enn de som er i jobb. En studie av Ekhaugen (2005) tyder imidlertid på at det å motta velferdsordninger er negativt korrelert med sannsynligheten for å utvandre (men dette resultatet var ikke signifikant på 5 prosentnivå).

Returprogrammer for spesielle grupper av innvandrere kan se ut til å ha hatt en viss betydning for utvandringen i disse gruppene, for eksempel blant innvandrere fra Chile i første del av 1990-årene, blant bosniere midt i 1990-årene, blant innvandrere fra Kosovo i 2001 og blant irakere i 2003 (Pettersen, 2013).

Også *politisk og økonomisk utvikling i opprinnelseslandet* ser ut til å bety noe, men heller ikke på dette området er det gjort mange analyser. Brunborg og Cappelen (2010) fant at utviklingen i arbeidsledigheten i Danmark og Sverige ser ut til å henge sammen med utvandringen til disse områdene, men når det gjaldt arbeidsledigheten ellers i verden fant de ikke det samme.

En del studier finner også en generell *utvikling over tid* i utvandringssannsynlighetene. Pettersen (2013) viser at utvandringssannsynligheten for innvandrere generelt har sunket fra om lag 80 utvandring per 1000 innvandrere i begynnelsen av 1970-årene til 44 av 1000 i 2011. Sannsynlighetene for å utvandre er altså nesten halvert på 40 år. En forklaring på dette er at innvandrerne i Norge tidligere besto av en større andel fra Norden, Vest-Europa og USA som har relativt høye utvandringssannsynligheter og få flyktninger (med lave utvandringssannsynligheter), men at andelen flyktninger økte i denne perioden. Også blant arbeidsinnvandrerne er utvandringssannsynlighetene blitt betydelig lavere det siste tiåret. Nedgangen forklares delvis med konjunkturer internasjonalt og i Norge, at mange arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa tilsynelatende blir boende i Norge og at en del EU-borgere ikke melder utvandring når de flytter fra Norge (Pettersen, 2013). At mange østeuropeiske arbeidsinnvandrere ser ut til å ha bosatt seg mer permanent i Norge, er også funnet i en studie blant polske innvandrere i Oslo (Friberg, 2012). Selv når vi tar hensyn til botid og innvandringsgrunn, ser det ut til at sannsynligheten for å utvandre har gått tydelig ned det siste tiåret (Stambøl, 2013).

2.4. Sammenfatning: Hva andre studier viser

Det er gjort mange studier internasjonalt for å kartlegge drivkrefter bak migrasjon. De fleste studiene har sett på hva som styrer innvandring til rike land. De konkluderer med at økonomiske faktorer som arbeidsledighet, inntektsnivå, inntektsforskjeller og velferdsstat spiller en rolle: Jo mer du kan tjene på å migrere, dess større sjans er det for at du drar. Men det kan se ut til at dette ikke gjelder for de aller fattigste, som uansett har små muligheter til å reise langt internasjonalt. I tillegg er det mange viktige ikke-økonomiske faktorer som ser ut til å drive internasjonal migrasjon: Politisk bestemte begrensninger på innvandringen, avstand mellom opprinnelses- og innvandringslandet (geografisk, språklig og kulturelt), antall personer fra opprinnelseslandet som allerede bor i innvandringslandet, befolkningsvekst og aldersstruktur i både opprinnelses- og innvandringslandet, og selvsagt forhold i opprinnelseslandet som krig og katastrofer. I tillegg påvirkes innvandringen til ett land også av utviklingen i andre potensielle innvandringsland som migrantene kan vurdere å flytte til.

Langt færre studier har forsøkt å kartlegge hva som får innvandrere som har innvandret til rike land, til å flytte ut igjen. Faktorene som forklarer hvorfor noen innvandrer til et land, forklarer ikke nødvendigvis i samme grad hvorfor noen innvandrere utvandrer igjen. Der kan andre forhold spille en viktig rolle, og forskningslitteraturen på dette området er nokså samstemt når det gjelder faktorer som familie (å ha nær familie i opprinnelseslandet øker sannsynligheten for utvandring, mens sannsynligheten for å bli boende øker hvis innvandrer bor med familien sin i innvandringslandet), kjønn (mannlige innvandrere utvandrer oftere enn kvinnelige), innvandringsgrunn (arbeids- og utdanningsinnvandrere utvandrer oftere, flyktninger sjeldnere), annen tilknytning til opprinnelseslandet, som pengeoverføringer og hus (sterkere tilknytning øker sannsynligheten for utvandring) og forhold i opprinnelseslandet (hvis forholdene blir bedre, økonomisk og/eller politisk, øker sannsynligheten for utvandring). Også tidligere studier av innvandreres utvandring fra Norge bekrefter disse tendensene.

Men når det gjelder en del andre faktorer, er ikke forskningslitteraturen like samstemt. Det er for eksempel funnet unntak når det gjelder en generell tendens til at utvandringssannsynligheten er høyest for unge voksne og deretter synker med økende alder. Det er også funnet unntak fra tendensen til at utvandringssannsynlighetene synker med økt botid. Tendensen til at innvandrere fra fattige land utvandrer i mindre grad enn innvandrere fra rike land, ser heller ikke ut til å være universell. Sannsynlighetene for å utvandre har også endret seg over tid i flere land, men det er ikke påvist noen systematiske grunner til dette. Tidligere studier av innvandreres utvandring fra Norge er litt klarere på noen av disse punktene: Blant innvandrere i Norge synker sannsynligheten for å utvandre med økende botid, og innvandrere fra Norden, Nord-Amerika og Vest-Europa har de høyeste utvandringssannsynlighetene. Siden begynnelsen av 1970-årene har innvandrernes utvandringssannsynligheter sunket betydelig, noe som delvis kan forklares med at innvandrerne i Norge tidligere besto av en større andel fra Norden, Vest-Europa og USA og få flyktninger (med lave utvandringssannsynligheter), men at andelen flyktninger har økt i denne perioden.

Forskningslitteraturen har også forsøkt å finne sammenhengen mellom innvandreres utdanning og sannsynligheten for å utvandre, uten å komme til entydige svar. Sammenhengen ser ut til å variere etter hvilket land innvandrerne bor i og hvilket land de kommer fra. En teori går ut på at returnigrasjon forsterker den type seleksjon som i utgangspunktet preget strømmen av innvandring: Hvis innvandrerne som kom til landet hadde høy utdanning, vil returnigrantene være de av dem med lavest utdanning – og omvendt hvis den opprinnelige innvandringen besto av folk med lavere utdanning.

Når det gjelder hvor godt innvandrerne lykkes i det nye landet, finnes ulike teoretiske retninger: På den ene siden kan innvandreren ha flyttet til det rike landet for å tjene mest mulig i løpet av sitt liv. Dermed vil det være størst sannsynlighet for å utvandre dersom innvandreren ikke opplever å lykkes, altså finne seg en jobb med tilfredsstillende inntekt. På den andre siden kan det hende at innvandreren har flyttet til det rike landet for å legge seg opp en viss sum med penger, og deretter vil reise tilbake. Jo raskere en slik innvandrer lykkes, jo større er sannsynligheten for en rask retur. Empiriske studier tyder på at du finner begge typer motivasjon blant innvandrere, og at majoriteten kan se ut til å tilhøre den første gruppen, altså de som utvandrer hvis de ikke opplever å lykkes. Men heller ikke her er det enighet i forskningslitteraturen.

3. Utvandringen fra Norge – noen hovedtrekk

- Også tidligere har det vært høy utvandring fra Norge. På slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet emigrerte store deler av den norske befolkningen til USA. Bare i de aller siste årene har utvandringen fra Norge overgått den oversjøiske utvandringen til Amerika da den var på sitt høyeste på 1880-tallet.
- Den historiske utvandringen er blitt forklart med en rekke faktorer, og økonomiske forhold spiller en hovedrolle i forklaringene.
- Utvandringen til USA har visse likhetstrekk med dagens utvandring fra Norge. Men det er også viktige forskjeller, som at dagens utvandring domineres av personer som tidligere har innvandret til Norge.
- Innvandrerne som har utvandret fra Norge de siste tiårene har flere kjennetegn: Det er et klart flertall av unge voksne, og de fleste har bare vært i Norge i noen få år. Relativt mange av dem er fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia eller New Zealand (landgruppe 1).
- Utvandringsfrekvensen i en gruppe forteller hvor stor andel av personene i denne gruppen som utvandret i et gitt år. Vi finner særlig høye utvandringsfrekvenser blant menn, unge voksne og små barn, personer med kort botid og personer fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (landgruppe 1). Eldre personer, kvinner, personer med lang botid, og personer fra

nye EU-land i Øst-Europa (landgruppe 2) eller resten av verden (landgruppe 3) har lavere utvandringsfrekvenser.

En relativt høy utvandring er ikke noe nytt fenomen i Norge, men dagens utvandring skiller seg fra tidligere tiders utvandring på flere områder. I dette kapitlet ser vi både på utvandringens historie i Norge og ikke minst på de siste tiårenes utvandring og hva som kjennetegner denne.

3.1. Tidligere utvandring fra Norge

Også tidligere har det vært betydelig utvandring fra Norge, og også tidligere forsøkte man å forstå hva som drev denne utvandringen. Den første norske amerikafareren skal ha reist fra Stavanger i 1821, men de store bølgene av utvandring til Amerika kom i siste halvdel av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. I 1882 var utvandringen rekordhøy, med nesten 29 000 oversjøiske utvandring (Departementet for sociale saker, 1921). I tillegg kommer rømte sjøfolk og utvandring til andre områder enn de oversjøiske, som det ikke ble ført statistikk over.³ Det skulle gå mer enn hundre år før utvandringstallene igjen ble like høye. Siden begynnelsen av 1990-årene har utvandringen fra Norge stort sett ligget rundt 20 000. Det er bare de aller siste årene at utvandringen har passert 30 000 og dermed antakelig blitt høyere enn i rekordåret 1882.

Utvandringen til Amerika var sesongbetont, med flest utvandring på våren. Den oversjøiske utvandringen i andre kvartal 1882 er fortsatt den høyeste i norges-historien, med nær 18 000 norske utvandrere bare i løpet av april, mai og juni. Til sammenligning er dagens utvandring ofte høyest i tredje kvartal (juli, august og september), men i nyere tid har den kvartalsvise utvandringen aldri oversteget 10 000.

Det er også andre viktige forskjeller på dagens og tidligere tiders utvandring fra Norge. For det første gikk tidligere tiders oversjøiske utvandring i all hovedsak til USA,⁴ mens dagens utvandrere har et mylder av ulike destinasjoner. For det andre er flertallet av dagens utvandrere personer som tidligere har innvandret til Norge, mens tidligere tiders utvandrere stort sett var født og oppvokst her i landet.⁵ For det tredje er datatilgangen bedre i dag enn på 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. I dag føres statistikk over all utvandring fra Norge, både oversjøisk og annen. Likevel har vi fortsatt utfordringer knyttet til kvaliteten på utvandringsstatistikken, se avsnitt 1.2.1.

Allerede tidlig begynte man å interessere seg for utvandringens årsaker og konsekvenser. I 1843, altså lenge før de store utvandringbølgene, slo amtmannen i Bratsberg fast at utvandringen “maa have sin Forklaringsgrund ikke alene i Folkekarakteren men ogsaa i Mangler ved de økonomiske og sociale Forhold [...] Det er fornemlig fra de Egne som hører til de fattigste at Udvandringerne hyppigst har fundet sted”. Etter amtmannens anbefaling ble det nedsatt en utvandring-komite, som blant annet konkluderte med at “den væsentligste drivfjeder til udvandringens lyst er hidrører fra det hos almuen let fængelige haab om at kunne i den nye verden forbedre sine udvortes omstændigheder og forberede sig en mageligere maade at forhverve underhold paa”, og i tillegg at dette også handlet om “overbefolkning der søger avløp til de nye ubebodde verdensdele”. Denne

³ Det antas at disse strømmene likevel var langt mindre enn den oversjøiske utvandringen, se Departementet for sociale saker (1921).

⁴ Godt over 90 prosent av de oversjøiske utvandringene gikk til USA, men enkelte dro også til andre deler av Amerika eller til Australia eller Sør-Afrika, og noen få utvandret til Asia (Departementet for sociale saker, 1921)

⁵ Statistikken over oversjøisk utvandring som vi har vist til i dette kapitlet, omfatter “kun norske personer, bosatt i Norge, der reiser utenlands i den hensikt å bli der”. I tillegg til disse utvandret noen tusen svensker fra norske havner hvert år i de mest intensive periodene, pluss et hundretalls personer med andre nasjonaliteter (Departementet for sociale saker, 1921).

utvandringskomiteen så flere positive konsekvenser av utvandringen. Utvandrerne bidro blant annet til å finansiere norske fartøyers ruter til New York, noe som også gjorde det enklere å få eksportert norske jernverkers produkter til Amerika og holde forbindelsen til “hiin viktige Verdensdeel, der i en fjern Fremtid tør have gavnlige Indflydelse paa vore mercantile og navale Forholde. Tager man derhos i Betragtning, at der blandt Flerheden af Emigranterne, saavidt man har kunnet erfare, har befundet sig et ikke lidet Antal af mindre vindskibelige og tildeels unyttige og misfornøiede Medborgere, tør det neppe antages, at Emigrationen synderligen har svækket Nationens Kræfter”.

Nesten hundre år senere så man annerledes på saken. I 1921 utga Departementet for sociale saker en grundig utvandringsstatistikk med en rekke tabeller over den oversjøiske utvandringen fra Norge og i tillegg en diskusjon av utvandringens konsekvenser for Norge: Utvandringen hadde medført både “kvantitativ forringelse” fordi “det er et meget betydelig antall personer som landet gjennom utvandringen er blitt berøvet for”, men også en “kvalitativ reduksjon av befolkningen” fordi andelen i de produktive aldersgrupper sank mens det ble flere i de eldre aldersgruppene, og fordi det ble stadig flere kvinner i forhold til menn. Nå ga utvandringen grunn til bekymring, særlig fordi fruktbarheten samtidig var gått nedover og det hadde vært lite forbedring i dødeligheten: “Hvis man vil holde befolkningstilveksten oppe nogenlunde på samme høide som i våre naboland, synes man således å måtte rette sine bestrebelser på å bekjempe utvandringen” (Departementet for sociale saker, 1921).

Departementet forklarer svingninger i utvandringen med en rekke forhold. Først og fremst viser man til svingninger i norsk økonomi og landbruk, som “potetsygdømmen”, “høie kornpriser og uheldige handelskonjunkturer” og “trykkede forhold i all forretningsvirksomhet og klager over arbeidsløshet”, og til situasjonen på den andre siden av Atlanterhavet. For også i Nord-Amerikas Forenede Stater var det vekstperioder, økonomiske kriser og borgerkrig (1861-65) som gjorde det mer eller mindre attraktivt å emigrere dit. I tillegg viser man til aldersstrukturen i den norske befolkningen, der det i noen perioder var ekstra mange personer i tjuetårene – som både var og er en typisk utvandringsalder. Departementet antar at de aller første utvandrerne dels var drevet av eventyrlyst og dels av religiøse motiver, sammen med “den germanske rases trang og lyst til å eie jord”. Og “Som det var å vente, blev utvandringsstrømmen, efterat den først for alvor var begynt å flyte, stadig sterkere og sterkere”. Både pengeforsendelser fra tidligere utvandrede slektninger, utvandringsagentenes virksomhet samt den betydelig lettede dampskipsforbindelse er eksempler på hvordan det ble stadig enklere å utvandre fra Norge.

Også Julie Backers studie *Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge* fra 1965 ser på årsaker til utvandringen, og også her trekkes den økonomiske og politiske situasjonen i Norge og Amerika fram som viktige forklaringsfaktorer: “Helt fra første stund synes hovedårsaken til utvandringen fra Norge å ha vært ungdommens trang til å bedre sine økonomiske kår. Religiøse, sosiale og politiske motiver later til å ha spilt liten rolle”, skriver hun. I 1923 ble utvandringen bremsset av nye lovbestemmelser i USA som fastsatte kvoter for innvandring fra de enkelte land. Likevel regnes ikke dette som årsaken til at utvandringen fra Norge så å si opphørte i 1930-årene. Dette forklares med at “de dårlige tider i Sambandsstatene under stordepresjonen avholdt folk fra å reise” (Backer, 1965).

Fra 1905 ble emigrantene fra Norge spurt om årsakene til utvandringen. Et klart flertall, i alle fall blant mannlige utvandrere, oppga “manglende adgang til lønnede beskjeftigelse”. Også blant kvinnene var dette den vanligste grunnen i perioden 1905-1929, men mange kvinner reiste også for å slutte seg til familie som var reist tidligere. Mange av utvandrerne, men ikke flertallet, hadde fått billett eller reisepenger fra kjente i Amerika (Backer, 1965).

Lesere som har vært gjennom forrige kapittel om den internasjonale forskningen på migrasjon, vil kunne kjenne igjen mange av drivkreftene også i disse forklaringene av den norsk-amerikanske utvandringen: Økonomiske forhold som inntekt og arbeidsledighet i opprinnelses- og innvandringslandet, nettverk i innvandringslandet, befolkningsutvikling og aldersstruktur, samt politiske forhold.

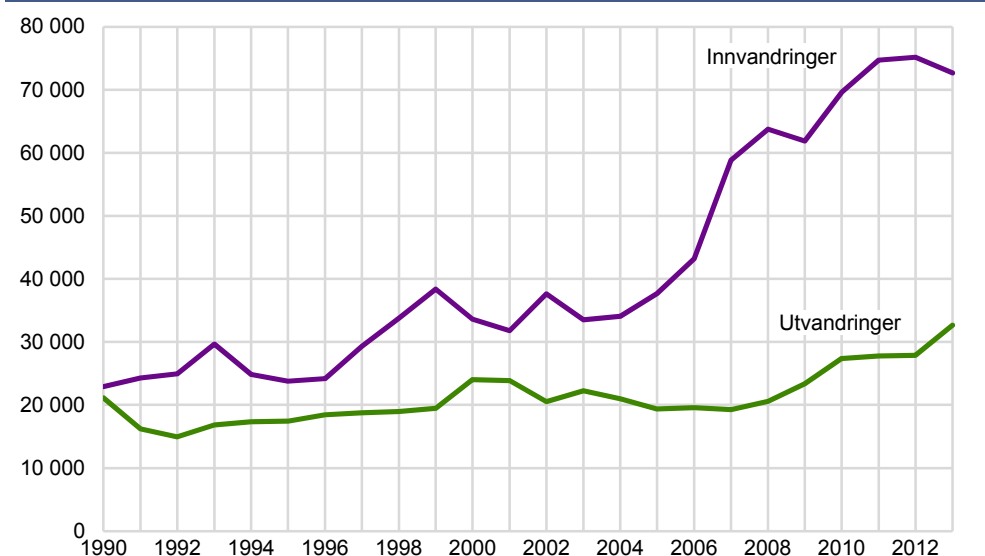
Men som nevnt i forrige kapittel, er det ikke sikkert at drivkreftene som forklarer innvandringen til et land, i dette tilfellet USA, er like godt egnet til å forklare utvandringen fra samme område. Når det gjelder migrasjonen mellom Norge og USA, vet vi at en del av utvandrerne reiste tilbake til Norge etter hvert. Hittil har vi sammenlignet dagens utvandring fra Norge med tidligere tiders utvandring fra Norge. Men de fleste som utvandrer fra Norge i dag, er innvandrere. Utvandringen av norske innvandrere fra USA er dermed kanskje en bedre parallell til dagens utvandring fra Norge. Dessverre vet vi ikke så mye om forskjellene mellom norskamerikanerne som ble værende i USA og de som reiste tilbake til Norge. Men folketellingene i 1910 og 1920 hadde tilleggsspørsmål om hjemvendte norsk-amerikanere (Departementet for sociale saker, 1921 og Backer, 1965). Utfra den informasjonen har man beregnet at 7 372 av de rundt 190 000 som utvandret i perioden 1901-1910 var kommet tilbake igjen til Norge. Det tilsvarer under 4 prosent av utvandringen, men dette tallet er omdiskutert og muligens altfor lavt (Backer, 1965). I 1920-tellingen var nemlig tallene på hjemvendte norsk-amerikanere høyere. Backer anslår at 25 prosent av alle som utvandret i årene 1881-1930, vendte tilbake til Norge. Selv om det utvandret langt flere menn enn kvinner til Amerika, var det en enda større overvekt av menn blant de som kom tilbake – det var altså vanligere at utvandrede menn flyttet tilbake til Norge for godt enn at de utvandrede kvinnene gjorde det (Backer, 1965).

I perioden mellom 1930 og 1970 var nettoinnvandringen mellom Norge og utlandet svært lav. Det var relativt få utvandring, og enda færre innvandring (disse ble systematisk registrert fra begynnelsen av 1950-tallet). Først fra 1970 ble den årlige innvandringen til Norge systematisk høyere enn utvandringen. I resten av dette kapitlet blir nyere tids utvandring fra Norge grundigere beskrevet.

3.2. De siste tiårenes utvandring fra Norge

Siden begynnelsen av 1970-årene har Norge vært langt mer preget av innvandring enn av utvandring. Innvandringen til Norge har vært høyere enn utvandringen i alle år bortsett fra ett: I 1989 var det dårlige økonomiske tider i Norge, og da utvandret det nesten 1 500 flere enn det innvandret.

Figur 3.1. Innvandring og utvandring, hele befolkningen, 1990-2013. Antall

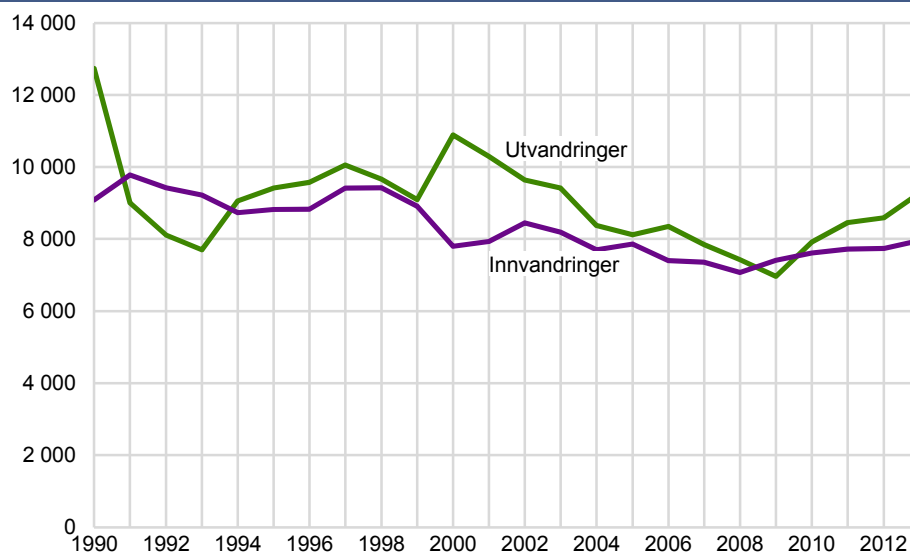
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

De siste tiårene har innvandringen økt ekstra kraftig, særlig etter EU-utvidelsen østover i 2004 da det ble mulig for personer fra de nye medlemslandene relativt fritt å komme og arbeide i Norge. Også utvandringen har økt, men langt ifra like mye som innvandringen, noe den nederste, grønne linjen i figur 3.1 viser.

3.2.1. Inn- og utvandring for ulike grupper

De overordnede tallene for inn- og utvandring i figur 3.1. omfatter både innvandrere og befolkningen ellers. Blant ikke-innvandrere i Norge utvandrer omtrent 8-10 000 personer årlig (figur 3.2). Mange av dem flytter tilbake til Norge igjen etter noen år. Blant ikke-innvandrerne har det ikke vært noen tydelig økning i verken innvandringen eller utvandringen de siste tiårene, snarere tvert imot. Figur 3.2 viser også at det årlig er nesten like mange innvandring som utvandring i denne gruppen.

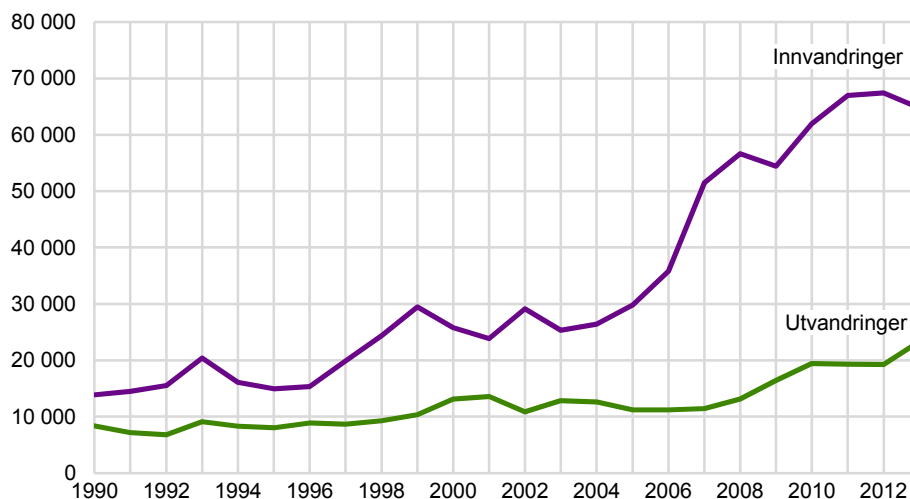
Figur 3.2. Innvandring og utvandring blant ikke-innvandrere, 1990-2013. Antall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. «Ikke-innvandrere» er alle personer som ikke defineres som innvandrere, se avsnitt 1.2.2. Tallene inkluderer ikke personer som utvandrer og innvandrer igjen i samme kalenderår

Tema for denne rapporten er utvandring blant *innvandrere* i Norge, og deres inn- og utvandring er vist i figur 3.3. Denne figuren er svært lik figur 3.1, men nå er altså inn- og utvandringene blant ikke-innvandrere tatt ut. At figurene er såpass like, viser at migrasjonstrendene i Norge nå først og fremst drives av innvandrere – også når det gjelder utvandring. Det er tallene bak den nederste, grønne linjen i figur 3.3 vi skal analysere nærmere i denne rapporten.

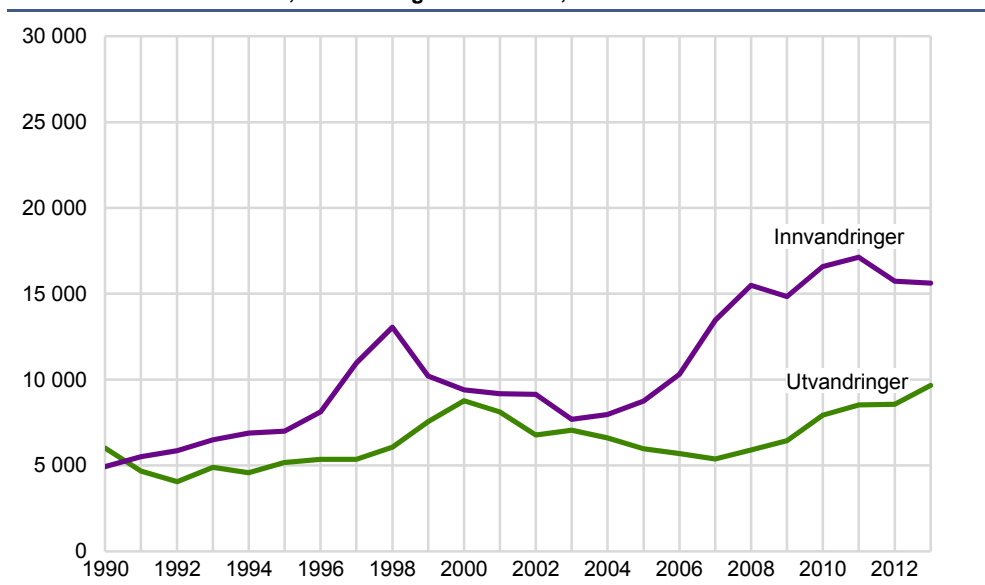
Figur 3.3. Innvandring og utvandring blant innvandrere, 1990-2013. Antall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

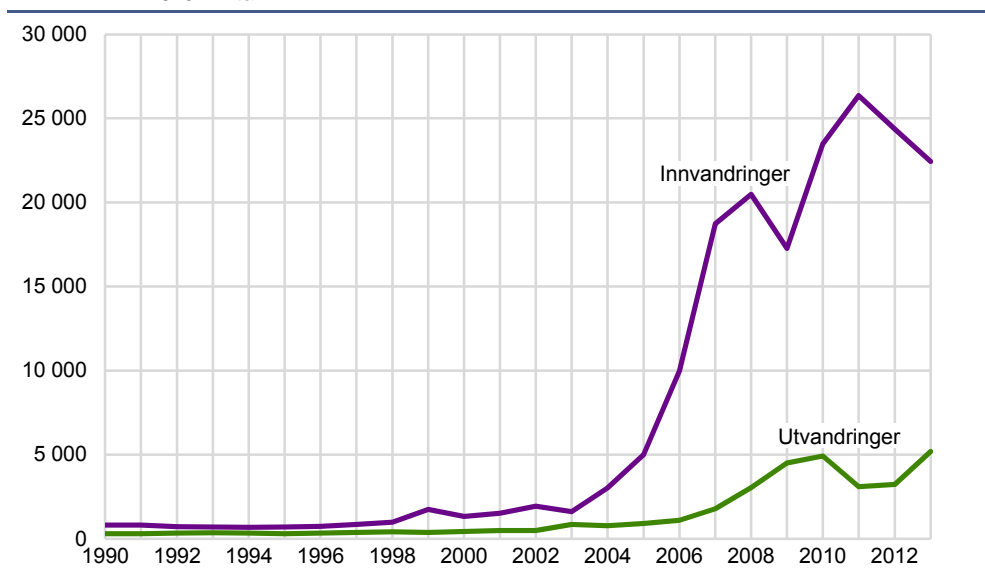
Dersom vi deler inn innvandrerne etter opprinnelsesland, ser vi ulike mønstre for utvandringen. Figur 3.4 viser inn- og utvandring blant innvandrere fra Norden, Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand (landgruppe 1), mens figur 3.5 viser det tilsvarende for innvandrere fra de nye EU-landene i Øst-Europa (landgruppe 2), og figur 3.6 viser inn- og utvandring blant innvandrere fra resten av verden – altså Asia, Afrika, Latin-Amerika, Øst-Europa utenom EU og Oseania utenom Australia og New Zealand (landgruppe 3). Grupperingen gjelder altså hvilke land personene opprinnelig kommer fra, som ikke nødvendigvis er det samme landet som de utvandrer til.⁶ Hvilke land som inngår i de tre landgrupper er gitt i tabell A1 i vedlegg A.

Figur 3.4. Innvandring og utvandring blant innvandrere fra Vest-Europa (inkl. Norden), Nord-Amerika, Australia og New Zealand, 1990-2013. Antall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

Figur 3.5. Innvandring og utvandring blant innvandrere fra østeuropeiske EU-land, 1990-2013. Antall

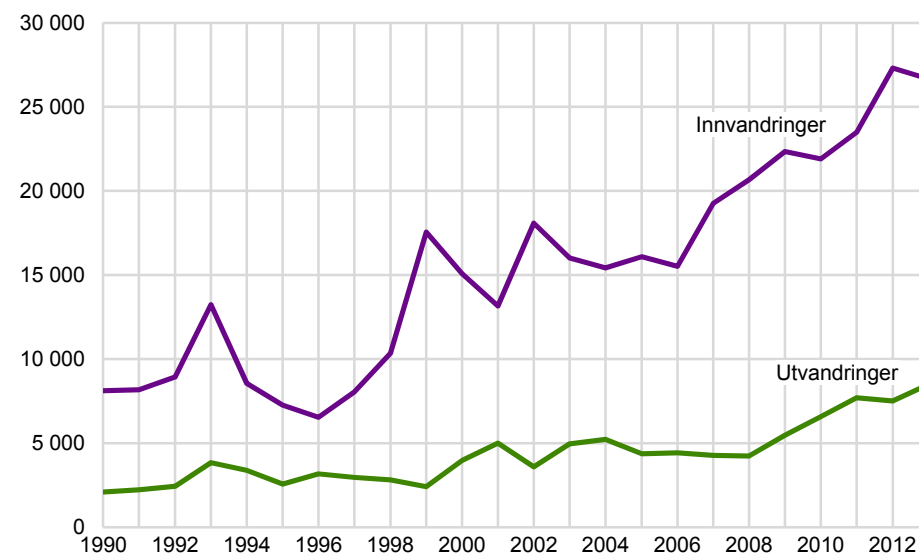
Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

Alle disse tre landgruppene har hatt en økning i både inn- og utvandringen. Men økningen i innvandring har vært spesielt sterk fra de nye EU-landene i Øst-Europa, og foreløpig har utvandringen blant disse innvandrerne økt i langt mindre grad

⁶ De fleste innvandrere som utvandrer fra Norge, flytter tilbake til opprinnelseslandet (Pettersen, 2011). Men en del utvandrer også til andre land, og for en del mangler det informasjon om tilflyttingsland.

(figur 3.5). Det er altså ikke veldig mange østeuropeiske innvandrere som er registrert utflyttet fra Norge igjen. Avstanden mellom antall innvandringer og antall utvandring er minst blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (figur 3.4). Blant innvandrere fra resten av verden er det en stigende trend i antall utvandring, men det innvandrere fortsatt langt flere enn det utvandrer (figur 3.6).

Figur 3.6. Innvandringer og utvandring blant innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Øst-Europa utenom EU og Oseania utenom Australia og New Zealand. 1990-2013. Antall

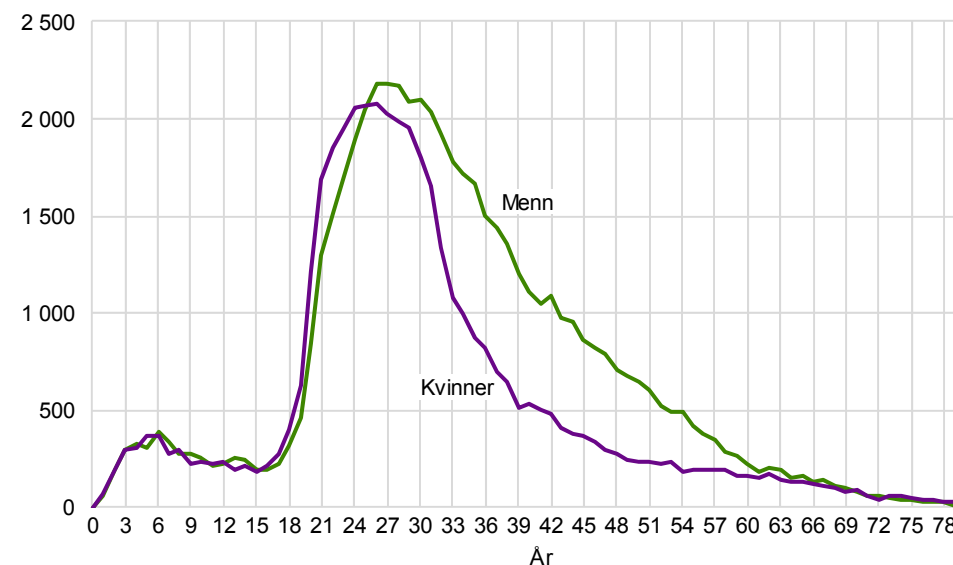

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrere og utvandrer igjen i samme kalenderår

3.2.2. Utvandrerne etter kjønn, alder og botid

Blant alle innvandrerne som har utvandret fra Norge de siste fem årene, er unge voksne i et klart flertall. Det er vist i figur 3.7. Hele 69 prosent av alle kvinnelige og 63 prosent av alle mannlige innvandrere som utvandret i perioden 2009-2013, var i alderen 20-39 år. Som figuren viser, er kvinnene som utvandrer litt yngre enn mennene som utvandrer. Blant mennene er det fortsatt relativt høy utvandring også av personer i 40- og 50-årene.

Figur 3.7. Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter alder og kjønn. Antall

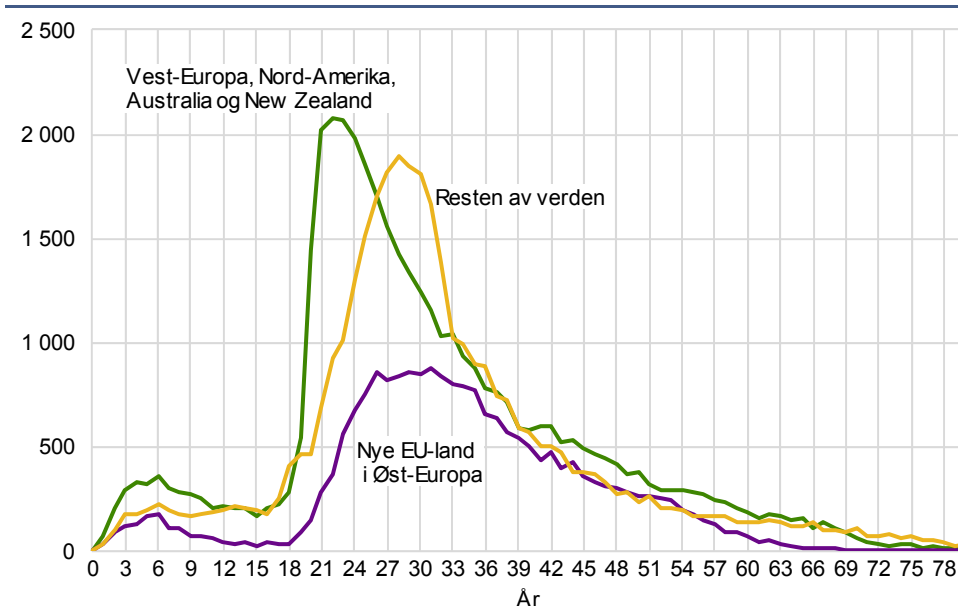

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrere og utvandrer igjen i samme kalenderår

At de fleste utvandrerne er i 20- og 30-årene, gjelder også om vi deler dem opp etter landbakgrunn. Det er gjort i figur 3.8. Blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-

Amerika, Australia og New Zealand (landgruppe 1) er det særlig mange utvandrere i begynnelsen av 20-årene. Svenske innvandrere utgjør en viktig del av denne gruppen. Utvandrerne med bakgrunn fra nye EU-land i Øst-Europa (landgruppe 2) eller resten av verden (landgruppe 3) er oftere i slutten av tjue- eller begynnelsen av trettiårene.

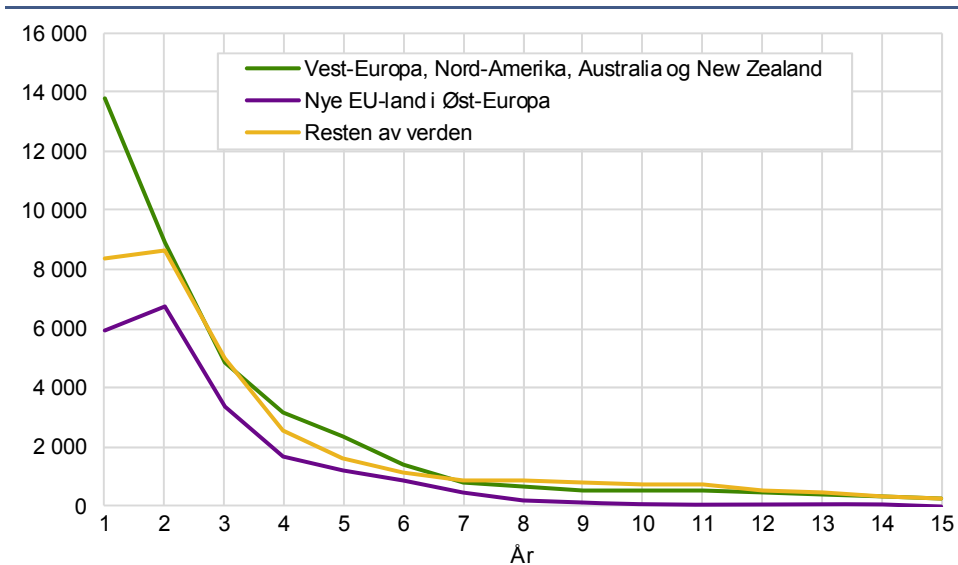
Figur 3.8. Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter alder og landbakgrunn. Antall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

De fleste innvandrere som utvandrer fra Norge, har ikke vært her så lenge. Figur 3.9 viser at de fleste innvandrere som utvandrer, har hatt kort botid i Norge. Over halvparten av de som utvandret i perioden 2009-2013, hadde bare bodd i Norge i to år eller mindre. Også her ser vi noen ulikheter mellom innvandrere fra ulike landgrupper. Blant utvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (landgruppe 1) var personer med bare ett års botid den største gruppen, mens personer med to års botid var den største gruppen blant utvandrere som opprinnelig kom fra nye EU-land i Øst-Europa (landgruppe 2) eller fra resten av verden (landgruppe 3).

Figur 3.9. Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter botid og landbakgrunn. Antall

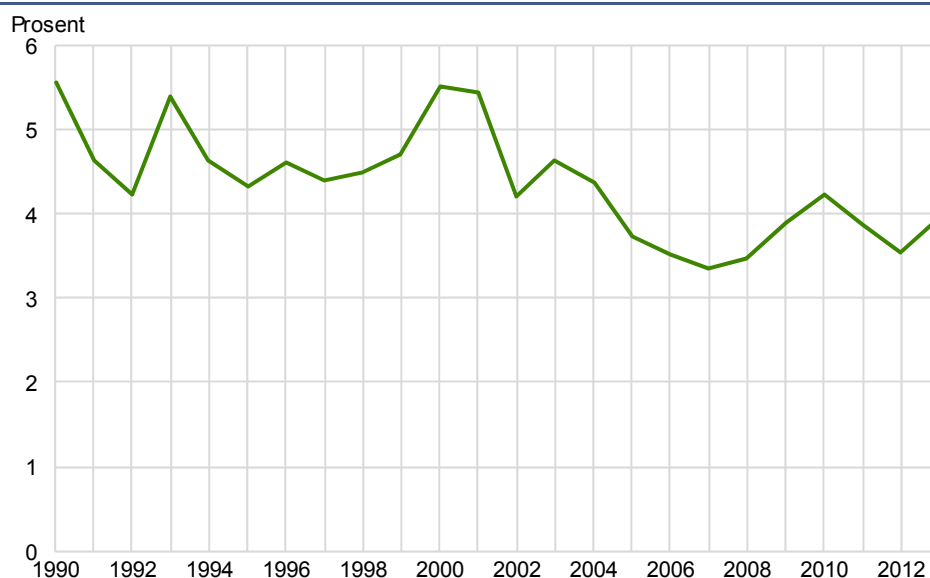

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

Tallene vi har vist hittil, er *antall* utvandring. At det for eksempel er flest unge voksne som utvandrer, er ikke så overraskende, siden dette også er den største aldersgruppen blant innvandrere i Norge. Det er heller ikke så rart at det er flest menn blant innvandrerne som utvandrer fra Norge, siden menn har vært i flertall blant Norges innvandrere det siste tiåret. For å finne ut om mannlige innvandrere har høyere *tendens* til å utvandre enn kvinnelige, altså en høyere *utvandringsfrekvens*, må vi ta hensyn til hvor mange mannlige og kvinnelige innvandrere som bor i Norge. Utvandringsfrekvens viser antall utvandring per 100 bosatte i den aktuelle gruppen vi ser på. Mesteparten av analysene i denne rapporten (både makroanalysen og de regionale analysene) bygger på nettopp analyser av utvandringsfrekvenser.

Utviklingen i utvandringsfrekvenser over tid forteller noe om hvor vanlig det har vært å utvandre. Figur 3.10 viser hvordan utvandringsfrekvensene blant innvandrere i Norge har endret seg siden 1990. Det er betydelige svingninger fra år til år, men fram til omtrent 2007 ser det ut til å ha vært en synkende trend. En slik synkende trend er observert også i tiårene før 1990 (Pettersen, 2013), og er forklart med at mange av innvandrerne i Norge i 1970-årene var personer fra Norden, Vest-Europa og USA med høye sannsynligheter for å utvandre. I dag er det langt flere flyktninger blant innvandrerne, og de har lavere sannsynlighet for å utvandre.

Figur 3.10. Utvandringsfrekvenser blant innvandrere i Norge, målt som registrerte utvandring i prosent av alle innvandrere. 1990-2013

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrer og utvandrer igjen i samme kalenderår

Siden 2007 har ikke utvandringsfrekvensene for innvandrerne i Norge fortsatt nedover. Snarere kan det se ut til at det, til tross for svingninger også de siste årene, har vært en svak stigning fra 2007 til 2013. Hva som ligger bak denne svake stigningen, og hvilke grupper av innvandrere som nå utvandrer i større eller mindre grad enn før, kan vi få en klarere forståelse av ved å studere utvandringsfrekvenser for ulike grupper.

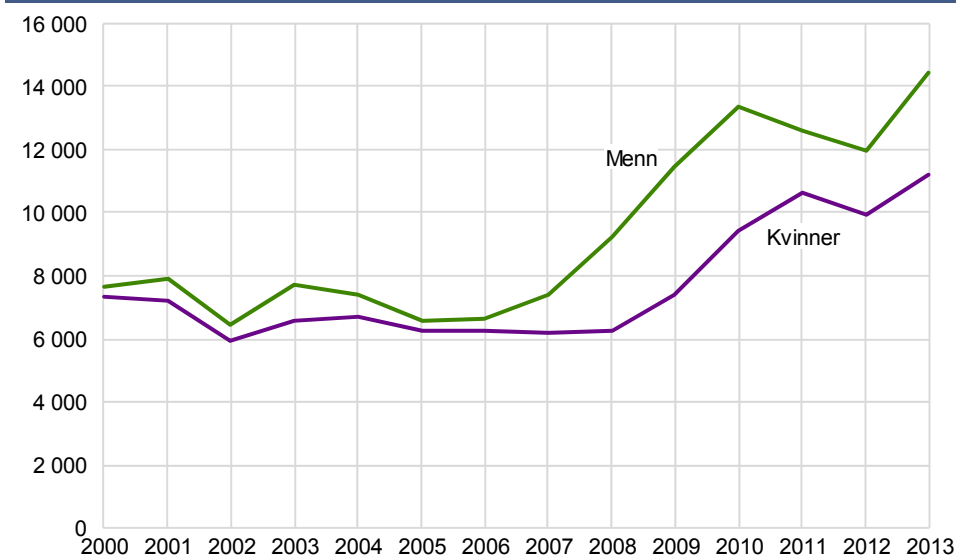
3.2.3. Utvandringsfrekvenser for ulike grupper

Tendensene til å utvandre, eller utvandringsfrekvensene, varierer mellom ulike grupper av innvandrere. I dette avsnittet viser vi hvordan utvandringsfrekvensene varierer etter kjønn, alder, landbakgrunn og botid, og hvordan de har endret seg over tid.

Figurene 3.11 og 3.12 hører sammen. Den første viser antall mannlige og kvinnelige innvandrere som utvandret fra Norge i perioden 2000-2013. Den andre viser utvandringsfrekvensen blant mannlige og kvinnelige innvandrere i denne

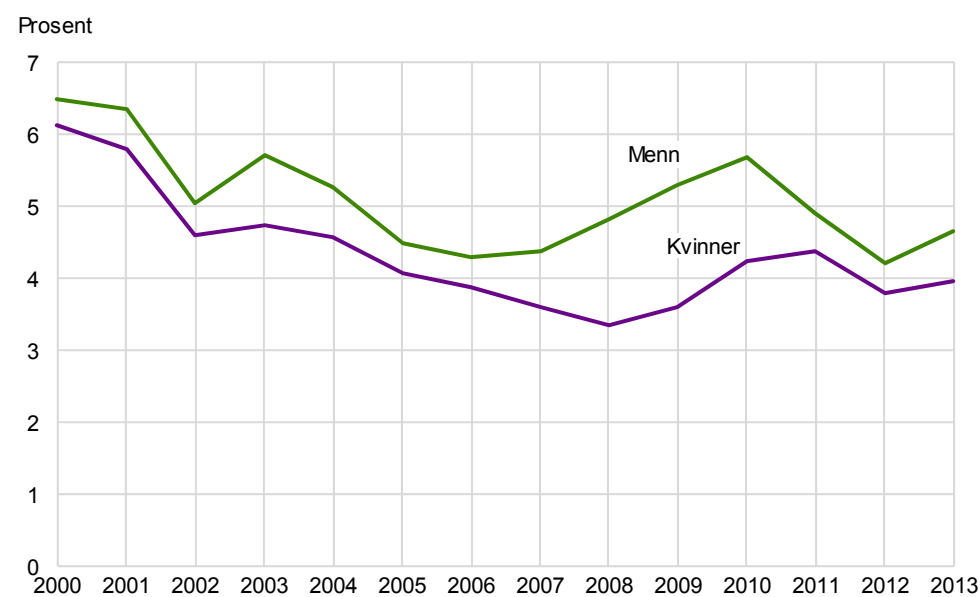
perioden, altså hvor stor andel av de mannlige og kvinnelige innvandrerne i Norge som utvandret hvert år.

Figur 3.11 Antall utvandring blant innvandrere, etter kjønn 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.12 Utvandringsfrekvenser etter kjønn, målt som andel utvandring blant registrert bosatte innvandrere per 1.1. 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

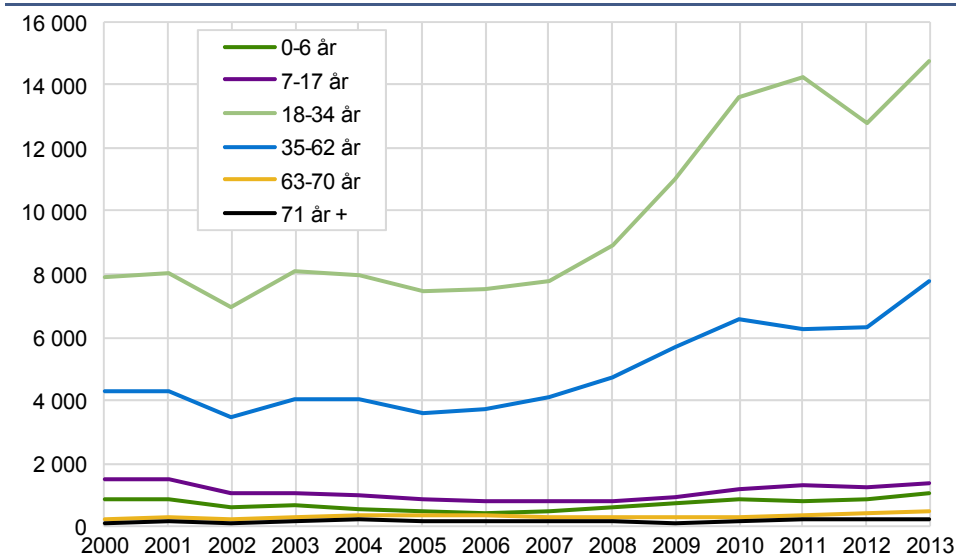
Som figurene viser, er mannlige innvandrere i flertall både blant innvandrere som utvandrer fra Norge, og de har også en høyere tendens til å utvandre enn kvinnelige innvandrere. Innvandrer menn ser altså ut til å være litt mer mobile enn innvandrerkvinner – når kvinnene først har kommet til Norge, er det større sannsynlighet for at de blir boende.

Figur 3.11 viser hvordan antall utvandring har økt over tid for både kvinner og menn, i takt med at innvandringen har økt og det er stadig flere bosatte innvandrere i Norge som potensielt kan utvandre. Figur 3.12 viser imidlertid en annen trend over tid: Tendensen til å utvandre fra Norge har sunket siden årtusenskiftet, og det gjelder særlig i første del av perioden og særlig for menn. For kvinner var utvandringsfrekvensene på sitt laveste i 2008, siden da ser det ut til å ha vært en svakt økende tendens blant kvinnelige innvandrere til å utvandre fra Norge.

Figurene 3.13 og 3.14 hører også sammen, og viser utvandring og utvandringsfrekvenser i ulike aldersgrupper. De fleste utvandrerne befinner seg i aldersgruppen 18-34 år. Innvandrere i denne aldersgruppen har også klart større tilbøyelighet til å utvandre enn innvandrere i de fleste andre aldersgrupper, bortsett fra den yngste aldersgruppen. De aller yngste innvandrerne (0-6 år) er en relativ liten gruppe i antall (se figur 3.13), og de har omtrent samme utvandringsfrekvenser som innvandrere i alderen 18-34 år. Vi kan anta at mange av disse er i samme familie, og at innvandrere i aldersgruppen 18-34 tar med seg eventuelle barn når de flytter fra Norge. Utvandringsfrekvensene til disse to aldersgruppene er omtrent dobbelt så høye som for noen av de andre aldersgruppene. Det er altså mer enn dobbelt så vanlig å utvandre for unge voksne (18-34 år) og barn (0-6 år) som for innvandrere i andre aldre.

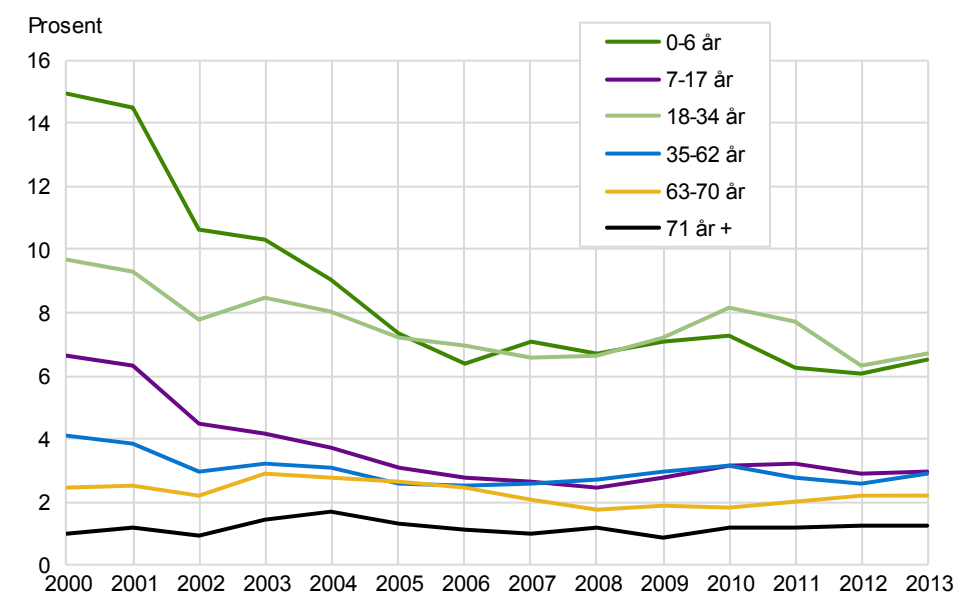
For de andre aldersgruppene synker utvandringsfrekvensene med økende alder, og de eldste innvandrerne (71 år eller mer) har lavest tendens til å utvandre fra Norge.

Figur 3.13 Antall utvandrerne etter aldersgrupper 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

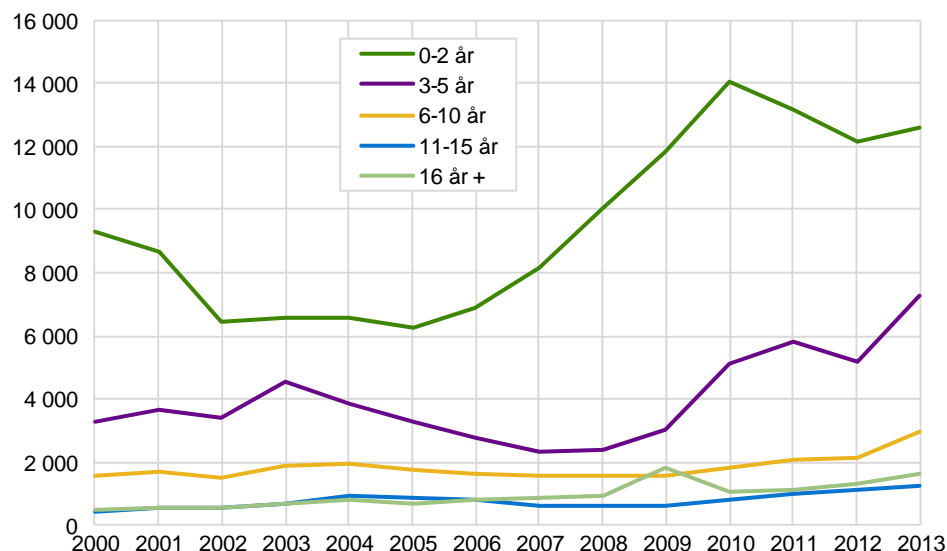
Figur 3.14 Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper, målt som andel av registrert bosatte innvandrere i samme aldersgruppe per 1.1. 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

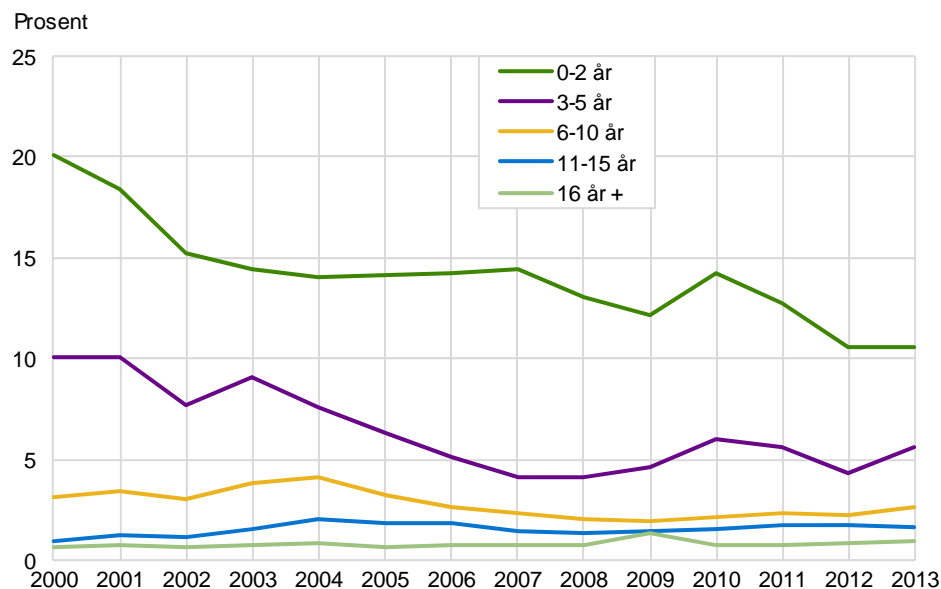
Figurene 3.15 og 3.16 viser utvandring og utvandringsfrekvenser for innvandrere med ulik botid. Både antall utvandrere og utvandringsfrekvensen synker med økt botid. De innvandrerne som ikke utvandrer i løpet av de første par årene etter innvandring til Norge, blir altså ofte boende lenge. Utvandringsfrekvensene blant de med kortest botid (0-2 år) har sunket klart siden årtusenskiftet. Blant gruppen med 3-5 års botid ser det ut til at tendensen til å utvandre først har gått ned, men at den har vært litt stigende siden 2007. For de med lenger botid er det ikke store endringer over tid.

Figur 3.15 Antall utvandrere etter botid 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.16 Utvandringsfrekvenser etter botidsgrupper, målt som andel av registrert bosatte innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013

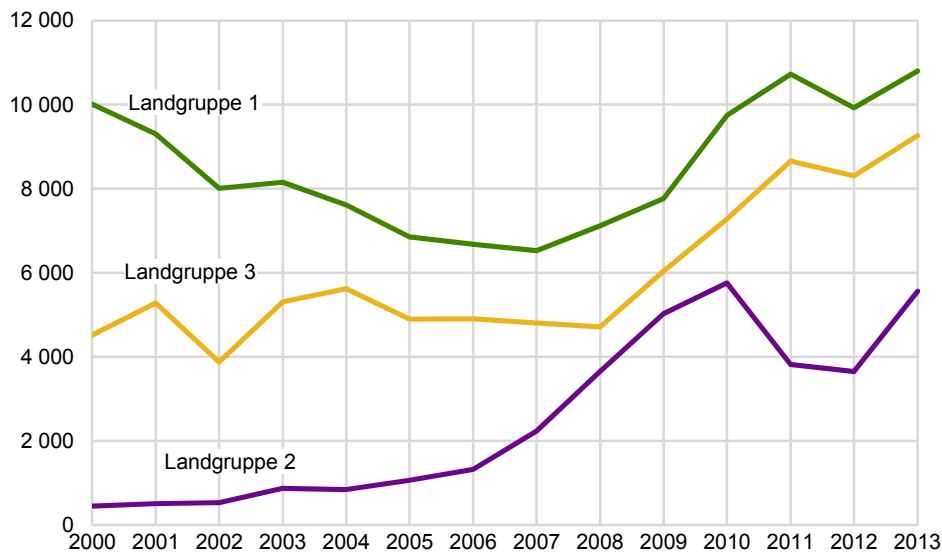

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Hvordan utvandringen og utvandringsfrekvensene har vært for innvandrere fra de ulike landgruppene, er vist i figurene 3.17 og 3.18. Det har vært en tydelig økning i antall utvandrere fra hver av de tre landgruppene. Utvandringsfrekvensene er nesten dobbelt så høye blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (landgruppe 1) sammenlignet med innvandrere fra resten av verden (landgruppe 3). Innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa (landgruppe 2) hadde først en klar stigning i utvandringsfrekvensene, men de siste årene har disse falt ganske mye. I årene 2007-2009 var landgruppe 2 den

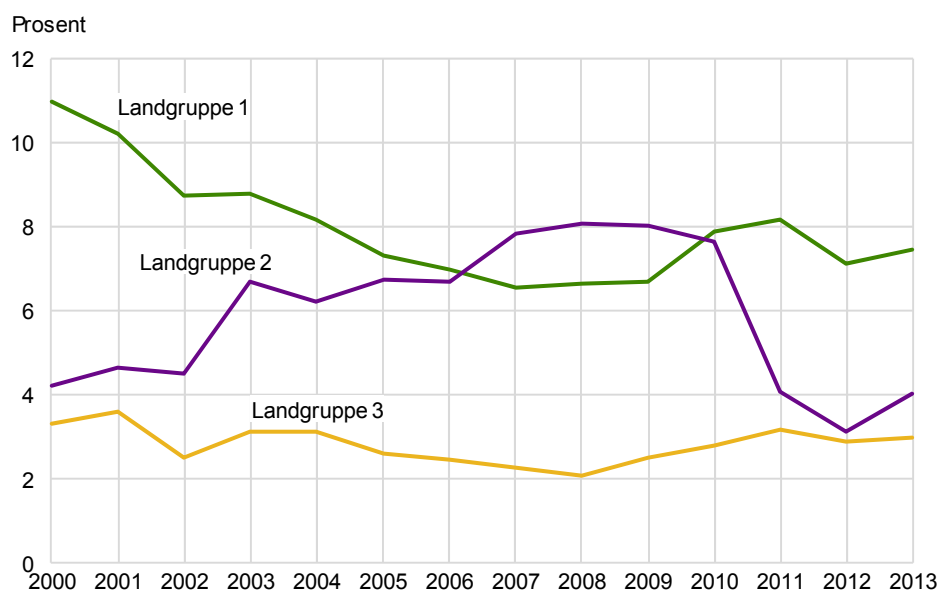
landgruppen med høyest utvandringsfrekvens, men noen få år senere (2011-2013) hadde innvandrere fra landgruppe 2 nesten like lave utvandringsfrekvenser som innvandrerne fra resten av verden (landgruppe 3). Når denne utviklingen skal tolkes, kan det være verdt å huske på at registreringsordningene for innvandrerne fra EU/EFTA ble endret fra nyttår 2010, noe som kan ha gjort det vanskeligere å administrativt utvandre innvandrere som kom etter den tid og deretter har flyttet fra landet uten å melde fra, se avsnitt 1.2.1. Skatteetaten hadde en større opprydding i folkeregisteret i første del av 2013.⁷ Da ble flere tusen personer som tidligere hadde flyttet fra Norge uten å melde fra, registrert som utvandret. Noe av økningen i 2013 avspeiler altså ikke reell utvandret det året, men en etterregistrering av utvandring som antakelig skulle vært jevnere fordelt over de forutgående årene.

Figur 3.17 Antall utvandrere etter landbakgrunn 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.18 Utvandringsfrekvenser etter landbakgrunn, målt som andel av registrert bosatte innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Hele landet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Hvordan kan disse figurene med utvandringsfrekvenser for ulike grupper forklare trendene i de generelle utvandringsfrekvensene for alle innvandrere i Norge, som

⁷ Se www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv/kvartal/2013-05-14

ble vist i figur 3.10? Der var det en nedadgående trend i utvandringsfrekvensene fram til 2007 og deretter en tendens til svakt høyere frekvenser.

En årsak til endringene kan være at sammensetningen av innvandrerne er blitt annerledes. Den svake stigningen siden 2007 kan for eksempel henge sammen med at kjønnsfordelingen blant innvandrere er endret de siste årene – det er blitt et stadig større flertall av menn siden 2007. Den høye innvandringen til Norge, og særlig den kraftige økningen i arbeidsinnvandringen, har betydd at det har kommet mange nye innvandrere i alderen 20-39 år og at andelen innvandrere som har kort og mellomlang botid har økt siden 2007. I tillegg er andelen innvandrere fra landgruppe 3 (resten av verden) blitt lavere. I 2007 var om lag 6 av 10 innvandrere som bodde i Norge, fra landgruppe 3. I 2013 gjaldt dette 5 av 10 innvandrere. Siden menn har høyere utvandringsfrekvenser enn kvinner, unge voksne har høyere frekvenser enn de fleste andre aldersgrupper, personer med kort og mellomlang botid har høyere frekvenser enn de med lang botid og siden personer fra landgruppe 3 har lavere utvandringsfrekvenser enn innvandrere fra de andre landgruppene, taler alle disse endringene i sammensetningen av innvandrerne for at de generelle utvandringsfrekvensene blant innvandrere skulle øke etter 2007.

Også endringer i utvandringsfrekvensene for enkeltgrupper over tid kan være med på å forklare svingningene i figur 3.10. En del grupper har hatt en tilsvarende utvikling som figuren viser, det gjelder innvandrere fra landgruppe 1 (og til dels landgruppe 3), innvandrere med 3-5 års botid og muligens innvandrere i alderen 18-34 år (denne siste gruppen har imidlertid hatt lave utvandringsfrekvenser de siste par årene). Disse gruppene utgjør en stor del av innvandrerne som bor i Norge, så utviklingen blant disse har stor innvirkning på den generelle utviklingen for alle innvandrere. Samtidig er det andre store grupper som har hatt en helt annen utvikling over tid, særlig de siste årene. Det gjelder for eksempel innvandrere fra landgruppe 2, der utvandringsfrekvensene har sunket klart siden 2007, og personer med kort botid som har hatt en nedadgående trend i utvandringsfrekvensene helt siden 2000.

Figurene forklarer ikke *hvorfor* vi ser slike svingninger over tid for de ulike gruppene. Endringene for hver gruppe kan være styrt av endringer i for eksempel arbeidsledighet, inntektsforskjeller eller hvor mange innvandrere fra den aktuelle landgruppen som allerede bor i Norge. I neste kapittel studerer vi hvordan disse faktorene kan ha påvirket utvandringsfrekvensene.

3.3. Sammenfatning: Hovedtrekk ved innvandrernes utvandring fra Norge

Nå utvandrer det rundt 30 000 personer fra Norge hvert år, og drøyt 20 000 av disse er innvandrere. Dagens utvandring fra Norge er relativt høy, høyere enn noen gang etter andre verdenskrig. Men for hundre års tid siden var Norge preget av flere bølger med svært høy utvandring, først og fremst til USA. I analyser av den oversjøiske utvandringen til Amerika har man konkludert med at også den utvandringen var drevet av økonomiske forhold som inntekt og arbeidsledighet, nettverk i Amerika, politiske forhold som kriger og kriser, samt befolkning-utvikling og aldersstruktur.

Dagens utvandring fra Norge skiller seg på flere måter fra utvandringen på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. For det første gikk tidligere tiders oversjøiske utvandring i all hovedsak til USA, mens dagens utvandrere flytter til en rekke forskjellige land. For det andre er flertallet av dagens utvandrere personer som tidligere har innvandret til Norge, mens tidligere tiders utvandrere stort sett var født og oppvokst her i landet. For det tredje er datatilgangen bedre i dag enn på 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. Det gjør at vi nå kan beskrive en rekke trekk ved de som utvandrer: De fleste innvandrerne som flytter fra Norge igjen, er i 20- og 30-årene, de fleste har kort botid i Norge, de fleste er menn, og innvandrere fra

landgruppe 1 (Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand) utgjør den største gruppen utvandrere mens innvandrere fra landgruppe 2 (østlige EU-land) utgjør den minste.

Tilgangen på data gjør også at vi kan beregne utvandringsfrekvenser for ulike grupper av innvandrere. Utvandringsfrekvensen for en gruppe forteller hvor mange prosent av personene i denne gruppen som utvandret i et gitt år. Utvandringsfrekvensene varierer relativt mye mellom ulike grupper av innvandrere, og de har også endret seg over tid.

Mannlige innvandrere har generelt høyere utvandringsfrekvenser enn kvinnelige. 18-34-åringene har høyere utvandringsfrekvenser enn eldre innvandrere, og også 0-6-åringene har høye utvandringsfrekvenser (men de utgjør en relativt liten gruppe og flytter som regel sammen med foreldrene). Innvandrere med kort botid har de høyeste utvandringsfrekvensene, og jo lenger botid, dess lavere er utvandringsfrekvensene.

Innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand) har klart høyere utvandringsfrekvenser enn innvandrere fra landgruppe 3 (Asia, Afrika, Latin-Amerika, Øst-Europa utenom EU og Oseania utenom Australia og New Zealand). Når det gjelder innvandrere fra landgruppe 2 (nye EU-land i Øst-Europa) har utvandringsfrekvensene variert betydelig over tid. I perioden 2007-2009 hadde de høyere utvandringsfrekvenser enn innvandrerne fra landgruppe 1, men deretter ser de ut til å ha blitt langt mer bofaste, med utvandringsfrekvenser nesten på nivå med innvandrerne fra landgruppe 3. Dette kan henge sammen med at deres faktiske tendens til å utvandre er blitt langt lavere, men det kan også delvis henge sammen med at flere enn før utvandrer fra Norge uten at det registreres i folkeregisteret.

4. Makroøkonomiske drivkrefter bak utvandringen

- Svingninger over tid i ulike gruppers utvandringsfrekvenser kan skyldes makroøkonomiske svingninger.
- Ved hjelp av en økonometrisk modell for utvandringsfrekvenser basert på norske tidsserier har vi undersøkt hvordan utvandringsfrekvensene for innvandrere fra de tre ulike landgruppene, fordelt på kjønn og seks aldersgrupper, påvirkes av endringer i arbeidsledighet og inntektsnivå.
- Makroøkonomiske forhold ser ut til å ha en viss betydning for utvandringsfrekvensene, men ikke så klar betydning som man kanskje kunne forvente.
- Vi finner at forskjeller i inntektsnivå mellom Norge og opprinnelsesområdet påvirker utvandringsfrekvensene blant innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) og landgruppe 3 (resten av verden), men ikke blant innvandrere fra landgruppe 2 (østeuropeiske EU-land).
- Blant innvandrere fra landgruppe 1 og 2 påvirkes utvandringsfrekvensene av arbeidsledighet, men på ulikt vis: For innvandrere fra landgruppe 2 ser arbeidsledighetsraten i Norge ut til å ha en klar effekt på utvandringsfrekvensene i viktige aldersgrupper (18-34 og 35-62 år), mens arbeidsledighetsraten "hjemme" i de østeuropeiske EU-landene ikke ser ut til å ha betydning for disse gruppene. For personer fra landgruppe 1 ser arbeidsledighetsraten i opprinnelseslandet ut til å påvirke utvandringen fra Norge, mens arbeidsledighetsraten i Norge ikke har noen slik effekt.⁸
- Botid har en tydelig effekt: Utvandringsfrekvensene øker med andelen personer som har kort eller mellomlang botid. Vi finner imidlertid bare i begrenset grad

⁸ I denne rapporten bruker vi ordet 'effekt' på en noe mindre stringent måte enn det som gjøres i litteraturen rundt til kausale effekter. Med effekter sikter vi til fortegn og størrelse på de estimerte helningskoeffisientene knyttet til høyresidevariablene i de økonometriske ligningene.

at effekten er sterkere når det er en høy andel med kort botid (0-2 år) framfor en høy andel med mellomlang botid (3-9 år).

- Det er særlig unge voksne innvandrere fra landgruppe 1 som ser ut til å reagere på endringer i inntektsforskjeller og arbeidsledighet.

I dette kapitlet rapporterer vi resultater fra ulike estimeringer av modeller for utvandringsfrekvenser for innvandrere basert på tidsserier. Vi skiller mellom innvandrere fra 3 landgrupper, som vi betegner som hhv. landgruppe 1, landgruppe 2 og landgruppe 3.⁹ Alle landgruppene modelleres separat. Innen hver landgruppe opererer vi med 6 aldersgrupper (0-6 år, 7-17 år, 18-34 år, 35-62 år, 63-70 år og 71 år eller mer) og to kjønn.¹⁰ Som forklaringsvariabler brukes ulike variable som vi har erfaring for kan påvirke utvandringsfrekvensene. En oversikt over variablene som inngår i de estimerte modellene, er gitt i tabell 4.1.¹¹

Innenfor hver landgruppe grupperer vi to og to aldersgrupper sammen og gjennomfører separate analyser for hver av dem. Vi ender da opp med 9 modeller. Hver av disse modellene involverer 4 ligninger, som følger av at det er to aldersgrupper samtidig som vi skiller mellom kjønn. De to mellomste aldersgruppene danner en gruppe. De to andre gruppene består hhv. av de to eldste og de to yngste aldersgruppene. Vi starter med de to mellomste aldersgruppene.

Under modelleringen er det blitt lagt vekt på å selektare variabler som inngår med korrekt fortegn og som inngår noenlunde signifikant. For de to mellomste gruppene forsøkte vi a priori med en lang rekke variabler. Fra et incitamentbasert ståsted er den relative inntekten målt som BNP per kapita i Norge delt på BNP per kapita i den aktuelle landgruppen etter kjøpekraftsjustering trukket inn som en forklaringsvariabel. Det er å forvente at en økning i den relative inntekten virker negativt på utvandringen. En økning i den relative inntekten anses å gjøre det mer attraktivt å bli værende i Norge. Ut fra en lignende begrunnelse er ledighetsrater trukket inn i analysen. Det forekommer tre ulike ledighetsrater (alle målt i prosent). Ved siden av den generelle ledighetsraten i Norge (AKU-ledigheten)¹² bruker vi ledighetsratene som gjelder i landene for landgruppe 1 og landgruppe 2. For mange land i landgruppe 3 foreligger det ikke data for ledighetsraten, og vi har derfor ikke brukt noen ledighetsrate for denne landgruppen. Det forventes at en økning i ledighetsraten i Norge stimulerer utvandringen, mens en økning i ledighetsraten i den landgruppen som innvandreren kommer i fra vil kunne virke negativt inn på utvandringen. Det kan også være snakk om at ledighetsraten for andre landgrupper kommer i betraktning. For eksempel kan en innvandrer fra landgruppe 2 i tillegg til arbeidsledigheten for denne landgruppen og ledigheten i Norge reagere på en endring av arbeidsledigheten i landgruppe 1. Erfaringsvis spiller lengden på oppholdstiden i Norge stor betydning.¹³ Av den grunn har vi inkludert andelen med kort og mellomlang botid som forklaringsvariabler. Det er forventet at en økning i disse andelene vil øke utvandringen, siden de som har hatt opphold i Norge i en lengre periode har mindre tilbøyelighet til å utvandre (se resultater fra kapittel

⁹ Dette er de samme landgruppene som er brukt i forrige kapittel. Hvilke land som inngår i de tre landgrupper er gitt i tabell A1 i vedlegg A.

¹⁰ En oversikt over aldersgruppene er også gitt i tabell A2 i vedlegg A.

¹¹ Vi har også betraktet en variabel gitt ved andelen kvinner i en aldersgruppe fra en gitt landgruppe. Denne variabelen vil på en grov måte kunne fange opp effekter knyttet til familieforhold. Dersom andelen kvinner er langt unna 0,5, kan det være et tegn på at mange av innvandrerne i denne gruppen ikke er i Norge sammen med partner fra samme landgruppe. Denne typen variabel er ikke med i oversikten i tabell 4 siden vi fikk lav signifikans på de estimerte koeffisientene knyttet til disse variablene.

¹² Arbeidsledighetsraten for innvandrere avviker fra den totale arbeidsledighetsraten. Basert på data fra arbeidskraftundersøkelsene kan en også lage en egen ledighetsrate for innvandrere og bruke den i analysene istedenfor den totale ledighetsraten. Siden antall innvandrere i arbeidskraftundersøkelsene er ganske begrenset er det imidlertid en betydelig utvalgsusikkerhet knyttet til den sistnevnte type arbeidsledighetsrate. Det finnes også registerbaserte tall for arbeidsledighetsrate blant innvandrere (www.ssb.no/innvarbl), disse går tilbake til 2001 mens våre analyser går fra 1990.

¹³ Den operative definisjonen av botid er gitt i tabell A3 i vedlegg A.

3.2.2.). Som en ytterligere forklaringsvariabel bruker vi også det totale antallet innvandrere ved inngangen av året for landgruppen. Begrunnelsen er at en økning i dette tallet gjør det mer attraktivt å være i Norge, praktisk, sosialt og kulturelt sett.

For de to eldste aldersgruppene bruker vi stort sett de samme typene forklaringsvariabler som vi gjør for de to midterste aldersgruppene. Et viktig spørsmål er hva ledighetsratene har å bety for utvandringstilbøyeligheten til disse to aldersgruppene. Den yngste av dem består av personer som (i allfall delvis) fortsatt er yrkesaktive, mens den siste gruppen er pensjonistgruppen. Et motiv for at ledighetsratene fortsatt spiller en rolle er at de gir informasjon om den rådende økonomiske situasjonen i Norge og i landområdene.

Personer i de to yngste landgruppene kan ikke betraktes som selvstendige beslutningstagere. Derfor har vi på dette området lagt oss på en annen strategi. Siden disse personene vanligvis er i følge med sine foreldre bruker vi her utvandringsfrekvensene i de to mellomste aldersgruppene som forklaringsvariabler. En økning i utvandringsfrekvensene for de to mellomste aldersgruppene bør slå ut i høyere utvandringsfrekvenser også for de to yngste aldersgruppene.

Som en vil se nedenfor inngår av og til en del av forklaringsvariablene med tidsforsinkelse samtidig som også den laggede endogene variabel er trukket inn på høyresiden av ligningen. En del steder legger vi også til en lineær trend for å forbedre modellens føyning til data. Nedenfor går vi gjennom den endelige versjonen for hver av de 9 modellene. De endelige modellene skrives opp, og de estimerte verdiene for de involverte og ukjente parametere rapporteres i egne tabeller. I tillegg er det en samletabell med regresjonsdiagnostikk for alle ligningene i de ulike modellene.

Estimeringsmetoden som brukes er iterativ multivariat minste kvadraters metode. Det vil si at vi estimerer et sett av regresjonsligninger, hvor det også potensielt sett er parameterrestriksjoner over ligningene. Siden tidsseriene er forholdsvis korte, er det en fordel at vi også kan utnytte informasjon i en annen dimensjon, som går på tvers av flere ligninger. Konvergens ble oppnådd for alle de endelige modellversjonene og for de fleste temmelig raskt. Ved siden av å estimere parameterne i den systematiske delen av modellene, estimerer vi også kovariansmatrisen til feilleddene. I mange tilfeller vil en forvente at kovariansene er positive, siden et sjokk vil slå likt ut for de ulike utvandringsfrekvensene. I vedlegg C rapporterer vi også derfor estimatene av disse kovariansmatrisene.

Tabell 4.1. Oversikt over variabler som har vært involvert i analysen

Variabel	Beskrivelse
EMI_Ki	Utvandringsfrekvens for kvinner i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
EMI_Mi	Utvandringsfrekvens for menn i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
ANKO_Ki	Andel med kort botid blant kvinner i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
ANME_Ki	Andel med mellomlang botid blant kvinner i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
ANKO_Mi	Andel med kort botid blant menn i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
ANME_Mi	Andel med mellomlang botid blant menn i aldersgruppe i , $i = 1, \dots, 6$
RELINNTj	Raten mellom BNP per kapita i Norge og BNP per kapita i landgruppe j etter kjøpekraftsjustering, $j = 1, 2, 3$
LEDNOR	Arbeidsledighetsraten i Norge i prosent
LEDj	Arbeidsledighetsraten i landgruppe j i prosent, $j = 1, 2$
BEHj	Antall innvandrere fra landgruppe j som bor i Norge ved inngangen av året, $j = 1, 2, 3$
Trend	Lineær trend variabel som antar verdien 1 i 1990 og deretter øker med verdien 1 årlig

4.1. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 1

Vi begynner med å modellere utvandringsfrekvensene for de største aldersgruppene blant utvandrerne: De som er i alderen 18-34 år (aldersgruppe 3) og 35-62 år (aldersgruppe 4). Først ser vi på innvandrerne fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand).

Betrakt modellen under som involverer ligningene (4.1.1)-(4.1.4).

$$(4.1.1)EMI_K3_t = a_K3 + b_K3 \times EMI_K3_{t-1} + c \times ANKO_K3_t + c \times ANME_K3_t + e_K3 \times \log(RELINNT1_{t-1}) + g \times LED1_{t-1} + h \times EMI_M3_{t-1} + \varepsilon_{K3,t}$$

$$(4.1.2)EMI_K4_t = a_K4 + b_K4 \times EMI_K4_{t-1} + c \times ANKO_K4_t + c \times ANME_K4_t + e_K4 \times \log(RELINNT1_{t-1}) + g \times LED1_{t-1} + h \times EMI_M4_{t-1} + \varepsilon_{K4,t}$$

$$(4.1.3)EMI_M3_t = a_M3 + b_M3 \times EMI_M3_{t-1} + c \times ANKO_M3_t + c \times ANME_M3_t + e_M3 \times \log(RELINNT1_{t-1}) + g \times LED1_{t-1} + h \times EMI_K3_{t-1} + \varepsilon_{M3,t}$$

$$(4.1.4)EMI_M4_t = a_M4 + b_M4 \times EMI_M4_{t-1} + c \times ANKOM4_t + c \times ANMEM4_t + e_M4 \times \log(RELINNT1_{t-1}) + g \times LED1_{t-1} + h \times EMI_K4_{t-1} + \varepsilon_{M4,t}$$

De fire endogene variablene i modellen over er (i) utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 (4.1.1), (ii) utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 4 (4.1.2), utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 3 (4.1.3) og utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4 (4.1.4). Symbolet t indikerer

tiden. Høyresidevariablene er definert tidligere i tabell 4.1. $\varepsilon_{K3,t}$, $\varepsilon_{K4,t}$, $\varepsilon_{M3,t}$ og

$\varepsilon_{M4,t}$ er restleddene i hhv. ligningene (4.1.1)-(4.1.4). Restleddene forutsettes å ha forventning null. Det forutsettes videre fravær av autokorrelasjon og heteroskedastitet i restleddene. En antar at restleddene fra samme periode følger en multivariat normalfordeling med en full kovariansmatrise uten andre restriksjoner enn de som følger av symmetriegenskapen (som er grunnen til at vi kun angir det nedre triangelet i kovariansmatrisen under), dvs. vi forutsetter at:¹⁴

$$\varepsilon_t = \begin{bmatrix} \varepsilon_{K3,t} \\ \varepsilon_{K4,t} \\ \varepsilon_{M3,t} \\ \varepsilon_{M4,t} \end{bmatrix} \sim N \left(\begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \sigma_{K3}^2 & & & \\ \sigma_{K4K3} & \sigma_{K4}^2 & & \\ \sigma_{M3K3} & \sigma_{M3K4} & \sigma_{M3}^2 & \\ \sigma_{M4K3} & \sigma_{M4K4} & \sigma_{M4M3} & \sigma_{M4}^2 \end{bmatrix} \right)$$

De øvrige symbolene i (4.1.1)-(4.1.4) representerer ukjente parametre, jf. forspalten i tabell 4.2 under.

Fra ligningene (4.1.1)-(4.1.4) fremgår det at logaritmen til den relative inntekten inngår for alle de fire utvandringsfrekvensene og med forskjellig styrke. Fra tabell 4.2 ser en at estimatene av alle de fire virkningskoeffisientene (dvs. av e_K3 , e_K4 , e_M3 og e_M4) er negative og signifikante. Ledighetsraten tilbakedatert en periode inngår for alle de fire utvandringsfrekvensene og med samme virkningskoeffisient (dvs. g). Estimatet av g er negativt og signifikant. For hver av de fire gruppene inngår de tilhørende andelene for kort og mellomlang botid. Det er ingen forskjell mellom virkningen av endring i kort og mellomlang botid på utvandringsfrekvensene. Dessuten er effekten like for alle de fire gruppene (jf. hvordan parameteren c inngår i ligningene (4.1.1)-(4.1.4)). Det er en positiv og signifikant effekt av andelsvariablene på utvandringsfrekvensene. Legg også merke til at utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 (18-34 år) avhenger av utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 3 i foregående periode og at utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 4 (35-62 år) avhenger av utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4 i foregående periode. Tilsvarende avhenger

¹⁴ Forutsetningene for restleddene knyttet til andre aldersgrupper for landgruppe 1 og til aldersgruppene i de to andre landgruppene er analoge til de som spesifiseres for den gruppen vi nå betrakter.

utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 3 av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 i foregående periode og utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4 avhenger av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 4 i foregående år. Effekten er satt lik i alle de fire tilfellene og er representert ved parameteren m . Den estimerte effekten er positiv og signifikant. Den laggede verdien av venstresidevariabelen inngår signifikant i alle ligningene og med ulike estimerte verdier for hver ligning, jf. estimatene av parameterne b_{K3} , b_{K4} , b_{M3} og b_{M4} i tabell 4.2.

Tabell 4.2. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.1.1)-(4.1.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K3	Konstant	(4.1.1)	-0,103	-3,446
b_K3	EMI_K3 _{t-1}	(4.1.1)	0,205	2,232
c	ANKO_K3 _t , ANME_K3, ANKO_K4 _t , ANME_K4 _t , ANKO_M3 _t , ANME_M3 _t , ANKO_M4 _t og ANME_M4 _t	(4.1.1)-(4.1.4)	0,223	6,447
e_K3	log(RELINNT1 _{t-1})	(4.1.1)	-0,053	-3,061
g	LED1 _{t-1}	(4.1.1)-(4.1.4)	-0,0019	-3,263
m	EMI_M3 _{t-1}	(4.1.1)	0,422	5,998
m	EMI_M4 _{t-1}	(4.1.2)	0,422	5,998
m	EMI_K3 _{t-1}	(4.1.3)	0,422	5,998
m	EMI_K4 _{t-1}	(4.1.4)	0,422	5,998
a_K4	Konstant	(4.1.2)	-0,030	-3,881
b_K4	EMI_K4 _{t-1}	(4.1.2)	0,223	2,496
e_K4	log(RELINNT1 _{t-1})	(4.1.2)	-0,060	-5,779
a_M3	Konstant	(4.1.3)	-0,139	-4,571
b_M3	EMI_M3 _{t-1}	(4.1.3)	0,347	4,776
e_M3	log(RELINNT1 _{t-1})	(4.1.3)	-0,043	-2,567
a_M4	Konstant	(4.1.4)	-0,050	-3,820
b_M4	EMI_M4 _{t-1}	(4.1.4)	0,537	5,083
e_M4	log(RELINNT1 _{t-1})	(4.1.4)	-0,089	-6,375

Note: Estimeringsperioden er 1992-2013.

I tabell B1 i vedlegg B rapporteres R^2 , signifikanssannsynligheten knyttet til en ‘Lagrange multipliser’ test for heteroskedastisitet og Durbin Watson-observatoren (DW) knyttet til autokorrelasjon i restleddene. Verdien på R^2 (0,6-0,7 i ligningene (4.1.1)-(4.1.4)) vitner om at det er en betydelig del av variasjonen som ikke er forklart ved de variablene som er trukket inn, men som en vil se senere ligger R^2 relativt høyt her sammenlignet med senere estimeringer for andre konstellasjoner. Det er tegn til heteroskedastisitet i ligningen for utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4. Tolkningen av DW er problematisk i dette tilfellet siden det inngår laggede endogene variabler. Under punkt C.1 i vedlegg C rapporteres estimatet av kovariansmatrisen til restleddene. En ser at estimatene av alle kovariansene er positive. Som nevnt tidligere er en tolkning av dette at sjokk tenderer til å påvirke utvandringsfrekvensene for alle de fire gruppene i samme retning.

Ledighetsraten i Norge inngår ikke i modellen som utgjøres av ligningene (4.1.1)-(4.1.4). Heller ikke antall innvandrere fra landgruppe 1 som bor i Norge (dvs. BEH1) spiller noen rolle. I samband med ligningene (4.1.1)-(4.1.4) forekommer det ikke noen lineær trend.

4.2. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 2

Når det gjelder aldersgruppene 18-34 og 35-62 år i landgruppe 2 (nye EU-land i Øst-Europa), har vi kommet frem til følgende modell:

$$(4.2.1) EMI_K3_t = a_K3 + b_K3 \times EMI_K3_{t-1} + s_K3 \times \log(BEH2_t) + \varepsilon_{K3,t}$$

$$(4.2.2) EMI_K4_t = a_K4 + c_K4 \times ANKO_K4_t + f \times LEDNOR_{t-1} + \varepsilon_{K4,t}$$

$$(4.2.3) EMI_M3_t = a_M3 + b_M3 \times EMI_M3_{t-1} + c_M3 \times ANKO_M3_t + f \times LEDNOR_{t-1} + u_M3 \times Trend_t + \varepsilon_{M3,t}$$

$$(4.2.4)EMI_M4_t = a_M4 + b_M4 \times EMI_M4_{t-1} + c_M4 \times ANKO_M4_t + d_M4 \times ANME_M4_t + f \times LEDNOR_{t-1} + u_M4 \times Trend_t + \varepsilon_{M4,t}$$

Parameterestimaterne er rapportert i tabell 4.3. Det relative inntektsforholdet inngår ikke som forklaringsvariabel i (4.2.1)-(4.2.4). Derimot er det effekter av ledighetsraten i Norge i foregående år på 3 av utvandringsfrekvensene. Dette er tilfelle for kvinner i aldersgruppe 4 og menn i aldersgruppe 3 og 4. For alle disse 3 gruppene har man en felles effekt (jf. parameteren f). Estimater av parameteren knyttet til den norske ledighetsvariabelen er positiv og signifikant. For kvinner i aldersgruppe 3 (18-34 år) ligger det kun inne en effekt av lagget endogen variabel og antall innvandrere fra landgruppe 2 som bor i Norge. Denne siste variabelen forekommer bare i ligning (4.2.1) slik at det ikke er noen effekt av antall innvandrere på de 3 øvrige utvandringsfrekvensene. For kvinner i aldersgruppe 4 (35-62 år) og menn i aldersgruppene 3 og 4 har man en signifikant effekt av andelen med kort botid. De estimerte effektene tillates å være ulike, jf. estimatene av parameterne c_K4 , c_M3 og c_M4 . Alle disse 3 estimatene er positive og signifikante. For menn i aldersgruppe 4 har man også en effekt av andelen med mellomlang oppholdstid (jf. parameteren d_M4). Den estimerte effekten er positiv, men på grensen til å være signifikant. For alle de fire gruppene bortsett fra kvinner i aldersgruppe 4 inngår den laggede endogene variabelen med en ligningsspesifikk effekt, jf. parameterne b_K3 , b_M3 og b_M4 . Estimaterne av disse tre parameterne er alle positive og signifikante. Estimaterne ligger mellom 0 og 1, men varierer en god del. For menn i aldersgruppe 3 og 4 har en også inkludert deterministisk trend, med ulik effekt i de to ligningene. Begge estimatene er negative og signifikante. Tabell B1 vedlegg B inneholder restleddsdiagnostikk for ligningene (4.2.1)-(4.2.4). Ingen av testene for heteroskedastisitet er signifikante. DW er igjen litt vanskelig å fortolke side lagget endogen er inkludert for ligningene (4.2.1)-(4.2.4). For ligning (4.2.1), der lagget endogen ikke inngår er det spor av positiv seriekorrelasjon. Forklaringskraften til de ulike ligningene varierer en del, men ser i gjennomsnitt ikke ut til å avvike mye fra det en fant for landgruppe 1.

Under punkt C.2 i vedlegg C rapporteres estimatet av kovariansmatrisen til restleddene. En ser igjen at estimatene av alle kovariansene er positive, akkurat som de var for de tilsvarende aldersgruppene i landgruppe 1.

Tabell 4.3. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.2.1)-(4.2.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K3	Konstant	(4.2.1)	0,053	4,699
b_K3	EMI_K3_{t-1}	(4.2.1)	0,729	10,822
s_K3	$\log(\overline{BEH2}_t)$	(4.2.1) og (4.2.2)	-0,0035	-3,833
a_K4	Konstant	(4.2.2)	0,039	4,178
c_K4	$ANKO_K4$	(4.2.2)	0,060	5,198
f	$LEDNOR_{t-1}$	(4.2.2)-(4.2.4)	0,0013	2,725
a_M3	Konstant	(4.2.3)	0,038	2,702
b_M3	EMI_M3_{t-1}	(4.2.3)	0,355	2,710
c_M3	$ANKO_M3$	(4.2.3)	0,124	5,978
u_M3	Trend _t	(4.2.3)	-0,0030	-5,052
a_M4	Konstant	(4.2.4)	0,015	2,298
b_M4	EMI_M4_{t-1}	(4.2.4)	0,241	2,372
c_M4	$ANKO_M4$	(4.2.4)	0,130	8,518
d_M4	$ANME_M4$	(4.2.4)	0,026	1,902
u_M4	Trend _t	(4.2.4)	-0,0018	-4,192

Note: Estimeringsperioden er 1991-2013.

4.3. Aldersgruppene 18-34 år og 35-62 år i landgruppe 3

For de samme aldersgruppene i landgruppe 3 (resten av verden) kom man frem til modellen gitt ved ligningene (4.3.1)-(4.3.4) for de fire utdanningsfrekvensene for aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år):

$$(4.3.1)EMI_K3_t = a_K3 + b \times EMI_K3_{t-1} + e \times \log(RELINNT3_{t-2}) + u_K3 \times Trend_t + \varepsilon_{K3,t}$$

$$(4.3.2)EMI_K4_t = a_K4 + b \times EMI_K4_{t-1} + e \times \log(RELINNT3_{t-2}) + u_K4 \times Trend_t + \varepsilon_{K4,t}$$

$$(4.3.3)EMI_M3_t = a_M3 + b \times EMI_M3_{t-1} + c_M \times ANKO_M3_t + e \times \log(RELINNT3_{t-2}) + \varepsilon_{M3,t}$$

$$(4.3.4)EMI_M4_t = a_M4 + b \times EMI_M4_{t-1} + c_M \times ANKO_M4_t + e \times \log(RELINNT3_{t-2}) + \varepsilon_{M4,t}$$

Den relative inntekten inntekt lagget med 2 år inngår som forklaringsfaktor for alle de 4 utdanningsfrekvensene og med samme virkningskoeffisient, jf. parameteren *e*. Som det fremgår av tabell 4.4 under har estimatet av denne parameteren det ønskede fortegnet, men er liten og har ikke veldig sterk statistisk signifikans. For menn i aldersgruppene 3 og 4 er det en effekt av andelen med kort oppholdstid. Effekten er pålagt å være den samme for begge disse gruppene, jf. parameteren *c_M*. Estimaten av denne parameteren er positivt og signifikant. For kvinner i aldersgruppene 3 og 4 er det lagt inn lineær trend, og trendeffekten er forskjellig for de to gruppene. Mens en for kvinner i aldersgruppe 3 har en signifikant negativ trend, har man for kvinner i aldersgruppe 4 en signifikant positiv trend, jf. estimatene av hhv. *u_{K3}* og *u_{K4}* i tabell 4.4. Den laggede endogene variabelen er inkludert for alle de fire gruppene og med samme virkningskoeffisient, jf. parameteren *b*. Fra tabell 4.4 ser en at estimatet av denne parameteren er signifikant med en verdi på om lag 0,4. Ifølge tabell B 1 i vedlegg B varierer forklaringskraften noe de fire ligninger i mellom, den er sterkest for kvinner i aldersgruppe 4 og svakest for menn i aldersgruppe 3. For kvinner i aldersgruppe 4 viser regresjonsdiagnostikken at det er noe tegn til heteroskedastisitet i restleddet. Igjen gjør forekomsten av lagget endogen variabel det noe vanskelig å legge for mye i resultatet for DW-observatoren. I punkt C.3 i vedlegg C rapporteres estimatet av kovariansmatrisen til feilledene. Som for aldersgruppene 3 og 4 i de to øvrige landgruppene er estimatene av alle kovariansene mellom restleddene positive, noe som ikke er overraskende.

Tabell 4.4. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.3.1)-(4.3.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
<i>a_{K3}</i>	Konstant	(4.3.1)	0,035	2,854
<i>b</i>	EMI _{K3,t-1} , EMI _{K4,t-1} , EMI _{M3,t-1} og EMI _{M4,t-1}	(4.3.1)-(4.3.4)	0,393	4,373
<i>e</i>	log(RELINNT _{t-2})	(4.3.1)-(4.3.4)	-0,011	-1,752
<i>u_{K3}</i>	Trend _t	(4.3.1)	0,0006	4,567
<i>a_{K4}</i>	Konstant	(4.3.2)	0,037	3,000
<i>u_{K4}</i>	Trend _t	(4.3.2)	-0,0003	-3,020
<i>a_{M3}</i>	Konstant	(4.3.3)	0,033	2,600
<i>c_M</i>	ANKO _{M3} og ANKO _{M4}	(4.3.3) og (4.3.4)	0,057	3,044
<i>a_{M4}</i>	Konstant	(4.3.4)	0,036	2,976

Note: Estimeringsperioden er 1992–2013.

4.4. De eldste aldersgruppene i landgruppe 1

For de to eldste aldersgruppene (63-70 år og 71 år eller mer) i landgruppe 1 betrakt følgende modellspesifikasjon:

$$(4.4.1)EMI_K5_t = a_K5 + c_K5 \times ANKO_K5_t + c_K5 \times ANME_K5_t + e_K5 \times \log(RELINNT1_{t-2}) + \varepsilon_K5_t$$

$$(4.4.2)EMI_K6_t = a_K6 + e_K6 \times \log(RELINNT1_{t-2}) + u_K6 \times Trend_t + \varepsilon_K6_t$$

$$(4.4.3)EMI_M5_t = a_M5 + c_M5 \times ANKO_M5_t + c_M5 \times ANME_M5_t + e_K5 \times \log(RELINNT1_{t-2}) + g_M5 \times LED1_t + \varepsilon_M5_t$$

$$(4.4.4) EMI_M6_t = a_M6 + e_K5 \times \log(RELINNT1_{t-2}) + u_K6 \times Trend_t + \varepsilon_M6_t$$

Den relative inntekten per kapita lagget 2 år inngår som forklaringsfaktor for alle de fire utvandringsfrekvensene. For kvinner i den nest eldste aldersgruppen og for begge de to eldste aldersgruppene for menn er det en ens effekt, jf. de to parameterne e_K5 (som opptrer i ligningene (4.4.1), (4.4.3) og (4.4.4)) og e_K6 (som opptrer i ligningen (4.4.2)). Begge estimatene er som forventet negative. Selv om de to punktestimatene er negative, som forventet, er de klart signifikante. Kun for en av de fire gruppene er det noen effekt av arbeidsledighet. Utvandringsfrekvensen for menn i den nest eldste aldersgruppen går ned når arbeidsledighetsraten for landgruppe 1 i inneværende periode går opp (jf. estimatet av parameteren g_M5 i tabell 4.5). For kvinner i den neste eldste aldersgruppen har både andelene med kort og mellomlang botid en effekt, og virkningskoeffisienten er pålagt å være den samme, jf. ligning (4.4.1) og estimatet av c_K5 i tabell 4.5. En lignende spesifisering har en for menn i den nest eldste aldersgruppen, jf. ligning (4.4.3) og estimatet av c_M5 i tabell 4.5. Effekten av disse variablene er imidlertid mindre for menn i den nest eldste aldersgruppen sammenlignet med kvinner i samme aldersgruppe. For den eldste aldersgruppen for hvert kjønn ligger det inne en trendeffekt. Trendeffekten er pålagt å være den samme for begge kjønn, jf. ligningene (4.4.2) og (4.4.4) og estimatet av parameteren u_K6 i tabell 4.5. Fra tabell B1 i vedlegg B fremgår det at forklaringskraften er dårligere for den eldste aldersgruppen enn for den nest eldste. Dette gjelder for begge kjønn. Det er noe tegn til heteroskedastisitet i restleddet for kvinner i den eldste aldersgruppen. De laggede endogene variablene inngår ikke i ligningene (4.4.1)-(4.4.4), noe som gjør DW observatoren mer anvendelig. Det er noe tegn til autokorrelasjon i restleddene. Under punkt C.4 i vedlegg C rapporteres den estimerte kovariansmatrisen til feilleddene. Som er ser forekommer det her en del negative kovarianser. Dette kan henge sammen med sjokk som virker noe forskjellig for de ulike gruppene eller det kan henge sammen med svakheter ved modellspesifikasjonen. Estimater av kovariansen mellom restleddene for to eldste aldersgruppene for menn er imidlertid positivt, og det samme gjelder for kovariansen mellom restleddene for de to nest eldste aldersgruppene av hvert kjønn.

Tabell 4.5 Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5 (63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.4.1)-(4.4.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K5	Konstant	(4.4.1)	-0,003	-1,462
c_K5	$ANKO_K5_t$ og $ANME_K5_t$	(4.4.1)	0,472	6,823
s_K5	$\log(RELINNT1_{t-2})$	(4.4.1), (4.4.3) og (4.4.4)	-0,008	-3,000
a_K6	Konstant	(4.4.2)	0,003	5,366
e_K6	$\log(RELINNT1_{t-1})$	(4.4.2)	-0,010	-3,587
u_K6	$Trend_t$	(4.4.2) og (4.4.4)	0,0002	3,199
a_M5	Konstant	(4.4.3)	0,009	1,745
c_M5	$ANKO_M5_t$ og $ANME_M5_t$	(4.4.3)	0,280	5,441
g_M5	$LED1$	(4.4.3)	-0,001	-2,603
a_M6	Konstant	(4.4.4)	0,006	8,245

Note: Estimeringsperioden er 1992-2013.

4.5. De eldste aldersgruppene i landgruppe 2

Ligningene (4.5.1)-(4.5.4) nedenfor angir utvandringsfrekvensmodellen for de to eldste aldersgruppene av hvert kjønn i landgruppe 2.

$$(4.5.1) EMI_K5_t = a_K5 + c_K5 \times ANKO_K5_t + d_K5 \times ANME_K5_t + s_K5 \times \log(BEH2_t) + u_K5 \times Trend_t + \varepsilon_K5_t$$

$$(4.5.2) EMI_K6_t = a_K6 + c_K6 \times ANKO_K6_t + f_K6 \times (LEDNOR_t - LED2_t) + g_K6 \times LED2_t + s_K6 \times \log(BEH2_t) + u_K6 \times Trend_t + \varepsilon_K6_t$$

$$(4.5.3) EMI_M5_t = a_M5 + c_M5 \times ANKO_K5_t + c_M5 \times ANME_K5_t + \varepsilon_M5_t$$

$$(4.5.4) EMI_M6_t = a_M6 + c_M6 \times ANKO_M6_t + c_M6 \times ANME_M6_t + s_M6 \times \log(BEH2_t) + u_M6 \times Trend_t + \varepsilon_M6_t$$

Det er ikke funnet noen effekt av relativ inntekt per capita for noen av de fire utvandringsfrekvensene. Kun for den eldste kvinnegruppen er det funnet noen effekt av arbeidsledighetsvariablene. Som nevnt tidligere består den eldste gruppen av personer som ikke er med i arbeidsstyrken, slik at det forhold at ledighetsvariablene er inkludert trekker i retning av å fortolke virkningene av disse variablene som endringer i den generelle økonomiske situasjonen i Norge og i landgruppe 2. Som en ser fra ligning (4.5.2) inngår både differansen mellom arbeidsledighetsraten målt i prosent mellom Norge og landgruppe 2 og arbeidsledighetsraten målt i prosent i landgruppe 2, jf. de to parameterne f_K6 og g_K6 . Fra tabell 4.6 ser en at en økning i den norske ledighetsraten øker utvandringsfrekvensen for den eldste kvinnegruppen, jf. estimatet av f_K6 . Totaleffekten av arbeidsledighetsraten for landgruppe 2 på utvandringsfrekvensen for de eldste kvinnene er gitt ved ($g_K6 - f_K6$). Estimatet av denne differansen er på -0,002, slik at en økning av arbeidsledighetsraten i landgruppe 2 fører til en reduksjon i utvandringsfrekvensen for personer fra landgruppe 2. For kvinnene i den nest eldste aldersgruppen finner vi ingen effekt av andelen med kort oppholdstid, men en positiv effekt av andelen med mellomlang botid, som riktignok ikke er veldig signifikant, jf. estimatet av parameteren d_K5 i tabell 4.6. Hvis en ser på kvinnene i den eldste aldersgruppen forholder det seg motsatt. Det er kun en effekt av andelen med kort oppholdstid; jf. at estimatet av c_K6 i tabell 4.6 er positivt og signifikant. For menn i den eldste aldersgruppen er det ingen effekt av de to andelsvariablene, mens begge variablene inngår for den nest eldste aldersgruppen og virkningskoeffisienten er lik, jf. parameteren c_M6 i (4.5.3). Som en ser fra tabell 4.6 er estimatet av denne parameteren positivt og signifikant. En økning av andelen med kort og mellomlang botid fører til en økning av utvandringsfrekvensen for menn i den nest eldste gruppen. For den eldste aldersgruppen for begge kjønn kommer antall innvandrere fra landgruppe 2 som bor i Norge inn som en forklaringsfaktor, jf. parameterne s_K6 og s_M6 i hhv. ligning (4.5.2) og (4.5.4). Fra tabell 4.6 ser en at estimatene av begge disse parameterne er signifikant negative. Den isolerte effekten av en økning i antall innvandrere fra landgruppe 2, er en nedgang i utvandringsfrekvensene for gruppene med de eldste kvinnene og de eldste mennene. For de to eldste aldersgruppene for kvinner ligger det inne trendeffekter. Effektene er separate for de to gruppene, jf. de ukjente parameterne u_K5 og u_K6 i ligningene (4.5.1) og (4.5.2). Estimatene av disse to parameterne er, ifølge tabell 4.6, positive og signifikante. Også for den eldste aldersgruppen for menn har en estimert en positiv trend, jf. estimatet av parameteren u_M6 i tabell 4.6. Regresjonsdiagnostikk knyttet til feilleddene i ligningene (4.5.1)-(4.5.4) finnes i tabell B1 i vedlegg B. Den dårligste føyningen synes å være til stede for den eldste manngruppen. Ingen av de fire testene for heteroskedastisitet er signifikante på 5 prosent. Verdiene på de fire DW-observatorene ser også rimelig bra ut, selv om den er en tanke høy for den eldste kvinnegruppen. I punkt C.5 i vedlegg C rapporteres den estimerte kovariansmatrisen til feilleddene i ligningene (4.5.1)-(4.5.4). Igjen ser en at del av de estimerte kovariansene negative, men det er verdt å merke seg at en har en positiv korrelasjon mellom restleddet for den eldste kvinnegruppen og den eldste gruppen for menn.

Tabell 4.6. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5(63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.5.1)-(4.5.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K5	Konstant	(4.5.1)	0,077	1,802
d_K5	ANME_K5 _t	(4.5.1)	0,145	1,435
s_K5	log(BEH2 _t)	(4.5.1)	-0,010	-2,231
u_K5	Trend _t	(4.5.1)	0,002	2,699
a_K6	Konstant	(4.5.2)	0,129	3,517
c_K6	ANKO_K6 _t	(4.5.2)	0,237	2,439
f_K6	(LEDNOR _t -LED2 _t)	(4.5.2)	0,004	2,787
g_K6	LED2 _t	(4.5.2)	0,002	2,092
s_K6	log(BEH2 _t)	(4.5.2)	-0,015	-3,422
u_K6	Trend _t	(4.5.2)	0,003	3,256
a_M5	Konstant	(4.5.3)	0,012	6,230
c_M5	ANKO_M5 _t og ANME_M5 _t	(4.5.3)	0,055	3,470
a_M6	Konstant	(4.5.4)	0,058	3,214
s_M6	log(BEH2 _t)	(4.5.4)	-0,006	-2,869
u_M6	Trend _t	(4.5.4)	0,001	2,874

Note: Estimeringsperioden er 1992–2013.

4.6. De eldste aldersgruppene i landgruppe 3

Modellen for utvandringsfrekvenser for de to eldste aldersgruppene av begge kjønn for landgruppe 3 er gitt ved ligningene (4.6.1)-(4.6.4) under.

$$(4.6.1) \text{EMI_K5}_t = a_K5 + c_K5 \times \text{ANKO_K5}_t + c_K5 \times \text{ANME_K5}_t + f_K5 \times (\text{LEDNOR}_t - \text{LED1}_t) + s_K5 \times \log(\text{BEH3}_t) + u_K5 \times \text{TR}_t + \varepsilon_K5_t$$

$$(4.6.2) \text{EMI_K6}_t = a_K6 + d_K6 \times \text{ANME_K6}_t + e_K6 \times \log(\text{RELINNT3}_{t-1}) + u_K6 \times \text{TR}_t + \varepsilon_K6_t$$

$$(4.6.3) \text{EMI_M5}_t = a_M5 + c_M5 \times \text{ANKO_K5}_t + c_M5 \times \text{ANME_K5}_t + u_M5 \times \text{TR}_t + \varepsilon_M5_t$$

$$(4.6.4) \text{EMI_M6}_t = a_M6 + c_M6 \times \text{ANKO_M6}_t + c_M6 \times \text{ANME_M6}_t + f_M6 \times \log(\text{LEDNOR}_t) + u_M6 \times \text{TR}_t + \varepsilon_M6_t$$

En estimert effekt av relativ inntekt per kapita har en kun for kvinner i den eldste aldersgruppen. En økning av inntekten per kapita i Norge relativt til inntekten per kapita i landgruppe 3 (etter kjøpekraftsjustering) i forrige periode fører til en signifikant nedgang i utvandringsfrekvensen for gruppen med de eldste kvinnene, jf. estimatet av parameteren e_K6 i tabell 4.7. Differansen mellom ledighetsraten i Norge og i landgruppe 1 ligger inne som en forklaringsvariabel for de nest eldste kvinnene, jf. ligning (4.6.1). Estimert av virkningskoeffisienten, dvs. av f_K5 , for dette leddet er signifikant positivt og lik 0,003. En økning av ledighetsnivået i Norge vil ifølge dette øke utvandringsfrekvensen, mens en økning i ledighetsraten for landgruppe 1 vil redusere utvandringsfrekvensen for gruppen med de nest eldste kvinnene. Her har en altså tatt høyde for en "tredjelandseffekt". Også for den eldste gruppen for menn ligger det inne en effekt av den norske ledighetsraten, jf. parameteren f_M6 i ligning (4.6.4). Det fremgår av den nederste raden i tabell 4.7 at en økning i ledighetsraten i Norge øker utvandringsfrekvensen for den eldste gruppen med menn. Både andelen med kort og mellomlang oppholdstid påvirker utvandringsfrekvensen for den nest eldste gruppen med kvinner. Virkningskoeffisienten, c_K5 , er den samme for begge variablene. Fra tabell 4.7 ser en at estimatet av denne parameteren er positivt og klart signifikant. For gruppen med de eldste kvinnene er det kun effekt av andelen med mellomlang oppholdstid, jf. parameteren d_K6 i ligning (4.6.2). Også estimatet av denne parameteren har det forventede fortegn, ved siden av å være signifikant. Andelen med kort og mellomlang oppholdstid inngår som forklaringsvariabler for utvandringsfrekvensene til de to eldste gruppene med menn. For hver av disse to gruppene inngår de to andels-

variablene med samme virkningskoeffisient, jf. c_{M5} og c_{M6} i ligningene (4.6.3) og (4.6.4). Begge disse parameterestimaterne er positive og signifikante, som en ser fra tabell 4.7. For den nest eldste gruppen med kvinner har man en signifikant negativ effekt på utvandringsfrekvensen av antall innvandrere fra landgruppe 3 som bor i Norge, jf. estimatet av parameteren s_{K5} i tabell 4.7. Effekten har en noe marginal signifikans. For alle de fire utvandringsfrekvensene ligger det inne lineære trender, og effekten er ligningsspesifikk, jf. parameterne u_{K5} , u_{K6} , u_{M5} og u_{M6} i ligningene (4.6.1)-(4.6.4). Estimaterne av disse 4 parameterne er alle positive, men trenden inngår ikke så veldig signifikant for kvinnene i den nest eldste aldersgruppen. Fra tabell B1 i vedlegg B ser en at forklaringskraften er noe lavere for de to eldste gruppene enn for de to nest eldste. Det er noe tegn til heteroskedastisitet i restleddet knyttet til ligningen for utvandringsfrekvensen for menn i den nest eldste aldersgruppen. Det er ingen merkbare tegn til autokorrelasjon i restleddene som forekommer i ligningene (4.6.1)-(4.6.4). Fra punkt C.6 i vedlegg C ser en at estimatene av alle kovariansene mellom de fire feilleddene er positive. Dette var det samme en fant for alle tre landgrupper for aldersgruppene 3 og 4, men er i motsetning til det en fant for landgruppe 1 og landgruppe 2 når det gjelder de to eldste aldersgruppene.

Tabell 4.7. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5 (63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.6.1)-(4.6.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_{K5}	Konstant	(4.6.1)	0,895	1,793
c_{K5}	ANKO_K5 _t og ANME_K5 _t	(4.6.1)	0,061	3,823
f_{K5}	(LEDNÖR _t -LED1 _t)	(4.6.1)	0,003	3,064
s_{K5}	log(BEH3 _t)	(4.6.1)	-0,080	-1,805
u_{K5}	Trend _t	(4.6.1)	0,006	2,316
a_{K6}	Konstant	(4.6.2)	0,153	3,566
d_{K6}	ANME_K6 _t	(4.6.2)	0,150	3,777
e_{K6}	log(RELINNT _{t-1})	(4.6.2)	-0,089	-3,347
u_{K6}	Trend _t	(4.6.2)	0,002	2,845
a_{M5}	Konstant	(4.6.3)	-0,008	-0,651
c_{M5}	ANKO_M5 _t og ANME_M5 _t	(4.6.3)	0,098	4,215
u_{M5}	Trend _t	(4.6.3)	0,001	1,697
a_{M6}	Konstant	(4.6.4)	-0,024	-1,572
c_{M6}	ANKO_M6 _t og ANME_M6 _t	(4.6.4)	0,076	3,964
f_{M6}	LEDNÖR _t	(4.6.4)	0,004	2,896
u_{M6}	Trend _t	(4.6.4)	0,001	2,782

Note: Estimeringsperioden er 1992–2013.

4.7. De yngste aldersgruppene i landgruppe 1

Som nevnt bruker vi kun variabler for utvandringsfrekvenser for personer i aldersgruppene 3 og 4 for å forklare utviklingen i utvandringsfrekvensene til innvandrere i de to yngste aldersgruppene (0-6 år og 7-17 år). Vi inkluderer også den laggede verdien av venstresidevariablene i hver av ligningene.

$$(4.7.1)EMI_{K1,t} = a_{K1} + b \times EMI_{K1,t-1} + e \times EMI_{M3,t} + f_{K1} \times EMI_{M4,t} + \varepsilon_{K1,t}$$

$$(4.7.2)EMI_{K2,t} = a_{K2} + b \times EMI_{K2,t-1} + f_2 \times EMI_{M4,t} + \varepsilon_{K2,t}$$

$$(4.7.3)EMI_{M1,t} = a_{M1} + b \times EMI_{M1,t-1} + e \times EMI_{M3,t} + f_{M1} \times EMI_{M4,t} + \varepsilon_{M1,t}$$

$$(4.7.4)EMI_{M2,t} = a_{M2} + b \times EMI_{M2,t-1} + f_2 \times EMI_{M4,t} + \varepsilon_{M2,t}$$

Virkningskoeffisientene for de laggede endogene variablene er pålagt å være ens i alle ligninger, dvs. ligningene (4.7.1)-(4.7.4), jf. parameteren b . Estimaterne av denne felles parameteren, som er gitt i tabell 4.8 under, er positivt og signifikant og ligger mellom 0 og 1. For gruppene med de yngste jentene og de yngste guttene inngår utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppene 3 (18-34 år), og virkningskoeffisienten er pålagt å være den samme, jf. parameteren e i ligningene (4.7.1) og

(4.7.3). Den estimerte virkningskoeffisienten er positiv og signifikant slik at en økning i utvandrings-frekvensen for menn i aldersgruppe 3 øker utvandrings-frekvensene for de yngste barna. Alle de fire utvandringsfrekvensene for barna avhenger av utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4 (35-62 år). For de to nest yngste aldersgruppene av hvert kjønn er virkningskoeffisienten pålagt å være lik, jf. parameteren f_2 i ligningene (4.7.2) og (4.7.4). Derimot er de forskjellige for de to yngste aldersgruppene, jf. parameteren f_{K1} i ligning (4.7.1) og parameteren f_{M1} i ligning (4.7.3). Estimaten av alle disse tre parameterne er positive og signifikante. Fra tabell B1 i vedlegg B fremgår det at forklaringskraften er noe bedre for de to neste yngste aldersgruppene enn for de to yngste aldersgruppene. Det er ingen tegn til heteroskedastisitet i restleddene. Det er noe tegn til auto-korrelasjon, og det kommer klart uttrykk for gruppen med de nest yngste jentene. Fra punkt C.7 i vedlegg C ser en at estimaten av kovariansene er positive, noe som er forenlig med at sjokk som ikke fanges opp av de inkluderte forklaringsvariablene virker på samme måte for alle de fire modellerte gruppene.

Tabell 4.8. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.7.1)-(4.7.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_{K1}	Konstant	(4.7.1)	-0,068	-2,113
b	$EMI_{K1,t-1}, EMI_{K2,t-1}, EMI_{M1,t-1}$ og $EMI_{M2,t-1}$	(4.7.1)-(4.7.4)	0,238	3,365
e	$EMI_{M3,t}$	(4.7.1) og (4.7.3)	0,525	2,335
f_{K1}	$EMI_{M4,t}$	(4.7.1)	2,570	3,942
a_{K2}	Konstant	(4.7.2)	-0,054	-3,365
f_2	$EMI_{M4,t}$	(4.7.2) og (4.7.4)	3,078	7,786
a_{M1}	Konstant	(4.7.3)	-0,046	-1,193
f_{M1}	$EMI_{M4,t}$	(4.7.3)	2,213	2,881
a_{M2}	Konstant	(4.7.4)	-0,056	-3,476

Note: Estimeringsperioden er 1991-2013.

4.8. De yngste aldersgruppene i landgruppe 2

Modellen for de fire utvandringsfrekvensene for de to yngste aldersgruppene av hvert kjønn i landgruppe 2 er gitt nedenfor i ligningene (4.8.1)-(4.8.4).

$$(4.8.1) EMI_{K1,t} = a_{K1} + f_{K1} \times EMI_{K4,t} + \varepsilon_{K1,t}$$

$$(4.8.2) EMI_{K2,t} = a_{K2} + b_2 \times EMI_{K2,t-1} + f_{K2} \times EMI_{K4,t} + \varepsilon_{K2,t}$$

$$(4.8.3) EMI_{M1,t} = a_{M1} + e_{M1} \times EMI_{K3,t} + f_{M1} \times EMI_{K4,t} + \varepsilon_{M1,t}$$

$$(4.8.4) EMI_{M2,t} = a_{M2} + b_2 \times EMI_{M2,t-1} + f_{M2} \times EMI_{K4,t} + \varepsilon_{M2,t}$$

For de to nest yngste aldersgruppene er det en effekt av den laggede venstresidevariabelen og effekten er pålagt å være ens, jf. parameteren b_2 i ligningene (4.8.2) og (4.8.4). Fra tabell 4.9 ser en at estimatet av denne parameteren er positivt og signifikant og at verdien ligger mellom 0 og 1. For landgruppe 1 var det ingen effekter av utvandringsfrekvenser for aldersgruppene 3 og 4 for kvinner. Dette er annerledes for denne landgruppen. Alle de fire utvandringsfrekvensene avhenger av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 4 (35-62 år) og med ulike virkningskoeffisienter, jf. hhv. parameterne f_{K1} , f_{K2} , f_{M1} og f_{M2} i ligningene (4.8.1)-(4.8.4). Estimaten av alle disse fire parameterne er positive og signifikante. For den yngste gruppen med gutter er det også en effekt av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 (18-34 år), jf. parameteren e_{M1} i ligning (4.8.3). Estimaten av denne parameteren er også positivt, men ikke så veldig signifikant. Regresjonsdiagnostikk i samband med ligningene (4.8.1)-(4.8.4) foreligger i tabell B1 i vedlegg B. Heller ikke her er det noe tegn til heteroskedastisitet i feilleddene. Forklaringskraften for de ulike ligningene er svakere enn det de var for landgruppe 1. Det er noe tegn til autokorrelasjon i

restleddet i ligning (4.8.1). Siden den laggede endogene variabelen inngår i ligningene (4.8.2) og (4.8.4) er det vanskelig å fortolke DW-observatoren for restleddene i disse to ligningene. Som for landgruppe 1 er alle de estimerte kovariansene mellom restleddene positive, jf. punkt C.8 i vedlegg C. Et sjokk som ikke fanges opp av de inkluderte forklaringsvariablene synes å slå likt ut, iallfall når det gjelder fortegnet.

Tabell 4.9. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.8.1)-(4.8.4)

Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K1	Konstant	(4.8.1)	-0,023	-0,657
f_K1	EMI_K4 _t	(4.8.1)	5,016	2,426
a_K2	Konstant	(4.8.2)	-0,007	-0,654
b2	EMI_K2 _{t-1} og EMI_M2 _{t-1}	(4.8.2) og (4.8.4)	0,418	7,871
f_K2	EMI_K4 _t	(4.8.2)	1,337	2,090
a_M1	Konstant	(4.8.3)	-0,080	-2,189
e_M1	EMI_K3 _t	(4.8.3)	0,189	1,502
f_M1	EMI_K4 _t	(4.8.3)	8,111	3,996
a_M2	Konstant	(4.8.4)	-0,018	-1,782
f_M1	EMI_M4 _t	(4.8.4)	1,920	3,081

Note: Estimeringsperioden er 1991–2013.

4.9. De yngste aldersgruppene i landgruppe 3

Modellen for de fire utvandringsfrekvensene for de to yngste aldersgruppene av hvert kjønn i landgruppe 3 er gitt nedenfor ved ligningene (4.9.1)-(4.9.4).

$$(4.9.1) EMI_K1_t = a_K1 + c_K1 \times EMI_K4_{t-1} + e_K1 \times EMI_M3_t + \varepsilon_{K1,t}$$

$$(4.9.2) EMI_K2_t = a_K2 + b_K2 \times EMI_K3_{t-1} + f_K2 \times EMI_K4_t + e_K2 \times EMI_M3_t + \varepsilon_{K2,t}$$

$$(4.9.3) EMI_M1_t = a_M1 + e_M1 \times EMI_M3_t + g_M1 \times EMI_M4_t + \varepsilon_{M1,t}$$

$$(4.9.4) EMI_M2_t = a_M2 + b_M2 \times EMI_K3_{t-1} + f_M2 \times EMI_K4_t + e_M2 \times EMI_M3_t + \varepsilon_{M2,t}$$

I denne modellen er det ingen innslag av lagget venstresidevariabel i noen av ligningene. Utvandringsfrekvensen for de yngste jentene avhenger av utvandringsfrekvensen for kvinnene i aldersgruppe 4 (35-62 år) i forrige periode og utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 3 (18-34 år) i inneværende periode, jf. hhv. parameterne c_K1 og e_K1 . Fra tabell 4.10 ser en at estimatene av begge disse virkningskoeffisientene er positive og signifikante. Utvandringsfrekvensen for de nest yngste jentene avhenger av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 og 4 i hhv. forrige og inneværende periode, jf. parameterne b_K2 og f_K2 i ligning (4.9.2). Også utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 3 har en innvirkning, jf. parameteren e_K2 i ligning (4.9.2). Estimaten av de to førstnevnte parameterne er signifikante, mens estimatet av den sistnevnte parameteren er på grensen til å være signifikant. Utvandringsfrekvensen for de yngste guttene i landgruppe 3 avhenger av utvandringsfrekvensene i inneværende periode for menn i både aldersgruppe 3 og 4, jf. parameterne e_M1 og g_M1 i ligning (4.9.3). Estimaten av de to parameterne er positive, men ikke veldig signifikante. En økning i utvandringsfrekvensene for menn i aldersgruppene 3 og 4 fører til en økning i utvandringsfrekvensen for de yngste guttene. Utvandringsfrekvensen for de nest yngste guttene avhenger av utvandringsfrekvensene for kvinner i aldersgruppe 4 og for menn i aldersgruppe 3 i inneværende periode samt av utvandringsfrekvensen for kvinner i aldersgruppe 3 i forrige periode, jf. hhv. parameterne f_M2 , e_M2 og b_M2 . Estimaten av alle disse tre parameterne er positive, men signifikansgraden varierer noe. Diagnostiske tester knyttet til restleddene i

ligningene (4.9.1)-(4.9.4) forekommer nederst i tabell B1 i vedlegg B. Det ser ut til å være autokorrelasjon i restleddene for disse ligningene, noe som gjør at en må ta t-verdiene til parameterestimaten med en klype salt. Det er ingen tegn til heteroskedastisitet i noen av de fire ligningene. Forklaringskraften til modellen for den yngste aldersklassen for begge kjønn er noe dårligere enn for de to gruppene med de neste yngste innvandrerne. Som for de to øvrige landgruppene er estimatene av alle kovariansene mellom restleddene positive, jf. punkt C.9 i vedlegg C.

Tabell 4.10. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.9.1)-(4.9.4)

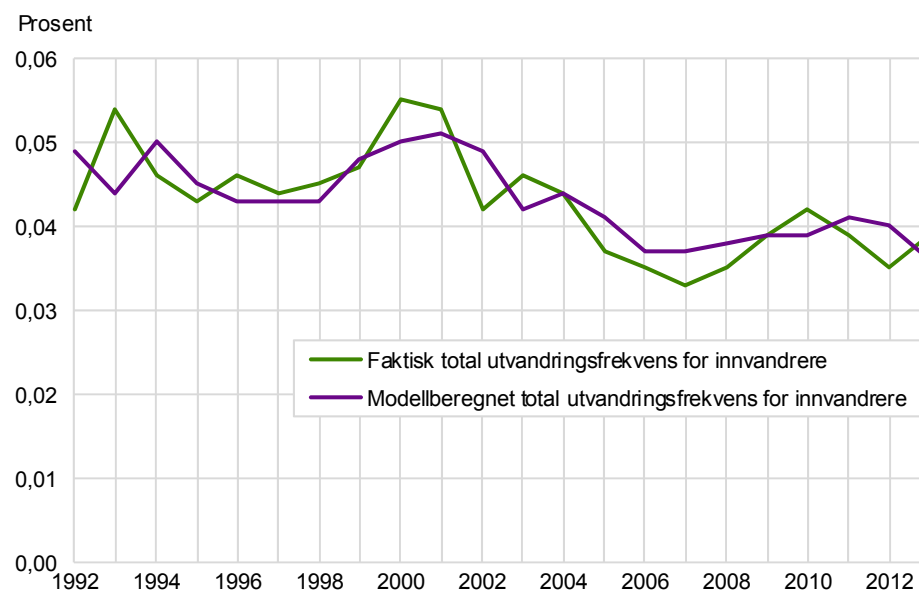
Parameter	Variabel	Ligning	Estimat	t-verdi
a_K1	Konstant	(4.9.1)	-0,001	-0,057
c_K1	EMI_K4 _{t-1}	(4.9.1)	0,569	2,531
e_K1	EMI_M3 _t	(4.9.1)	1,076	2,481
a_K2	Konstant	(4.9.2)	-0,009	-1,713
b_K2	EMI_K3 _{t-1}	(4.9.2)	0,152	2,291
f_K2	EMI_K4 _t	(4.9.2)	1,000	11,062
e_K2	EMI_M3 _t	(4.9.2)	0,199	1,709
a_M1	Konstant	(4.9.3)	0,002	0,113
e_M1	EMI_M3 _t	(4.9.3)	1,001	2,131
g_M1	EMI_M4 _t	(4.9.3)	0,362	1,861
a_M2	Konstant	(4.9.4)	-0,009	-1,635
f_M2	EMI_K4 _t	(4.9.4)	0,872	9,409
e_M2	EMI_M3 _t	(4.9.4)	0,209	1,536
b_M2	EMI_K3 _{t-1}	(4.9.4)	0,210	3,370

Note: Estimeringsperioden er 1991–2013.

4.10. Føyningssegenskaper for utvandringsmodellen og effekter av endringer i makroøkonomiske variabler

I hvilken grad klarer modellen å reprodusere utvandringsfrekvensen totalt sett? Dette spørsmålet kan en besvare ved statistisk modellsimulering. For hvert år i perioden har vi regnet ut hva utvandringsfrekvensene for de 36 gruppene er ifølge modellen. Dette gjøres ved at de laggede verdiene som eventuelt er til stede i modellene er representert ved sine faktiske verdier. Deretter kan en beregne den totale utvandringsfrekvensen som et veiet gjennomsnitt av de underliggende utvandringsfrekvensene når en bruker andelen innvandrere i den enkelte gruppe som vekt. Resultatet som oppnås ved å følge denne prosedyren er gitt i figur 4.1.

Figur 4.1 Faktisk og modellberegnet total utvandringsfrekvens for innvandrere 2000-2013. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er relevant å stille spørsmålet hvordan endringer i makroøkonomiske variabler slår ut. Dette er adressert nedenfor ved kontrafaktiske dynamiske simuleringer. Når

en gjennomfører dynamiske simuleringer bruker man modellberegnete verdier av de laggede variablene istedenfor de faktiske verdiene. Først simuleres en referansebane over årene 1992-2013 for antall utvandring blant innvandrere. Dette gjøres ved å bruke de observerte verdiene for de makroøkonomiske variable, dvs. BNP per kapita rater og ledighetsrater. Vi betrakter fire kontrafaktiske beregninger. I hver av disse beregningene er det kun en av forklaringsvariablene som endres. Alle endringer i de makroøkonomiske størrelsene gjøres fra og med 2000. I beregning (i) heves banen for alle de 3 relative inntektsratene (per kapita) relatert til landgruppene med 0,1, i favør av det norske inntektsnivået. I beregning (ii) heves banen for arbeidsledighetsraten i Norge (i prosent) med ett prosentpoeng. I beregning (iii) heves banen for arbeidsledighetsraten i landgruppe 1 (i prosent) med ett prosentpoeng. I den avsluttende beregningen, beregning (iv), heves banen for arbeidsledighetsraten i landgruppe 2 (i prosent) med ett prosentpoeng. Som for referansesimuleringen starter vi de kontrafaktiske simuleringene i 1992. For den siste beregningen ble effektene veldig små, vi gjengir derfor, i tabell 4.11, resultatene kun for de tre første kontrafaktiske beregningene. I samband med beregning (i) ser vi at skiftet i inntektsvariabelen først har virkning fra 2001. Dette kommer av at inntektsvariabelen alltid forekommer som laggede variabler i modellene. Vi ser at inntektsskiftet fører til en nedgang i antall utvandring. Hvis vi for eksempel ser på 2013, går utvandringen ned med om lag 3 800 personer som følge av at Norge blir relativt rikere sammenlignet med landene i de 3 landgruppene.

En økning i arbeidsledighetsraten i Norge fører til at utvandringen øker, men oppgangen må sies å være beskjeden. Ifølge beregningene er det i 2013 om lag 300 flere utvandring i den kontrafaktiske banen enn i referansebanen. En oppgang i ledighetsraten i landgruppe 1 har, i absoluttverdi, en noe sterkere effekt. Antall utvandring går som følge av økningen i ledighetsraten i landgruppe 1 i 2013 ned med om lag 1 450. Nederst i tabell 4.11 rapporteres den akkumulerte effekten av skiftene over perioden 2000-2013. I samband med inntektsskiftet ser en at total-effekten på utvandringen er en nedgang på i underkant av 29 500 personer. En økning i den norske ledighetsraten gir akkumulert sett en oppgang i utvandringen i samme periode på i underkant av 1 400 personer. Tilsvarende gir en økning i ledighetsraten for landgruppe 1 en akkumulert nedgang i utvandringen på 10 430 personer. Det er verdt å merke seg at disse beregningene bygger på den forutsetning at antall innvandrere i ulike landgrupper som bor i Norge, er som i referansebanen. En utvidet beregning, der en tar hensyn til at disse tallene også endres som følge av skiftene, hadde vært mer tilfredsstillende. Dette krever imidlertid en utbygging av utvandringmodellen som ennå ikke foreligger.

Tabell 4.11. Absolutte endringer som følge av kontrafaktiske partielle endringer i hhv. inntektsrater og ledighetsrater

År	Endring i inntektsrater(i)	Endring i ledighetsrate i Norge (ii)	Endring i ledighetsrate i landgruppe 1 (iii)
2000	0	11	-9
2001	-482	24	-171
2002	-919	28	-308
2003	-1 313	33	-431
2004	-1 600	35	-518
2005	-1 814	38	-591
2006	-2 000	46	-664
2007	-2 191	64	-748
2008	-2 489	97	-868
2009	-2 772	132	-997
2010	-3 069	157	-1 113
2011	-3 342	192	-1 225
2012	-3 605	235	-1 340
2013	-3 828	273	-1 447
Akkumulert 2000-2013	-29 424	1 365	-10 430

4.11. Noen konkluderende merknader

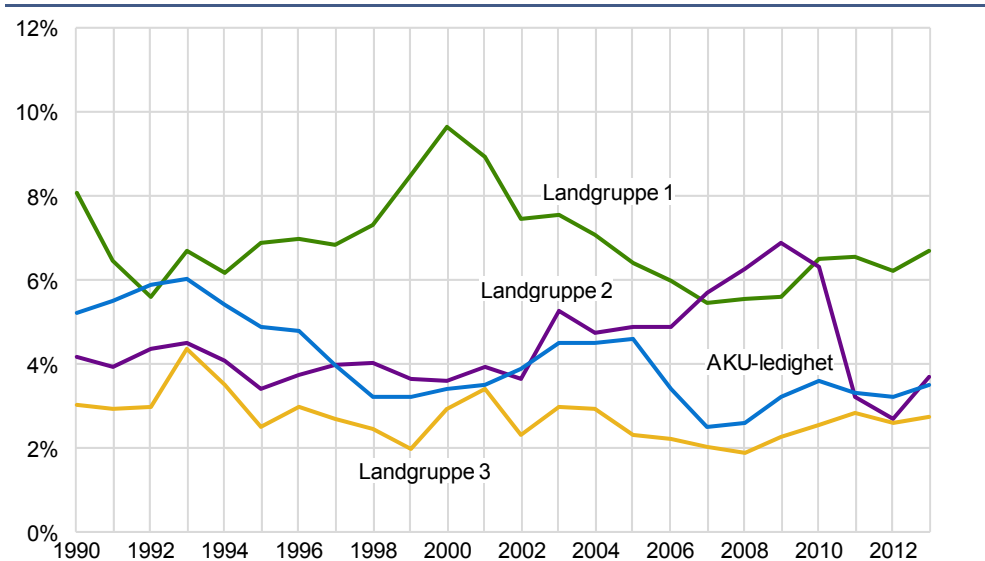
Det forekommer ikke mange modellbaserte analyser av innvandreres utvandring fra Norge. Sånn sett er det ikke lett å sammenligne resultatene i dette kapitlet med

tidligere erfaringer. Tabell 4.12 gir, for de fire eldste aldersgruppene av hvert kjønn i hver landgruppe, en oversikt over i hvilken grad og på hvilken måte ulike variabler inngår som forklaringsvariabler. I det følgende kommenteres en del av resultatene i denne tabellen.

For individene i aldersgruppene 3 og 4, som dekker aldersspennet fra 18-62 år, var det av særlig interesse å undersøke om individene responderte på ulike incitamentvariabler, dvs. relativ inntekt per kapita i Norge i forhold til den tilsvarende størrelsen i opprinnelseslandet, og arbeidsledighets situasjonen i Norge og i landgruppen individet innvandret fra. Til en viss grad fikk vi støtte for de forventede virkningene av disse variablene på utvandringsfrekvensene, men vi hadde forventet at betydningen av disse variablene var noe mer fremtredende. Den relative inntektsvariabelen inngår som forklaringsfaktor for utvandringsfrekvensene for de fire gruppene (dvs. for kvinner og menn innenfor hhv. aldersgruppe 3 og 4) i landgruppe 1 og 3, men vi finner ingen effekt for landgruppe 2. For landgruppe 1 finner vi også effekt av relativ inntekt for de fire gruppene innenfor de to eldste aldersgruppene. Når det gjelder landgruppe 2 finner vi heller ikke her noen effekt av den relative inntektsvariabelen, og for landgruppe 3 har vi kun funnet en effekt for kvinner i den eldste aldersgruppen.

Vi har ikke funnet noen effekt av arbeidsledighetsraten i Norge på utvandringen av innvandrere i aldersgruppene 3 og 4 fra landgruppe 1. Derimot er det for disse to aldersgruppene i landgruppe 1 funnet en effekt av ledighetsraten i landgruppe 1. En partiell økning i arbeidsledighetsraten i landgruppe 1 bidrar til å redusere utvandringen av personer i aldersgruppene 3 og 4 blant innvandrere som har landgruppe 1 som opprinnelsesområde. Også for menn i aldersgruppe 5 fra landgruppe 1 er det en effekt av arbeidsledighetsraten i landgruppe 1. For innvandrere av begge kjønn i aldersgruppe 4 og for menn i aldersgruppe 3 med landgruppe 2 som opprinnelsesområde er det en effekt av arbeidsledighetsraten i Norge, men her er det ingen effekt av ledigheten i landgruppe 2. For kvinner i aldersgruppe 6 har vi funnet en effekt av arbeidsledigheten både i Norge og i landgruppe 2. Disse kvinnene har passert den yrkesaktive alderen, så ledighetsratene er her mer å tolke som temperaturmålere for den økonomiske situasjonen i hhv. Norge og landgruppe 2. Når det gjelder landgruppe 3 finnes det, som tidligere nevnt, ingen arbeidsledighetsrate. For innvandrere fra aldersgruppene 3 og 4 i denne landgruppen finner vi ingen effekt av arbeidsledigheten i Norge, men for kvinner i aldersgruppe 5 og menn fra aldersgruppe 6 har vi funnet en effekt av arbeidsledigheten i Norge.

Figur 4.2. Utvandringsfrekvenser etter landbakgrunn og arbeidsledighetsrate i Norge, 1990-2013

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Tallene inkluderer ikke personer som innvandrere og utvandrere igjen i samme kalenderår

At konjunktorene i Norge – målt som svingninger i arbeidsledighetsraten – ikke ser ut til å ha en klarere effekt på utvandringen, illustreres også i figur 4.2. Figuren viser arbeidsledighetsraten (svart linje) og de generelle utvandringsfrekvensene for innvandrere fra hver av landgruppene (her er alle aldre og begge kjønn slått sammen). Det er vanskelig å se noen åpenbar og entydig sammenheng mellom arbeidsledighet i Norge og utvandringsfrekvensene.

De to botidsvariablene inngår for mange av gruppene. Hvis vi ser på andelsvariabelen for kort botid og aldersgruppene 3 og 4 inngår den overalt, med unntak av for kvinner i aldersgruppe 3 i landgruppe 2 og 3 og for kvinner i aldersgruppe 4 fra landgruppe 3. For innvandrere fra landgruppe 1 er det ikke funnet noen effekt av kort oppholdstid for den eldste aldersgruppen av begge kjønn. Når det gjelder landgruppe 2 er det ingen effekt av denne variabelen for menn i de to eldste aldersgruppene og for kvinner i den eldste aldersgruppen fra landområde 3 er det heller ikke funnet noen effekt av andelen med kort oppholdstid.

Også for variabelen som uttrykker andelen med mellomlang oppholdstid er det funnet effekter for aldersgruppene 3 og 4 i landgruppe 1. For landgruppe 3 har vi ikke funnet noen effekt, mens en for landgruppe 2 har funnet en effekt på utvandringsfrekvensen for menn i aldersgruppe 4. For den nest eldste aldersgruppen er det en effekt av botidsvariabelen for kvinner og menn i alle de tre landområdene. Når det gjelder den eldste aldersgruppen finner vi bare en effekt av denne variabelen i landgruppe 3. I mange av tilfellene finner vi ingen signifikante forskjeller i de estimerte virkningskoeffisientene for de to botidsvariablene. Ofte forventer man at effekten på utvandringsfrekvensen skal være sterkere for andelen med kort botid enn for andelen med mellomlang botid, men det har vi kun i begrenset grad funnet støtte for i denne analysen. En økning i andelen med kort og mellomlang botid tenderer således for mange av gruppene til å øke utvandringsfrekvensene.

Nettverkseffekter har vi også funnet noe støtte for i samband med landgruppe 2 og 3, mens det ikke er funnet noen slike effekter for landgruppe 1. For landgruppe 3 har vi kun funnet en slik effekt for kvinner i den nest eldste aldersgruppen. Nettverkseffekter gjør seg mest gjeldende i landgruppe 2, hvor vi har funnet slike effekter for kvinner i aldersgruppene 3, 5 og 6 og for menn i den eldste aldersgruppen. I disse tilfellene er det altså slik at en økning i antall innvandrere fra landgruppen reduserer utvandringsfrekvensene.

Modelleringen i dette kapitlet er basert på en forholdsvis disaggregert tilnærming hva aldersinndeling angår. Vi opererer med seks ulike aldersgrupper. En slik fremgangsmåte kan forsvares siden det er grunn til å tro at de ulike aldersgruppene har ulik adferd. Det finnes naturligvis mange ulike modeller som en kan bruke for å modellere tidsseriedata for utvandringsfrekvenser. Ved siden av hvilket aggregeringsnivå en legger seg på er seleksjonen av forklaringsvariabler en viktig ingrediens. Ytterligere ett moment er den dynamiske tilpasningen, dvs. modelleringen av tidsforsinkelser. Siden utvandring er et ganske komplekst forhold er sjansen for at en utelater viktige variabler klart til stede. Mange variabler som kan være relevante finnes det ikke data for. Et moment som ble nevnt under drøftingen av de empiriske resultatene var effekten av sjokk som ikke fanges opp av de inkluderte forklaringsvariablene. Slike variabler vil typisk påvirke flere aldersgrupper, begge kjønn og muligens også flere landgrupper. Tidsseriemodeller med latente variabler kan derfor være veien å gå for videre modellering.

Den empiriske analysen i dette kapitlet adresserer ikke problemstillinger knyttet til seleksjon - for eksempel hva slags utdanning og yrke har de som utvandrer. For å analysere denne typen problemstillinger er det mer hensiktsmessig å bruke mikrodata. Sammenhengen mellom utdanning og utvandring vil også kunne ha politikkimplikasjoner, idet det kan være formålstjenlig å gi incentiver slik at høyt utdannet arbeidskraft ikke forsvinner ut av arbeidsstyrken i Norge.

Tabell 4.12. Oversikt over hvor det er effekt av ulike høyresidevariabler¹

	Relativ inntekt i Norge	Ledighet i eget land-område	Ledighet i annet område	Andel med kort botid	Andel med mellom-lang botid	Nettverks-effekter	Lagget endo-gen	Lineær trend
Landgruppe 1								
Kvinner 18-34 år	Ja (-1)		Ja (-1)	Ja	Ja		Ja (-1)	
Kvinner 35-62 år	Ja (-1)		Ja (-1)	Ja	Ja		Ja (-1)	
Menn 18-34 år	Ja (-1)		Ja (-1)	Ja	Ja		Ja (-1)	
Menn 35-62 år	Ja (-1)		Ja (-1)	Ja	Ja		Ja (-1)	
Kvinner 63-70 år	Ja (-2)			Ja	Ja			
Kvinner over 70 år	Ja (-1)							Ja
Menn 63-70 år	Ja (-2)		Ja	Ja	Ja			
Menn over 70 år	Ja (-2)							Ja
Landgruppe 2								
Kvinner 18-34 år						Ja	Ja (-1)	
Kvinner 35-62 år		Ja (-1)		Ja				
Menn 18-34 år		Ja (-1)		Ja			Ja (-1)	Ja
Menn 35-62 år		Ja (-1)		Ja	Ja		Ja (-1)	Ja
Kvinner 63-70 år					Ja	Ja		Ja
Kvinner over 70 år		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja		Ja
Menn 63-70 år				Ja	Ja			
Menn over 70 år						Ja		Ja
Landgruppe 3								
Kvinner 18-34 år	Ja (-2)						Ja (-1)	Ja
Kvinner 35-62 år	Ja (-2)						Ja (-1)	Ja
Menn 18-34 år	Ja (-2)			Ja			Ja (-1)	
Menn 35-62 år	Ja (-2)			Ja			Ja (-1)	Ja
Kvinner 63-70 år		Ja		Ja	Ja	Ja		Ja
Kvinner over 70 år	Ja (-1)							Ja
Menn 63-70 år								Ja
Menn over 70 år		Ja						Ja

¹ Tallene i parentes angir hvor mange år variablene er tilbakedatert med relativt til dateringen av venstresidevariablen.

4.12. Sammenfatning: Makroøkonomiske drivkrefter bak utvandringen

Hva betyr svingninger i makroøkonomiske forhold for utvandringen blant innvandrere? I dette kapitlet har vi forsøkt å kartlegge effekten på utvandring av blant annet arbeidsledighetsutviklingen i Norge og andre deler av verden og inntektsutviklingen i Norge og i andre deler av verden.

For å kartlegge dette, har vi gått fram i flere steg. Først har vi beregnet utviklingen i utvandringsfrekvenser for en rekke undergrupper av innvandrere. Utvandringsfrekvensene viser hvor stor andel av en innvandrergruppe som utvandrer i et gitt år. I denne analysen opererer vi med 36 grupper av innvandrere: Seks aldersgrupper (0-6 år, 7-17 år, 18-34 år, 35-62 år, 63-70 år og 71 år +), tre landgrupper (landgruppe 1 er Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand, landgruppe 2 er nye EU-land i Øst-Europa og landgruppe 3 er resten av verden) og to kjønn. Grunnen til at vi har delt opp i disse 36 gruppene er at sannsynligheten for å utvandre varierer betydelig mellom gruppene – menn utvandrer oftere enn kvinner, unge voksne utvandrer oftere enn eldre, innvandrere fra landgruppe 1 utvandrer oftere enn innvandrere fra landgruppe 3. Når vi analyserer disse gruppene hver for seg, kan vi føle oss sikrere på at endringer i utvandringsfrekvensene for alle innvandrere samlet ikke bare skyldes at sammensetningen av innvandrene i Norge er endret.

For hver av de 36 gruppene har vi brukt tidsserier for utvandringsfrekvenser som går tilbake til 1990. Så har vi undersøkt hvilken effekt faktorer som arbeidsledighetsrater og inntektsforskjeller mellom Norge og ulike deler av verden har hatt på utviklingen i utvandringsfrekvensene for hver av gruppene. Det har vi gjort ved hjelp av et sett regresjonsligninger, der vi har lagt inn en rekke variabler som vi antar kan ha betydning for utvandringen: Arbeidsledighetsraten i Norge, arbeidsledighetsratene i landgruppe 1 og 2, raten mellom BNP per capita i Norge og BNP per capita i de tre landgruppene etter kjøpekraftsjustering, antall innvandrere i hver gruppe som bor i Norge, andel av innvandrene i den aktuelle gruppen som har

hhv. kort botid og mellomlang botid, tidligere utvandringsfrekvens fra den aktuelle gruppen, pluss en lineær trend over tid.

Ikke alle av disse variablene viste seg å ha signifikant effekt på utvandringsfrekvensene for alle de ulike gruppene. Arbeidet med å lage ligninger for utvandringsfrekvensene for de ulike gruppene, har i stor grad handlet om å finne fram til hvilke variabler som har tydelig effekt og hvilke som ikke har det for hver gruppe.

For barnegruppene har vi ikke trukket inn de makroøkonomiske variablene, men heller analysert i hvor stor grad utvandringen blant de minste er påvirket av utvandringen blant de voksne – det vil si blant innvandrerne i aldersgruppene 18-34 og 35-62 år. Vi finner at utvandringen blant de yngste delvis er korrelert med utvandringen blant de voksne, med litt variasjon i hvilke kjønn- og aldersgrupper blant de voksne som veier tungt, og iblant med noe tidsforskyvning.

For de voksne innvandrerne viser våre resultater at utvandringsfrekvensene i de aller fleste gruppene påvirkes av hvor stor andel av innvandrerne som har kort eller mellomlang botid. Jo høyere andel som ikke har bodd lenge i landet, dess høyere er utvandringsfrekvensene. Dette er særlig tydelig blant innvandrere fra landgruppe 1. Dessuten spiller også tidligere utvandringsfrekvenser en rolle – høye frekvenser ett år tilsier høye frekvenser året etter.

Når det gjelder de makroøkonomiske variablene – arbeidsledighetsrater og relative inntektsforhold – finner vi tydelige forskjeller mellom innvandrere fra de tre ulike landgruppene:

Utvandringen blant innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) ser ut til å bli særlig drevet av relative inntektsforskjeller og arbeidsledighetsrate i landgruppe 1. Så dersom inntektsforskjellene mellom Norge og Vest-Europa (og Nord-Amerika, Australia og New Zealand) blir mindre (og alt annet er likt), øker utvandringen blant innvandrere fra disse områdene. Det samme skjer hvis arbeidsledigheten i disse områdene går ned. Både inntektsforskjeller og arbeidsledighet i landgruppe 1 ser ut til å ha en relativt sterk effekt på utvandringen av personer fra denne landgruppen, sammenlignet med effekten vi ser for personer fra de andre landgruppene. Men arbeidsledighetsraten i Norge ser ikke ut til å ha tydelig effekt på utvandringen i denne gruppen.

For innvandrere fra landgruppe 2 (nye EU-land i Øst-Europa) ser utvandringen fra Norge i langt større grad ut til å bli styrt av arbeidsledighetsraten i Norge. Her ser derimot arbeidsledighetsraten i de nye EU-landene i Øst-Europa ikke ut til å spille noen viktig rolle, og heller ikke inntektsforskjellene mellom Norge og disse landene ga signifikante utslag på utvandringsfrekvensene. For en del av innvandringsgruppene fra denne landgruppen ser vi dessuten en trend over tid til lavere utvandringsfrekvenser.

Utvandringsfrekvensen blant innvandrere fra landgruppe 3 (resten av verden) ser ut til også å være påvirket av økonomiske forhold, men i liten grad av den norske arbeidsledighetsraten. Det er inntektsforskjellene mellom Norge og denne delen av verden som gir utslag på utvandringsfrekvensene – jo mindre inntektsforskjeller, dess større utvandring.

Kort oppsummert ser altså inntektsforskjeller ut til å være viktig for utvandring blant voksne innvandrere i landgruppe 1 og 3. Arbeidsledighetsraten i Norge betyr noe for utvandring av voksne innvandrere i landgruppe 2, mens arbeidsledighetsraten i Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand har betydning for utvandringen blant voksne innvandrere i landgruppe 1. Og siden utvandringen blant innvandrere som er barn henger sammen med utvandringen blant voksne innvandrere i samme landgruppe, styres også barneutvandringen indirekte av disse økonomiske faktorene.

Hvor stor betydning hver av de makroøkonomiske faktorene har for den samlede utvandringen blant innvandrere, får vi et inntrykk av ved å gjennomføre såkalte kontrafaktiske dynamiske simuleringer. Dersom vi hypotetisk ser for oss at inntektsnivået i Norge siden 2000 var høyere enn det faktisk var, slik at de relative inntektsforskjellene til hver av landgruppene var 0,1 høyere enn de faktisk var, ville antall utvandring ifølge vår modell gå ned, og for eksempel i 2013 ville utvandringen vært 3 800 lavere enn i referansebanen. Dersom vi hypotetisk ser for oss at arbeidsledighetsraten i Norge var ett prosentpoeng høyere fra 2000 av, ville utvandringen øke svakt – i 2013 ville den vært 300 høyere. Arbeidsledigheten i landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) ser ut til å ha langt større effekt: Dersom vi hypotetisk øker arbeidsledighetsraten med ett prosentpoeng fra 2000, går utvandringen ned, og i 2013 er den 1 450 lavere enn i referansebanen. Effekten av en endring i arbeidsledighetsraten i landgruppe 1 ser altså ut til å ha flerfoldige ganger så sterk effekt som en endring i arbeidsledighetsraten for Norge.

I tolkningen av disse funnene er det verdt å minne om at kvaliteten på resultatene avhenger av kvaliteten på dataene vi analyserer. Som omtalt i kapittel 1 er det en utfordring at ikke alle som flytter fra Norge, melder fra til folkeregisteret. Noen blir administrativt utvandret i ettertid. Det betyr at en faktisk utvandring et gitt år, ikke nødvendigvis er registrert i våre data for det samme året. En person som utvandret i en periode med lavkonjunktur i Norge, kan altså være registrert utvandret i en periode med høykonjunktur. Dette gjør at våre analyser, som ser på endringer i utvandringsfrekvensene over tid, er beheftet med ekstra usikkerhet.

5. Regionale forskjeller i utvandringen

- Analyser av utvandringen fra ulike geografiske deler av Norge bekrefter mange av de nasjonale trendene: Utvandringsfrekvensene er høyere for innvandrere fra landgruppe 1 (Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) og landgruppe 2 (østeuropeiske EU-land) enn blant innvandrere fra landgruppe 3 (resten av verden), menn utvandrer i litt høyere grad enn kvinner, utvandringsfrekvensene er høyest blant unge voksne og (deres) små barn, og tendensen til å utvandre synker med økende botid. Siden årtusenskiftet har det også vært en nedgang over tid i tendensen til å utvandre.
- Vi finner også noen forskjeller i utvandringsmønstrene mellom ulike deler av landet. Hvis vi sammenligner kommuner etter sentralitet, finner vi at utvandringsfrekvensene tidligere var høyest fra de minst sentrale kommunene, mens det nå er høyest utvandringsfrekvenser fra de mest sentrale kommunene.
- Blant fylkene finner vi de høyeste generelle utvandringsfrekvensene i Sør-Trøndelag, Troms, Oslo, Sogn og Fjordane og Rogaland. I Oslo og Rogaland har utvandringsfrekvensene vært klart økende de siste årene. Bortsett fra Oslo viser de øvrige fylkene på Østlandet og Sørlandet klart lavere tendenser til å utvandre, og spesielt er det lave utvandringsfrekvenser i Agderfylkene og Østfold.
- Når vi analyserer de regionale utvandringsmønstrene for grupper av innvandrere med samme alder, kjønn, botid og landbakgrunn hver for seg, finner vi store forskjeller i utvandringsfrekvensene både mellom de ulike sentralitetsnivåene og mellom fylkene. Oslo og Sør-Trøndelag har for eksempel de høyeste utvandringsfrekvensene blant innvandrere med kort botid.

I dette kapitlet utvider vi bildet fra avsnitt 3.2.3, der vi viste nasjonale tendenser i utvandringsfrekvensene for ulike innvandrergupper. Nå tar vi også hensyn til at utvandringsmønstrene kan variere mellom ulike deler av Norge. Omfang og sammensetning av innvandrerguppene i de forskjellige regionene vil være av stor betydning for å kunne forstå regionale forskjeller i utvandring og utvandrings-sannsynlighet blant innvandrerne. Et annet spørsmål er i hvilken grad forholdsvise homogene innvandrergupper viser forskjellig atferd med hensyn til utvandring gitt

forskjellig regional bosetting. Først ser vi på hvilke forskjeller det er mellom kommuner med ulik sentralitet og hvordan dette har utviklet seg over tid. Deretter ser vi på forskjeller mellom Norges fylker.

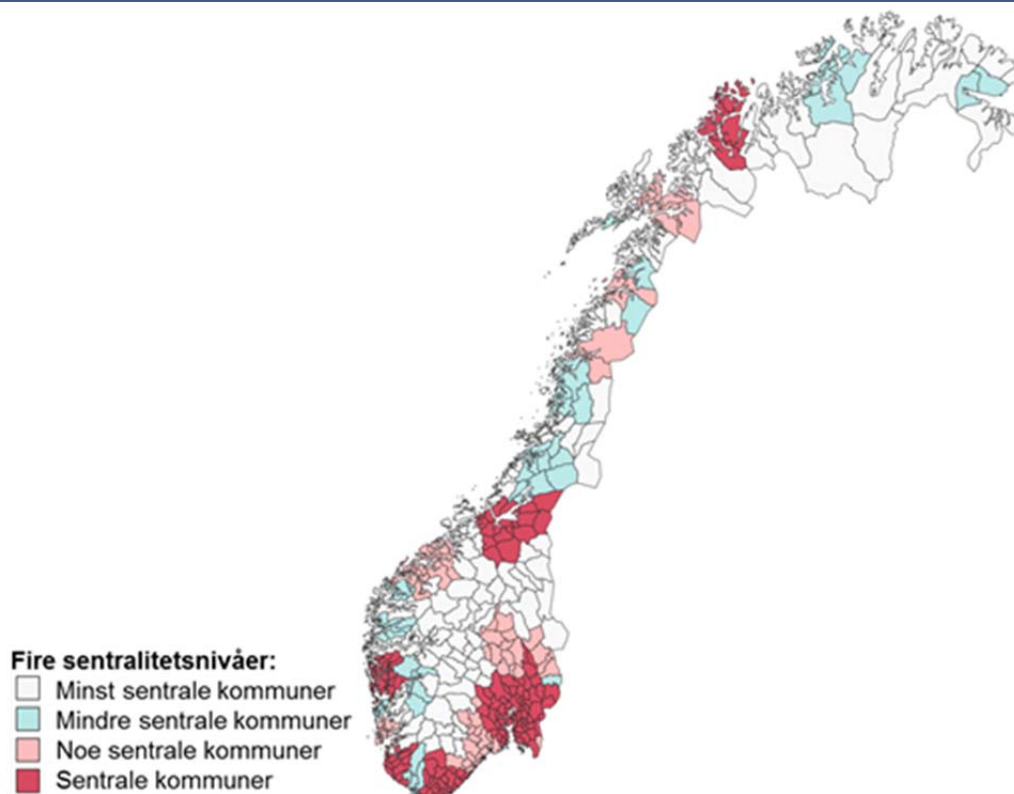
Undersøkelser i Stambøl (2013) har vist at innvandringen til Norge har blitt mer regionalt spredt etter årtusenskiftet, der Oslo har redusert sin andel og der spesielt Akershus og fylkene på Vestlandet har økt sin andel av innvandringen. Møre og Romsdal er fylket med klart sterkest økning i andelen av befolkningen med innvandrerbakgrunn. Arbeidsinnvandringen har spredd seg til hele landet, og spesielt til vestlandsfylkene og Sør-Trøndelag, mens flyktingene etter hvert bosetter seg mer tett og sentralt i årene etter at de har innvandret. Antall innvandrere har imidlertid økt i alle regioner, og også betydelig i Oslo, selv om hovedstaden klart har redusert sin andel av landets totale befolkning med innvandrerbakgrunn. Den nye trenden i innvandrernes regionale bosettingsmønster har derfor økt potensialet for utvandring blant innvandrere i de fleste regioner, og i kraft av at den store regionale spredningen av innvandrere er forholdsvis ny, har svært mange av disse innvandrere relativt kort botid i landet. Som vi har sett i kapittel 3 kan dette medføre økt tendens til utvandring, i og med at innvandrere med kort botid synes å ha større sannsynlighet for å utvandre enn innvandrere med mellomlang og lengre botid.

5.1. Utvandring etter sentralitet

På tilsvarende måte som i kapittel 3.2.3 om variasjoner i utvandringen gitt innvandrernes kjønn, alder, landbakgrunn og botid, har vi testet ut om de nasjonale gjennomsnittobservasjonene også gjør seg gjeldende når vi deler landet inn etter sentralitet. Vi har her benyttet Statistisk sentralbyrås gruppering av alle kommuner i landet etter til sammen fire sentralitetsnivåer, der de minst sentrale kommunene utgjør sentralitetsnivå 1, der mindre sentrale kommuner utgjør sentralitet 2, der noe sentrale kommuner utgjør sentralitet 3, mens de mest sentralt lokaliserte kommunene er gruppert sammen i sentralitetsnivå 4 (se tekstboks). For en mer detaljert beskrivelse av sentralitetsnivåene, har vi i vedlegg D vist hvilke kommuner som er gruppert sammen i hvert av sentralitetsnivåene.

Kommuner etter sentralitet

I denne rapporten bruker vi den samme inndelingen av kommuner etter sentralitet som er beskrevet i SSBs standard for sentralitet (se stabas.ssb.no). Hver kommune er gitt et sentralitetsnivå som vist på kartet, der de mørkeste røde kommunene er de mest sentrale. Dette er de seks storbyene (Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø) samt kommuner som ligger i nærheten av disse. Tabellen gir en grundigere beskrivelse av de ulike sentralitetsnivåene.

Nivå	Tittel	Noter	Antall kommuner	Andel av hele befolkningen (1.1.2013)	Andel av innvandrerne i Norge (1.1.2013)
1	Minst sentrale kommuner	Kommuner som ikke omfatter noen av de kvalifiserte tettstedene på tettstedsnivå 1-3 og heller ikke ligger innenfor 75 minutter (for Oslo:90 minutter) reisetid til et landsdelssenter, eller 60 minutters reisetid til et nivå 2 tettsted, eller 45 minutters reisetid til et nivå 1 tettsted	149	9,2 %	5,8 %
2	Mindre sentrale kommuner	Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 1 eller som ligger innenfor 45 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum	51	6,1 %	4,0 %
3	Noe sentrale kommuner	Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 2 eller som ligger innenfor 60 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum	78	17,0 %	12,1 %
4	Sentrale kommuner	Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 3 (landsdelssenter) eller som ligger innenfor 75 minutters (for Oslo:90 minutters) reisetid fra et slikt tettsteds sentrum	150	67,7 %	78,1 %

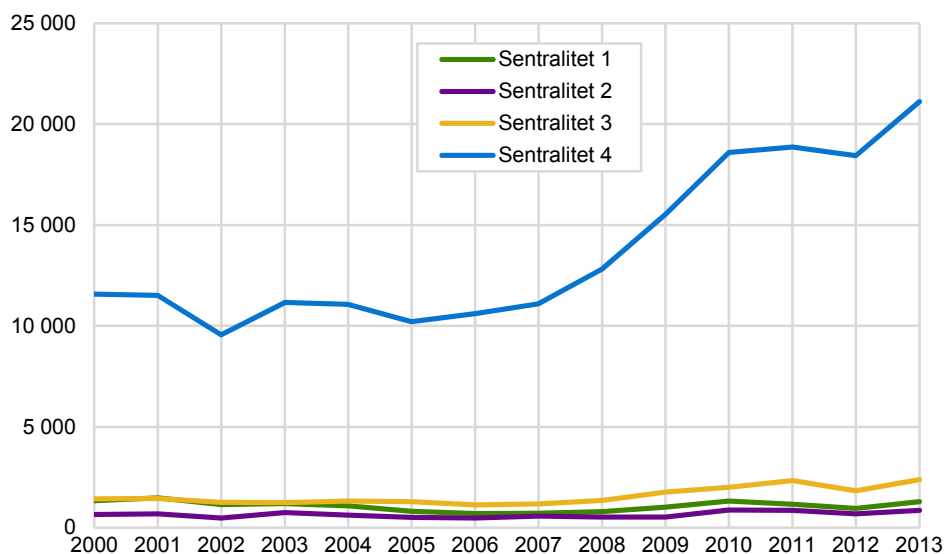
5.1.1. Økning i antall utvandring fra alle sentralitetsnivåer

Som en innledende oversikt er det i figur 5.1 vist hvilke sentralitetsnivåer som innvandrerne utvandrer fra gjennom perioden 2000-2013. Den klart største utvandringen blant innvandrere, målt i antall registrerte utvandrere, foregår fra de mest sentrale kommunene i landet, der det også bor flest innvandrere. Mens utvandringen fra dette sentralitetsnivået lå på noe i overkant av 10 000 utvandrere per år gjennom de første syv-åtte årene av 2000-tallet, har utvandringen deretter økt betydelig med den hittil største registrerte utvandringen målt i 2013 på om lag

21 000 utvandrede innvandrere. Altså vel en fordobling fra de første årene etter tusenårsskiftet. Som vi skal se senere i kapitlet har denne økningen klar sammenheng med økningen i antall innvandrere.

Utvandringen av innvandrere fra de øvrige sentralitetsnivåene er klart mer moderat, varierende fra snaut 1 000 til om lag 2 500 utvandrere per år. Det er kommunene med nest høyest sentralitet på sentralitetsnivå 3 som også viser den nest største utvandringen blant innvandrere, mens det er kommuner med nest lavest sentralitet på sentralitetsnivå 2 som gjennomgående har hatt det laveste registrerte antall utvandrede innvandrere. Felles for utvandringen av innvandrere for sentralitetsnivåene 1, 2 og 3 er at alle også her viser en økning i utvandringen i den siste halvdel av undersøkelsesperioden, om enn ikke så klar økning som i utvandringen fra de mest sentrale kommunene.

Figur 5.1. Antall innvandrere som er registrert utvandret etter sentralitet¹ 2000-2013

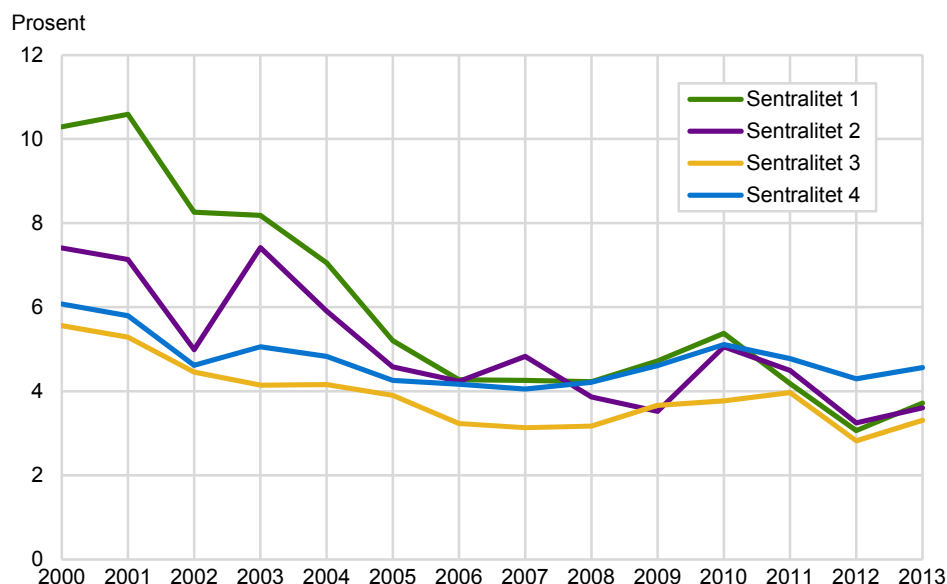
¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.1.2. Nedgang i tendensen til å utvandre fra alle sentralitetsnivåer

I figur 5.2 presenteres utvandringen som frekvenser per 100 innvandrere, slik at antall registrerte utvandrere måles som en prosentandel av alle innvandrere registrert bosatte på hvert av sentralitetsnivåene ved inngangen til hvert år i undersøkelsesperioden. Eller med andre ord hvor stor prosentvis sannsynlighet det er for at innvandrere utvandrer. I motsetning til resultatene fra figur 5.1 ser vi at det er en fallende tendens i sannsynligheten for å utvandre fra de første årene på 2000-tallet og frem til årene i den siste halvdel av undersøkelsesperioden. Dette indikerer at den sterke innvandringen i årene etter 2004 ikke har gitt seg utslag i like stor utvandring som vi kunne forvente ut fra den utvandringstendensen som ble observert blant innvandrerne de første årene av 2000-tallet. Eller sagt på en annen måte, så ville den klare økningen i antall utvandrede innvandrere utover på 2000-tallet ha vært betydelig sterkere dersom innvandrerne hadde vist like stor tendens til å utvandre i siste halvdel av undersøkelsesperioden som de hadde i de første årene etter årtusenskiftet. Ser vi på sentralitetsnivåene, er det innvandrere bosatte i kommuner på det laveste sentralitetsnivået som har vist sterkest nedgang i tilbøyeligheten til å utvandre, fra en andel på over 10 prosent i begynnelsen av perioden fallende til en andel på under 4 prosent i de siste årene av perioden. Innvandrere bosatte i kommuner med nest lavest sentralitet viser også et klart fall i tendensen til å utvandre. Bak den sterke økningen i antall utvandrede innvandrere fra de mest sentralt lokaliserte kommunene med sentralitetsnivå 4 skjuler det seg også en nedgang i tendensen til å utvandre, skjønt med et klart mer moderat fall enn i kommunene på de laveste sentralitetsnivåene. Lavest tendens til å utvandre viser gjennomgående innvandrere bosatte i kommuner på det nest høyeste

sentralitetsnivå 3, der andelen utvandrede innvandrere har gått fra nesten 6 prosent på det høyeste og ned til om lag 3 prosent i 2012, som så langt er året innvandrerne viste minst tendens til å utvandre. Felles for alle sentralitetsnivåene er at det var en viss økning i tendensen til å utvandre i den nærmeste tiden etter finanskrisen, mens fallet i utvandringsfrekvensen var betydelig i årene 2011 og 2012, for så å gå litt opp i 2013.

Figur 5.2. Utvandringsfrekvenser etter sentralitet¹ målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet* 1.1. 2000-2013

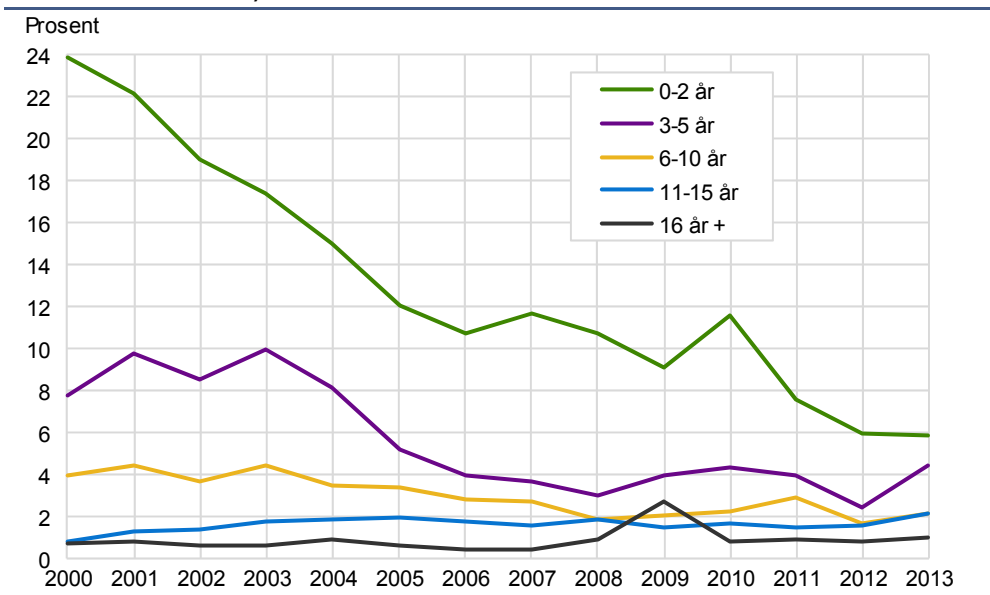
¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.1.3. Utvandring etter sentralitet og botid

Vi så i kapittel 3 at innvandreres tilbøyelighet til å utvandre er klart fallende med botiden. I dette avsnittet undersøker vi om denne tendensen også er til stede i kommunene på hvert av de fire sentralitetsnivåene.

I de minst sentrale kommunene med sentralitetsnivå 1 er det gjennomgående innvandrere med kort botid på 0-2 år som viser den klart største tendensen til å utvandre (figur 5.3). Utvandringsfrekvensen er imidlertid meget klart fallende utover på 2000-tallet, der raten faller fra nær 25 prosent ved inngangen til årtusenet og helt ned til drøyt 5 prosent i 2012 og 2013. Dette er en høyere utvandringsfrekvens i begynnelsen av perioden enn hos tilsvarende gruppe med kort botid på landsbasis, men utvandringsfrekvensen for denne gruppen faller klart under landsgjennomsnittet utover i perioden. Utvandringen for innvandrere med 3-5 års botid følger noe nærmere landsgjennomsnittet, med litt i underkant av 10 prosent utvandring de første årene av 2000-tallet fallende til litt i underkant av 5 prosent i siste halvdel av perioden. Som på landsbasis har denne gruppen den nest høyeste utvandringstendensen også i kommuner med lav sentralitet. På samme måte som for de med kortest botid er det en fallende trend i utvandringsfrekvensen utover på 2000-tallet, dog med en svak økning igjen helt mot slutten av perioden. Ellers faller utvandringstendensen med botiden også for innvandrergруппene med middels og lang botid, der de med 6-10 års botid viser noe større tendens til å utvandre enn de med 11-15 års botid, som igjen viser noe større utvandringsfrekvenser enn de som har bodd i landet i 16 år eller lenger, dog med et lite unntak for finanskrisetåret 2009 da utvandringsfrekvensen klart økte for de langtidsbosatte innvandrerne i de minst sentrale kommunene.

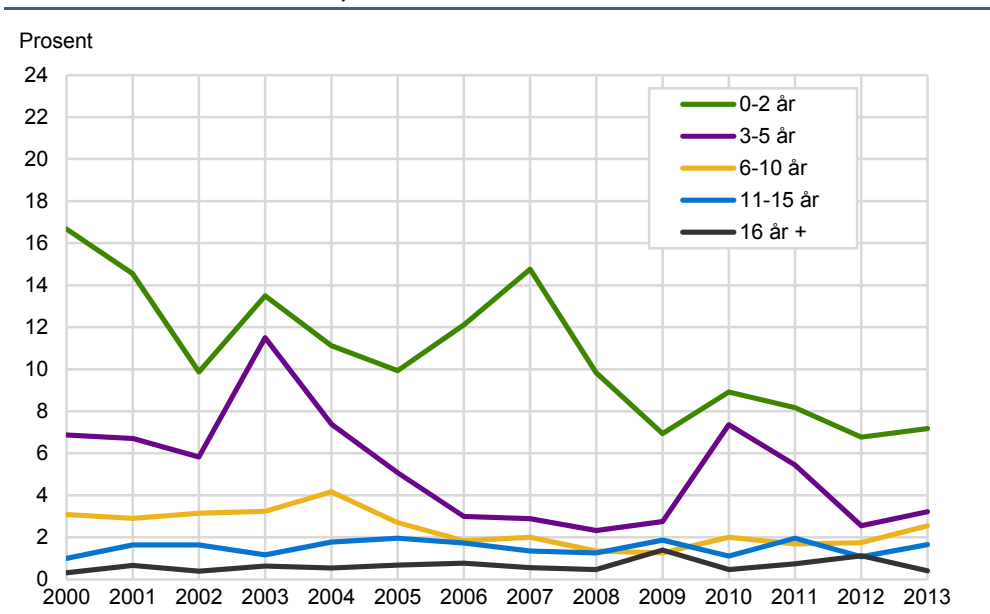
Figur 5.3. Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I de mindre sentrale kommunene på sentralitetsnivå 2 synes også utvandringen å falle klart med botiden, men de årlige utslagene i utvandringsfrekvensene er klart større enn i de minst sentrale kommunene (figur 5.4). Innvandrere med kortest botid starter her med utvandringsfrekvenser på drøyt 16 prosent for deretter å falle, men med en klar økning igjen i 2003, og spesielt i 2007, før raten faller til litt under 8 prosent mot slutten av perioden. Innvandrere med nest kortest botid på 3-5 år viser også her den nest høyeste utvandringsfrekvensen, men bak en fallende utvandringstrend gjennom perioden også for denne gruppen, er det en meget klar økning i utvandringstendensen i årene 2003-2004 og 2010-2011. For innvandrere med lengre botid er utvandringen klart fallende også på dette sentralitetsnivået, og med en klar trend til at de med 6-10 års botid har noe høyere utvandringsfrekvens enn de med 11-15 års botid, mens innvandrere som har 16 år eller lengre botid viser minst sannsynlighet for å utvandre.

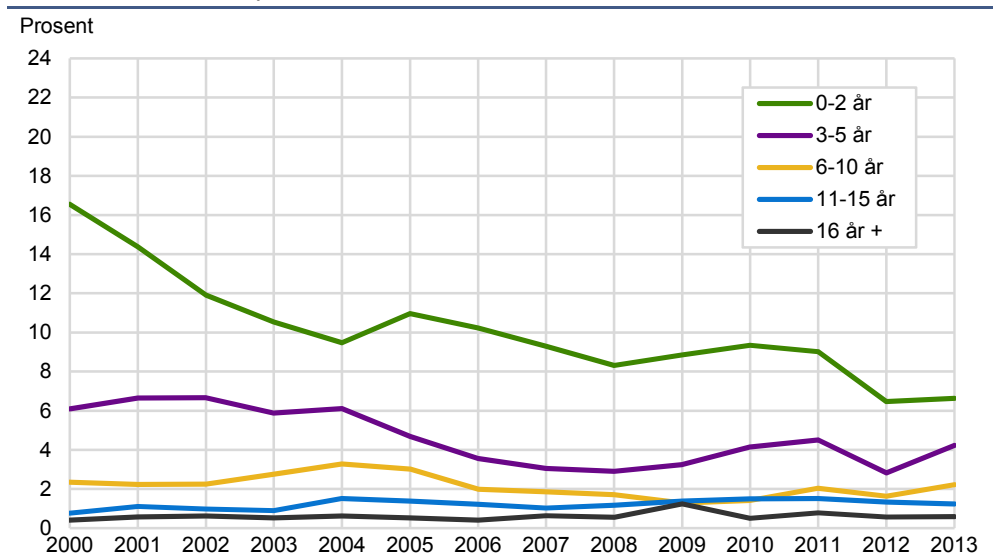
Figur 5.4. Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

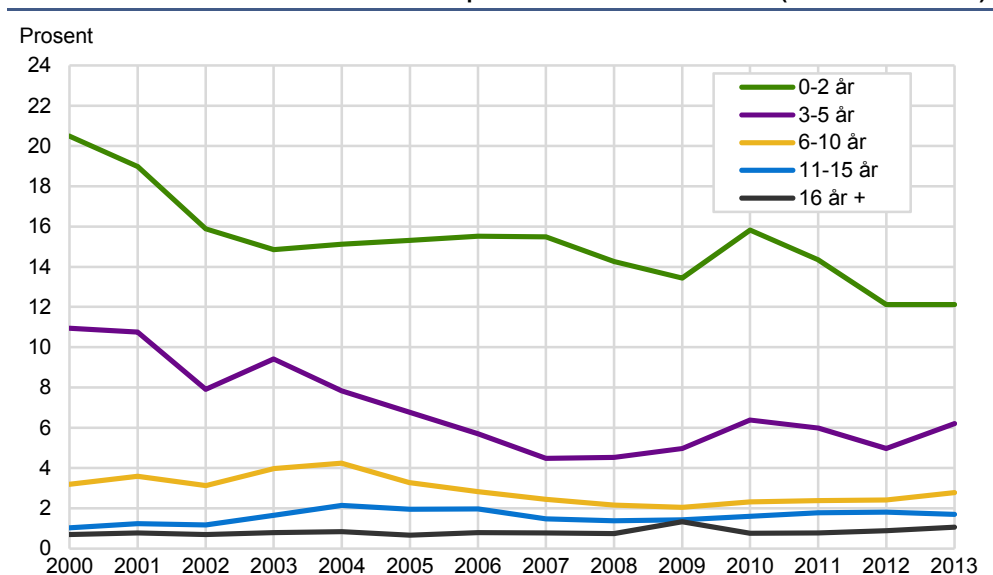
I kommuner med nest høyest sentralitet, på sentralitetsnivå 3, er det også gjennomgående innvandrere med kort botid på 0-2 år som viser den klart største tendensen til å utvandre (figur 5.5). Utvandringsfrekvensen er imidlertid klart fallende utover på 2000-tallet, der raten faller fra drøyt 16 prosent ved inngangen til årtusenet og helt ned til drøyt 6 prosent i 2012 og 2013. Dette er gjennomgående en klart lavere utvandringsfrekvens enn hos tilsvarende gruppe med kort botid på landsbasis. Det samme gjelder for utvandringen for innvandrere med 3-5 års botid. Riktignok har denne gruppen klart den nest høyeste utvandringstendensen også i kommuner med lav sentralitet, men utvandringsfrekvensen ligger hele tiden noe under landsgjennomsnittet for denne gruppen. På samme måte som for de med kortest botid er det en klart fallende trend i utvandringsfrekvensen utover på 2000-tallet, dog med en svak økning igjen helt mot slutten av perioden. Ellers faller utvandringstendensen med botiden også for innvandrergруппene med middels og lang botid, der de med 6-10 års botid viser noe større sannsynlighet for å utvandre enn de med 11-15 års botid, som igjen viser noe større utvandringsfrekvenser enn innvandrere som har bodd i landet i 16 år eller lenger.

Figur 5.5. Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.6. Utvandringsfrekvenser etter botid målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

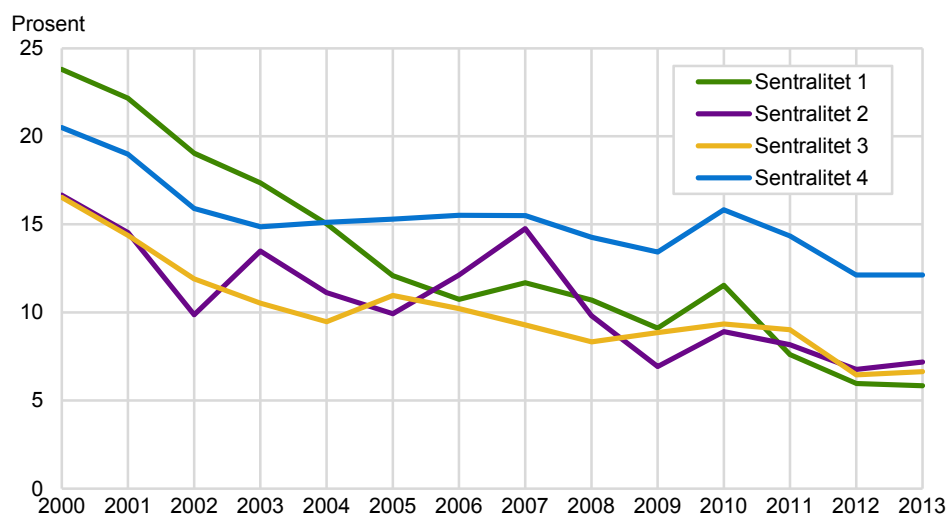
I de mest sentrale kommunene på sentralitetsnivå 4 viser også innvandrere med kortest botid den klart største utvandringstendensen, og ettersom det er på dette sentralitetsnivået de fleste innvandrere er bosatt, er utvandringstendensen for innvandrere med kort botid nær sammenfallende med tilsvarende utvandringstendens for landsgjennomsnittet (figur 5.6). Det samme gjelder for innvandrere med nest kortest botid i de mest sentrale kommunene, med en utvandringstendens på nær 10 prosent i de første årene etter årtusenskiftet, som faller til nær 5 prosent i den siste halvdel av perioden som undersøkes. Innvandrere med middels og lang botid viser også i de mest sentrale kommunene en fallende utvandringstendens med botiden, med litt høyere utvandring blant innvandrere med 6-10 års botid enn hos de med 11-15 års botid og 16 år eller lenger botid. I likhet med landsgjennomsnittet og i kommunene på de øvrige sentralitetsnivåene viste også innvandrere med lengst botid i de mest sentrale kommunene en viss økning i utvandringen i finanskriseåret 2009.

Som for landet som helhet er det innvandrere med kort og mellomlang botid i gruppene med 0-2, 3-5 og dels 6-10 års botid som viser en klar tendens til fallende utvandringstendens utover på 2000-tallet, mens innvandrere med lang botid i gruppene med 11-15 års botid og 16 år eller lenger botid viser en mer stabil utvandringstendens gjennom undersøkelsesperioden. På samtlige sentralitetsnivåer er utvandringstendensene hele tiden fallende med botiden.

5.1.4. En nærmere sammenlikning av utvandringen etter botid og sentralitet

I dette avsnittet har vi foretatt en nærmere sammenlikning av utvandringstendensen mellom sentralitetsnivåene gitt botid. I figur 5.7 har vi først sammenliknet utvandringstendensen for alle innvandrere med kort botid på 0-2 år mellom alle fire sentralitetsnivåer. Felles for alle sentralitetsnivåene er den klart fallende tendensen i utvandringstendensen fra den første til den siste halvdel av tidsperioden. Mens utvandringstendensen var klart høyest blant innvandrere med kort botid bosatt i de minst sentrale kommunene de første årene etter årtusenskiftet, er det de med kort botid bosatt i de mest sentrale kommunene som viser størst utvandringstendens i alle årene etter 2004. Innvandrere med kort botid i de minst sentrale kommunene går faktisk fra å ha den klart høyeste utvandringstendensen i begynnelsen av perioden til å ha de laveste utvandringstendensene av sentralitetsnivåene de tre siste årene av perioden. For øvrig er det innvandrere med kort botid bosatte i kommuner på det nest høyeste sentralitetsnivå 3 som perioden sett under ett viser lavest utvandringstendens.

Figur 5.7. Utvandringstendens for innvandrere med 0-2 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

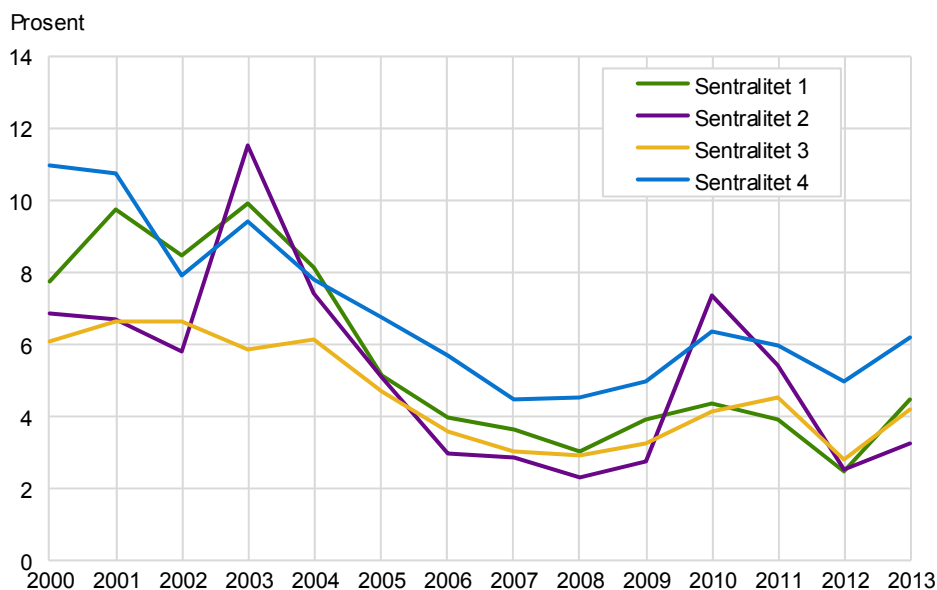

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

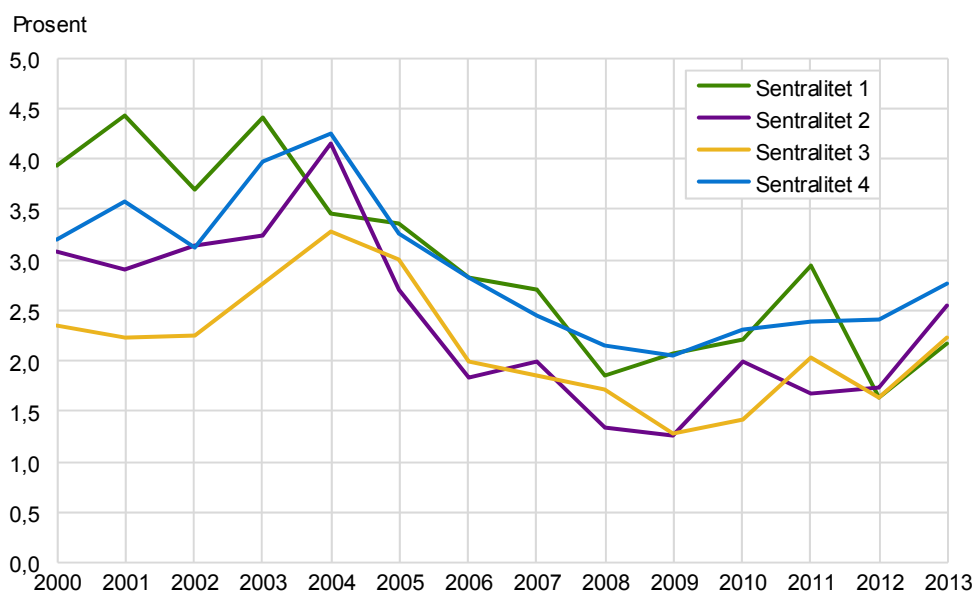
For innvandrere med 3-5 års botid er det også en tendens på alle sentralitetsnivåer til en fallende utvandringstendens gjennom perioden, men dog med en svakt økende utvandringstendens igjen i de siste årene av undersøkelsesperioden (se figur 5.8). Innvandrere bosatte på det nest laveste sentralitetsnivået 2 i mindre sentrale kommuner har til tross for en fallende utvandringstrend en klar økning i utvandringfrekvensen i 2003 og 2010. Under perioden sett under ett er det innvandrere bosatte på det nest høyeste sentralitetsnivået 3 som viser den laveste utvandringstendensen også for de med 3-5 års botid, mens innvandrere i denne gruppen bosatte i kommuner med høyest sentralitet viser størst utvandringfrekvenser de fleste av årene.

Figur 5.8. Utvandringfrekvenser for innvandrere med 3-5 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.9. Utvandringfrekvenser for innvandrere med 6-10 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

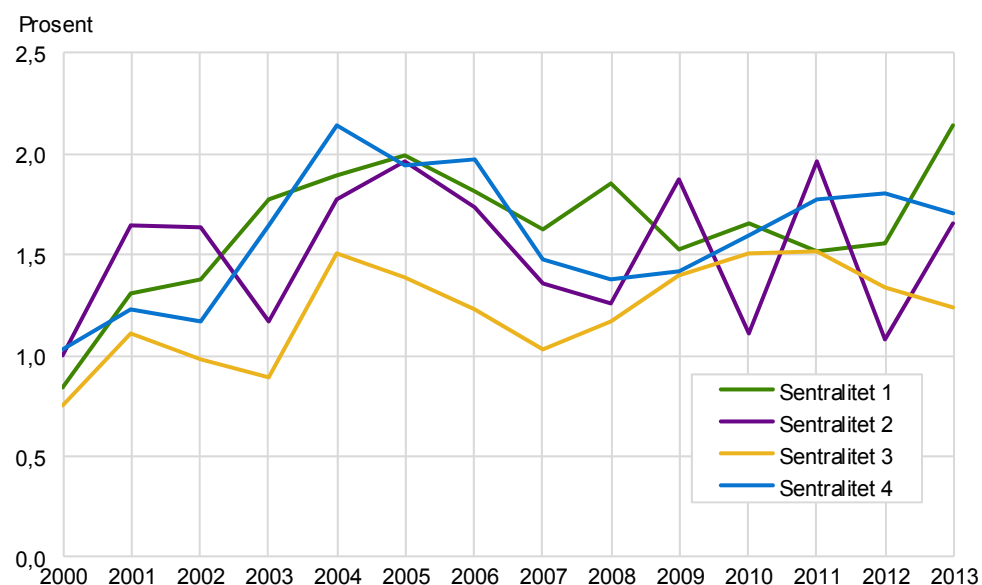
¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

For innvandrere med botid på mellom 6 og 10 år er det også gjennomgående en fallende tendens i utvandringstendensen på samtlige sentralitetsnivåer, men også her med en liten tendens til økning i utvandringsfrekvensene mot slutten av perioden (figur 5.9).

Blant innvandrere med noe lenger botid i gruppen 11-15 års botid er det klart mindre forskjeller i utvandringsfrekvensene mellom sentralitetsnivåene, og utvandringstendensen endrer seg ikke nevneverdig gjennom perioden (figur 5.10). Det er dog innvandrere bosatte på det laveste og høyeste sentralitetsnivået som viser størst utvandringstendens i denne botidsgruppen, mens innvandrere bosatte på det nest høyeste sentralitetsnivået 3 viser lavest utvandringsfrekvenser hele perioden sett under ett. Innvandrere bosatte på det nest laveste sentralitetsnivået i mindre sentrale kommuner er de som viser hyppigst variasjoner i sin utvandringstendens.

Til slutt er det svært små variasjoner i utvandringstendensen både i ratenivå og mellom sentralitetsnivåene blant innvandrere med den lengste botiden på 16 år eller lenger (figur 5.11). Spesielt for denne gruppen er dog økningen i utvandringstendensen i finanskriseåret 2009, og da spesielt blant innvandrere bosatte på det laveste sentralitetsnivået i de minst sentrale kommunene. Skjønt utslagene målt i rate er ikke dramatiske selv for dette ene året, fordi utvandringsfrekvensene i denne gruppen i utgangspunktet er svært lave.

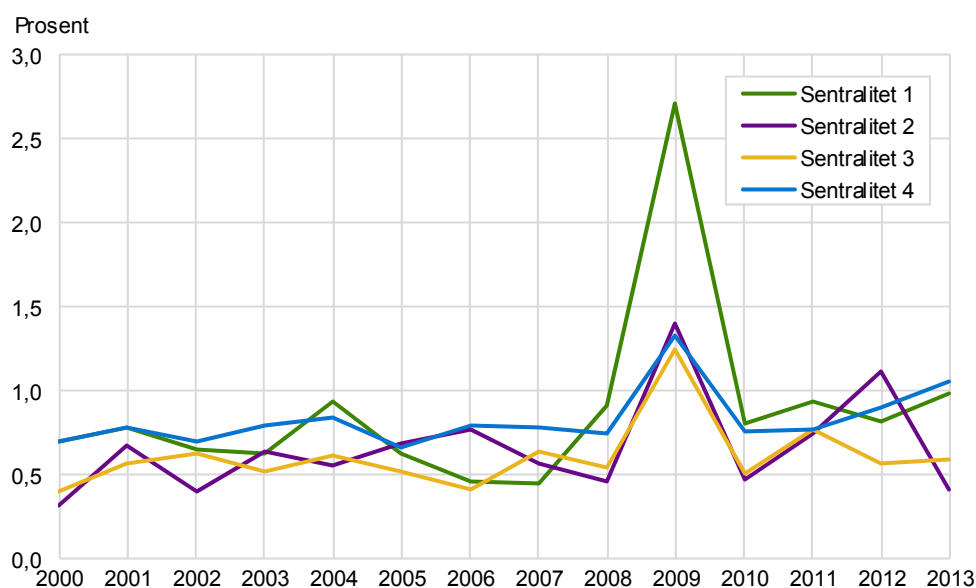
Figur 5.10. Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 11-15 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Oppsummert er det blant innvandrere med kortest botid vi finner de største variasjonene i utvandringstendens mellom sentralitetsnivåene, mens denne forskjellen deretter avtar med botiden. Det er innvandrere bosatte på det laveste og høyeste sentralitetsnivået som viser den største utvandringstendensen i denne botidsgruppen, mens det igjen er innvandrere bosatte på det nest høyeste sentralitetsnivået 3 som gjennom perioden viser lavest utvandringstendens.

Figur 5.11. Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 16 år eller lengre botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet

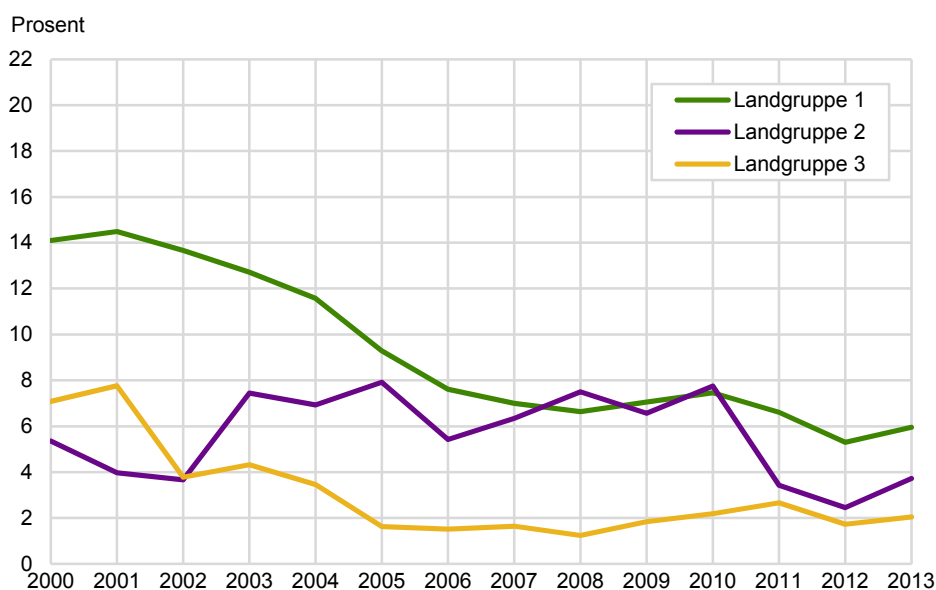

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.1.5. Utvandring etter sentralitet og landbakgrunn

I dette avsnittet har vi på tilsvarende måte sett litt på hvordan utvandringen blant innvandrere med forskjellig landbakgrunn varierer med sentralitetsnivåene. Som vi så i kapittel 3 er det på landsbasis klare forskjeller mellom utvandringstendensen i de forskjellige landgruppene, med klart lavest utvandringsfrekvenser i landgruppe 3 og høyest i landgruppe 1, mens innvandrere i landgruppe 2 for det meste kommer i en mellomstilling, men dog med noe større variasjoner i utvandringstendensen enn i de to øvrige landgruppene.

Figur 5.12. Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)

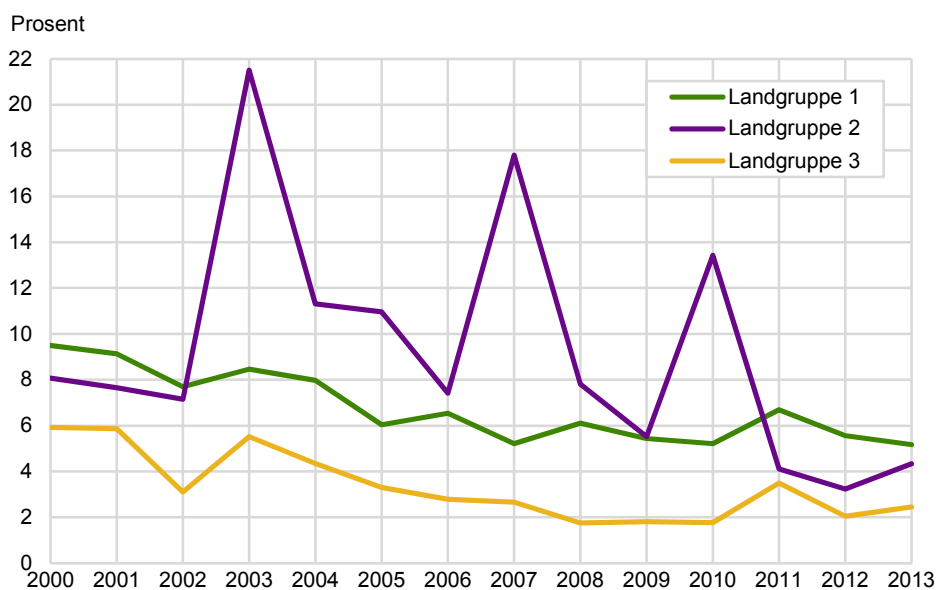

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det siste kommer imidlertid ikke like klart frem blant innvandrerne bosatte i kommunene på det laveste sentralitetsnivået, der det er utvandringssannsynligheten blant innvandrere i landgruppe 1 som varierer mest gjennom perioden (figur 5.12). Innvandrere fra denne gruppen viser imidlertid den klart største utvandring-

tendensen gjennom første halvdel av undersøkelsesperioden, for deretter å sammenfalle mer med innvandrere i landgruppe 2, for så igjen å vise høyest utvandringstendens de siste årene av perioden. Fallet i utvandringssannsynlighet gjennom perioden er imidlertid påfallende for innvandrere i landgruppe 1 i de minst sentrale kommunene. Som på landsbasis er den laveste utvandringstendensen å finne blant innvandrere i landgruppe 3, der utvandringstendensene også er ganske stabilt lave, bortsett fra helt i begynnelsen av undersøkelsesperioden. De noe høyere utvandringstendensene rundt årtusenskiftet kan nok tilskrives at enkelte asylsøkere fortsatt ble registrert som innvandrert mens søknaden ble behandlet, for så å bli registrert som utvandret dersom søknaden ikke ble innvilget.

Figur 5.13. Utvandringstendens etter landgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)

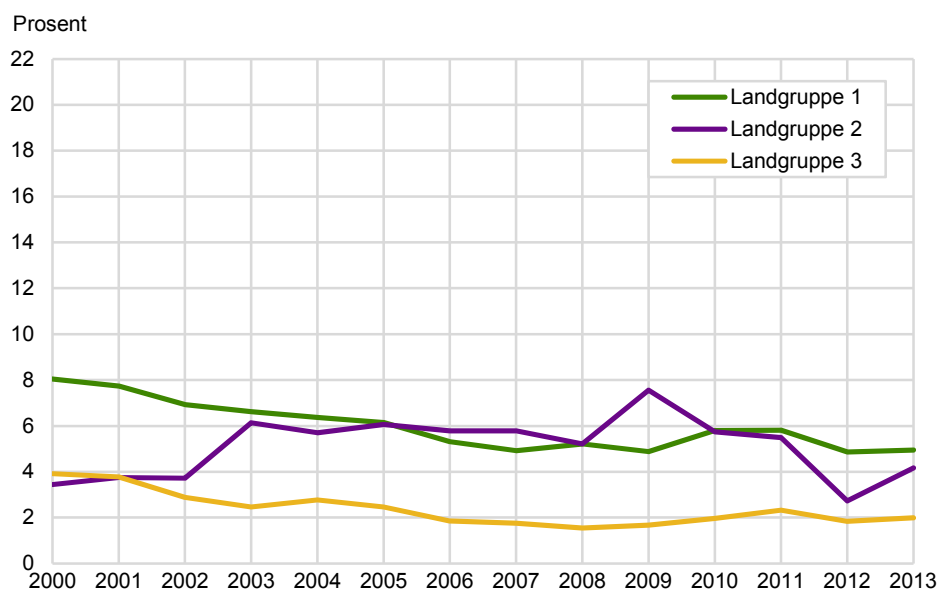

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I mindre sentrale kommuner på sentralitetsnivå 2 er det, i motsetning til i de minst sentrale kommunene på sentralitetsnivå 1, innvandrere fra landgruppe 2 som stort sett viser den største utvandringstendens i denne perioden. Som figur 5.13 viser er det imidlertid store forskjeller i utvandringstendens i landgruppe 2, med klare hopp oppover i utvandringstendens i 2003, 2007 og 2010. Her må påpekes at det er få personer, slik at endringer i antall utvandrere kan få store utslag målt i prosent. Landgruppe 1 viser nær gjennomgående en utvandringstendens på dette sentralitetsnivået som ligger mellom innvandrere fra de to andre landgruppene, om enn litt høyere enn de andre de siste to årene av perioden. Som i kommunene på sentralitetsnivå 1 viser også innvandrere fra landgruppe 3 den laveste utvandringstendens blant innvandrere fra denne landgruppen bosatte på sentralitetsnivå 2. Også her er det en tendens til et svakt fall i utvandringstendens utover på 2000-tallet, og da spesielt i landgruppene 1 og 3.

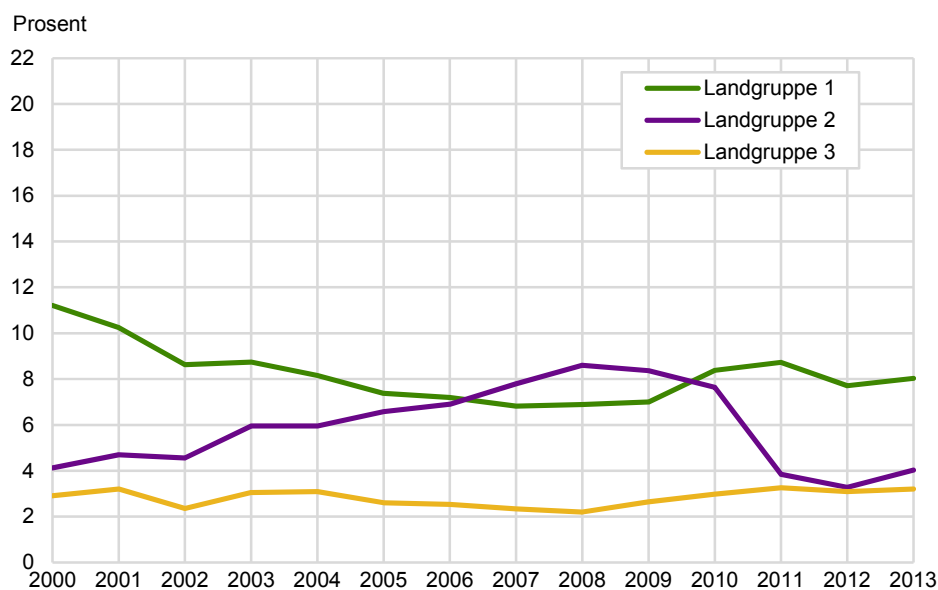
For innvandrere bosatte på det nest høyeste sentralitetsnivået 3, er det også en del variasjoner i utvandringstendens hos innvandrere fra landgruppe 2, som her viser forholdsvis lave utvandringstendens i begynnelsen av perioden for deretter å øke utvandringstendensene frem til toppåret 2009, for deretter å falle med en liten økning igjen i 2013 (se figur 5.14). Innvandrere fra landgruppene 1 og 3 viser som på de lavere sentralitetsnivåene en jevnere utvikling i utvandringstendens også på dette sentralitetsnivået, med en fallende tendens i utvandringstendensene. Innvandrere fra landgruppe 1 viser imidlertid den høyeste utvandringstendens blant landgruppene på dette sentralitetsnivået de fleste av årene i perioden, mens innvandrere fra landgruppe 3 også her viser klart lavere utvandringstendens enn innvandrere fra de øvrige landgruppene.

Figur 5.14. Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.15. Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)

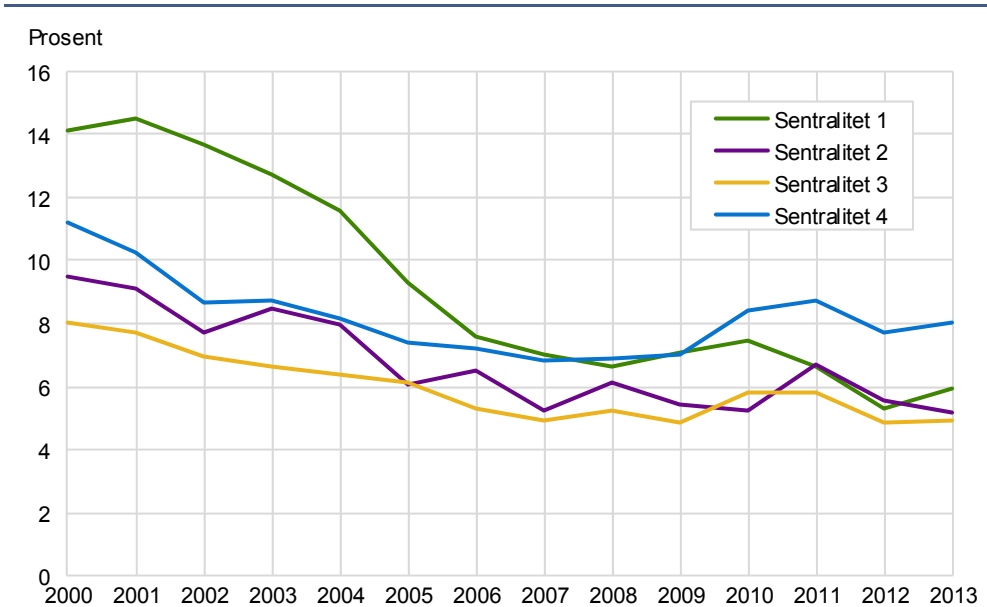
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Innvandrere bosatte i de mest sentrale kommunene på sentralitetsnivå 4 viser mye av de samme forskjellene i utvandringstendens mellom landgruppene som på sentralitetsnivå 1 og 3, ved at innvandrere fra landgruppe 1 viser høyest utvandringsfrekvenser gjennom størstedelen av perioden, mens innvandrere fra landgruppe 3 også her viser gjennomgående lavest utvandringstendens (se figur 5.15). Igjen er det innvandrere fra landgruppe 2 som viser størst variasjoner i utvandringstendensen, med jevnt stigende utvandringsfrekvenser fra årtusenskiftet og frem til finanskriseperioden i 2008 og 2009, for deretter å vise et meget klart fall i utvandringstendensen i årene deretter. Et interessant fenomen på dette sentralitetsnivået er at mens innvandrere fra landgruppe 1 viser en økende tendens i utvandringstendensen etter finanskrisen så viser altså innvandrere fra landgruppe 2 det klart motsatte.

5.1.6. En nærmere sammenlikning av utvandringen etter landgrupper og sentralitet

På tilsvarende måte som for utvandring etter botid og sentralitet har vi også for utvandring etter landgrupper sett på hvordan utvandringstendensen i hver av landgruppene varierer etter sentralitet.

Figur 5.16. Utvandringsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 1 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

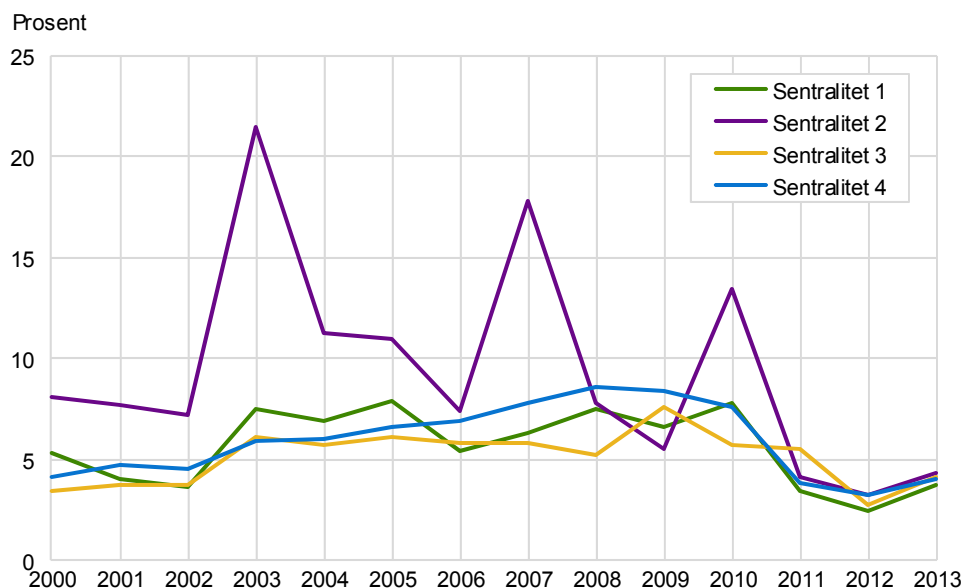
I figur 5.16 ser vi først på hvordan utvandringstendensen blant innvandrere i landgruppe 1 varierer mellom de fire sentralitetsnivåene. Som vi ser er det innvandrere fra denne landgruppen bosatte i de minst sentrale kommunene på sentralitetsnivå 1 som viser den klart største utvandringstendensen i første halvdel av undersøkelsesperioden, for mot slutten av perioden å falle nesten ned til den laveste utvandringstendensen innen denne gruppen. I de siste årene er det innvandrere fra denne landgruppen bosatte i kommunene med høyest sentralitet som viser de høyeste utvandringsfrekvensene, og i motsetning til innvandrere fra denne landgruppen bosatte andre steder, med en liten økning i utvandringstendensen. Igjen er det innvandrere bosatte i kommuner på det nest høyeste sentralitetsnivå 3 som viser lavest utvandringstendens også blant innvandrere fra landgruppe 1. Felles for alle innvandrere fra landgruppe 1 er en fallende tendens i utvandringsfrekvensen gjennom perioden, men med et lite unntak for de bosatte i kommuner med høyest sentralitet der altså utvandringsfrekvensene peker oppover mot slutten av perioden.

Innvandrere fra landgruppe 2 viser forholdsvis sammenfallende utvandringstendens blant de som er bosatte i kommuner med sentralitet 1, 3 og 4, mens altså de store variasjonene i utvandringsfrekvensene hos denne innvandringsgruppen bosatte i mindre sentrale kommuner med sentralitet 2 skiller seg klart fra de øvrige innvandrere i denne landgruppen (se figur 5.17).

Til slutt har vi på tilsvarende måte satt sammen utvandringstendensen etter sentralitet blant innvandrerne i landgruppe 3, som i stor utstrekning består av flyktninger og deres familier med bakgrunn fra land utenfor Europa (figur 5.18). I de første årene etter årtusenskiftet er det en jevnt fallende tendens i utvandringstendensen blant innvandrere i denne landgruppen med sentralitet, med klart høyest utvandringsfrekvenser i de minst sentrale kommunene og lavest i de mest sentrale kommunene. Deretter er det forholdsvis moderate forskjeller i utvandringstendens mellom sentralitetsnivåene for denne landgruppen, med lave utvandringsfrekvenser

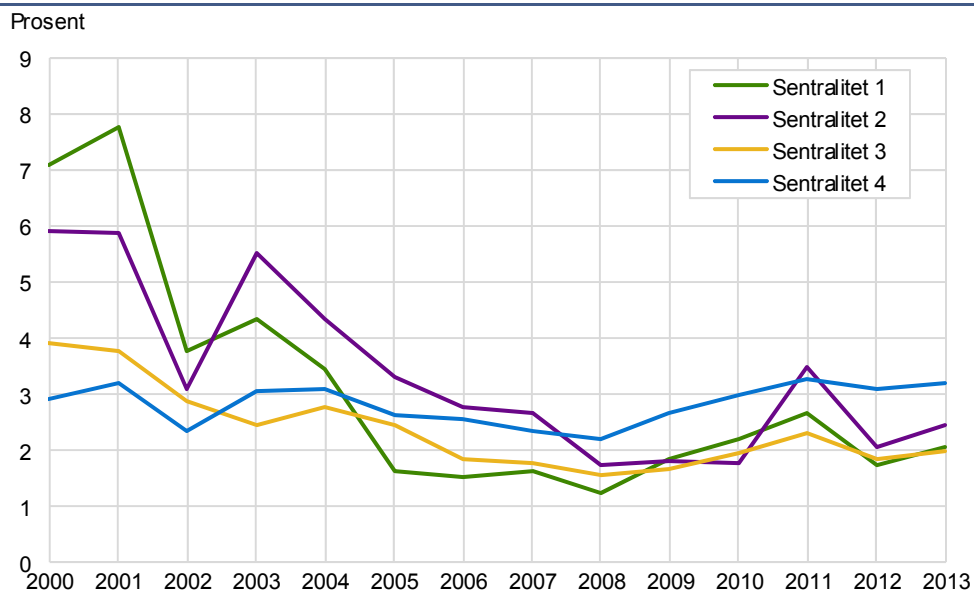
som dog viser en svak tendens til å øke litt mot slutten av perioden for alle sentralitetsnivåene, og med høyest utvandningsfrekvenser fra de mest sentrale kommunene.

Figur 5.17. Utvandningsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 2 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.18. Utvandningsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 3 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet¹

¹ 1 = minst sentrale, 2 = mindre sentrale, 3 = noe sentrale, 4 = sentrale kommuner
Kilde: Statistisk sentralbyrå

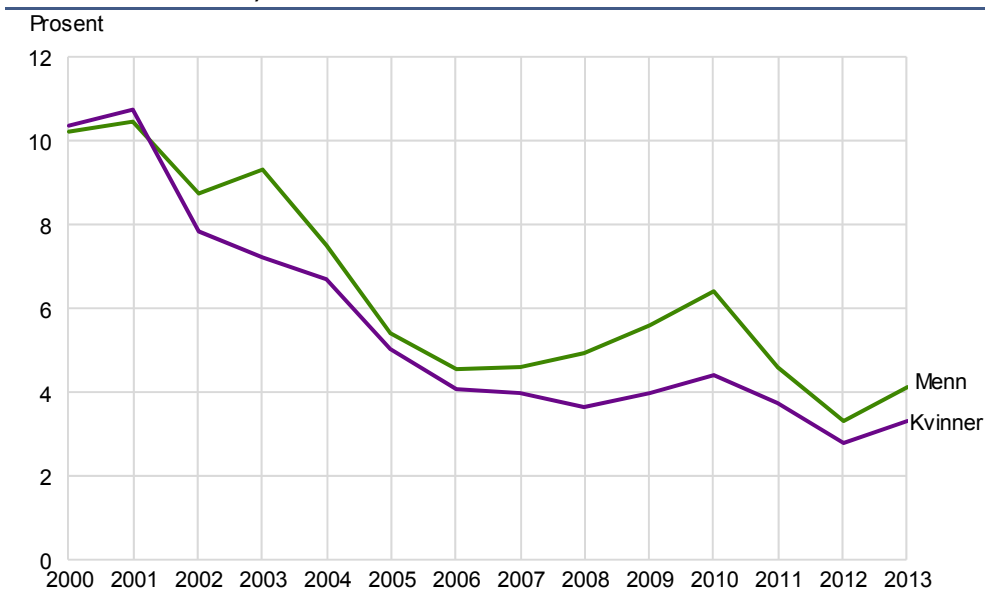
5.1.7. Utvandring etter sentralitet og kjønn

Som vi så i landstallene i kapittel 3 er det en svakt høyere utvandringstendens blant mannlige innvandrere enn blant kvinnelige innvandrere. I de neste fire figurene 5.19 – 5.22 undersøker vi om denne tendensen også er å finne blant innvandrere på hvert av sentralitetsnivåene.

Først ser vi at menn viser en nær gjennomgående høyere utvandringstendens enn kvinner blant innvandrere bosatte i de minst sentrale kommunene på sentralitets-

nivå 1. Forskjellene er ikke veldig store, men kommer opp i om lag 2 prosentpoeng høyere utvandringstendens for menn i 2003 og 2010, som er årene med størst kjønnsmessige forskjeller i utvandringstendens på dette sentralitetsnivået. Helt i begynnelsen av perioden var det nesten ingen kjønnsmessige forskjeller i utvandringstendens, og endog svakt høyere for kvinner.

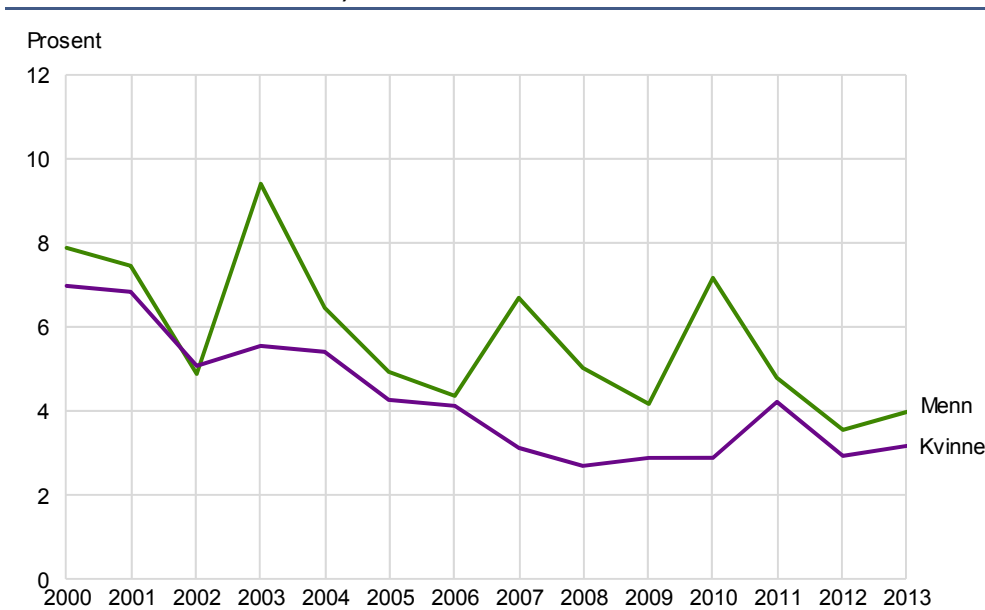
Figur 5.19. Utvandringstendens etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I de mindre sentrale kommunene på det nest laveste sentralitetsnivået 2 er de kjønnsmessige forskjellene i utvandringstendens noe større, og klart mer varierende enn på det laveste sentralitetsnivået. Bortsett fra i 2002 viser mannlige innvandrere større utvandringstendens enn kvinnelige innvandrere i årene 2003, 2007 og 2010.

Figur 5.20. Utvandringstendens etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)

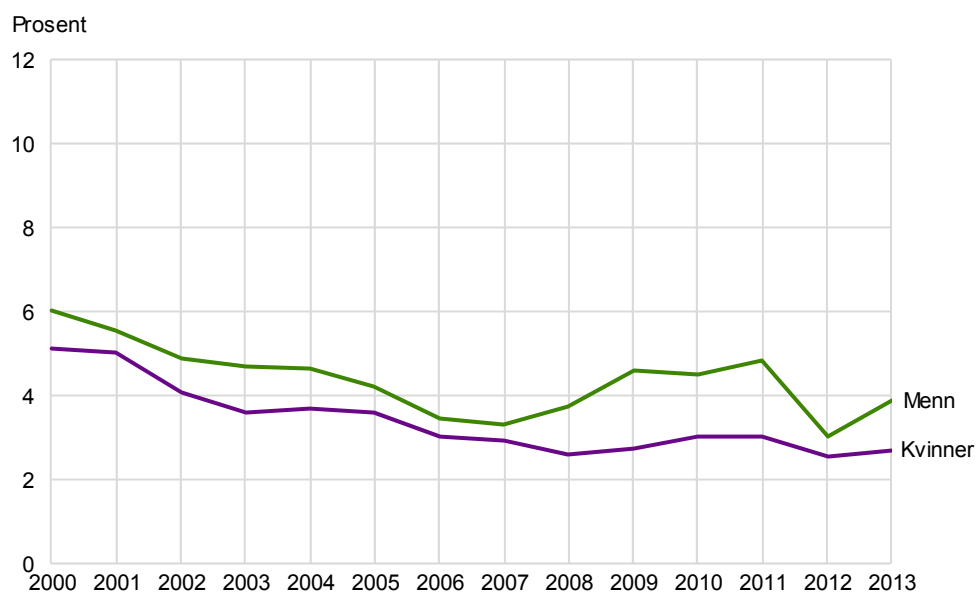

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Blant innvandrere bosatte i kommuner med sentralitetsnivå 3 er de kjønnsmessige forskjeller i utvandringstendens klart jevnere igjen, og gjennomgående noe

høyere for mannlige enn kvinnelige innvandrere. Forskjellene er imidlertid små, og ligger gjennom hele perioden under 2 prosentpoeng i differanse.

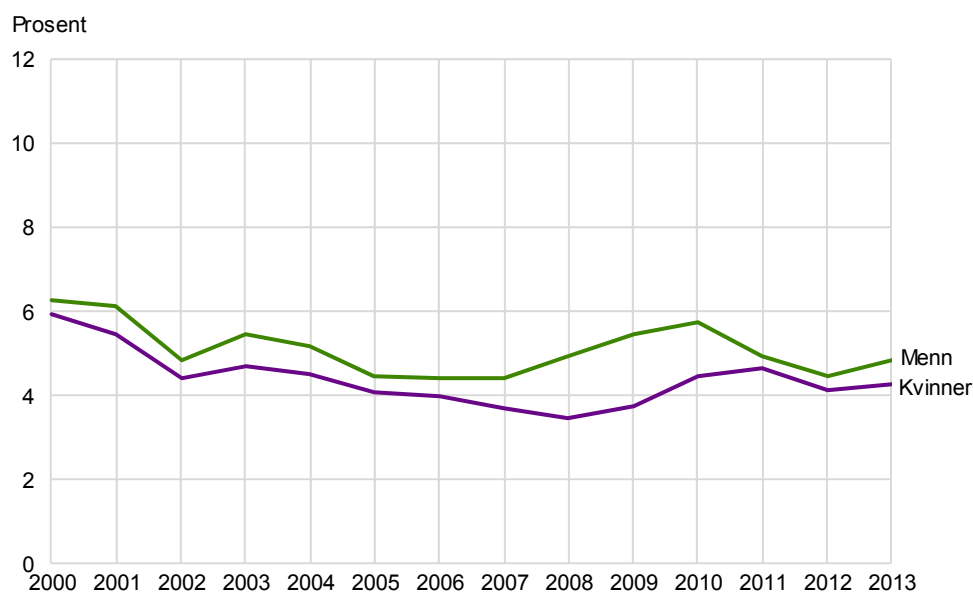
Figur 5.21. Utvandningsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Blant innvandrere bosatte i de mest sentrale kommunene er forskjellene i utvandringstendens mellom menn og kvinner om lag tilsvarende som på det nest høyeste sentralitetsnivået. Menn viser gjennomgående høyere utvandningsfrekvenser, men de kjønnsmessige forskjellene kommer ikke opp i mer enn om lag 1,5 prosentpoeng på det høyeste.

Figur 5.22. Utvandningsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

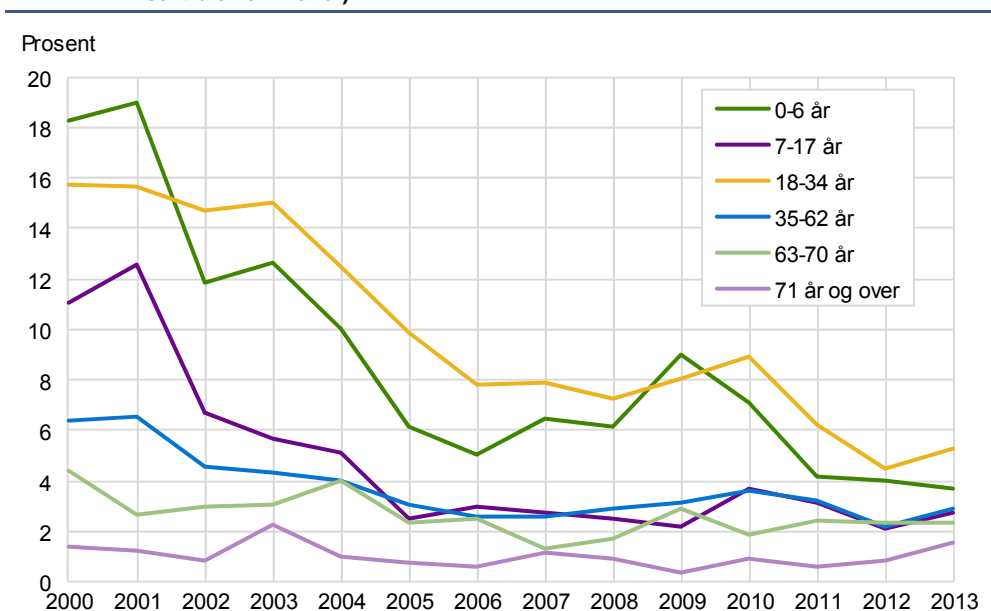
Felles for alle sentralitetsnivåene er at utvandringstendensen hos kvinnelige innvandrere stort sett er fallende gjennom perioden på 2000-tallet. Et unntak gjelder kvinnelige innvandrere bosatte i de mest sentrale kommunene, der

utvandringstendensen tok seg noe opp etter finanskrisen. For mannlige innvandrere varierer utvandringstendensen noe mer både opp og ned, men hovedtendensen er også her noe lavere utvandringstendens gjennom siste halvdel av undersøkelsesperioden enn i de første årene på 2000-tallet.

5.1.8. Utvandring etter sentralitet og alder

Til slutt har vi undersøkt hvordan utvandringstendensen varierer mellom aldersgruppene på de samme fire sentralitetsnivåene som over. På landsbasis har vi sett at utvandringstendensen har vært klart størst i aldersgruppene 18-34 år og blant barn i aldersgruppen 0-6 år gjennom hele undersøkelsesperioden 2000-2013. Dette henger sammen med at de fleste barn i denne aldersgruppen har sin foreldregenerasjon i aldersgruppen 18-34 år. For øvrig faller utvandringstendensen med alderen i de øvrige aldersgruppene, der utvandringstendensen er noe høyere i aldersgruppen 7-17 år enn i aldersgruppen 35-62 år, som igjen er litt høyere enn i aldersgruppen 63-70 år, mens den laveste utvandringstendensen er å finne blant de eldste i aldersgruppen 71 år og over. Av figur 5.23 ser vi at dette mønsteret i utvandringstendensen etter alder stort sett også er å gjenfinne blant innvandrere bosatte i de minst sentrale kommunene på sentralitetsnivå 1. Innvandrere i aldersgruppene 18-34 år og 0-6 år viser klart høyere utvandringstendens enn de øvrige aldersgruppene. Til forskjell fra landsgjennomsnittet viser imidlertid innvandrere i aldersgruppen 18-34 år noe høyere utvandringstendens sammenliknet med innvandrede barn i alderen 0-6 år. I de første årene på 2000-tallet var det klart fallende utvandringstendens med alderen i de øvrige aldersgruppene, mens variasjonen i utvandringstendens ble klart mindre mellom disse aldersgruppene i årene etter 2004. De aller eldste innvandrere i alderen 71 år og over viser imidlertid gjennomgående den laveste utvandringstendensen også blant eldre innvandrere bosatte i de minst sentrale kommunene.

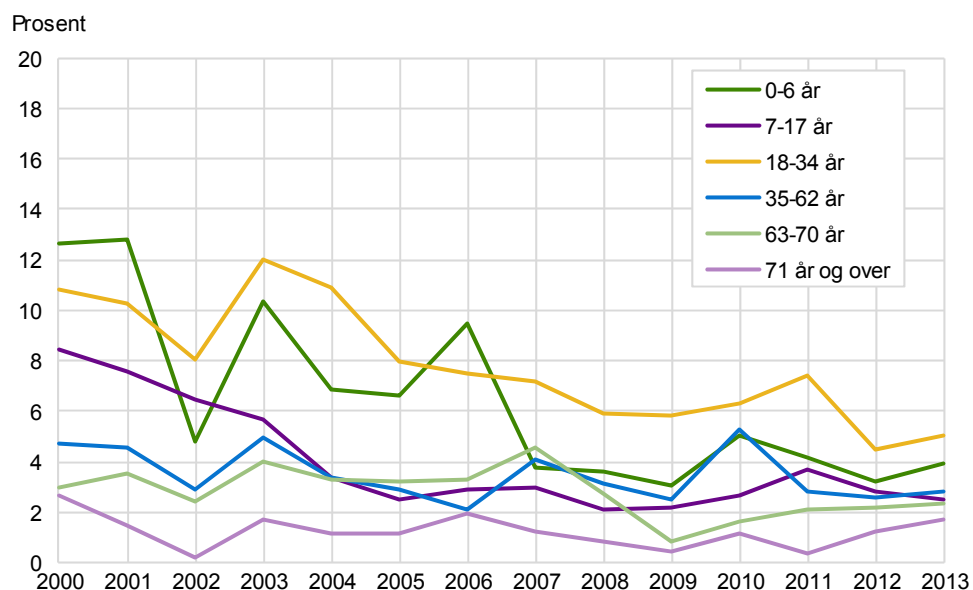
Figur 5.23. Utvandringstendens etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Blant innvandrere bosatte i de mindre sentrale kommunene på sentralitetsnivå 2 er det noe større variasjoner i utvandringstendensen både innenfor aldersgruppene og mellom aldersgruppene sammenliknet med innvandrere bosatte på det laveste sentralitetsnivået og landsgjennomsnittet (figur 5.24). Det er imidlertid også her innvandrere i aldersgruppene 18-34 år og 0-6 år som viser de største utvandringstendensene, mens de eldste innvandrere 71 år og eldre gjennomgående viser lavest utvandringstendens.

Figur 5.24. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)

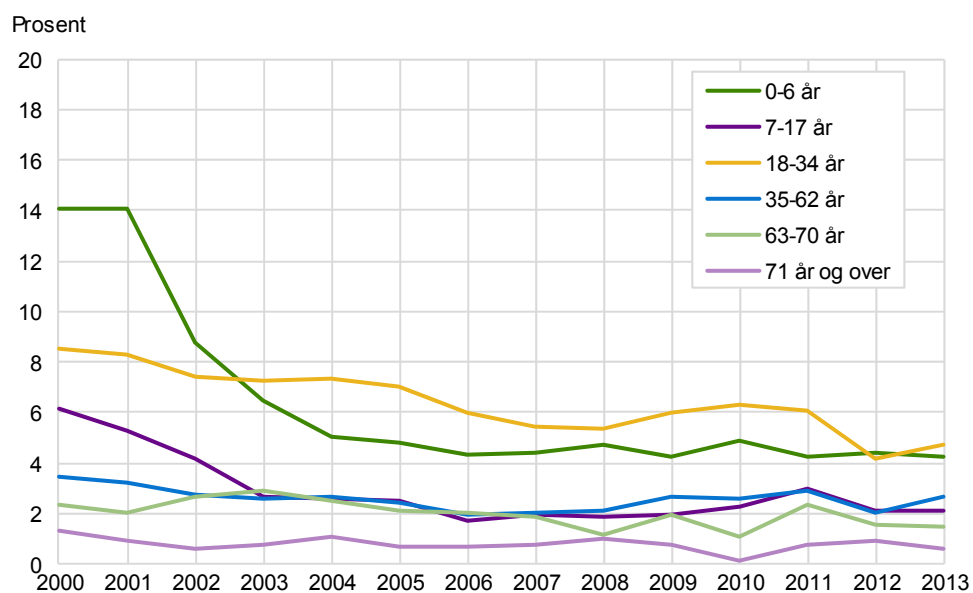

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Blant innvandrere bosatte i kommuner på det nest høyeste sentralitetsnivå 3 er vi igjen tilbake til noe jevnere utvikling i utvandringsfrekvensene, med høyest utvandringstendens blant innvandrere i aldersgruppen 18-34 år etterfulgt av barn i alderen 0-6 år. De eldste innvandrerne viser også her gjennomgående de laveste utvandringsfrekvensene (figur 5.25).

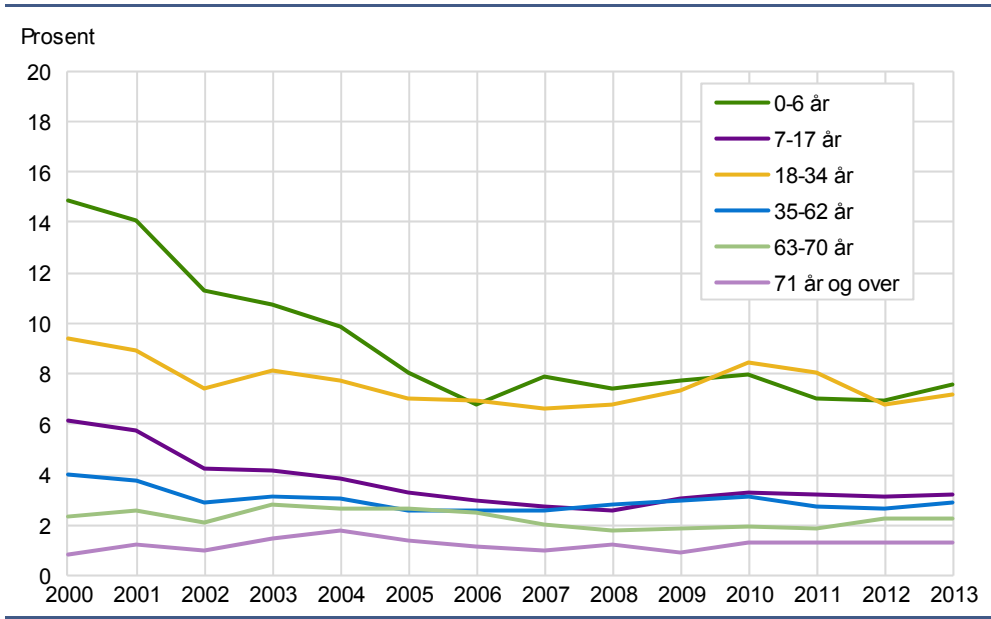
I og med at de fleste innvandrere er bosatte i de mest sentrale kommunene på sentralitetsnivå 4, er det også her vi finner en utvandringstendens mellom aldersgruppene som kommer nærmest det vi finner på landsbasis (figur 5.26).

Figur 5.25. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.26. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandringer blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Utvandring fra fylkene

I dette kapitlet ser vi litt nærmere på utvandringstendensen ut fra et noe mer gjenkjennelig geografisk nivå, og har valgt å vise dette med hensyn på utvandringstendensen fra fylkene. Det å bruke en geografisk inndeling etter sentralitet, som i det forrige kapitlet, gir mening på bakgrunn av en samfunnsmessig målsetting om å opprettholde et mest mulig balansert regionalt bosettingsmønster med minst mulig endringer i andelen hvert enkelt sentralitetsnivå har av landets befolkning. For en leser gir imidlertid en sentralitetsinndeling en noe mer abstrakt fornemmelse av geografien sammenliknet med mer konkrete og dermed mer gjenkjennelige geografiske nivåer. Vi har derfor valgt å avslutte denne rapporten med en beskrivelse av den faktiske utvandringstendensen fra fylkene i løpet av tiårsperioden 2004-2013. Vi gjør oppmerksom på at vi her ser på tendensen blant innvandrere til å utvandre, og ikke på fylkenes totale potensial for utvandring målt i antall personer. Sånn sett måtte vi også til enhver tid ta med antallet registrert bosatte innvandrere, da vi selvsagt må forvente at fylker med mange innvandrere vil få en større utvandring målt i antall personer enn fylker med mindre antall bosatte innvandrere.

Vi tar utgangspunkt i de forskjellene vi har observert i utvandringstendensen blant innvandrere gitt en inndeling etter kjønn, alder, botid og landbakgrunn. Fylker som i utgangspunktet har mange bosatte innvandrere i de persongruppene som viser størst utvandringstendens vil kunne forventes å få en samlet utvandringsfrekvens som ligger høyere enn fylker som har mange bosatte innvandrere som er å finne i persongrupper med lavere utvandringstendens. Vi gir derfor innledningsvis en oversikt over hvordan de registrert bosatte innvandrere i hvert fylke fordeler seg på de nevnte persongruppene som et gjennomsnitt over de to femårsperiodene 2004-2008 og 2009-2013. Valget av femårsperioder henger sammen med at det ikke er uvanlig i prognosesammenheng å operere med en historisk periode på fem år for å kunne si noe om fremtidige flyttesannsynligheter, det være seg innenlandsk flytting så vel som utvandring. Sånn sett vil det også være av interesse å undersøke stabiliteten i utvandringstendensen gitt som et gjennomsnitt mellom to påfølgende femårsperioder. Ved å velge utviklingen fra 2004, og ikke fra 2000, tar vi også vekk de første årene av 2000-tallet med særdeles høy utvandringstendens, som blant annet skyldes at enkelte asylsøkere ble registrert som innvandret mens de fikk sin asylsøknad behandlet. De som fikk avslag måtte deretter registreres som

utvandret, noe som økte både innvandringen og utvandringen sammenliknet med årene etter.

5.2.1. Grunnlaget for fylkenes utvandringstendenser

Vi har først laget en oversikt som viser fylkenes potensial for utvandring gitt sammensetningen av fylkenes registrert bosatte innvandrere etter botid, landbakgrunn, kjønn og alder.

Figur 5.27 gir en oversikt over innvandrernes botid i de to femårsperiodene 2004-2008 og 2009-2013. Som vi har sett i kapitlene over faller utvandringstendensen klart med botiden, så fylker med mange bosatte innvandrere med kort botid har større potensial for høyere utvandringstendens enn fylker med mange innvandrere med lang botid.

Den store innvandringen til landet i tiden etter 2004 har medført at andelen innvandrere med kort botid har økt. Dette går da også frem av figuren, der innvandrere med 0-2 år og 3-5 års botid øker sin andel av innvandrerne fra den første til den siste perioden, mens de med mellomlang og især lengre botid reduserer sine andeler. Sånn sett skulle det på grunn av botiden være til stede et klart potensiale for økt utvandringstendens blant innvandrere i landet sett under ett.

Østlandsfylkene sammen med Vest-Agder synes å ha noe lavere andeler av innvandrere med kort botid enn det landsgjennomsnittet skulle tilsi. Det er først og fremst Oslo, Østfold og Akershus som har lavere enn gjennomsnittlig andel innvandrere med kort botid, mens Hedmark og spesielt Oppland viser andeler rundt og over landsgjennomsnittet. Oslo, som landets mest tradisjonelle innvandrerfylke, skiller seg som ventet ut ved at andelen registrert bosatte innvandrere med lang botid ligger klart over landsgjennomsnittet, og innvandrere med 16 år og lengere botid utgjør nær 40 prosent av hovedstadens innvandrere.

På den motsatte enden av skalaen finner vi vestlandsfylkene, som alle har hatt en usedvanlig stor innvandring den siste tiårsperioden, med en meget sterk arbeidsinnvandring som til dels er etterfulgt av økt familiegjennforening med arbeidsinnvandrere (se blant annet Stambøl, 2013). Fylkene Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal utmerker seg her med landets klart høyeste andeler av innvandrere med kort botid, der summen av gruppen innvandrere med 0-2 år og 3-5 år botid omfatter nesten 60 prosent av fylkets registrert bosatte innvandrere i den siste femårsperioden. Lenger nordover viser også trøndelagsfylkene og fylkene i Nord-Norge høyere andeler av senere ankomende innvandrere enn landsgjennomsnittet, og dermed høyere andeler innvandrere med kort botid enn gjennomsnittet.

Legger vi innvandrernes botid til grunn for forventet utvandring, er det altså store forskjeller mellom fylkene, der for eksempel flere av fylkene på Østlandet kan forvente en lavere utvandringstendens blant innvandrere sammenliknet med situasjonen i fylkene på Vestlandet, der botiden blant innvandrerne i gjennomsnitt er klart kortere.

I figur 5.28 viser vi på tilsvarende måte fordelingen av innvandrere i fylkene etter landbakgrunn gitt den samme inndelingen i landgrupper som vist i kapitlene over. Som vi har sett er utvandringstendensen klart lavere i landgruppe 3 sammenliknet med innvandrere fra landgruppene 1 og 2. Landgruppe 3 består altså i stor grad av ikke-europeiske innvandrere med flukt og familiegjennforening med flyktninger som innvandringsgrunn, mens landgruppe 1 består av innvandrere fra vestlige EU og EØS-land, Nord-Amerika, Australia og New Zealand, og landgruppe 2 av innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa.

Det er innvandrere fra landgruppe 2 som har økt mest i løpet av perioden etter 2004, og som det fremgår av figur 5.28 har landgruppe 2 økt klart i forhold til

landgruppene 1 og 3 i den siste femårsperioden 2009-2013 i forhold til den forrige femårsperioden 2004-2008.

Oslo skiller seg ut med klart større andel av sine innvandrere fra landgruppe 3 enn det man har på landsbasis. I perioden 2004-2008 utgjorde innvandrere fra landgruppe 3 over 70 prosent av alle innvandrere i hovedstaden. I den siste perioden har innvandrere fra landgruppe 2 økt mest også i Oslo, slik at andelen innvandrere fra landgruppe 3 har falt til om lag 2/3 av totalt antall innvandrere. Fylkene Østfold, Telemark, Vest-Agder og Nordland har også høyere andel innvandrere fra landgruppe 3 enn landsgjennomsnittet.

Akershus, Hedmark, Oppland, Vestfold, Agder-fylkene, de fleste vestlandsfylkene, samt Troms og Finnmark har alle en noe større andel innvandrere fra landgruppe 1 enn det som er tilfelle for landet som helhet. Den sterke økningen av innvandrere fra landgruppe 2 har spredt seg over hele landet, men det er først og fremst vestlandsfylkene som har hatt sterkest økning av innvandrere fra denne landgruppen, og som vi ser er det disse fylkene som har størst andel innvandrere fra landgruppe 2 av sine innvandrere.

Legger man innvandrernes landbakgrunn til grunn for å vurdere utvandringssannsynligheten i fylkene, er det i fylkene Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal man kan forvente den største utvandringstendensen, i og med at det er disse fylkene som har størst andel innvandrere fra landgruppene 1 og 2, som altså er de landgruppene som viser størst utvandringstendens. På tilsvarende måte skulle vi forvente noe lavere utvandringfrekvenser i Oslo, Østfold, Telemark, Vest-Agder og Nordland, som alle har stor andel av sine innvandrere i landgruppe 3 som viser lavest utvandringstendens.

Som vi tidligere har sett er utvandringstendensen noe høyere hos mannlige innvandrere enn hos kvinnelige innvandrere. Vi har derfor også tatt med en oversikt som viser fylkenes kjønnsfordeling blant innvandrerne (se figur 5.29). Landstallene viser at det har vært en klart sterkere økning av mannlige innvandrere i løpet av den siste femårsperioden 2009-2013. Målt som et gjennomsnitt over årene 2004-2008 var det en majoritet av kvinner blant registrert bosatte innvandrerne i Norge. Dette har snudd til en klar majoritet av menn blant registrert bosatte innvandrere i perioden 2009-2013.

Av fylkene var det bare Oslo, Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag som hadde et mannsoverskudd blant sine innvandrere i perioden 2004-2008. I den siste femårsperioden 2009-2013 er det hele 14 av de 19 fylkene som viser majoritet av menn blant sine innvandrere. Mannsoverskuddet er spesielt stort i vestlandsfylkene, noe som har sammenheng med at det først og fremst er blant innvandrere fra landgruppe 2 at dette mannsoverskuddet har vært mest dominerende. Det er fortsatt altså 5 av 19 fylker som har kvinneoverskudd blant sine innvandrere. Ved siden av fylkene i Nord-Norge er det Hedmark og Telemark som fortsatt kan vise til et lite kvinneoverskudd blant innvandrerne. Finnmark skiller seg klart ut som fylket med størst kvinneoverskudd blant innvandrerne, noe som først og fremst har sammenheng med innvandring fra Finland og Russland. Samtlige fylker har imidlertid hatt større innvandring av menn enn kvinner i den siste femårsperioden sammenliknet med den forrige femårsperioden.

Sett ut fra en utvandringstendens skulle altså samtlige fylker ha økt sitt utvandringspotensiale i kraft av stor tilførsel av mannlige innvandrere de siste årene, og som dermed også i tillegg har forholdsvis kort botid. Ut fra kjønnsbalansen skulle vi isolert sett vente noe større utvandringstendens blant fylkene på Vestlandet enn i de fleste andre fylker. Det er imidlertid verdt å nevne at også Oslo og Sør-Trøndelag har et klart mannsoverskudd blant sine innvandrere, som isolert sett skulle bidra til litt større enn gjennomsnittlig utvandringfrekvens.

Til slutt har vi på tilsvarende måte sett på innvandrernes fordeling etter alder i fylkene (figur 5.30). Som vi har sett er det klart størst utvandringstendens blant innvandrere i aldersgruppen 18-34 år etterfulgt av innvandrerbarn i alderen 0-6 år, mens utvandringstendensen for øvrig synker med alderen.

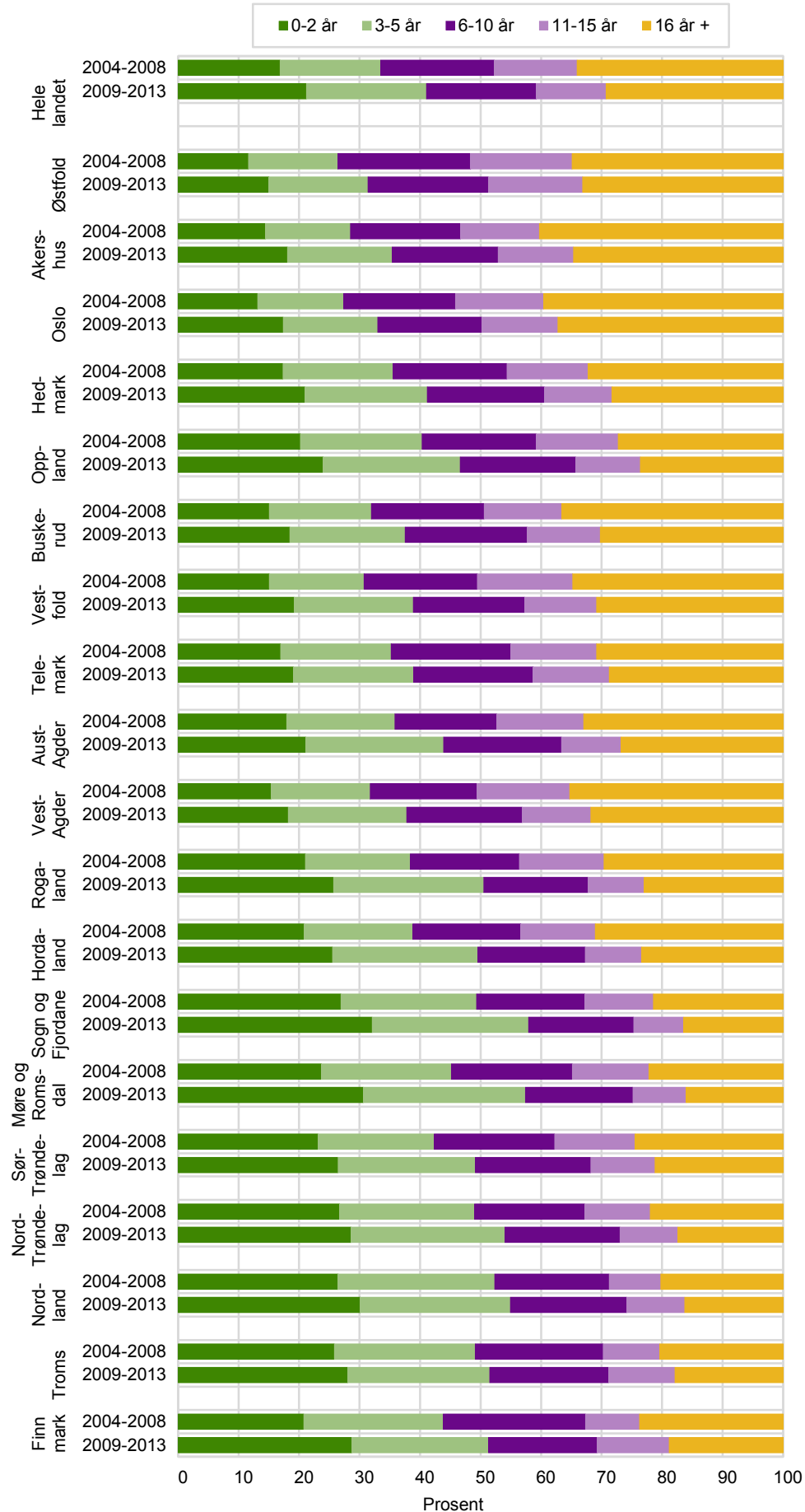
På landsbasis ser vi at det er innvandrere i aldersgruppene 18-34 år som har økt mest i løpet av den siste femårsperioden 2009-2013 sammenliknet med den forrige femårsperioden. De fleste innvandrere i Norge er imidlertid fortsatt å finne i aldersgruppen 35-62 år, mens om lag 10 prosent er å finne i alderen 0-17 år og om lag 7 prosent i de to aldersgruppene 63 år og over.

Oslo skiller seg ut med en klart lavere andel barn og unge innvandrere i alderen 0-17 år enn det landsgjennomsnittet skulle tilsi. På den annen side har Oslo mer enn gjennomsnittlig andel av sine innvandrere i aldersgruppen 18-34 år, som vi har sett er den mest mobile gruppen etter alder.

Fylkene Aust-Agder, Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag og Nordland viser alle en høy andel barn og unge blant sine innvandrere. Foruten Oslo er det Sør-Trøndelag og Troms som har høyest andel innvandrere i den mobile aldersgruppen 18-34 år, mens Hedmark og Aust-Agder skiller seg ut med lavest andeler. I den store innvandrergruppen i alderen 35-62 år er det Akershus som klart skiller seg ut med høyest andel, mens Sør-Trøndelag, Nordland og Aust-Agder skiller seg ut med de laveste andelene. Andelen av innvandrere over 62 år er høyest i Østfold, Vestfold og Agderfylkene, mens vi finner Sogn og Fjordane og Troms i den motsatte enden.

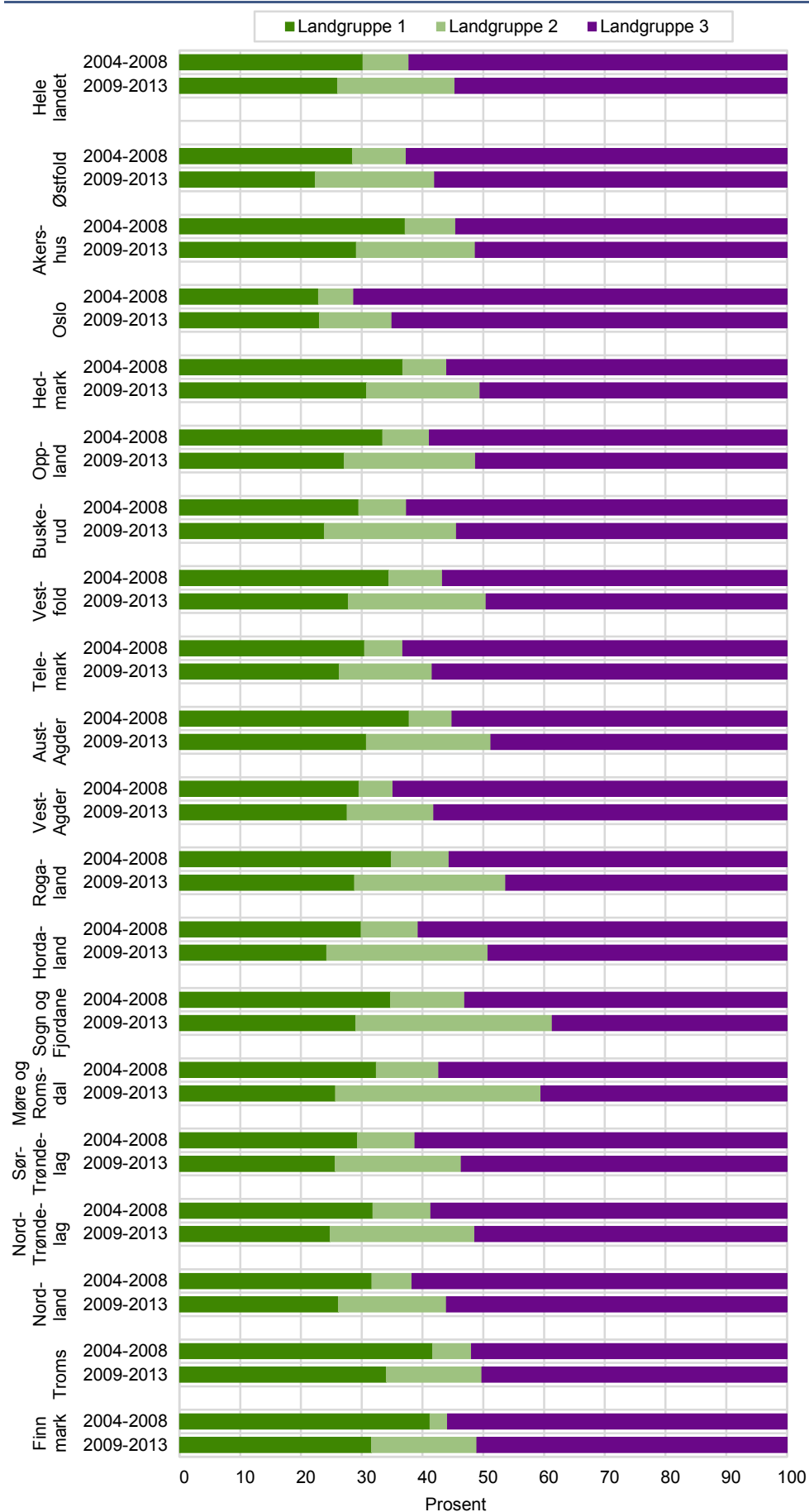
Legges aldersstrukturen blant innvandrerne til grunn for å vurdere utvandrings-sannsynligheten, er det altså fylkene Oslo, Sør-Trøndelag og Troms som har flest av sine innvandrere i den utvandringsmobile aldersgruppen 18-34 år.

Figur 5.27. Andel av fylkenes innvandrere, etter botid

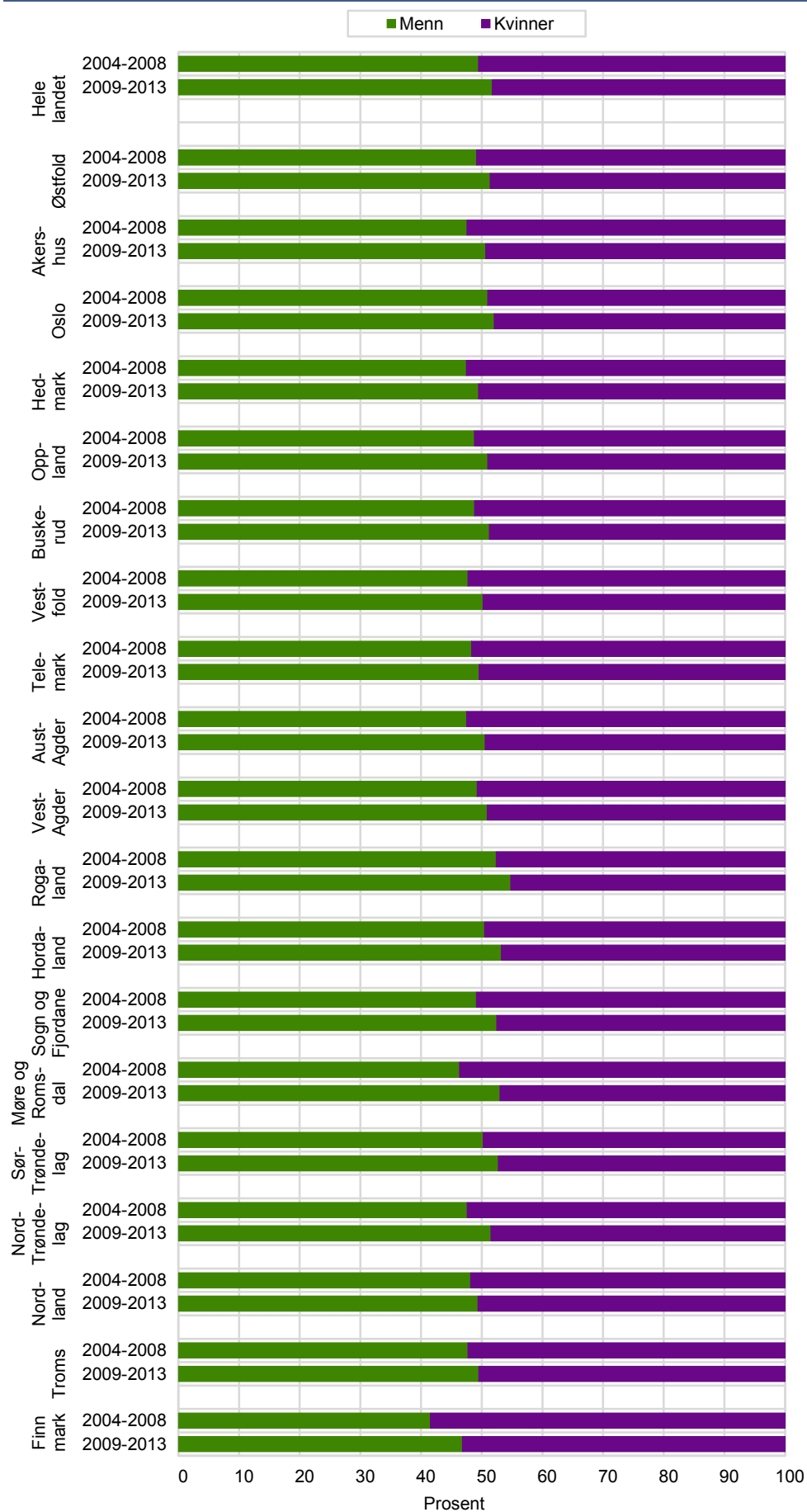
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.28. Andel av fylkenes innvandrere, etter landgrupper

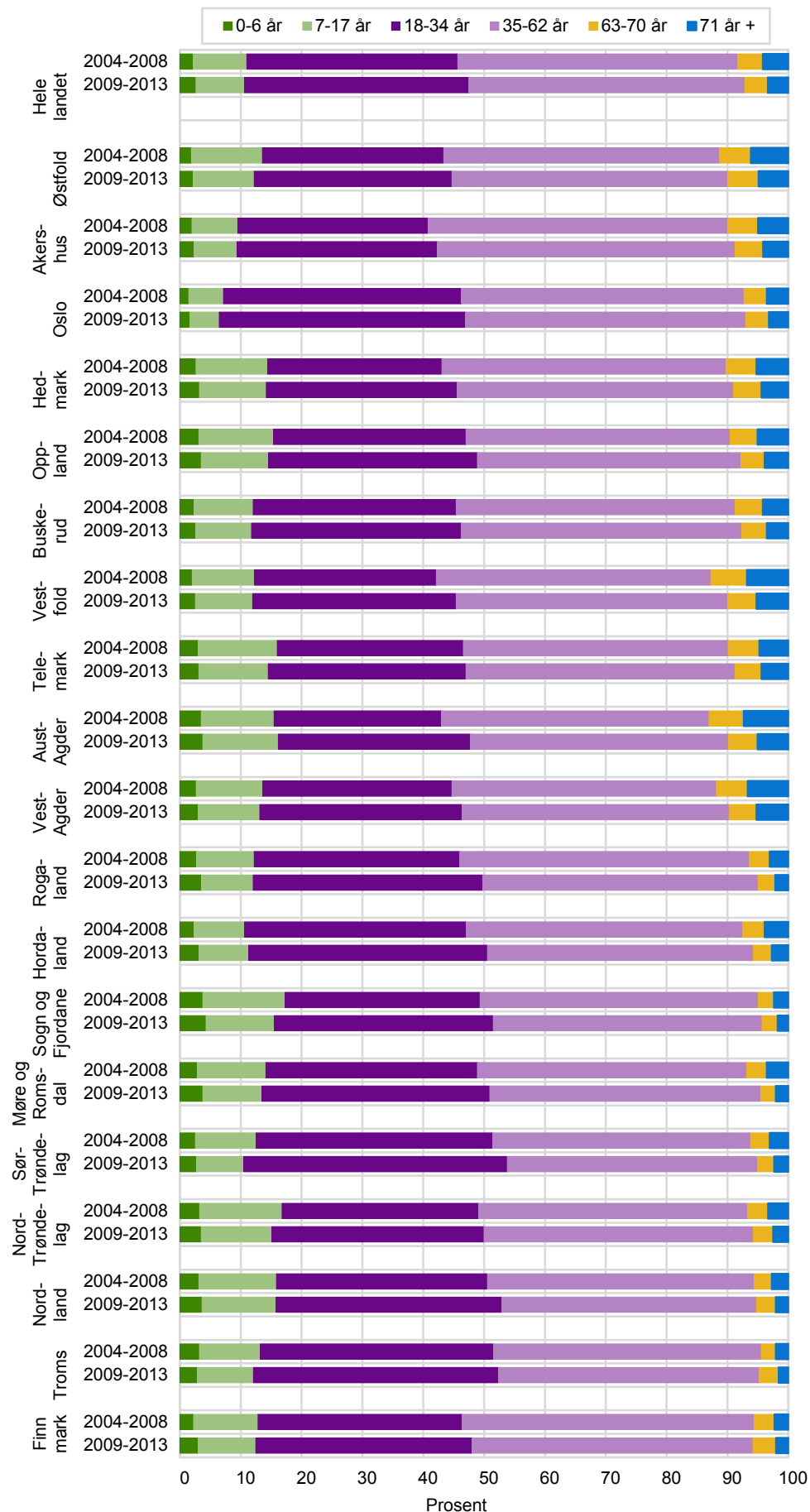
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.29. Andel av fylkenes innvandrere, etter kjønn

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.30. Andel av fylkenes innvandrere, etter aldersgrupper

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2.2. Hvordan ble utvandringsfrekvensen i fylkene de siste ti årene?

I drøftingene over har vi sett at det er klare forskjeller i utvandringstendensen på landsbasis når innvandrerne grupperes etter kjønn, alder, botid og landbakgrunn. Vi har også sett at mye av de samme forskjeller mellom persongruppene stort sett er til stede når vi drøfter utvandringsfrekvensene etter ulike nivåer for regionenes sentralitet, skjønt det er observert klare forskjeller i utvandringsfrekvens innenfor de samme persongruppene mellom sentralitetsnivåene. I det forrige avsnittet drøftet vi potensialet for utvandringsfrekvenser i fylkene på bakgrunn av hvor stor andel av fylkenes registrert bosatte innvandrere som befinner seg i hver av persongruppene. Dette gir mening dersom forskjellene i utvandringstendens mellom persongruppene også er til stede på fylkesnivå, og ikke for store innenfor hver av persongruppene. Som en avslutning på drøftingen av regionale forskjeller i utvandringstendens vil vi nå vise hvor stabile utvandringsfrekvensen i de forskjellige persongruppene av innvandrere er på fylkesnivået. På tilsvarende måte som i den fylkesvise fordelingen av innvandrere etter persongrupper, gir vi også her oversikten som et årlig gjennomsnitt over de to femårsperiodene 2004-2008 og 2009-2013.

5.2.3. Utvandring fra fylkene etter botid

Som tidligere starter vi opp med å se på utvandringsfrekvensene etter innvandrernes botid. Figur 5.31 gir en oversikt over utvandringsfrekvensen blant innvandrere med kortest botid i gruppen med 0-2 år botid. Som tidligere vist er det denne gruppen som viser høyest utvandringsfrekvens når innvandrerne deles inn etter botid, og drøyt 12 prosent av alle innvandrere i denne gruppen utvandrer per år. Landstallene viser imidlertid en nedgang på om lag to prosentpoeng i utvandringsfrekvensen mellom femårsperiodene.

Blant fylkene ser vi at det er ganske store variasjoner i utvandringsfrekvens innen denne gruppen. Nye innvandrere synes å ha en tendens til å bli kortest bosatte i større bysamfunn, der utvandringsratene for innvandrere med kortest botid er klart høyere i Oslo, Akershus, Sør-Trøndelag og Troms enn i de fleste andre fylker. Oslo skiller seg også ut med en økning i utvandringsfrekvensen i denne gruppen i den siste femårsperioden i forhold til femårsperioden før, og nesten 1 av 5 innvandrere i denne gruppen utvandrer årlig. Ved siden av Oslo er det kun Rogaland som viser en tendens til at relativt nyankomne innvandrere har en tendens til å øke sin utvandring i den siste femårsperioden, men endringene er her små. I motsatt ende av skalaen finner vi fylker som Aust-Agder, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Nordland der om lag 7-8 prosent av innvandrere med kortest botid utvandrer årlig. Sterkes fall i utvandringsfrekvensen fra den første til den siste femårsperioden finner vi i Buskerud, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag og Troms.

Går vi over til de med nest lengst botid, i gruppen innvandrere med 3-5 års botid, er det også store forskjeller i utvandringsfrekvensene mellom fylkene. Prosentandelen som utvandrer per år er klart lavere enn blant innvandrere med kortest botid, og ligger for landet som helhet på drøyt fem prosent per år med en nær ubetydelig nedgang i utvandringsfrekvensen fra den første til den siste femårsperioden (se figur 5.32).

De større bysamfunnene skiller seg igjen ut med klart størst utvandringsfrekvens, der innvandrere i denne gruppen i Oslo, Rogaland og Sør-Trøndelag viser størst tendens til å utvandre. Agder-fylkene sammen med Østfold viser klart større stabilitet i bosettingen i denne innvandringsgruppen, der om lag 2 til 3 av 100 innvandrere med 3-5 års botid utvandrer per år. Dette er godt under halvparten av utvandringsfrekvensene i Oslo og Rogaland. For øvrig varierer det en del mellom fylkene om utvandringsfrekvensen går opp eller ned mellom femårsperiodene. Klart størst økning i tendensen til å utvandre finner vi Hedmark, Oppland, Sogn og Fjordane og Trøndelagsfylkene, mens det motsatte er tilfelle i Hordaland, Møre og Romsdal og ikke minst i de tre nordligste fylkene Nordland, Troms og Finnmark.

Innvandrere med middels lang botid, i gruppen innvandrere med 6-10 års botid, viser om lag halvparten så stor sannsynlighet for å utvandre som innvandrere med 3-5 års botid, og med svakt lavere utvandringsfrekvenser på landsbasis i den siste femårsperioden (figur 5.33). Igjen er det klare forskjeller mellom fylkene i tendensen til å utvandre, og igjen er det noe høyere frekvenser i fylker med større bysamfunn, som Oslo, Rogaland, Hordaland og Troms. Minst aktive i å forlate landet er innvandrere med middels lang botid i Agderfylkene, men også Nord-Trøndelag og Nordland har kommet ned i lave utvandringsfrekvenser for denne innvandringsgruppen i den siste perioden. De fleste fylker viser et fall i utvandringstendensen, med størst utslag i fylkene fra Hordaland og nordover langs kysten, men også innvandrere med middels lang botid i Oslo og Akershus reduserer sin utvandring. Rogaland skiller seg ut med liten økning i utvandringsfrekvensene i denne gruppen.

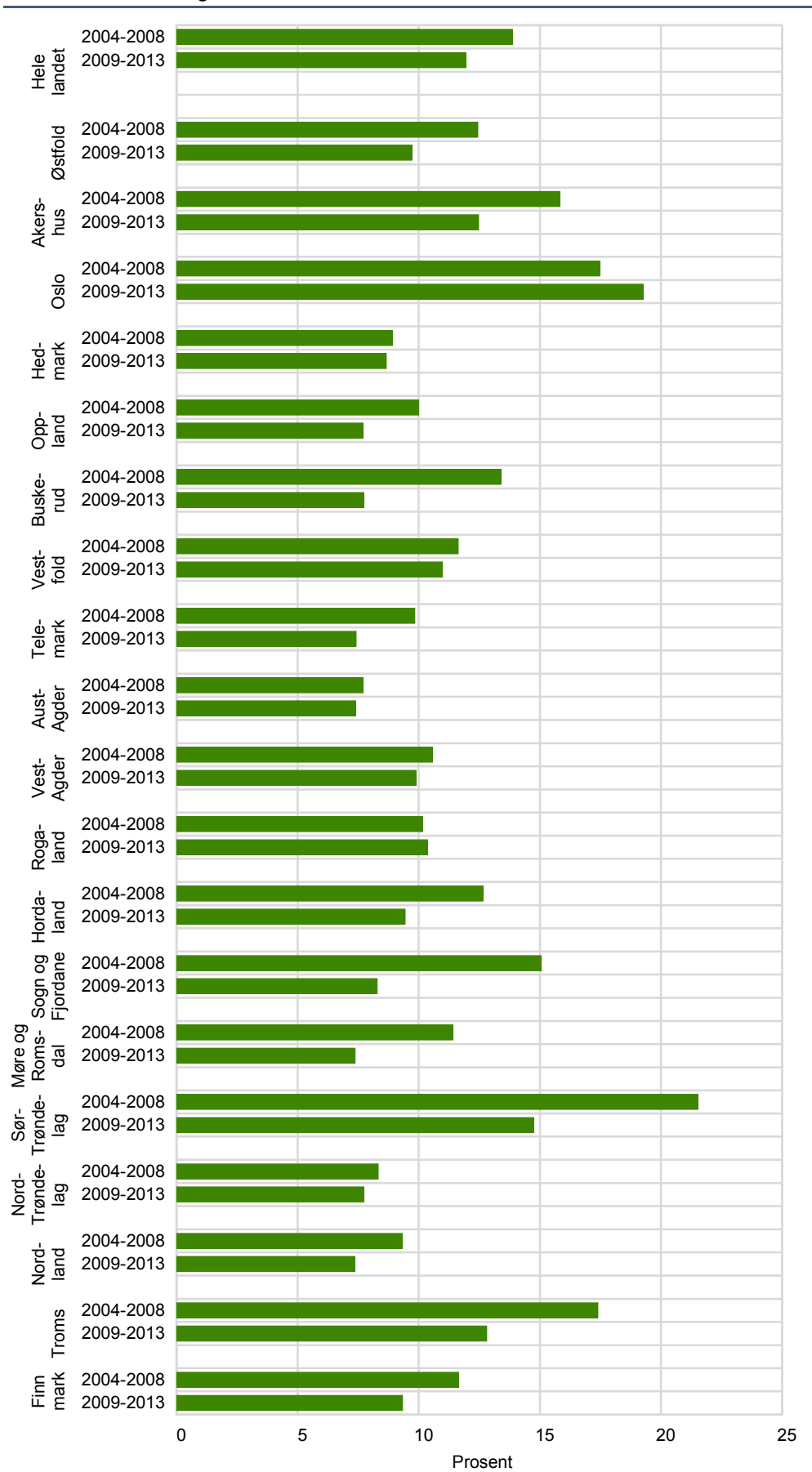
Utvandringsfrekvensen faller ytterligere når vi går over til innvandrere med 11-15 års botid (figur 5.34). Dette er den minste av innvandringsgruppene etter den botidsinndelingen vi opererer med her, og mellom 1 og 2 av 100 innvandrere utvandrer per år.

Oslo skiller seg igjen ut med klart høyere enn gjennomsnittlig utvandringsfrekvenser, men aller størst tendens til å utvandre har innvandrere i de to nordligste fylkene Troms og Finnmark, men utvandringstendensen er klart fallende i den siste femårsperioden, især i Finnmark. Igjen er det Agderfylkene, her sammen med Telemark, der innvandrere også i denne gruppen viser minst tendens til å utvandre.

Til slutt har vi sett på utvandringstendensen i den klart største av innvandringsgruppene etter botid, de med 16 år og lenger botid. Tendensen til å utvandre er imidlertid liten, men høyere i den siste femårsperioden sammenliknet med den første (se figur 5.35).

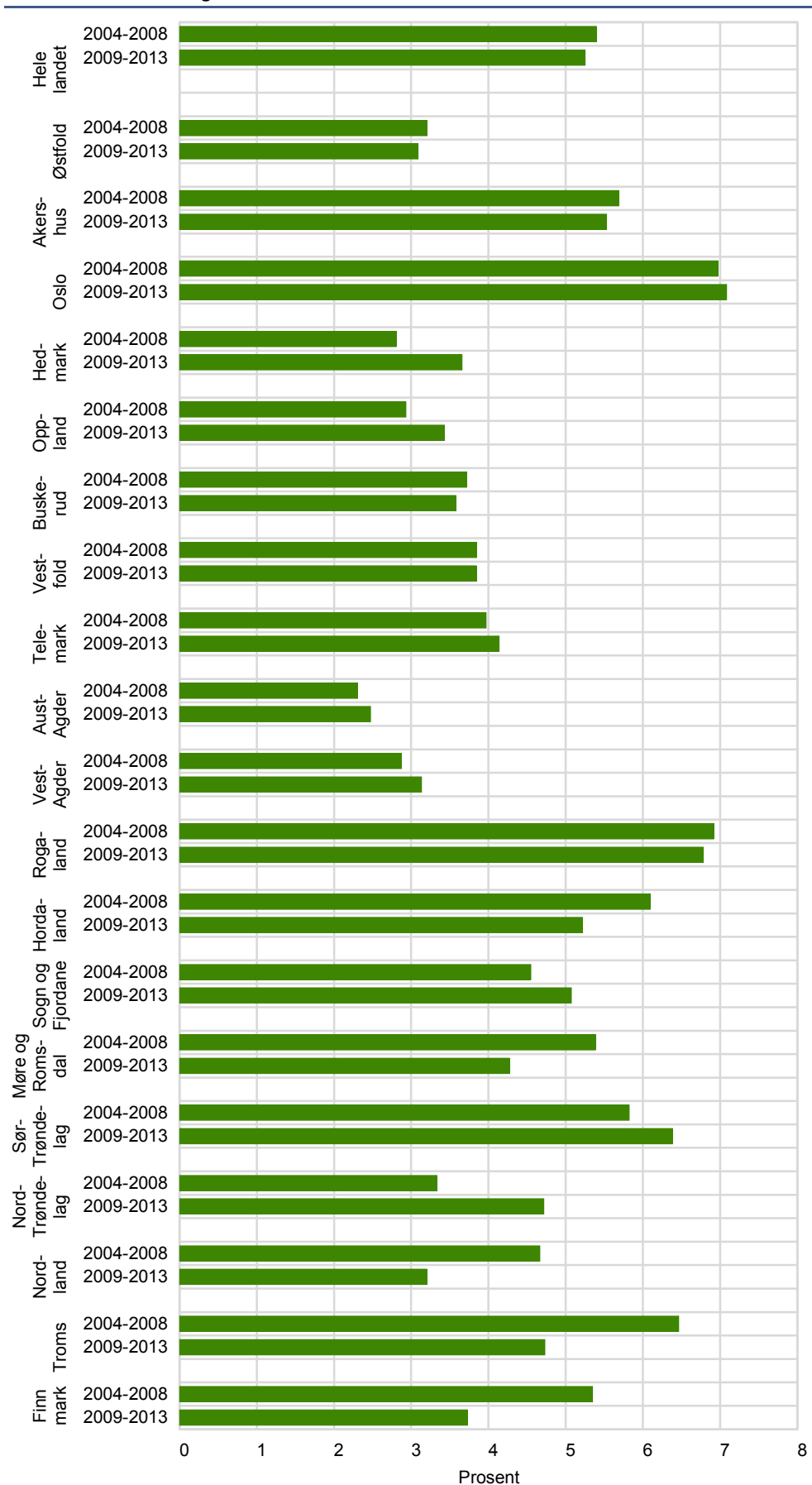
Utvandringsfrekvensene varierer også her en del mellom fylkene, men da innenfor rammen av lave utvandringsrater. Av fylkene på Østlandet er det igjen Oslo som viser tørst utvandringsfrekvenser også blant innvandrere med lengst botid. For øvrig er det Rogaland og de fire nordligste fylkene der innvandrere med lang botid viser størst tendens til å utvandre. Igjen er Agderfylkene de fylkene der innvandrere har størst tendens til å slå rot, med svært lave utvandringsfrekvenser også i denne innvandringsgruppen. Som vi ser er det igjen en del variasjoner i tendensen til å utvandre fra den første til den siste femårsperioden, der innvandrere med lang botid øker sin utvandringsfrekvens mest i fylker som Hordaland, Sogn og Fjordane, Nordland og Troms, men samtlige fylker viser høyere utvandringsfrekvenser for denne innvandringsgruppen i den siste femårsperioden sammenliknet med femårsperioden før.

Figur 5.31. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 0-2 års botid

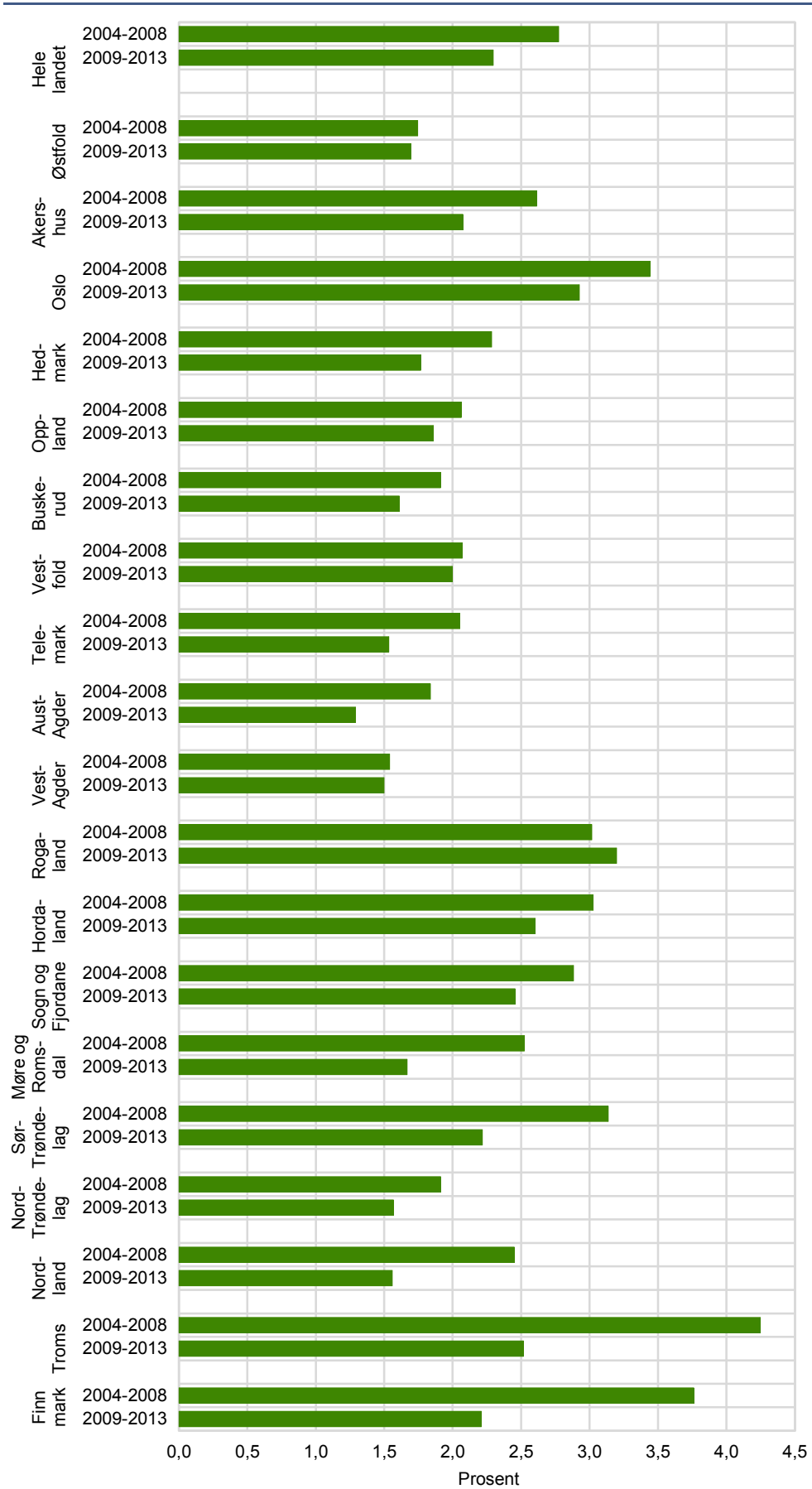
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.32. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 3-5 års botid

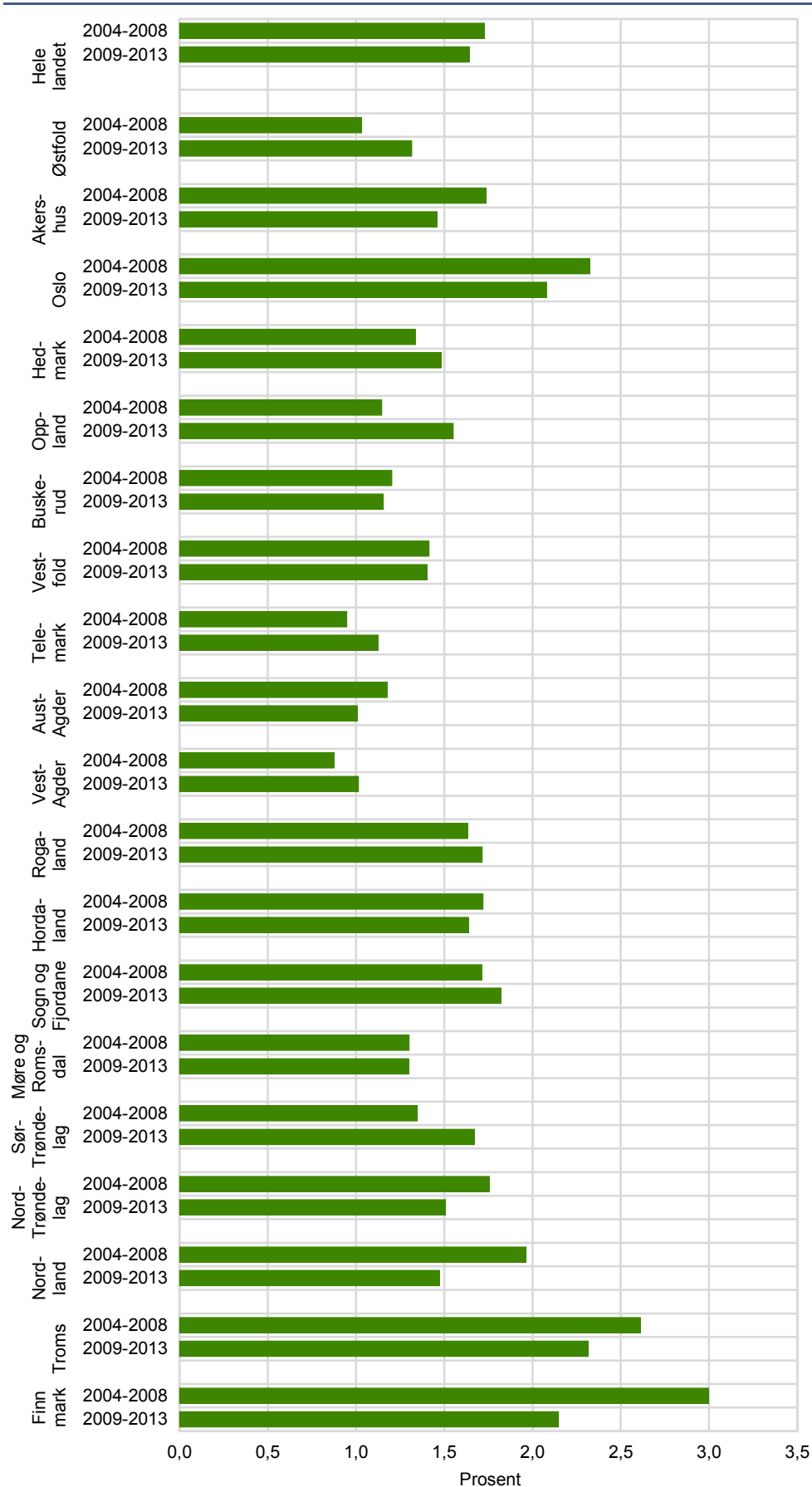
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.33. Utvandningsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 6-10 års botid

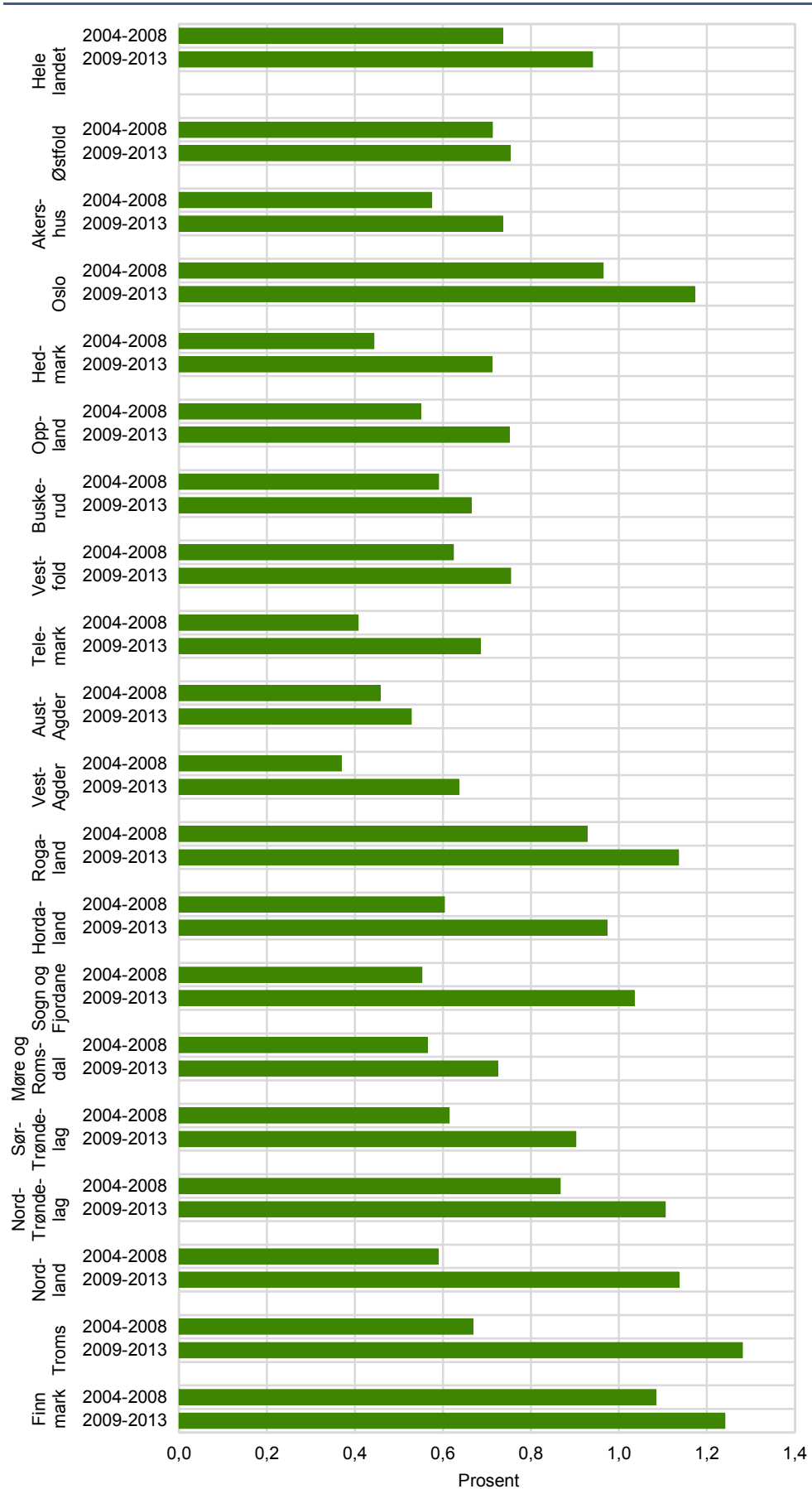
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.34. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 11-15 års botid

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.35. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med botid 16 år eller mer

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2.4. Utvandring fra fylkene etter landbakgrunn

Vi har tidligere sett at utvandringsfrekvensen for innvandrere fra landgruppe 1 (EØS-vest, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) og landgruppe 2 (EU-øst) gjennomgående er noe høyere enn utvandringsfrekvensene i landgruppe 3 (verden for øvrig). På en annen side har vi også sett at innvandrere fra landgruppe 3 er den klart største av disse landgruppene i de fleste fylker, men at innvandrere fra landgruppe 2 er innvandrerguppen med sterkest vekst.

Av landstallene ser vi at innvandrere fra landgruppe 1 viser om lag 7 prosent utvandring per år, med en svak økning i utvandringsfrekvensen fra den første til den siste femårsperioden (figur 5.36). Som for botid er det også klare fylkesvise forskjeller når vi ser på utvandringsratene for innvandrere i landgruppe 1. Fylker med større bysamfunn skiller seg ut, med klart høyere utvandringsfrekvenser, her eksemplifisert med høye utvandringsrater fra Oslo og Sør-Trøndelag. Rogaland og fylkene i Nord-Norge viser også forholdsvis høy utvandringsfrekvens for sine registrert bosatte innvandrere fra landgruppe 1. Østlandsfylkene utenom Oslo viser imidlertid alle lavere utvandringsfrekvenser for denne landgruppen enn landsgjennomsnittet, der de laveste utvandringsfrekvensene ble observert i Agderfylkene. De små forskjellene i utvandringsfrekvens på landsbasis mellom femårsperiodene er stort sett også å gjenfinne i fylkene, dog med en forholdsvis klar økning i utvandringsratene i Oslo og et tilsvarende fall i utvandringsfrekvensen fra Sør-Trøndelag og Troms.

Går vi videre til innvandrere fra landgruppe 2 er variasjonene mellom femårsperiodene vesentlig større, og til forskjell fra landgruppe 1 er utvandringsfrekvensene klart fallende fra den første til den siste femårsperioden, med et fall fra opp mot 8 prosent og ned til om lag 5 prosent per år på landsbasis (se figur 5.37).

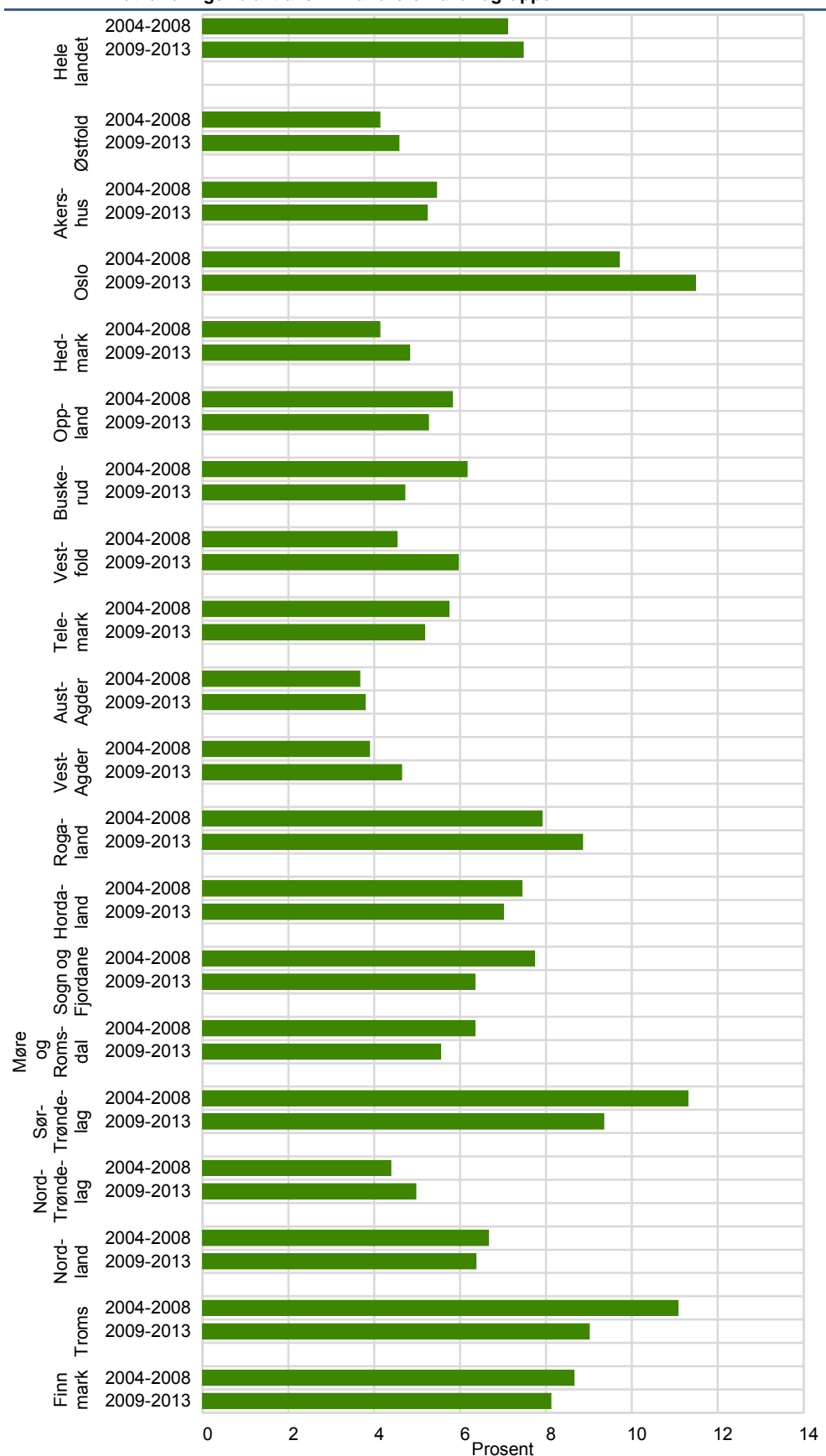
Blant fylkene var det Sør-Trøndelag, Nordland og Troms som viste høyest utvandringsfrekvenser for innvandrere i landgruppe 2 i perioden 2004-2008, men også flere av østlands- og vestlandsfylkene samt Nord-Trøndelag og Finnmark hadde høye utvandringsfrekvenser for denne innvandrerguppen. I den siste femårsperioden er fallet i utvandringsfrekvens for denne gruppen meget kraftig i enkelte fylker. Spesielt Nordland utmerker seg med et fall fra opp mot 11 prosent utvandring i den første perioden og ned til snaut 4 prosent i den andre perioden. Men også fylker som Østfold, Buskerud, Vestfold, Sogn og Fjordane, Sør-Trøndelag og Troms viser klart over gjennomsnittlig fall i utvandringsfrekvensen for innvandrere fra landgruppe 2. Nord-Trøndelag skiller seg imidlertid klart ut som det eneste fylke med økning i utvandringsfrekvensen for innvandrere fra landgruppe 2 fra den første til den siste perioden. Lavest kommer utvandringsfrekvensen for denne innvandrerguppen i Aust-Agder, der kun 3 av 100 av innvandrere fra landgruppe 2 utvandrer årlig i den siste femårsperioden.

Til slutt har vi også tatt med utvandringsfrekvensene fra den største av landgruppene, som består av innvandrere fra landgruppe 3. I motsetning til landgruppe 2, men i likhet med landgruppe 1, viser innvandrere fra landgruppe 3 en økning i utvandringsfrekvensene fra den første til den siste femårsperioden (figur 5.38). Utvandringsratene er som vi ser klart lavere enn i de to andre landgruppene, og selv om fallet i utvandringsfrekvensen i landgruppe 2 var meget sterkt ligger likevel utvandringsfrekvensene for landgruppe 3 under dette på landsbasis.

Forskjellene i utvandringsfrekvenser mellom fylkene er derimot meget store blant innvandrere i landgruppe 3. Blant fylkene på Østlandet og Sørlandet er det kun Oslo som viser høyere utvandringsfrekvenser for denne landgruppen sammenliknet med landsgjennomsnittet. I landet for øvrig er det flere fylker som viser klart høyere utvandringsfrekvenser enn landsgjennomsnittet, og da spesielt i fylkene Sør-Trøndelag, Sogn og Fjordane og Troms. De fleste fylkene viser som landsgjennomsnittet en økende utvandringstendens for denne landgruppen fra den første til den siste femårsperioden, der innvandrerne i Rogaland øker utvandringsfrekvensen mest. Enkelte fylker går derimot i motsatt retning med en fallende utvandringstendens for

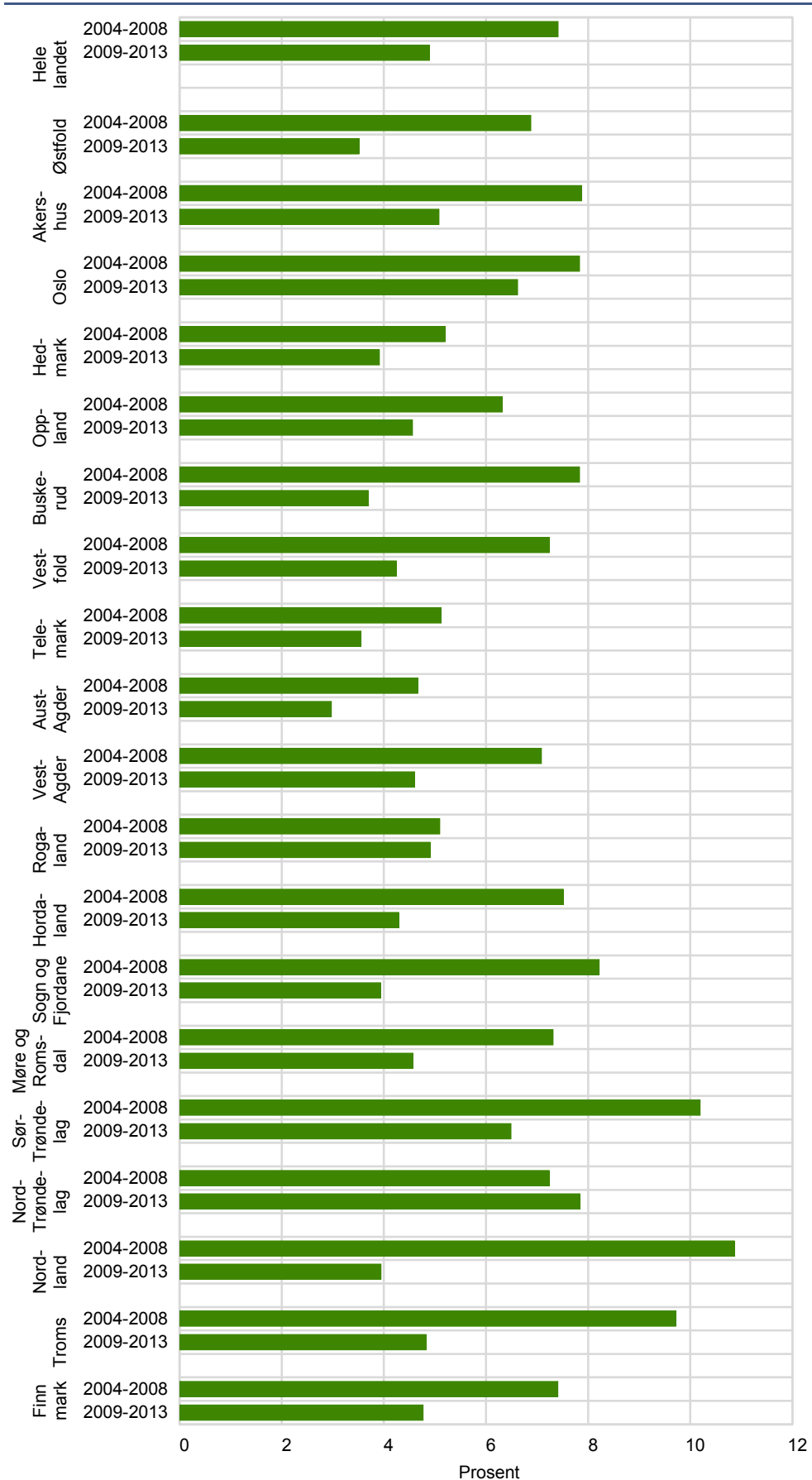
innvandrere i landgruppe 3, noe som omfatter innvandrerne fra denne landgruppen bosatte i Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og i fylkene i Nord-Norge.

Figur 5.36. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 1

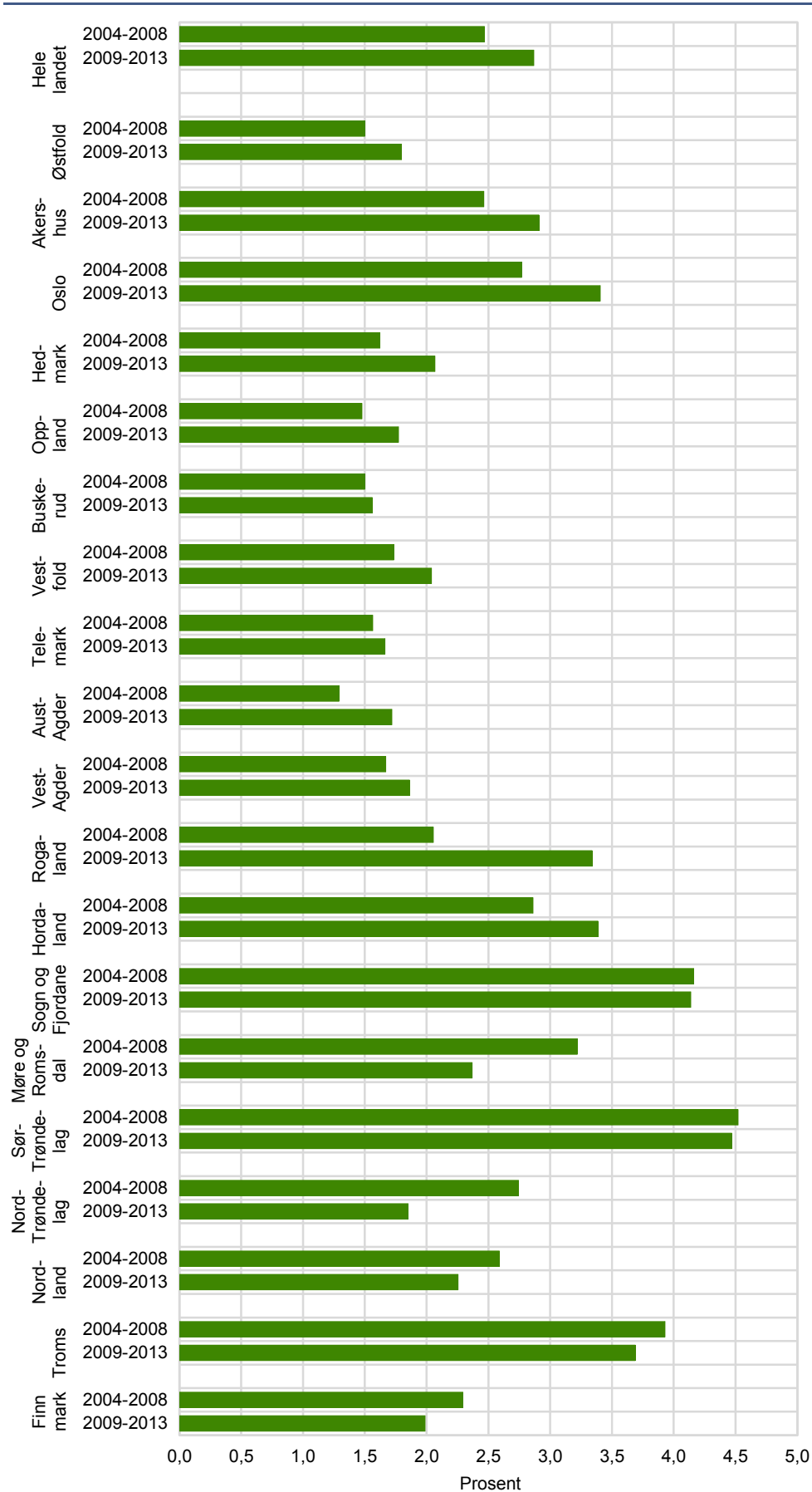
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.37. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 2

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.38 Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

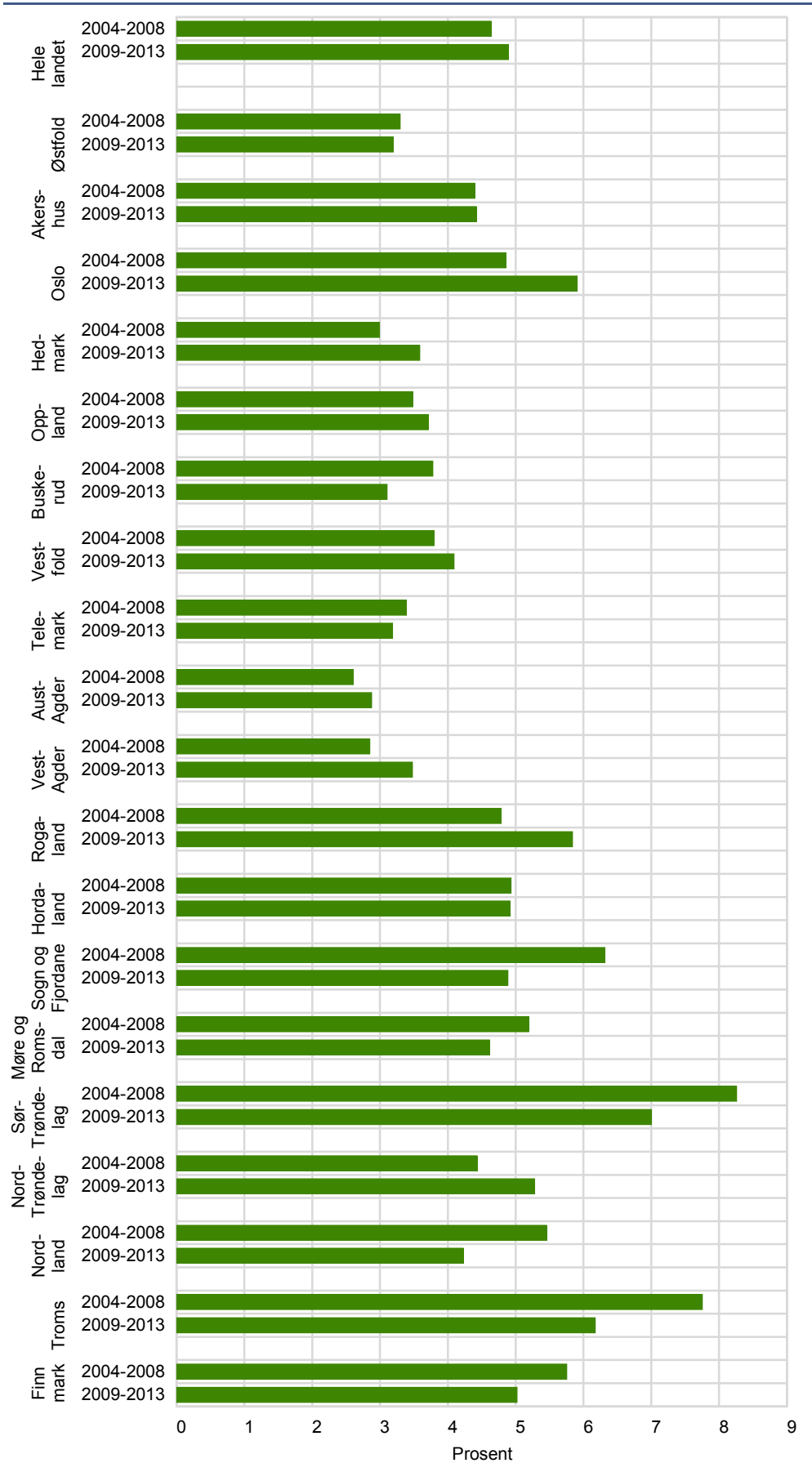
5.2.5. Utvandring fra fylkene etter kjønn

Som vi har sett viser mannlige innvandrere en noe sterkere utvandringsfrekvens enn kvinnelige innvandrere. Vi har her tatt med to figurer som viser den regionale stabiliteten i utvandringsratene for menn og kvinner hver for seg (figurene 4.39 og 4.40).

For å ta menn først, så viser de på landsbasis en svak økning i utvandringsfrekvensene fra den første til den siste femårsperioden. På fylkesnivå er den sterkeste økningen i mennenes utvandring å finne i Oslo og Rogaland, mens fylker som Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og de tre fylkene i Nord-Norge alle viser fallende utvandringsfrekvenser for menn. Størst utvandringsfrekvenser for mannlige innvandrere er å finne i Sør-Trøndelag, Troms og Sogn og Fjordane, mens Oslo er det eneste fylket på Østlandet og Sørlandet som viser utvandringsfrekvenser for menn som ligger over landsgjennomsnittet.

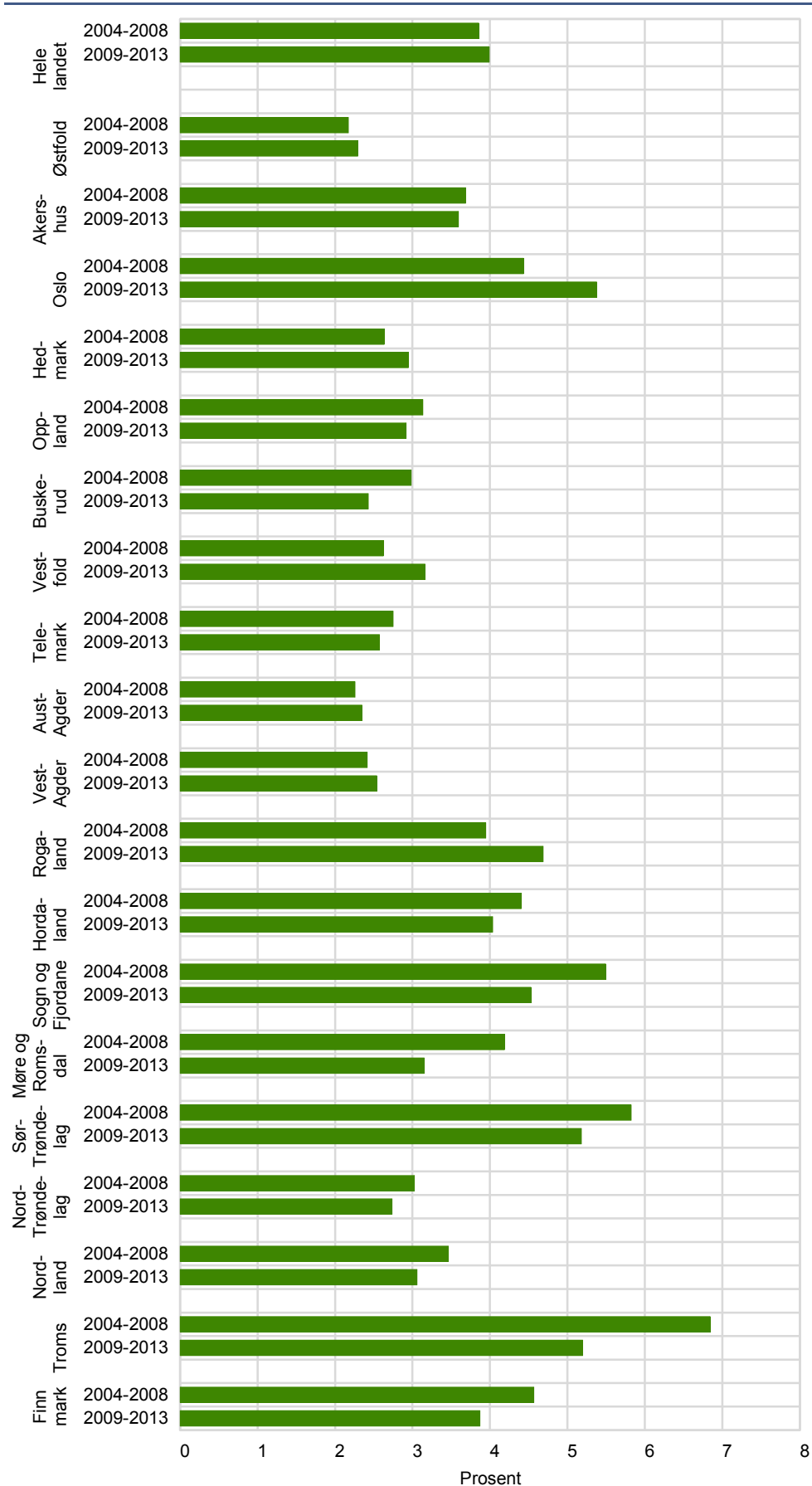
For kvinnelige innvandrere er det på landsbasis små forskjeller i utvandringsfrekvens mellom femårsperiodene, om enn med en svak økning i den siste perioden. Mye av de fylkesvise forskjellene i utvandringsfrekvensene hos menn er også å finne hos kvinner, der spesielt Sør-Trøndelag, Troms og Sogn og Fjordane viser høyere enn gjennomsnittlig utvandringsrater for kvinnelige innvandrere, mens Oslo også her er det eneste blant fylkene på Østlandet og Sørlandet som viser høyere utvandringsfrekvenser enn det utvandringsfrekvensene for kvinnelige innvandrere på landsbasis skulle tilsi. Av alle fylker er det kvinnelige innvandrere bosatt i Østfold og Aust-Agder som viser minst tendens til å utvandre. Igjen er det fylkene Oslo og Rogaland som viser en økende utvandringstendens også for kvinner fra den første til den siste femårsperioden, mens Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Troms og Finnmark viser klare fall i utvandringstendensen hos kvinnelige innvandrere.

Figur 5.39. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere som er menn

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.40. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere som er kvinner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2.6. Utvandring fra fylkene etter alder

Til slutt har vi sett på hvordan utvandringsfrekvensene varierer mellom fylkene innenfor de forskjellige aldersgruppene (se figurene 4.41-4.45).

Vi starter først med de aller yngste, med barn i alderen 0-6 år. Som vi har sett er det innvandrerbarn i denne aldersgruppen som nær gjennomgående viser nest høyest utvandringsfrekvens ved at de i stor utstrekning følger foreldregenerasjonen i aldersgruppen 18-34 år, som gjennomgående viser høyest utvandringsfrekvens av samtlige aldersgrupper. På landsbasis utvandrer om lag 7 av 100 barn per år, med en svak tendens til noe lavere utvandringsfrekvenser i den siste av femårsperiodene.

På fylkesnivå er det meget store variasjoner mellom utvandringsfrekvensene for de aller yngste (figur 5.41). Av fylkene på Østlandet er det Oslo og Akershus som viser klart størst utvandringstendens for innvandrerbarn i denne aldersgruppen. For øvrig viser Rogaland, Sør-Trøndelag, Troms og Finnmark klart høyere utvandringsfrekvenser for de yngste innvandrerbarna enn gjennomsnittet, mens Nord-Trøndelag og Nordland blant disse fylkene er de som viser lavest utvandringsrater for innvandrerbarn i alderen 0-6 år. Ser vi begge femårsperiodene under ett er det innvandrerbarn i Agderfylkene som har minst sannsynlighet for å flytte ut av Norge. Forskjellene mellom fylkene med hensyn til økende og fallende utvandringsrater er også her påfallende. Mens innvandrerbarn i Oslo viser en økning i utvandringsfrekvensen fra den første til den siste femårsperioden er situasjonen omvendt i Akershus. Mens Østfold viser klart økende utvandringsfrekvenser for innvandrerbarn viser Vestfold et klart fall i denne tendensen. Vestlandsfylkene utenom Rogaland viser også en klar tendens til fall i utvandringsfrekvensene for innvandrerbarn. Det samme gjør fylkene i Nord-Norge.

Går vi over til barn og unge innvandrere i aldersgruppen 7-17 år, som altså befinner seg i aldersgruppene for skole og videregående utdanning, er det små eller ingen forskjeller i utvandringsfrekvens mellom femårsperiodene på landsbasis. Utvandringsfrekvensene ligger litt under halvparten av det som er observert for de yngste innvandrerbarna, og kun 3 av 100 utvandrer gjennomsnittlig per år (figur 5.42). Av fylkene på Østlandet og Sørlandet er det kun Oslo og Akershus som viser utvandringsfrekvenser for denne aldersgruppen som ligger over landsgjennomsnittet. Rogaland og Sogn og Fjordane er de fylkene i landet med høyest utvandringstendens for barn og unge i aldersgruppen 7-17 år, men også Troms viser høye utvandringsrater, spesielt i den første femårsperioden. Lavest utvandringsfrekvenser er her observert i Agderfylkene og Østfold. Til tross for nært sammenfallende utvandringsfrekvenser for denne aldersgruppen på landsbasis mellom femårsperiodene, er det flere fylker som viser store variasjoner i utvandringsfrekvensene mellom periodene. Forskjellene følger mye det samme mønsteret som ble observert for de yngste innvandrerbarna, der utvandringsfrekvensene også for denne aldersgruppen trekker opp i Oslo og ned i Akershus, opp i Østfold, Hedmark og Oppland og ned i Vestfold. Den høye utvandringsfrekvensen for denne aldersgruppen i Rogaland og Sogn og Fjordane holder seg oppe i begge femårsperiodene, mens utvandringstendensen er fallende i alle fylker langs kysten fra Møre og Romsdal og videre nordover.

Den høyeste utvandringsfrekvensen blant innvandrerne er som beskrevet å finne i aldersgruppen 18-34 år. Utvandringsraten holder seg imidlertid nær konstant mellom femårsperiodene med en ørliten tendens til å øke litt i den siste perioden (figur 5.43). Det er igjen klare forskjeller i utvandringsfrekvens mellom fylkene også for denne svært mobile aldersgruppen. Som i flere av de øvrige grupperingene vi har sett på tidligere er det fylker med større bysamfunn, som Oslo, Sør-Trøndelag og Troms, som viser høye utvandringstendenser, men også Sogn og Fjordane viser her høyere utvandringsfrekvens enn landsgjennomsnittet. Lavest utvandringsfrekvens er også for denne aldersgruppen å finne i Agderfylkene og Østfold. Tendensen til svakt høyere utvandringsfrekvens for denne aldersgruppen

på landsbasis har først og fremst sitt bidrag fra økende utvandringsfrekvenser i Oslo, Rogaland og Vestfold, mens fylkene Oppland, Buskerud, Telemark og samtlige fylker langs kysten fra Hordaland og nordover viser fallende utvandringsfrekvenser for denne aldersgruppen fra den første til den siste femårsperioden.

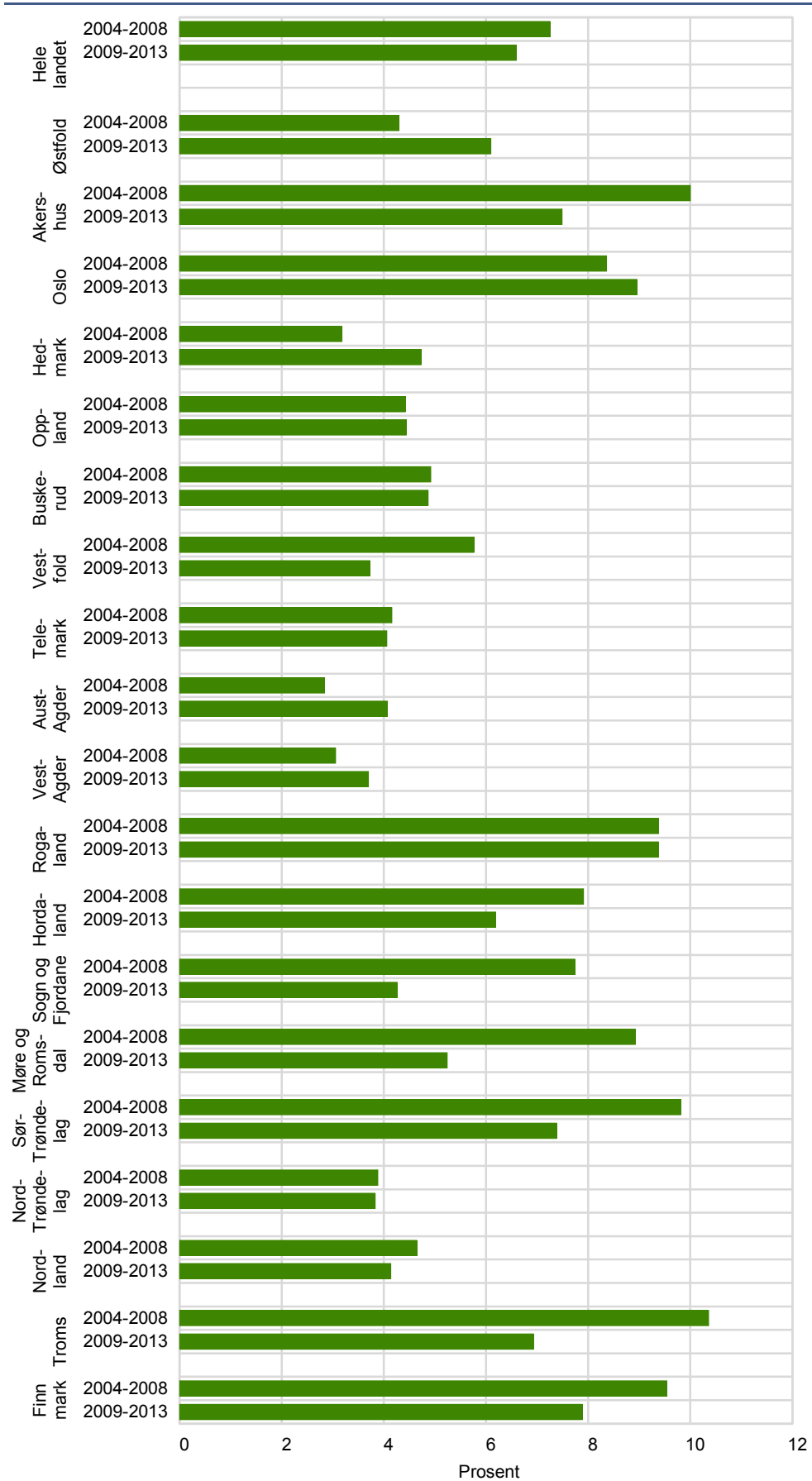
Den største av aldersgruppene, innvandrere i alderen 35-62 år, viser små men dog en svak økning i utvandringsfrekvensene fra den første til den siste femårsperioden (figur 5.44). For denne gruppen skiller innvandrere i Rogaland, Troms og Finnmark seg ut med klart høyere enn gjennomsnittlig utvandringsfrekvenser. Mens innvandrere i Rogaland har en klar økning i utvandringsratene fra den første til den siste perioden, viser innvandrere i denne aldersgruppen i Troms og Finnmark en klar nedgang i utvandringsfrekvensene. Det samme gjelder også i Nordland. Trøndelagsfylkene og de øvrige fylkene på Vestlandet viser også klart over gjennomsnittlig utvandringsfrekvenser for denne store aldersgruppen. Igjen er det Oslo som skiller seg ut blant fylkene på Østlandet og Sørlandet, og det eneste her som viser utvandringsfrekvenser over landsgjennomsnittet, mens Agderfylkene igjen skiller seg ut med lave utvandringsfrekvenser.

Selv om antall innvandrere øker noe i de to eldste aldersgruppene 63-70 år og 71 år og eldre, utgjør antall innvandrere i disse aldersgruppene godt under ti prosent av innvandrerne i Norge. Utvandringsfrekvensene er også lavere enn i de øvrige aldersgruppene, og felles for begge gruppene er at utvandringsfrekvensen går svakt ned fra den første til den siste femårsperioden.

Ser vi først på innvandrere i aldersgruppen 63-70 år er det igjen store forskjeller i utvandringsfrekvenser mellom fylkene (figur 5.45). De høyeste utvandringsfrekvensene er ved siden av Oslo å finne i fylkene fra Rogaland og videre nordover langs kysten, der spesielt Sogn og Fjordane og Nordland hadde høye utvandringsfrekvenser for innvandrere i denne aldersgruppen i den første femårsperioden. Utvandringsfrekvensene er imidlertid klart fallende i den siste femårsperioden i Oslo, Sogn og Fjordane og Nordland, mens innvandrere i denne aldersgruppen i Rogaland viser klart økende tendens til å utvandre i den siste femårsperioden. Som i mange andre sammenhenger, er det også her innvandrere i Agderfylkene som viser minst tendens til å utvandre både i den første og den siste femårsperioden.

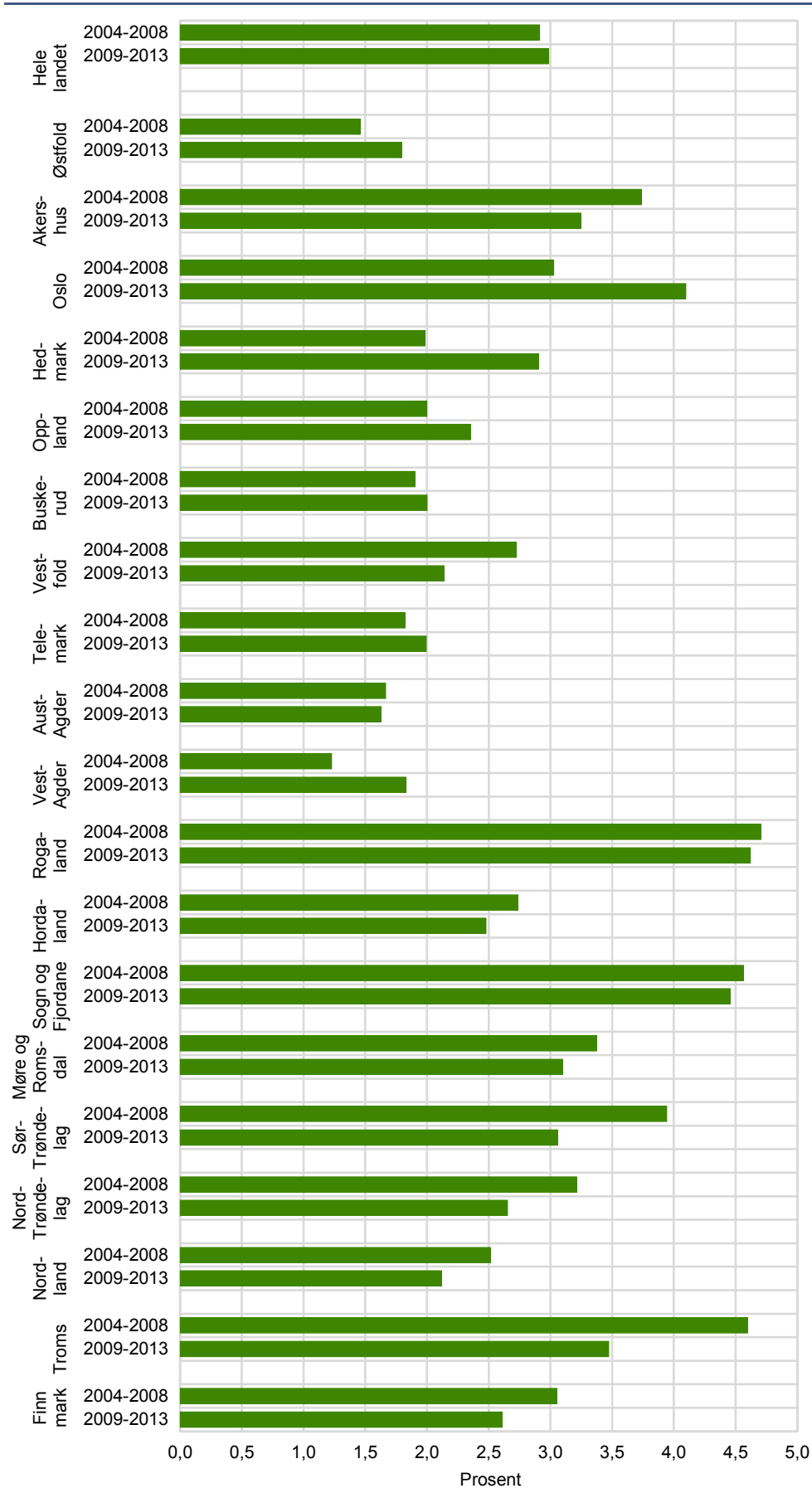
De laveste utvandringsfrekvensene finner vi blant innvandrere i den eldste aldersgruppen 71 år og eldre, men noe utvandring er det, og igjen klare forskjeller mellom fylkene (figur 5.46). Oslo skiller seg her ut med den største utvandrings-tendensen. For øvrig er det også her en tendens til at fylkene på Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge viser høyere utvandringsfrekvenser enn de øvrige fylkene på Østlandet og Sørlandet.

Figur 5.41. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 0-6 år

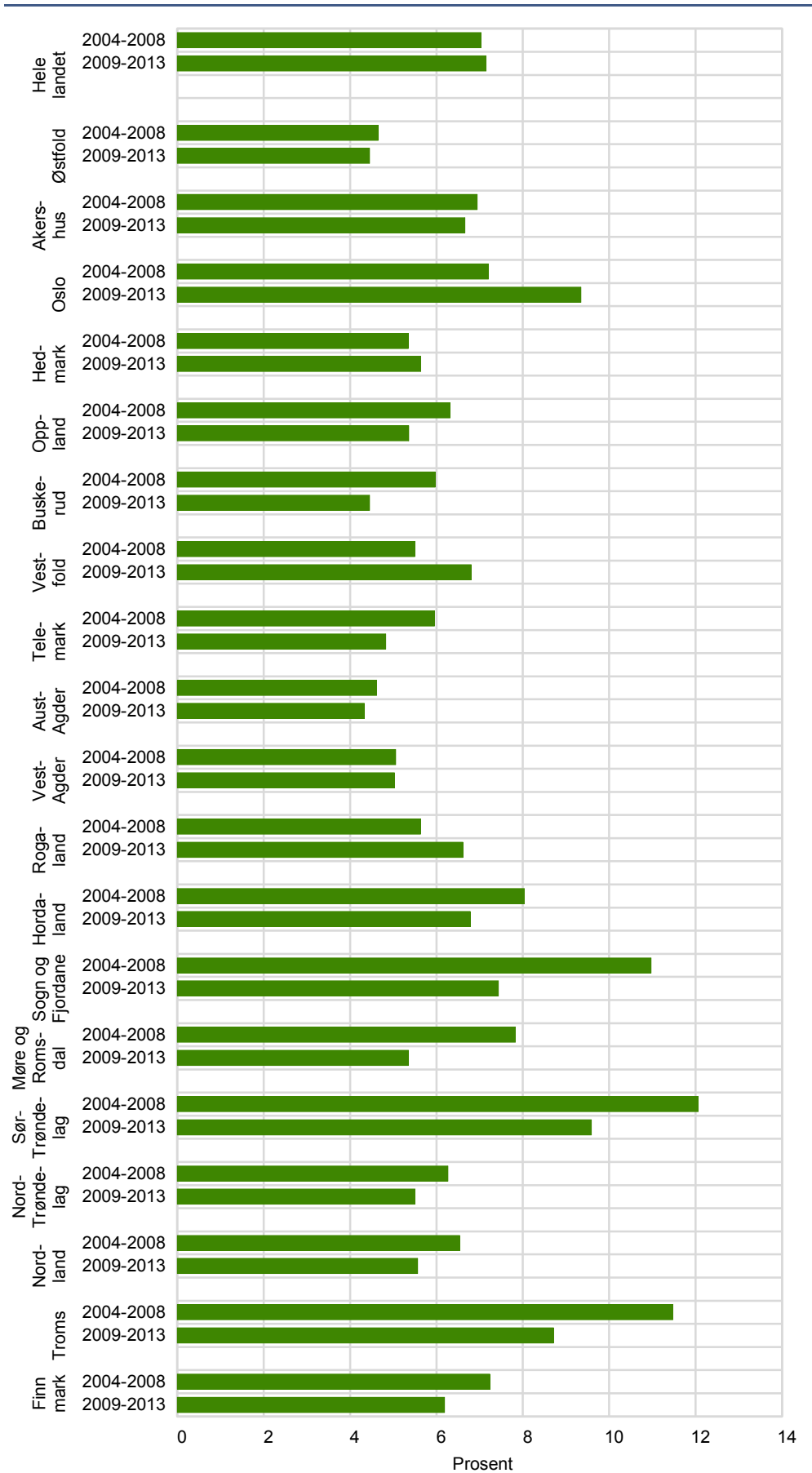
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.42. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 7-17 år

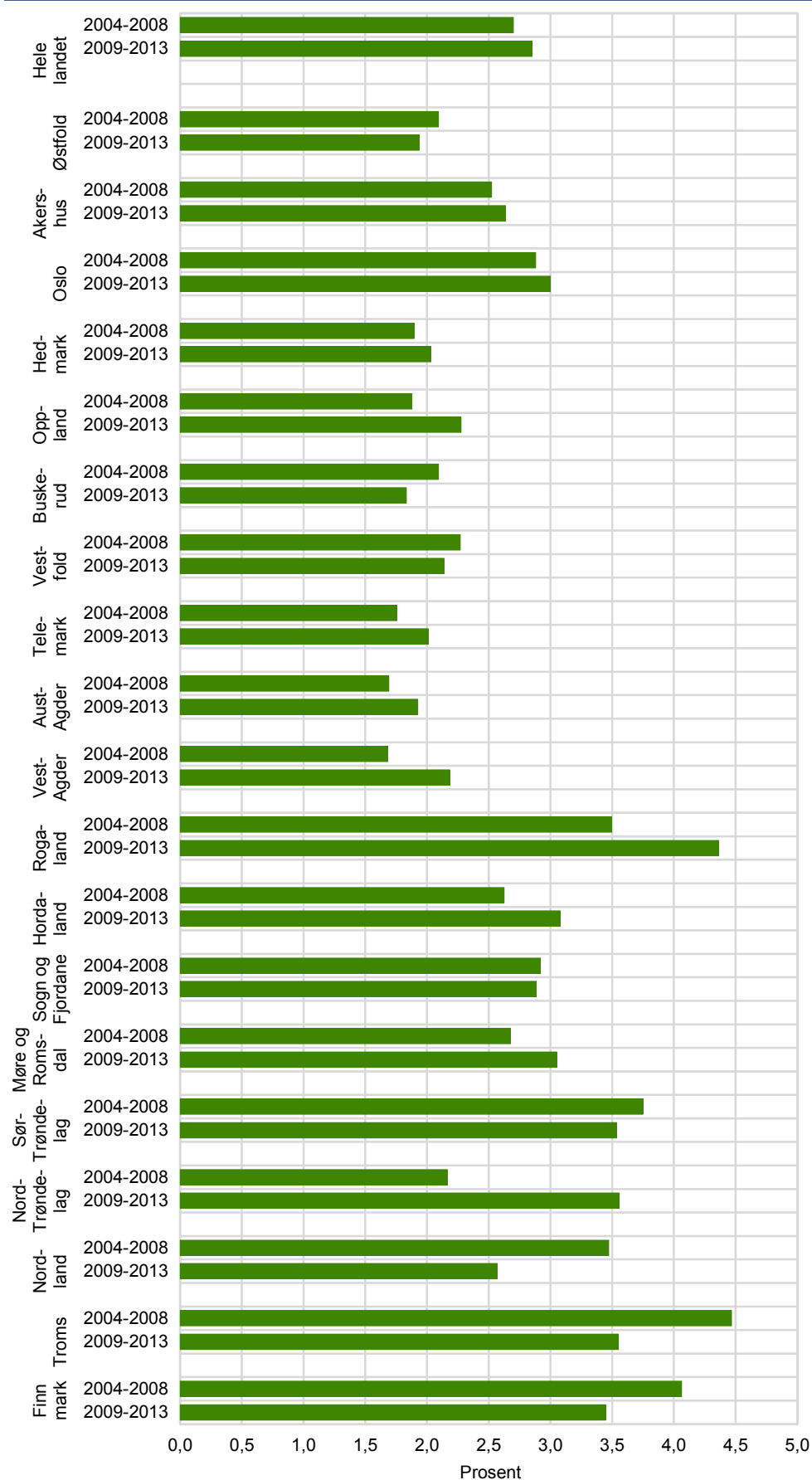

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.43. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 18-34 år

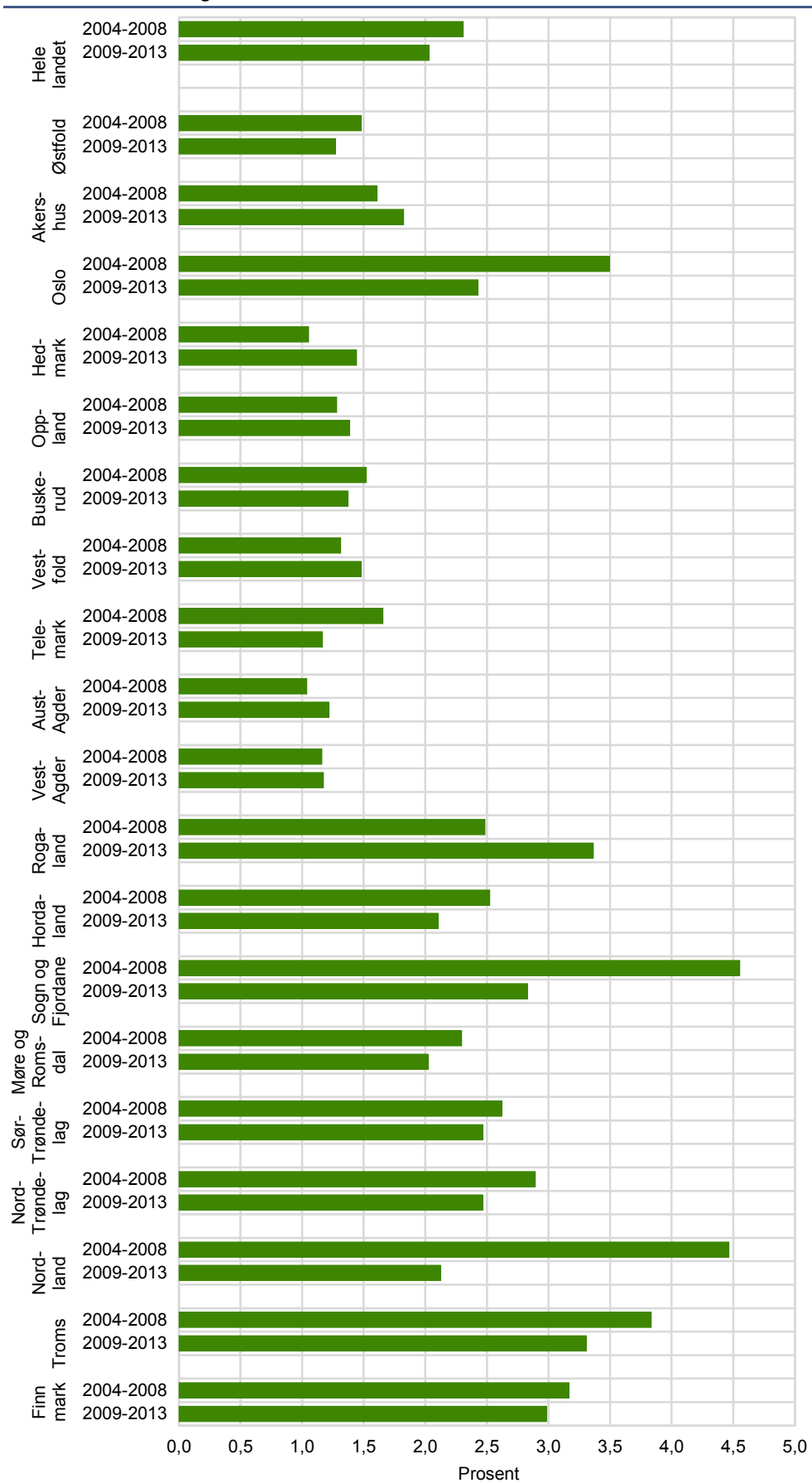

Kilde: Statistisk sentralbyrå

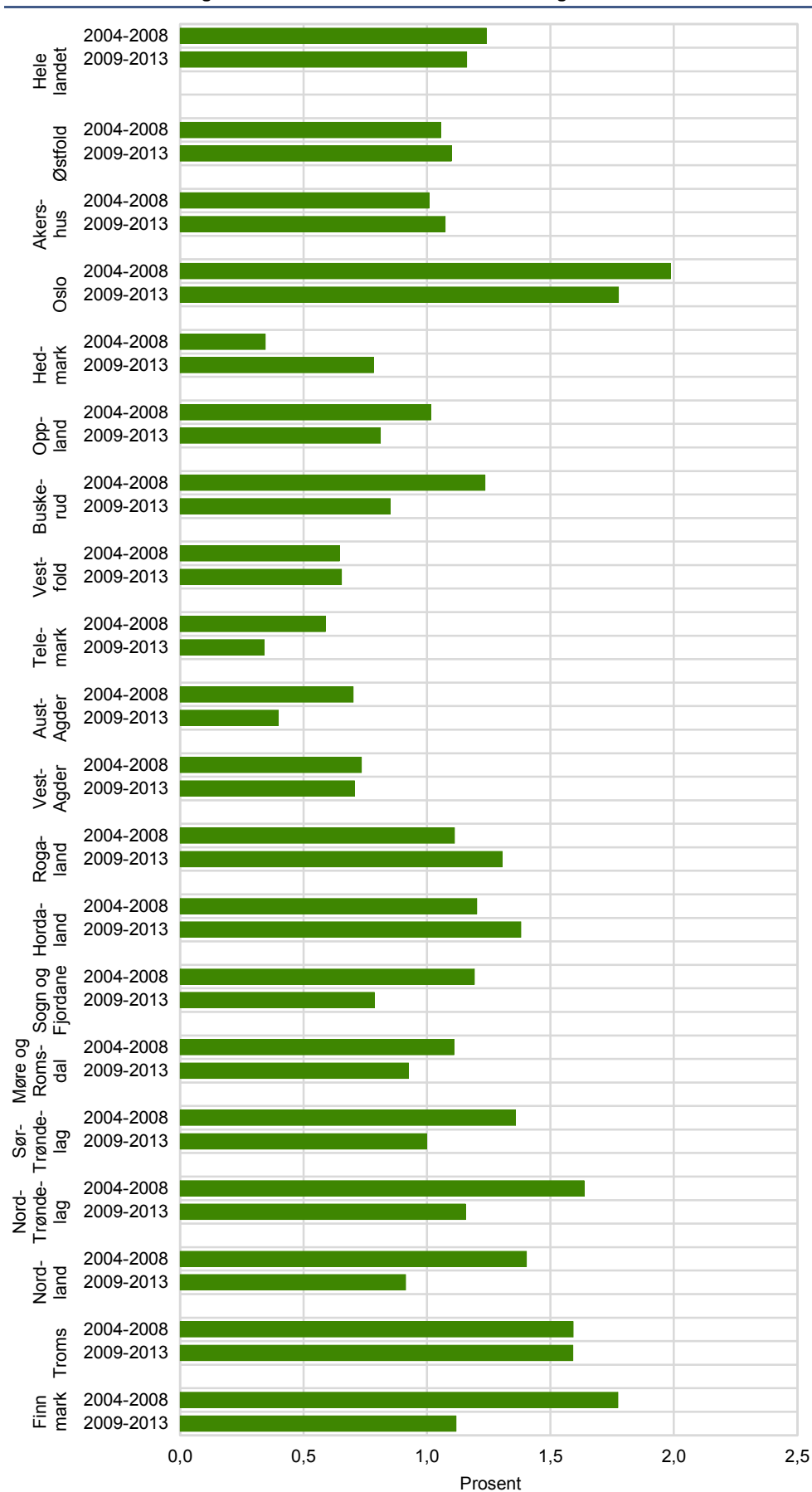
Figur 5.44. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 35-62 år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.45. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 63-70 år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.46. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 71 år og eldre

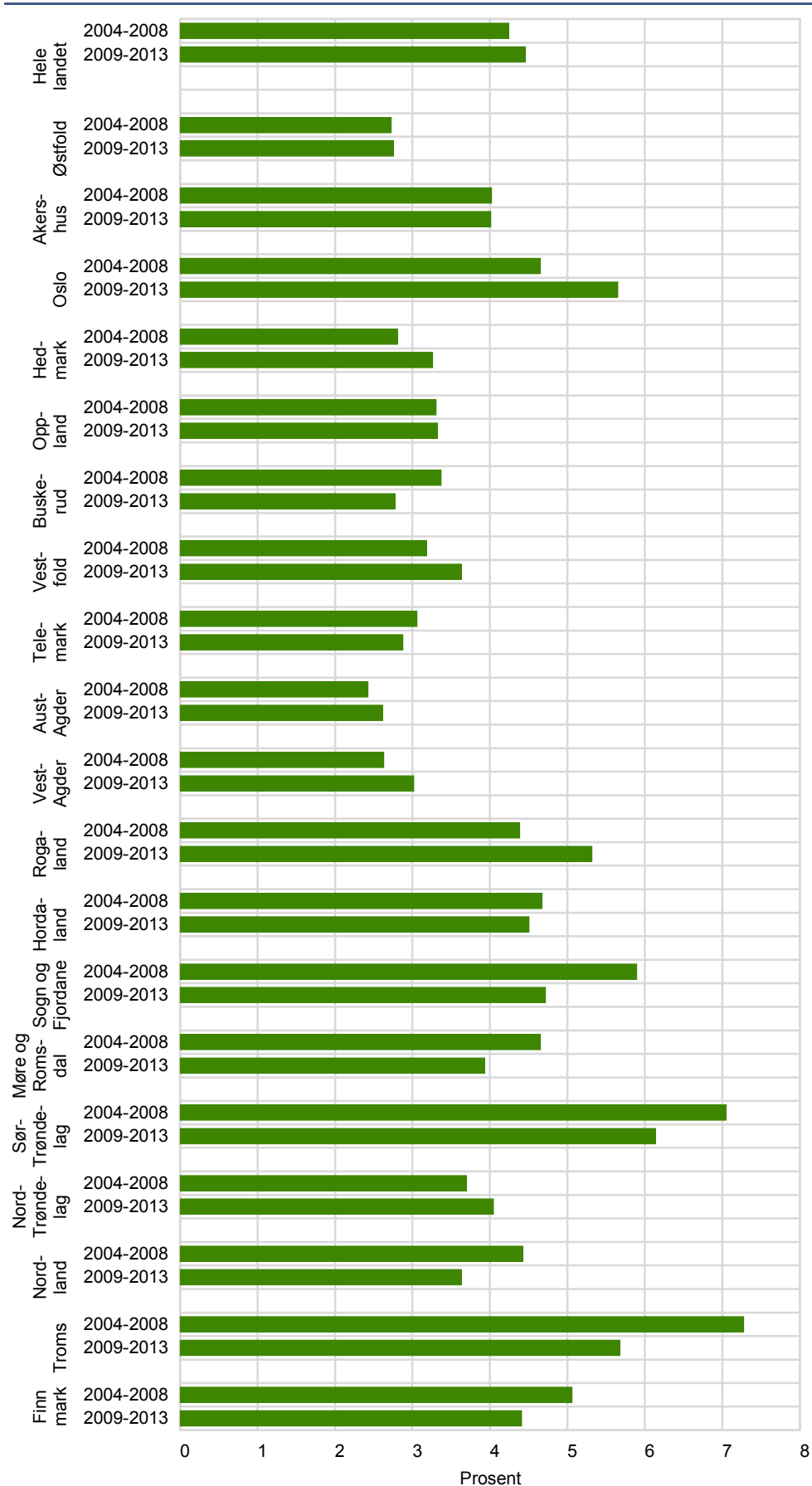
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2.7. Samlede utvandringsfrekvenser fra fylkene

For til slutt å oppsummere hvordan forskjellene i innvandrernes utvandringsfrekvenser mellom fylkene i hver av persongruppene blir når de samles i en total utvandringsfrekvens for hvert fylke, har vi i figur 5.47 målt den totale utvandringen fra hvert fylke satt i sammenheng med totalt antall registrert bosatte innvandrere i hvert fylke. Som vi ser er det en svak tendens til noe høyere utvandringsfrekvens totalt sett i den siste femårsperioden 2009-2013 sammenliknet med femårsperioden 2004-2008.

Ikke overraskende er hovedtendensen vi har sett i flere av utvandringstendensene for persongruppene også å finne i den totale utvandringsfrekvensen for fylkene. Det vil si at Oslo skiller seg klart ut med høyere utvandringsfrekvenser for innvandrere enn det som er observert i de øvrige fylkene på Østlandet og Sørlandet. De høyeste samlede utvandringsratene vi ser på her ble observert i fylkene Troms, Sør-Trøndelag og Sogn og Fjordane i den første femårsperioden 2004-2008. Alle disse fylkene viser imidlertid en klart fallende tendens i de samlede utvandringsfrekvensene fra den første til den siste femårsperioden, men for Sør-Trøndelag dog ikke mer enn at fylket viser de høyeste samlede utvandringsfrekvenser for innvandrere i den siste perioden 2009-2013. Som figuren også viser er det økningen i de samlede utvandringsfrekvensene fra Oslo og Rogaland som i størst grad bidrar til at den samlede utvandringsfrekvensen i fylkene blir noe høyere i den siste femårsperioden sammenliknet med perioden før. Som vi har sett i mange sammenhenger er det innvandrere bosatte i Agderfylkene og Østfold som viser lavest utvandringsfrekvenser, men dog slik at både Aust-Agder og Vest-Agder er blant mindretallet av fylkene ved å vise en svak økning i utvandringstendensen fra den første til den siste femårsperioden.

Figur 5.47. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.3. Sammenfatning: Hovedtrekkene i utvandringen blant innvandrere på regionalt nivå

Resultatene av utvandringen på regionalt nivå viser at mye av de forskjellene som er observert i utvandringen mellom persongrupper på nasjonalt nivå også er å gjenfinne når landet deles inn etter fire sentralitetsnivåer og etter fylker. Det vil si at tendensen til å utvandre er fallende med innvandrernes botid, at utvandringsfrekvensene er større i landgruppene 1 og 2, som stort sett består av innvandrere fra vestlige EØS-land og Nord-Amerika samt nye EU-land i Øst-Europa, enn i landgruppe 3, som består av øvrige innvandrere, at utvandringstendensen er noe høyere blant menn enn blant kvinner, og at utvandringsfrekvensen er størst blant innvandrere i aldersgruppen 18-34 år og barn i alderen 0-6 år, men for øvrig fallende med stigende alder.

På den annen side er det observert klare variasjoner i utvandringsfrekvens mellom sentralitetsnivåene og innenfor hver av persongruppene både etter sentralitet og mellom fylkene. Variasjonen i utvandringstendens er også klart varierende over tidsløpet etter tusenårsskiftet. Det er blant innvandrere med kortest botid vi finner de største variasjonene i utvandringstendens mellom sentralitetsnivåene og mellom fylkene, mens disse forskjellene avtar noe med botiden.

Målt i antall personer har antall registrerte utvandring blant innvandrere vært klart økende utover på 2000-tallet fra alle sentralitetsnivåer, men sterkest fra de mest sentralt lokaliserte kommunene. Hovedårsaken er å finne i den sterkt økende innvandringen med påfølgende sterk økning i antall innvandrere som er under risiko for å utvandre fra samtlige sentralitetsnivåer.

Sannsynligheten for å utvandre, målt som antall innvandrere som registreres utvandret i forhold til registrert antall bosatte innvandrere, har derimot vært fallende fra alle sentralitetsnivåer etter 2004 sammenliknet med de høye utvandringsfrekvensene som ble observert de første årene på 2000-tallet. I ti-årsperioden etter 2004 har det imidlertid totalt sett vært en svak økning i tendensen til å utvandre i den siste femårsperioden 2009-2013 sammenliknet med årene 2004-2008. Det er en noe høyere utvandringsfrekvens fra kommuner med høyest sentralitet og fra Oslo og Rogaland blant fylkene.

Det er observert en del forskjeller mellom fylkene med hensyn til sammensetningen av de registrert bosatte innvandrerne etter persongrupper. Fylker med større andeler innvandrere i persongrupper med høy utvandringsfrekvens ventes å ha større samlede utvandringsfrekvenser enn fylker med større andeler av sine innvandrere i mindre mobile persongrupper. Fylkene på Vestlandet og dels videre nordover har hatt en sterk økning av arbeidsinnvandrere fra især landgruppe 2, som i kraft av å være forholdsvis nyankomne innvandrere dermed også er å finne i de mobile innvandrerguppene med kort botid. Dette skiller seg noe fra flere av fylkene på Østlandet og Sørlandet, som har en noe mer tradisjonell sammensetning av innvandrerne med litt høyere gjennomsnittlig botid. Oslo, som det mest tradisjonelle innvandrerylket i landet, har for eksempel klart høyere andel av sine innvandrere fra landgruppe 3 og med noe lengre botid enn de andre fylkene. Dette skulle isolert sett trekke i retning noe lavere utvandringsfrekvens blant hovedstadens innvandrere. På den annen side har Oslo også klart høyere enn gjennomsnittlig andel av sine innvandrere i den svært så mobile aldersgruppen 18-34 år, noe som øker utvandringssannsynligheten.

Samlet sett viser resultatene at de høyeste utvandringsfrekvensene er å finne i fylkene Sør-Trøndelag, Troms, Oslo, Sogn og Fjordane og Rogaland. Mens utvandringsfrekvensene har vært klart økende de siste årene i Oslo og Rogaland, har imidlertid utvandringstendensen gått ned den siste femårsperioden i forhold til den forrige i de øvrige fylkene med stor utvandringstendens. Bortsett fra Oslo viser de øvrige fylkene på Østlandet og Sørlandet klart lavere enn gjennomsnittlige utvandringsfrekvenser, der spesielt Agderfylkene og Østfold skiller seg ut med de aller laveste utvandringstendensene.

6. Oppsummering

Denne rapporten viser de første funnene fra et prosjekt som skal analysere drivkrefter bak innvandrernes utvandring fra Norge. Vi har forsøkt å belyse temaet fra tre ulike vinkler: For det første har vi gått gjennom internasjonal forskningslitteratur på området for å se hva som er funnet i andre land. For det andre har vi gjennomført en makroanalyse for å finne ut hvilken betydning arbeidsledighet og inntektsforskjeller mellom Norge og andre deler av verden har hatt på utvandringen blant innvandrerne. For det tredje har vi satt sammen data som tar utgangspunkt i alle enkeltindivider i folkeregisteret, med informasjon om hvem som utvandrer og hvem som blir boende. De første beskrivende analysene av disse dataene er presentert i denne rapporten, med vekt på den regionale dimensjonen.

Utvandringsfrekvenser er et sentralt mål i våre analyser. Utvandringsfrekvensen i en gruppe forteller hvor mange prosent av personene i denne gruppen som utvandret i et gitt år. Mannlige innvandrere har generelt høyere utvandringsfrekvenser enn kvinnelige, og det er også stor forskjell mellom aldersgrupper: Høyest utvandringsfrekvens finner vi hos unge voksne (18-34 år) og små barn (0-6 år), og blant innvandrere som har bodd kort tid i Norge. Innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (landgruppe 1) har relativt høye utvandringsfrekvenser, mens innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa (landgruppe 2) har vist store svingninger i utvandringsfrekvensene. Blant innvandrere fra resten (landgruppe 3) av verden er utvandringsfrekvensene relativt lave.

Våre analyser viser også at det ser ut til å være en viss sammenheng mellom makroøkonomiske forhold og utvandringsfrekvenser fra Norge, men at denne ikke er så sterk som man kanskje kunne forvente. Arbeidsledighetsraten i Norge ser bare ut til å bety noe for utvandringsfrekvensene blant innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa, mens utvandringen blant innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand heller ser ut til å påvirkes av arbeidsledighetsraten i området de innvandret fra. Utvandringen blant disse innvandrerne ser også ut til å påvirkes av forskjeller i inntektsnivå, mens det ikke gjelder for innvandrere fra nye EU-land i Øst-Europa. For innvandrere fra resten av verden ser ikke arbeidsledighetsraten i Norge ut til å bety særlig mye, men inntektsforskjeller mellom Norge og området de innvandret fra, ser ut til å påvirke utvandringsfrekvensene noe.

De regionale analysene viser at utvandringen fra ulike deler av Norge følger det samme mønsteret som utvandringen fra Norge som helhet: Menn, unge voksne og små barn, personer med kort botid og personer fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand er de gruppene som hyppigst utvandrer. Men vi finner også noen regionale forskjeller: Utvandringsfrekvensene er nå høyest fra de mest sentrale kommunene, og blant fylkene finner vi de høyeste generelle utvandringsfrekvensene i Sør-Trøndelag, Troms, Oslo, Sogn og Fjordane og Rogaland. Når vi analyserer utvandringsmønstrene for grupper av innvandrere med samme alder, kjønn, botid og landbakgrunn hver for seg, finner vi store forskjeller mellom ulike deler av landet. For eksempel har Oslo og Sør-Trøndelag de høyeste utvandringsfrekvensene blant innvandrerne med kortest botid.

Årsakene til at vi ikke finner enda klarere sammenhenger mellom svingninger i konjunktorene og svingninger i utvandringsfrekvensene, kan være mange. Det kan også være mange årsaker til at vi finner ulike utvandringsmønstre i ulike fylker og i mindre og mer sentrale kommuner. I innledningskapitlet omtalte vi den mangelfulle registreringen av flyttinger fra Norge. Ikke alle som forlater landet, melder fra til folkeregisteret, og i mange av disse tilfellene foretar folkeregisteret i etterkant en såkalt administrativ utvandring av dem det gjelder. Det betyr at en person som kanskje egentlig flyttet fra Norge i en lavkonjunktur, kan bli registrert som utvandret noen år senere når konjunktorene er annerledes. Svingningene i de registrerte utvandringsfrekvensene viser altså ikke nødvendigvis bare svingningene

i den reelle utvandringen fra Norge, men også svingninger i folkeregisterets arbeid med administrative utregistreringer.

En annen mulig årsak til at vi ikke finner klarere sammenhenger mellom økonomiske konjunkturer og utvandring (og en mulig årsak til at vi finner regionale forskjeller i utvandringen) kan være at analysene i denne rapporten ikke har tatt med alle faktorene som kan påvirke om en innvandrer utvandrer. Fra den internasjonale forskningslitteraturen på dette området vet vi at blant annet familieforhold, eget utdanningsnivå, grunnen til at man innvandret og om man selv er i jobb og/eller utdanning kan påvirke om en innvandrer utvandrer eller blir værende. I neste fase i dette prosjektet vil vi kunne ta hensyn til flere slike faktorer. En del av arbeidet i denne første fasen har vært å bygge opp en database på individnivå, som vi presenterte noen hovedfunn fra i kapitlet om regionale utvandringmønstre. Denne databasen gir et godt grunnlag for det videre arbeidet med å undersøke drivkreftene bak innvandreres utvandring fra Norge.

Referanser

- Alvarez-Plata, P., H. Brücker og B. Siliverstovs (2003). "Potential Migration from Central and Eastern Europe into the EU-15 - An Update." Final report, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, Berlin.
- Backer, J. E. (1965). Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960. Samfunnsøkonomiske studier nr. 13, Statistisk sentralbyrå.
- Balderas, J. U. og M. J. Greenwood (2010). "From Europe to the Americas: a comparative panel-data analysis of migration to Argentina, Brazil, and the United States, 1870-1910." *Journal of Population Economics* 23: 1301-1318.
- Beine, M., F. Docquier, og C. Özden (2011). "Diasporas." *Journal of Development Economics* 95: 30-41.
- Belot, M. og S. Ederveen (2012). "Cultural barriers in migration between OECD countries." *Journal of Population Economics* 25: 1077-1105.
- Bijwaard, G. E., C. Schluter og J. Wahba (2011). "Does unemployment cause return migration?" ESRC Centre for Population Change Briefing 1 June 2011.
- Bijwaard, G. E. og J. Wahba (2014). "Do high-income or low-income immigrants leave faster?" *Journal of Development Economics* 108: 54-68.
- Borjas, G. J. (1999). "Immigration and Welfare Magnets." *Journal of Labor Economics* 17(4): 607-637.
- Borjas, G. J. og B. Bratsberg (1994). "Who leaves? The outmigration of the foreign-born." National Bureau of Economic Research Working Paper no. 4913.
- Bratsberg, B., H. M. Edvardsen, O. Raaum og K. Sørli (2005). "Utflytting blant innvandrere i Norge." *Søkelys på arbeidsmarkedet* 2: 181-192.
- Brunborg, H. og Å. Cappelen (2010). Forecasting migration flows to and from Norway using an economic model. I Eurostat Methodologies and Working papers, Work session on demographic projections. Lisbon, 28-30 April 2010.
- Cappelen, Å. og T. Skjerpen (2014). "The Effect on Immigration of Changes in Regulations and Policies: A Case Study." *Journal of Common Market Studies* 52(4): 810-825.
- Cappelen, Å., T. Skjerpen og M. Tønnessen (2015). "Forecasting Immigration in Official Population Projections Using an Econometric Model." Kommer i *International Migration Review*.
- Carling, J. og S. V. Pettersen (2014). "Return Migration Intentions in the Integration-Transnationalism Matrix." *International Migration* 52(6): 13-30.
- Carrington, W. J., E. Detragiache og T. Vishwanath (1996). "Migration with Endogenous Moving Costs." *The American Economic Review* 86(4): 909-930.
- Clark, X., T. J. Hatton og J. G. Williamson (2007). "Explaining U.S. immigration 1971-1998." *Review of Economics and Statistics* 89(2): 359-373.
- Cohen, J. E., M. Roig, D. C. Reuman og C. GoGwilt (2008). "International migration beyond gravity: A statistical model for use in population projections." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 105(40): 15269-15274.

- Cohen, Y. og Y. Haberfeld (2001). "Self-Selection and Return Migration: Israeli-Born Jews Returning Home from the United States during the 1980s." *Population Studies* 55(1): 79-91.
- Constant, A. og D. S. Massey (2002). "Return Migration by German Guestworkers: Neoclassical versus New Economic Theories." *International Migration* 40(4): 5-38.
- Constant, A. og D. S. Massey (2003). "Self-selection, earnings, and out-migration: A longitudinal study of immigrants to Germany." *Journal of Population Economics* 16: 631-653.
- Constant, A. og K. F. Zimmermann (2007). "Circular Migration: Counts of Exits and Years Away from the Host Country." IZA discussion papers no. 2999.
- de Coulon, A. og F.-C. Wolff (2006). "The Location of Immigrants at Retirement: Stay/Return or 'Va-et-Vient'?" IZA discussion papers(2224).
- de Haas, H. og T. Fokkema (2011). "The effects of integration and transnational ties on international return migrations intentions." *Demographic Research* 25(24): 755-782.
- Departementet for sociale saker (1921). "Utvandringsstatistikk." Norges offisielle statistikk VII 25.
- Diehl, C. og E. Liebau (2014). "Turning back to Turkey - or turning the back to Germany? Remigration intentions and behavior of Turkish immigrants in Germany between 1984 and 2011." SOEPPapers on Multidisciplinary Panel Data Research 637.
- Dumont, J.-C. og G. Spielvogel (2008). *International Migration Outlook: Sopemi - 2008 Edition*, OECD.
- Dustmann, C. (1996). "Return Migration: The European Experience." *Economic Policy* 11(22): 213-242.
- Dustmann, C. (2003). "Children and return migration." *Journal of Population Economics* 16(4): 631-653.
- Edin, P.-A., R. J. LaLonde og O. Åslund. (2000). "Emigration of Immigrants and Measures of Immigrant Assimilation: Evidence from Sweden." Working paper, Department of Economics, Uppsala University.
- Ekhaugen, T. (2005). "Immigrants on welfare: Assimilation and benefit substitution." Memorandum, Department of Economics, University of Oslo 18/2005.
- Friberg, J. H. (2012). "The Stages of Migration. From Going Abroad to Settling Down: Post-Accession Polish Migrant Workers in Norway." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 38(10): 1589-1605.
- Gibson, J. og D. McKenzie (2011). "The microeconomic determinants of emigration and return migration of the best and brightest: Evidence from the Pacific." *Journal of Development Economics* 95(1): 18-29.
- Güngör, N. D. og A. Tansel (2005). "The Determinants of Return Intentions of Turkish Students and Professionals Residing Abroad: An Empirical Investigation." IZA discussion papers (1598).

- Hatton, T. J. (2005). "Explaining trends in UK immigration." *Journal of Population Economics* 18: 719-740.
- Hatton, T. J. og J. G. Williamson (2002). "What Fundamentals Drive World Migration?" NBER Working Paper Series (9159).
- Hazans, M. og K. Philips (2011). "The Post-Enlargement Migration Experience in the Baltic Labor Markets." IZA discussion papers 5878.
- Jensen, P. og P. J. Pedersen (2007). "To Stay or Not to Stay? Out-Migration of Immigrants from Denmark." *International Migration* 45(5): 87-113.
- Kangasniemi, M. og M. Kauhanen (2013). "Who leaves and who stays? Outmigration of Estonian immigrants from Finland and its impact on economic assimilation of Estonian immigrants in Finland." *Norface migration: Discussion paper* 2013-01.
- Karemera, D., V. I. Oguledo og B. Davis (2000). "A gravity model analysis of international migration to North America." *Applied Economics* 32: 1466-4283.
- Kim, K. og J. E. Cohen (2010). "Determinants of International Migration Flows to and from Industrialized Countries: A Panel Data Approach Beyond Gravity." *International Migration Review* 44(4): 899-932.
- Kirdar, M. G. (2009). "Labor market outcomes, savings accumulation, and return migration." *Labour Economics* 16: 418-428.
- Klinthäll, M. (2006). "Retirement Return Migration from Sweden." *International Migration* 44(2): 153-180.
- Klinthäll, M. (2007). "Refugee Return Migration: Return Migration from Sweden to Chile, Iran and Poland 1973-1996." *Journal of Refugee Studies* 20(4): 579-598.
- Kureková, L. (2013). "Welfare Systems as Emigration Factor: Evidence from the New Accession States." *Journal of Common Market Studies* 51(4): 721-739.
- Lam, K.-C. (1994). "Outmigration of foreign-born members in Canada." *Canadian Journal of Economics* 27(2): 352-370.
- Larramona, G. (2013). "Out-migration of immigrants in Spain." *Population (English Edition)* 68(2): 213-236.
- Longva, P. (2001). "Out-Migration of Immigrants: Implications for Assimilation Analysis." Memorandum 4/2001, Department of Economics, University of Oslo.
- Lubotsky, D. (2007). "Chutes or Ladders? A Longitudinal Analysis of Immigrant Earnings." *Journal of Political Economy* 115(5): 820-867.
- Lund, M. (2009). "Når byggeplassene stenger - hva gjør arbeidsinnvandrerne da? Integreringskart 2009", IMDI-rapport 7-2009. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Massey, D. S. (1988). "Economic Development and International Migration in Comparative Perspective." *Population and Development Review* 14(3): 383-413.
- Massey, D. S. (2006). "Building a comprehensive model of international migration." Working paper prepared as part of the Center for Strategic and International Studies Project on Long-Term Immigration Projections.

- Massey, D. S., F. Kalter og K. A. Pren (2008). "Structural economic change and international migration from Mexico and Poland." *Kolner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 60(48): 134-161.
- Mayda, A. M. (2009). "International migration: a panel data analysis of the determinants of bilateral flows." *Journal of Population Economics* 23: 1249-1274.
- Mitchell, J. og N. Pain (2003). "The Determinants of International Migration into the UK: A Panel Based Modelling Approach." National Institute of Economic and Social Research, London.
- Nannestad, P. (2006). "Immigration and welfare states: A survey of 15 years of research." *European Journal of Political Economy* 23: 512-532.
- Nekby, L. (2006). "The emigration of immigrants, return vs. onward migration: evidence from Sweden." *Journal of Population Economics* 19(2): 197-226.
- Ortega, F. og G. Peri (2013). "The effect of income and immigration policies on international migration." *Migration Studies* 1(1): 47-74.
- Paile, P. og O. Fatoki (2014). "The Determinants of Return and Non-return Intentions of International Students in South Africa." *International Journal of Educational Sciences* 6(3): 369-373.
- Pedersen, P. J., M. Pytlikova og N. Smith (2008). "Selection and network effects - Migration flows into OECD countries 1990-2000." *European Economic Review* 52: 1160-1186.
- Pettersen, S. (2013). *Utvandring fra Norge 1971-2011. Rapporter 30/2013, Statistisk sentralbyrå.*
- Ramos, F. A. (1992). *Out-Migration and Return Migration of Puerto Ricans.* I G. J. Borjas og R. B. Freeman (Red.): "Immigration and the Workforce: Economic Consequences of the United States and Source Areas", s. 49-66. University of Chicago Press.
- Reyes, B. (2004). "Changes in trip duration for Mexican immigrants to the United States." *Population Research and Policy Review* 23: 235-257.
- Reyes, B. I. (1997). *Dynamics of Immigration: Return Migration to Western Mexico.* San Fransisco, Public Policy Institute of California.
- Rooth, D.-O. og J. Sarela (2007). "Selection in migration and return migration: Evidence from micro data." *Economic Letters* 94: 90-95.
- Ruyssen, I., G. Everaert og G. Rayp (2014). "Determinants and dynamics of migration to OECD countries in a three-dimensional panel framework." *Empirical Economics* 46(1): 175-197.
- Ruyssen, I. og G. Rayp (2014). "Determinants of Intraregional Migration in Sub-Saharan Africa 1980-2000." *Journal of Development Studies* 50(3): 426-433.
- Stambøl, L. S. (2013). "Bosettings- og flyttemønstre blant innvandrere og deres norskfødte barn" Statistisk sentralbyrå.
- Statistiska centralbyrån (2011). "Återutvandring efter tid i Sverige." *Bakgrunnsmateriale om demografi, barn och familj* 1.

- Statistiska centralbyrån (2012). "Modell för att skatta återutvandring efter grund för bosättning." Bakgrundsmaterial om demografi, barn och familj 2.
- Texmon, I. og H. Brunborg (2013). "Vekst og sammensetning av befolkningen ved ulike forutsetninger om innvandring." Rapporter 23/2013, Statistisk sentralbyrå.
- Tysse, T. I. og N. Keilman (1998). "Utvandring blant innvandrere, 1975-1995." Rapporter 98/15, Statistisk sentralbyrå.
- Uebelmesser, S. (2006). "To Go or Not to Go: Emigration from Germany." *German Economic Review* 7(2): 211-231.
- Vassenden, K. (2015): "Å forstå kvaliteten på den norske inn- og utvandringsstatistikken – som del av større sammenhenger", kommer som Notat, Statistisk sentralbyrå
- Van Hook, J. og W. Zhang (2011). "Who Stays? Who Goes? Selective Emigration Among the Foreign-Born." *Population Research and Policy Review* 30: 1-24.
- Van Hook, J., W. Zhang, F. D. Bean og J. S. Passel (2006). "Foreign-born emigration: A new approach and estimates based on matched cps files." *Demography* 43(2): 361-382.
- Yang, D. (2006). "Why do migrants return to poor countries? Evidence from Philippine migrants' responses to exchange rate shocks." *Review of Economics and Statistics* 88(4): 715-735.
- Zaiceva, A. og K. F. Zimmermann (2012). "Returning Home at Times of Trouble? Return Migration of EU Enlargement Migrants during the Crisis." IZA discussion papers 7111.
- Zakharenko, R. (2008). "Return Migration: an Empirical Investigation." MPRA Paper 13755.

Vedlegg A: Landgrupper, aldersgrupper og botidsgrupper

Tabell A1. Oversikt over landgruppene

Landgruppe 1	Danmark, Finland, Island, Sverige, Andorra, Belgia, Frankrike, Gibraltar, Hellas, Irland, Italia, Malta, Nederland, Kypros, Liechtenstein, Luxembourg, Monaco, Portugal, San Marino, Storbritannia, Sveits, Østerrike, Vatikanstaten, USA, Canada, Australia og New Zealand
Landgruppe 2	Nye medlemmer i EU fra Øst-Europa: Estland, Latvia, Litauen, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Romania, Bulgaria og Kroatia.
Landgruppe 3	Resten av verden: Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Latin-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand

Tabell A2. Oversikt over aldersgruppene

Aldersgruppe 1	0–6 år
Aldersgruppe 2	7–17 år
Aldersgruppe 3	18–34 år
Aldersgruppe 4	35–62 år
Aldersgruppe 5	63–70 år
Aldersgruppe 6	71 år eller mer

Tabell A3a. Botidsgruppering brukt i makroanalysen (kap 4)

Kort botid	0–2 år
Mellomlang botid	3–9 år
Lang botid	10 år eller mer

Tabell A3b. Botidsgruppering brukt i de regionale analysene (kap 5)

Botidsgruppe 1	0–2 år
Botidsgruppe 2	3–5 år
Botidsgruppe 3	6–10 år
Botidsgruppe 4	11–15 år
Botidsgruppe 5	16 år eller mer

Vedlegg B: Regresjonsdiagnostikk i forbindelse med modellene i kapittel 4

Tabell B1. Regresjonsdiagnostikk

Ligning	R ²	Heteroskedastitet ¹	DW
(4.1.1)	0,649	0,958	1,427
(4.1.2)	0,684	0,121	1,911
(4.1.3)	0,703	0,662	1,959
(4.1.4)	0,598	0,007	2,125
(4.2.1)	0,813	0,630	1,249
(4.2.2)	0,607	0,260	2,010
(4.2.3)	0,470	0,525	1,705
(4.2.4)	0,767	0,911	2,112
(4.3.1)	0,586	0,657	2,228
(4.3.2)	0,697	0,014	2,563
(4.3.3)	0,393	0,769	2,124
(4.3.4)	0,574	0,126	2,482
(4.4.1)	0,681	0,950	1,309
(4.4.2)	0,181	0,025	1,875
(4.4.3)	0,571	0,147	1,555
(4.4.4)	0,137	0,812	2,500
(4.5.1)	0,302	0,155	2,150
(4.5.2)	0,415	0,110	2,630
(4.5.3)	0,372	0,696	1,871
(4.5.4)	0,253	0,189	2,360
(4.6.1)	0,669	0,424	2,246
(4.6.2)	0,256	0,806	2,250
(4.6.3)	0,596	0,022	1,838
(4.6.4)	0,404	0,876	2,022
(4.7.1)	0,742	0,349	1,782
(4.7.2)	0,871	0,525	1,134
(4.7.3)	0,578	0,580	1,583
(4.7.4)	0,838	0,517	2,175
(4.8.1)	0,204	0,106	2,984
(4.8.2)	0,469	0,403	2,330
(4.8.3)	0,410	0,007	1,848
(4.8.4)	0,656	0,021	1,845
(4.9.1)	0,257	0,974	0,719
(4.9.2)	0,680	0,820	0,880
(4.9.3)	0,410	0,600	0,787
(4.9.4)	0,560	0,570	0,799

¹ Denne kolonnen inneholder signifikanssannsynligheter for en Lagrange Multiplier test for heteroskedastitet. Nullhypotesen innebærer fravær av heteroskedastisitet i restleddene. Med et testnivå på 5 prosent antyder en signifikanssannsynlighet på under 0,05 tilstedeværelse av heteroskedastisitet.

² Det er enklest å tolke Durbin Watson (DW) observatoren i enligningsmodeller uten forekomst av laggede venstresidevariabler på høyresiden av regresjonsligningen. To forhold "forkludrer" fortolkningen av DW i de rapporterte tilfelle. Lagget venstresidevariabel inngår i en del tilfeller som høyresidevariabler og modellene er ikke enrelasjonsmodeller, men sett av regresjonsligninger. Blant annet kommer det inn hvordan en teller frihetsgrader når det forekommer parameterrestriksjoner på tvers av ligninger.

Vedlegg C: Estimater av kovariansmatrisen til restleddene for ulike aldersgrupper i ulike landområder

C.1. Estimater av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 3 og 4 i landgruppe 1:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,157 & & & & \\ 0,033 & 0,011 & & & \\ 0,138 & 0,033 & 0,143 & & \\ 0,056 & 0,017 & 0,059 & 0,033 & \end{bmatrix}$$

C.2. Estimater av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 3 og 4 i landgruppe 2:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,102 & & & & \\ 0,002 & 0,004 & & & \\ 0,121 & 0,005 & 0,253 & & \\ 0,054 & 0,013 & 0,104 & 0,106 & \end{bmatrix}$$

C.3. Estimater av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 3 og 4 i landgruppe 3:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,018 & & & & \\ 0,009 & 0,008 & & & \\ 0,019 & 0,011 & 0,041 & & \\ 0,017 & 0,013 & 0,025 & 0,030 & \end{bmatrix}$$

C.4. Estimater av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 5 og 6 i landgruppe 1:

$$\frac{1}{100000} \times \begin{bmatrix} 0,234 & & & & \\ -0,001 & 0,050 & & & \\ 0,242 & -0,026 & 0,773 & & \\ 0,022 & -0,008 & 0,097 & 0,172 & \end{bmatrix}$$

C.5. Estimater av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 5 og 6 i landgruppe 2:

$$\frac{1}{10000} \times \begin{bmatrix} 0,375 & & & & \\ -0,096 & 0,163 & & & \\ -0,258 & -0,008 & 0,461 & & \\ -0,038 & 0,044 & -0,029 & 0,102 & \end{bmatrix}$$

C.6. Estimert av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 5 og 6 i landgruppe 3:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,023 & & & \\ 0,018 & 0,085 & & \\ 0,019 & 0,008 & 0,045 & \\ 0,017 & 0,051 & 0,022 & 0,052 \end{bmatrix}$$

C.7. Estimert av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 1 og 2 i landgruppe 1:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,505 & & & \\ 0,099 & 0,206 & & \\ 0,517 & 0,215 & 0,826 & \\ 0,132 & 0,135 & 0,286 & 0,213 \end{bmatrix}$$

C.8. Estimert av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 1 og 2 i landgruppe 2:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 1,113 & & & \\ 0,190 & 0,111 & & \\ 0,592 & 0,151 & 1,055 & \\ 0,099 & 0,004 & 0,254 & 0,091 \end{bmatrix}$$

C.9. Estimert av kovariansmatrisen til feilleddene for aldersgruppene 1 og 2 i landgruppe 3:

$$\frac{1}{1000} \times \begin{bmatrix} 0,275 & & & \\ 0,067 & 0,020 & & \\ 0,276 & 0,070 & 0,310 & \\ 0,081 & 0,020 & 0,085 & 0,027 \end{bmatrix}$$

Vedlegg D: Kommuner etter sentralitet

Her brukes kommuneinndelingen per 1.1.2013

Sentralitet 1: Minst sentrale kommuner			
0428 Trysil	1133 Hjelmeland	1612 Hemne	1917 Ibestad
0430 Stor-Elvdal	1134 Suldal	1617 Hitra	1920 Lavangen
0432 Rendalen	1135 Sauda	1620 Frøya	1922 Bardu
0434 Engerdal	1151 Utsira	1621 Ørland	1923 Salangen
0436 Tolga	1211 Etne	1627 Bjugn	1924 Målselv
0437 Tynset	1224 Kvinnherad	1630 Åfjord	1925 Sørreisa
0438 Alvdal	1227 Jondal	1632 Roan	1926 Dyrøy
0439 Folldal	1232 Eidfjord	1633 Osen	1927 Tranøy
0441 Os	1265 Fedje	1634 Oppdal	1928 Torsken
0511 Dovre	1411 Gulen	1640 Røros	1929 Berg
0512 Lesja	1412 Solund	1644 Holtålen	1931 Lenvik
0513 Skjåk	1413 Hyllestad	1665 Tydal	1938 Lyngen
0514 Lom	1416 Høyanger	1738 Lierne	1939 Storfjord
0515 Vågå	1417 Vik	1739 Røyrvik	1940 Gáivuotna
0516 Nord-Fron	1418 Balestrand	1740 Namsskogan	Kåfjord
0517 Sel	1419 Leikanger	1749 Flatanger	1941 Skjervøy
0540 Sør-Aurdal	1420 Sogndal	1750 Vikna	1942 Nordreisa
0542 Nord-Aurdal	1421 Aurland	1751 Nærøy	1943 Kvænangen
0543 Vestre Slidre	1422 Lærdal	1755 Leka	2002 Vardø
0544 Øystre Slidre	1424 Årdal	1811 Bindal	2011 Guovdageaidnu
0545 Vang	1426 Luster	1815 Vega	Kautokeino
0615 Flå	1428 Askvoll	1818 Herøy	2014 Loppa
0616 Nes	1438 Bremanger	1826 Hattfjelldal	2015 Hasvik
0617 Gol	1439 Vågsøy	1834 Lurøy	2018 Måsøy
0618 Hemsedal	1441 Selje	1835 Træna	2019 Nordkapp
0619 Ål	1443 Eid	1836 Rødøy	2020 Porsanger
0620 Hol	1444 Hornindal	1837 Meløy	Porsángu Porsanki
0633 Nore og Uvdal	1445 Gloppen	1838 Gildeskål	2021 Kárásjohka
0826 Tinn	1449 Stryn	1839 Beiarn	Karasjok
0828 Seljord	1511 Vanylven	1848 Steigen	2022 Lebesby
0829 Kviteseid	1524 Norddal	1849 Hábmer	2023 Gamvik
0830 Nissedal	1546 Sandøy	Hamarøy	2024 Berlevåg
0831 Fyresdal	1563 Sunndal	1850 Divtasvuodna	2025 Deatnu Tana
0833 Tokke	1566 Surnadal	Tysfjord	2028 Båtsfjord
0834 Vinje	1567 Rindal	1851 Lødingen	2030 Sør-Varanger
0940 Valle	1571 Halså	1856 Røst	
0941 Bykle	1573 Smøla	1857 Værøy	
	1576 Aure	1859 Flakstad	
		1860 Vestvågøy	
		1866 Hadsel	
		1867 Bø	
		1868 Øksnes	
		1870 Sortland	
		1871 Andøy	
		1874 Moskenes	

Sentralitet 2: Mindre sentrale kommuner			
0423 Grue	1401 Flora	1702 Steinkjer	1812 Sømna
1003 Farsund	1429 Fjaler	1703 Namsos	1813 Brønnøy
1004 Flekkefjord	1430 Gaular	1724 Verran	1816 Vevelstad
1037 Kvinesdal	1431 Jølster	1725 Namdalseid	1820 Alstahaug
1046 Sirdal	1432 Førde	1736 Snåase Snåsa	1822 Leirfjord
1112 Lund	1433 Naustdal	1742 Grong	1824 Vefsn
1219 Bømlo	1514 Sande	1743 Høylandet	1825 Grane
1221 Stord	1515 Herøy	1744 Overhalla	1827 Dønna
1222 Fitjar	1519 Volda	1748 Fosnes	1840 Saltdal
1223 Tysnes	1520 Ørsta	1756 Inderøy	1845 Sørfold
1228 Odda			1865 Vågan
1231 Ullensvang			2003 Vadsø
1233 Ulvik			2004 Hammerfest
1234 Granvin			2012 Alta
1235 Voss			2017 Kvalsund
			2027 Unjárga Nesseby

Sentralitet 3: Noe sentrale kommuner			
0111 Hvaler	0805 Porsgrunn	1502 Molde	1804 Bodø
0118 Aremark	0806 Skien	1504 Ålesund	1805 Narvik
0412 Ringsaker	0807 Notodden	1505 Kristiansund	1828 Nesna
0425 Åsnes	0811 Siljan	1516 Ulstein	1832 Hemnes
0426 Våler	0814 Bamble	1517 Hareid	1833 Rana
0427 Elverum	0815 Kragerø	1523 Ørskog	1841 Fauske
0429 Åmot	0817 Drangedal	1525 Stranda	1852 Tjeldsund
0501 Lillehammer	0819 Nome	1526 Stordal	1853 Evenes
0502 Gjøvik	0821 Bø	1528 Sykkylven	1854 Ballangen
0519 Sør-Fron	0822 Sauherad	1529 Skodje	1903 Harstad
0520 Ringeby	0827 Hjartdal	1531 Sula	1911 Kvæfjord
0521 Øyer	0901 Risør	1532 Giske	1913 Skånland
0522 Gausdal	0911 Gjerstad	1534 Haram	1919 Gratangen
0528 Østre Toten	0912 Vegårshei	1535 Vestnes	
0529 Vestre Toten	0914 Tvedestrand	1539 Rauma	
0536 Søndre Land	0929 Åmli	1543 Nesset	
0538 Nordre Land	1106 Haugesund	1545 Midsund	
0541 Etnedal	1146 Tysvær	1547 Aukra	
0632 Rollag	1149 Karmøy	1548 Fræna	
0709 Larvik	1160 Vindafjord	1551 Eide	
0723 Tjøme	1216 Sveio	1554 Averøy	
		1557 Gjemnes	
		1560 Tingvoll	

Sentralitet 4: Sentrale kommuner			
0101 Halden	0301 Oslo	1001 Kristiansand	1601 Trondheim
0104 Moss	0402 Kongsvinger	1002 Mandal	1613 Snillfjord
0105 Sarpsborg	0403 Hamar	1014 Vennesla	1622 Agdenes
0106 Fredrikstad	0415 Løten	1017 Songdalen	1624 Rissa
0119 Marker	0417 Stange	1018 Søgne	1635 Rennebu
0121 Rømskog	0418 Nord-Odal	1021 Marnardal	1636 Meldal
0122 Trøgstad	0419 Sør-Odal	1026 Åseral	1638 Orkdal
0123 Spydeberg	0420 Eidskog	1027 Audnedal	1648 Midtre Gauldal
0124 Askim	0532 Jevnaker	1029 Lindesnes	1653 Melhus
0125 Eidsberg	0533 Lunner	1032 Lyngdal	1657 Skaun
0127 Skiptvet	0534 Gran	1034 Hægebostad	1662 Klæbu
0128 Rakkestad	0602 Drammen	1101 Eigersund	1663 Malvik
0135 Råde	0604 Kongsberg	1102 Sandnes	1664 Selbu
0136 Rygge	0605 Ringerike	1103 Stavanger	1711 Meråker
0137 Våler	0612 Hole	1111 Sokndal	1714 Stjørdal
0138 Hobøl	0621 Sigdal	1114 Bjerkreim	1717 Frosta
0211 Vestby	0622 Krødsherad	1119 Hå	1718 Leksvik
0213 Ski	0623 Modum	1120 Klepp	1719 Levanger
0214 Ås	0624 Øvre Eiker	1121 Time	1721 Verdal
0215 Frogn	0625 Nedre Eiker	1122 Gjesdal	1902 Tromsø
0216 Nesodden	0626 Lier	1124 Sola	1933 Balsfjord
0217 Oppegård	0627 Røyken	1127 Randaberg	1936 Karlsøy
0219 Bærum	0628 Hurum	1129 Forsand	
0220 Asker	0631 Flesberg	1130 Strand	
0221 Aurskog- Høland	0701 Horten	1141 Finnøy	
0226 Sørum	0702 Holmestrand	1142 Rennesøy	
0227 Fet	0704 Tønsberg	1144 Kvitsøy	
0228 Rælingen	0706 Sandefjord	1145 Bokn	
0229 Enebakk	0711 Svelvik	1201 Bergen	
0230 Lørenskog	0713 Sande	1238 Kvam	
0231 Skedsmo	0714 Hof	1241 Fusa	
0233 Nittedal	0716 Re	1242 Samnanger	
0234 Gjerdrum	0719 Andebu	1243 Os	
0235 Ullensaker	0720 Stokke	1244 Austevoll	
0236 Nes	0722 Nøtterøy	1245 Sund	
0237 Eidsvoll	0728 Lardal	1246 Fjell	
0238 Nannestad	0904 Grimstad	1247 Askøy	
0239 Hurdal	0906 Arendal	1251 Vaksdal	
	0919 Froland	1252 Modalen	
	0926 Lillesand	1253 Osterøy	
	0928 Birkenes	1256 Meland	
	0935 Iveland	1259 Øygarden	
	0937 Evje og Hornnes	1260 Radøy	
	0938 Bygland	1263 Lindås	
		1264 Austrheim	
		1266 Masfjorden	

Figurregister

3.1.	Innvandringer og utvandring, hele befolkningen, 1990-2013. Antall.....	24
3.2.	Innvandringer og utvandring blant ikke-innvandrere, 1990-2013. Antall	25
3.3.	Innvandringer og utvandring blant innvandrere, 1990-2013. Antall	25
3.4.	Innvandringer og utvandring blant innvandrere fra Vest-Europa (inkl. Norden), Nord-Amerika, Australia og New Zealand, 1990-2013. Antall	26
3.5.	Innvandringer og utvandring blant innvandrere fra østeuropeiske EU-land, 1990-2013. Antall	26
3.6.	Innvandringer og utvandring blant innvandrere fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, Øst-Europa utenom EU og Oseania utenom Australia og New Zealand. 1990-2013. Antall	27
3.7.	Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter alder og kjønn. Antall.....	27
3.8.	Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter alder og landbakgrunn. Antall	28
3.9.	Innvandrere som utvandret fra Norge 2009-2013, etter botid og landbakgrunn. Antall	28
3.10.	Utvandringsfrekvenser blant innvandrere i Norge, målt som registrerte utvandring i prosent av alle innvandrere. 1990-2013	29
3.11.	Antall utvandring blant innvandrere, etter kjønn 2000-2013. Hele landet.....	30
3.12.	Utvandringsfrekvenser etter kjønn, målt som andel utvandring blant registrert bosatte innvandrere per 1.1. 2000-2013. Hele landet	30
3.13.	Antall utvandring etter aldersgrupper 2000-2013. Hele landet.....	31
3.14.	Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper, målt som andel av registrert bosatte innvandrere i samme aldersgruppe per 1.1. 2000-2013. Hele landet.....	31
3.15.	Antall utvandring etter botid 2000-2013. Hele landet	32
3.16.	Utvandringsfrekvenser etter botidsgrupper, målt som andel av registrert bosatte innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013.....	32
3.17.	Antall utvandring etter landbakgrunn 2000-2013. Hele landet	33
3.18.	Utvandringsfrekvenser etter landbakgrunn, målt som andel av registrert bosatte innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Hele landet.....	33
4.1.	Faktisk og modellberegnet total utvandringfrekvens for innvandrere 2000-2013. Prosent	48
4.2.	Utvandringsfrekvenser etter landbakgrunn og arbeidsledighetsrate i Norge, 1990-2013	50
5.1.	Antall innvandrere som er registrert utvandret etter sentralitet ¹ 2000-2013.....	57
5.2.	Utvandringsfrekvenser etter sentralitet ¹ målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet* 1.1. 2000-2013.....	58
5.3.	Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)	59
5.4.	Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)	59
5.5.	Utvandringsfrekvenser etter botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)	60
5.6.	Utvandringsfrekvenser etter botid målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i samme sentralitet per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner).....	60
5.7.	Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 0-2 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	61
5.8.	Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 3-5 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet	62
5.9.	Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 6-10 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	62
5.10.	Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 11-15 års botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	63
5.11.	Utvandringsfrekvenser for innvandrere med 16 år eller lengre botid målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme botid per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	64
5.12.	Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner).....	64
5.13.	Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)	65

5.14. Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)	66
5.15. Utvandringsfrekvenser etter landgrupper målt andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)	66
5.16. Utvandringsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 1 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	67
5.17. Utvandringsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 2 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet ¹	68
5.18. Utvandringsfrekvenser for innvandrere fra landgruppe 3 målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme landbakgrunn per 1.1. 2000-2013. Etter sentralitet	68
5.19. Utvandringsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)	69
5.20. Utvandringsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)	69
5.21. Utvandringsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)	70
5.22. Utvandringsfrekvenser etter kjønn målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme kjønn per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)	70
5.23. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 1 (minst sentrale kommuner)	71
5.24. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 2 (mindre sentrale kommuner)	72
5.25. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 3 (noe sentrale kommuner)	72
5.26. Utvandringsfrekvenser etter aldersgrupper målt som andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med samme alder per 1.1. 2000-2013. Sentralitet 4 (sentrale kommuner)	73
5.27. Andel av fylkenes innvandrere, etter botid.....	77
5.28. Andel av fylkenes innvandrere, etter landgrupper	78
5.29. Andel av fylkenes innvandrere, etter kjønn.....	79
5.30. Andel av fylkenes innvandrere, etter aldersgrupper	80
5.31. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 0-2 års botid	83
5.32. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 3-5 års botid	84
5.33. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 6-10 års botid	85
5.34. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med 11-15 års botid	86
5.35. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere med botid 16 år eller mer	87
5.36. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 1	89
5.37. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 2	90
5.38. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere fra landgruppe 3	91
5.39. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere som er menn	93
5.40. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere som er kvinner.....	94
5.41. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 0-6 år	97
5.42. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 7-17 år.....	98
5.43. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 18-34 år	99
5.44. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 35-62 år	100

5.45. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 63-70 år	101
5.46. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere i alderen 71 år og eldre.....	102
5.47. Utvandringsfrekvenser etter fylke. Årlig gjennomsnitt. Andel registrerte utvandring blant alle innvandrere	104

Tabellregister

4.1. Oversikt over variabler som har vært involvert i analysen	37
4.2. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.1.1)-(4.1.4)	39
4.3. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.2.1)-(4.2.4)	40
4.4. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 3 (18-34 år) og 4 (35-62 år) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.3.1)-(4.3.4)	41
4.5. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5 (63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.4.1)-(4.4.4)	42
4.6. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5(63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.5.1)-(4.5.4)	44
4.7. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 5 (63-70 år) og 6 (71 år eller mer) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.6.1)-(4.6.4)	45
4.8. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 1 basert på ligningene (4.7.1)-(4.7.4)	46
4.9. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 2 basert på ligningene (4.8.1)-(4.8.4)	47
4.10. Multivariate regresjonsresultater for kvinner og menn i aldersgruppene 1 (0-6 år) og 2 (7-17 år) i landgruppe 3 basert på ligningene (4.9.1)-(4.9.4)	48
4.11. Absolutte endringer som følge av kontrafaktiske partielle endringer i hhv. inntektsrater og ledighetsrater	49
4.12. Oversikt over hvor det er effekt av ulike høyresidevariabler ¹	52
A1. Oversikt over landgruppene	113
A2. Oversikt over aldersgruppene	113
A3a. Botidsgruppering brukt i makroanalysen (kap 4)	113
A3b. Botidsgruppering brukt i de regionale analysene (kap 5)	113
B1. Regresjonsdiagnostikk	114

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9128-9 (trykt)
ISBN 978-82-537-9129-6 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

ISBN 978-82-537-9128-9

9 788253 791289

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway